Priusquam aves ... attigerit.

Fratrem ducere.

In commune. Sen. ep. 120. κοινὸς ἑρμῆς

Magnum vectigal parsimonia.

Collectam a conviva exigere. Cic. Orat. 2. 129.

Pradal ut ... ἀναπαβαίνει. ἀναπαβάσις.

Κάραβα ποιεῖς. apud Artemidorum ... [220]

Κατὰ τοὺς Μάτων ἐνιαυτοὺς. prov. apud Tzetzam.

πατὴρ ἀνεξέταστος ... apud Clem. Alexandrinum

Ter. Heaut. – ... filius

Homo adolescens si habet ... duas!

Πρὸς κοππάριον ... πρὸς ... Plut.

... prob. ...

Τότε ἄρχονται ..., ὅταν οἱ ... σιωπήσωσιν.

...

Zosimus lib. p.

... τῷ Λεμάρχῳ Θεοδοσίῳ ...

Suidas.

De Remo, et Romulo, ut aiunt Cic. p. de legibus ut proverb. usurpat de nimis vetustis, et ab omni memoria remotis. ... dicimus ...

Toto pectore, ut dic. Cic. p. de leg. ut proverbio utitur. Iuv. ... de leg. ... τοὺς ... Plutarchus ut proverbio utitur ... ὅτι ...

Satis superque est, Samnium pauca. Cic. in ep. ad Paeti.
Syri venales. Cic. de or. li. 2. 148
Dies adimit aegritudinem hominibus. Ter. Heauton.
Dictum sapienti sat est. Plaut. Persa
Actum ne agas. Ter. Phor. et Adel.
Suspendio deligenda arbor.
Mulier bene olet, ubi nil olet. Plaut. Mostell. Cic. lib. 11. ad Atticum.
ἑρμῆς κοινός. Plutarch. Deus incidit.
Hesiodea senectus. Fulvius Ursinus in Hesiodi imagine
Omnium horarum homo. Ful. Urs. in Asinio Pollione
Aspergere aquam. Plautus. Aspersisti aquam. Vide quae dicit in 11. de leg. Cic. de aspersione aquae
τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην σκάφην λέγων. Iuv. in praefatione Plinij ep. ad Vide ibi Plinium.
Certiora sunt quae apud Sagram. Cic. III. de nat. deo.
Νέμεσις ἡ ἐκ παρ' ὁδοῦ βαίνει. Suidas in dict. Nemesis
Vide Catull. in ep. Phi. li. V. [illegible]
Varro in satyra quam inscribit, ἄλλος οὗτος Ἡρακλῆς. Priscianus lib. VI. 59. b.
Intus canere. contra Rullum ad Quirites. 70
[illegible] μαγος. apud Vict. var. lec. li. 35. cap. 15.
manibus aequis abscessum. Cor. Tacitus li. 1. 22.

σοφοκλῆς · prov · apud Plin · ep · l · 2 · 51 ·
Iamblicoeni · prov · ibidem ·
ὀλέθρου ᾗ οὐδεὶς λόγος · Plutar · in Eumene · τοῦτ' ἔστι τὸ
λεγόμενον · ὀλέθρου ᾗ οὐδεὶς λόγος · 188 · Ald ·
Plutarchus de causis naturalibus quaestione p̄ ·
εἰς τὰς φλόγας μὴ ἐμβάλλειν θαλάττιον ὕδωρ ·
Sine ullis ferijs · Arnobius lib · 1 · adversus gentes
3 · b ·
Procul hace aberunceetur amentia · Arnob · li · 1 · 7 : f a
Vulneratis auribus accipere · Arn · li · 1 · 7 : b ·
οὐ δεῖ τι μοι ζητεῖν ὁ κηρύξας τάδε · proverbium videtur
de ijs, quibus fidem habere nulla necessitate cogimur · Clem ·
Alex · strom · li · v · 246 : 14 ·
ὅλην ἐν ῥακέων ὁ Βίων · strabo li · 1 · pag · 13 · Homerus ὀδυσς · C
pag · 189 · b ·

M. ANTONII MVRETI

AD HIPPOLYTVM ESTENSEM, CARDINALEM, AC PRINCIPEM ILLVSTRISSIMVM,

VARIARVM LECTIONVM LIBRI OCTO.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS,
EX OFFICINA IORDANI ZILLETI,
M D LIX.

Petri Magni.

M. ANTONII MVRETI IN LIBROS VARIARVM LECTIONVM PRAEFATIO,

AD HIPPOLYTVM ESTENSEM, CARDINALEM AC PRINCIPEM ILLVSTRISSIMVM,

SINGVLAREM OMNIVM HONESTARVM ARTIVM PATRONVM.

MAGNOPERE peccare mihi uiderer HIPPOLYTE, Cardinalis illuſtriſsime, ſi ocium illud, quod & plurimum & honeſtiſsimum tua mihi benignitate conceditur, alia ulla re, quàm litterarum, & earum artium, quibus te inſigniter oblectari uideo, aſsidua tractatione conſumerem. nã cum ea te præcipue cauſſa commouerit, ut aditum mihi ad familiaritatem tuam ultro patefaciendum putaris, quòd ad te de mea erga illas incredibili uoluntate, meis fortaſſe ſcriptis, & amicis de me ſummorum hominum concitata ſermonibus fama peruenerat: quis me ferendum putet, niſi quam de me opinionem incognito adhuc & abſente conceperas, eam præſens ipſe omni ſtudio, omniq; corporis & animi contentione confirmem? Ita igitur facio. quarum artium ſingularis pulchritudo mentem meam, uſque à puero, admirabili quodam ſui deſiderio incenderat, eas

nunc demum beneficio tuo aliis omnibus curis so lutus, magno & alacri animo persequor: neque sane committo, ut qui me tibi tanquam hominem & non ineruditum, & eruditionis ac doctrinæ sitientissimum commendarunt, cum in illo priore indulserint amori erga me suo, in hoc etiam altero eidem obsecuti, ac non potius id quod exploratum haberent, uere apud te testati esse uideantur. quod cum facio, primum, quo nihil dulcius est, nihil optabilius, naturæ meæ propensionem sequor. Vere enim hoc tibi affirmare possum: si quis mihi deus omnes opes, omnia commoda, omnem potentiam proponat, ea lege ac conditione, ut semel deponam hæc studia, & has qualescunque litterulas, altrices adolescentiæ meæ, fidissimas meorum omnium temporum comites deseram: nunquam id faciam: neque quicquam tanti esse ducam, quod mereri uelim, ut à suauissimo earum amplexu & contubernio abducar. quare, ut dixi, cum in eas toto pectore incumbo, naturæ meæ pareo: idq; facio, quod si facere uetarer, ui talem mihi esse uitam non putarem. deinde, quo mihi nihil prius ac potius neque est, neque esse debet, uoluntati tuæ morem gero. sæpe enim mihi, quæ tua est humanitas, affirmasti, nullum tibi à me genus obsequii præstari posse iucundius, quàm, si omne tempus arbitratu meo ponerem in litteris, & aliquid assidue, quantum in me esset, excuderem, quod & mihi ornamento, & aliis usui, & tibi oblectationi esse posset. neque uero me, ut id faciam, oratione tantum cohortaris, uerum etiam exemplo. Quid enim facere nos oportet,

tet, quicunque tuis opibus non aliam ob caussam fouemur, sustentamur, ornamur, quàm ut in his studiis omni cogitatione defixa, dies noctesq́; exerceamur: cum te, te inquam ipsum, quem moderatrix humanarum rerum prouidentia in altissimo dignitatis gradu collocatum, perpetua grauissimorum munerum procuratione districtum teneri uoluit, inter tot, tam graues, tam multiplices curas, tantopere ad tranquillitatem & salutem publicam pertinentes, quotidie tamen aliquid temporis harum artium tractationi tribuere uideamus? Nimirum & unusquisque nostrum naturæ suæ, ut ait poeta quidã, semina sequitur: & quibuscum diu ac familiariter uixit, eorum mores & instituta uiuendi facile ac libenter imitatur. Te uero cum omnis honestatis ac dignitatis amantissimum, omnium, quæ ad comparandam ueram ac solidam gloriam pertinent, appetentissimum natura genuisset: consecuta deinde FRANCISCI VALESII, Galliarum Regis optimi, ac maximi, intima illa; qua tot annos usus es, consuetudo magis etiam incitauit ad easdem illas uias, in quas ipsa te natura deduxerat, animosius & constantius persequendas. Ille homines eruditos ad se ex omnibus orbis terrarum partibus, amplissima eorum industriæ præmia statuens, conuocabat: idẽ illud exemplum iamdudum Italia te, maxima cum tua laude, renouantem intuetur. Ad regalem illius mensam non ullum acroama aut libentius, aut sæpius, quàm uox alicuius eruditi hominis, audiebatur. epulæ quoque tuæ quotidie nulla re magis, quàm grauissimis, & honestissimis

uirorum

uirorum doctrina præstantium sermonibus, condiuntur. Ille igitur ad ceteras suas laudes eam addidit, qua nulla, meo quidem iudicio, maior est, nulla præclarior, ut communi omnium populorum consensu LITTERARVM PATER nominaretur. idem illud cognomen tibi apud posteros tributum iri, cuiuis perfacile est, qui tuam erga homines liberalium artium scientia excultos munificam, planeq; regiam uoluntatem cognouerit, augurari. Nos interea, qui per te hoc ocio fruimur, omnem industriam eò conferre oportet, ut quacunque ratione possumus, heroicas ac prope diuinas uirtutes tuas omni genere monimentorum ad immortalem posteritatis memoriam cõsecremus. non quòd rerum à te gestarum gloria nostro testimonio indigeat: sed quòd alia nobis uia nulla relinquitur, qua ingrati animi notam effugere ualeamus. Igitur alii quidem, quibus maior doctrinæ copia est, alia tibi grauiora, & maioris operæ inscribent. ego autem, qui nondum eam facultatem consecutus sum, ut à me quicquam egregium expectari debeat, scribam tamen, qualiacunque potero, & hisce paruis ac tenuibus munusculis testabor hominibus magnitudinem obseruantiæ erga te meæ. Illud quidem certe omni ope conabor efficere, ut scripta mea, si nullã aliã ob caussam in precio sint, utilitate tamen tueãtur ipsa se, & hoc saltẽ nomine à studiosis hominibus non negligantur. quod & alias feci, & in iis maxime, quos nuper apud te scripsi, Variarum lectionum libris. Primum enim cum in præstantissimis utriusque linguæ scriptoribus multa, uel

temporum

temporum uel hominum culpa, corrupte & depravate legantur: eaq; res uel non animaduersa errorem, uel animaduersa molestiam, & difficultatem legentibus obiicere soleat: eius incommodi ut pars aliqua per me tolleretur, operam dedi. deinde, cum & illud constet, ueteres latinos summo studio esse in Græcorum imitatione uersatos, & eorum locorum quos illi ab his acceptos in usum suum transtulerunt, diligens, & acurata notatio magnam his temporibus utilitatem habere credatur: huius quoque generis inspergenda non nulla esse duxi. narratiunculas etiam aliquot admiscui quarundam historiarum, quæ neque contritæ ac communes essent, neque fore iniucundæ cognitu uiderentur. Vbi autem ita res tulit, ut ab iis, qui uel ætate nostra, uel etiam superioribus temporibus in hoc ipso curriculo industriam suam exercuerant, dissentirem: feci id, ut & natura & consuetudo mea fert, libere: sed ea tamen moderatione seruata, ut, imminutam esse à me dignitatem suam, nemo conqueri posit, nisi qui tantum sibi tribuat, ut errare se posse non putet. quod neque cuiquam unquam contigit, & maius est, quàm ut conuenire in humanam fragilitatem queat. sed nos quid fecerimus, ipsa res indicabit. testatum quidē omnibus esse uolumus, nihil aliud nobis propositum fuisse, quàm ut sine cuiusquam offensione, auxilii aliquid attulisse huic studiorū generi diceremur. A te autem, HIPPOLYTE Principum decus, etiam atque etiam petimus, ut qua nos humanitate in familiarium tuorum numerum recipere dignatus es, eadem hos labores no-

stros,

ſtros; qui nulla re magis, quàm tui nominis au-
ctoritate, nixi, in publicum prodeunt, tibi acci-
piendos putes: neque tam, quid amplitudini
tuæ conueniat, quàm, quid præſtari à nobis poſ-
ſit, expendas. nam & hæc ipſa nouis in-
dies acceſsionibus creſcent, & alia
ſuo tempore, quæ tibi gratio-
ra fore confidimus,
proferentur.

M. ANTONII MVRETI
AD HIPPOLYTVM ESTENSEM S. R. E. CARDINALEM AMPLISSIMVM ET ILLVSTRISSIMVM,

VARIARVM LECTIONVM LIBER PRIMVS.

Tres Iſocrates. Cuius ſit παραίνεσις ad Demonicum, indicatum. Cap. I.

ELEGANS inprimis, & cum ſaluberrimis referta praeceptis, tum omnibus condita dicendi feſtiuitatibus oratio, quae paraeneſis ad Demonicum inſcribitur, non eius ſcriptoris eſt, cuius uulgo putatur. nam cum ab Iſocrate illo, qui Socratis & Platonis aequalis fuit, cuiusq; domus officina eloquentiae habita eſt, fluxiſſe, eiusq; ingenio elaborata eſſe credatur, id ſecus eſt: quodq; etiam in aliis cõtigiſſe ſcimus: errorem hic obiecit hominibus nominum ſimilitudo. tres enim facundi ac diſerti fuere homines, quibus omnibus idem Iſocratis nomen fuit. Vnus is, quẽ modo diximus: qui à Socrate commendatur in Phaedro: quemq; Cicero, diſſentiente Bruto, tantopere laudabat. alter, huius diſcipulus: cuius apud Suidam mentio eſt. neutrius autem horum eſt ea, de qua loquimur, oratio: ſed tertii cuiuſdam Iſocratis, qui Ciceronis temporibus floruit. Id ita eſſe, didici ex Dionyſio Halicarnaſſeo, qui in aureolo libello de arte rhetorica, quẽdam ex ea citans locum, Iſocratem ipſius auctorem, ſuum, & Echecratis, ad quem ſcribit, ſodalem uocat. eius uerba ſunt. Ἰσοκράτης μὲν ὁ σὸς ἑταῖρος καὶ ἐμὸς, ὦ Ἐχέκρατες, εἴπερ ἄλλο τι, φησὶ χρῆναι προσεῖναι τοῖς σπουδαίοις ἀνθρώποις, ἐν τῇ παραινέσει τῇ πρὸς τὸν Ἱππονίκου, (ita enim legendum eſt, non, ut in uulgatis libris, πρὸς τὸν Ἱππόνικον) καὶ τὴν φιλοπροσηγορίαν, ὅπερ ἐστι τὸ προσφωνεῖν τοὺς

ἀπαντῶντας, ὡς αὐτός φησι. Locus autem, quem indicauit Dionyſius, ita apud Iſocratem legitur. Τῷ μὲν τρόπῳ γίγνου φιλοπροσήγορος, τῷ δὲ λόγῳ εὐπροσήγορος. ἔστι δὲ φιλοπροσηγορίας μὲν τὸ προσφωνεῖν τοὺς ἀπαντῶντας, εὐπροσηγορίας δὲ τὸ τοῖς λόγοις αὐτοῖς οἰκείως ἐντυγχάνειν. Harpocration tamen, qui ſit ἐπακτὸς ὅρκος, exponens, Iſocratem Apolloniaten eius, de quo agimus, libelli auctorem facit. at is ueteris illius Iſocratis auditor fuit: ut apud Suidam eſt. ſed magis me ea, quæ ſupra recitaui, uerba Dionyſii mouent.

Mithridatem cur Dionyſum Tralliani honoris cauſſa uocarent. Illuſtratus locus ex oratione pro Flacco. Eius qui Plutarchi συμποσιακὰ interpretatus eſt, notatus error. Cap. II.

M. TULLIUS in oratione pro L. Flacco cum percenſeret eas laudes, quas Tralliani in Mithridatem, regem populo R. infeſtiſsimum, congeſſerant, ita ſcribit. Mithridatem deum, illum patrem, illum conſeruatorem Aſiæ, illum Dionyſium, Bacchum, Liberum nominabant. atque hoc Petrus Victorius admonuit dictum eſſe ad Demoſthenis imitationem, cuius illa ſunt ex oratione de corona. Οἱ μὲν κατάπτυστοι Θετταλοὶ, καὶ ἀναίσθητοι Θηβαῖοι φίλον, εὐεργέτην, σωτῆρα τὸν Φίλιππον ἡγοῦντο. πάντ᾽ ἐκεῖνος ἦν αὐτοῖς. protulit etiam locum ex Athenæo, quo confirmatur, Mithridatem uiuũ ac uidentem, diuinis affectum honoribus. ſed cur Liberi patris potius, quàm cuiuſquam alii dei nomine honeſtaretur ille rex, quando de eo ſibi non liquere ſubobſcure indicauit Victorius, ego aperire conſtitui. Duæ autem eius appellationis cauſſæ à Plutarcho libro primo συμποσιακῶν afferuntur. una, quòd Mithridates præmium propoſuerit, qui plurimum ediſſet, quiq; plurimum bibiſſet: ipſeq; in utroque certamine palmam tulerit: utpote qui omnes ætatis ſuæ homines bibendo ſuperaret. ob id igitur Dionyſum uocatum. ſed eam cauſſam Plutarchus ipſe, ut inanem, cõmenticiamq;, & minus idoneam reprobat. ac plane,

ne, si hæc uera esset, uideri poterant Tralliani, cum Mithridatem Dionysum salutarent, non tam ei honorem tribuere, quàm contumeliam facere: quasi ebriosum eum & helluonem ac gurgitem uocarent. quare hæc altera caussa putanda est uerior. bis eum fulmine appetitum fuisse: ita ut innocuus incolumisq; remanserit. nam cum adhuc infantulus in cunis uagiret, collapsum fulmen, fascias, quibus inuolutus erat, exussit, neque tamen ipsum læsit. uestigium modo quoddam ignis in fronte relictum est: quod facile occultaret coma. rursus cum iam uir esset, ita propinquum ei dormienti cecidit, ut tela in pharetram, quæ haud procul à lecto pendebat, condita conflagrauerint. ipse tum quoque intactus. iis expositis, addit Plutarchus. Οἱ μὲν οὖν μάντεις ἀπεφήναντο, πλεῖστον αὐτὸν ἰσχύσειν ἀπὸ τῆς τοξικῆς καὶ κούφης στρατιᾶς. οἱ δὲ πολλοὶ Διόνυσον αὐτὸν, ἀπὸ τῶν κεραυνοβολιῶν, ὁμοιότητι τοῦ πάθους προσηγόρευσαν. id est. Igitur uates quidem pronunciarunt, plurimum ipsum sagittariis, & leui armatura esse ualiturum. uulgus autem ei Dionyso nomen fecit, ab illis fulminum iactibus: quòd ei simile quiddam, atque Dionyso, contigisset. Hanc postremam partem quidam, qui librum illum Plutarchi Latinum facere studuit, ita reddidit. Quam ob caussam uates plurimum sagittariorum manu, leuisq; armaturæ copiis præstiturum prædixerant. Quanquam non desunt, qui Bacchi nomen à morbo sideratis ac de cælo tactis familiare datum illi existiment. quæ interpretatio ita est absurda & aliena, ut ualde mirer, quid tum illi homini in mentem uenerit.

Locus quidam Ciceronis in Verrem uindicatus à praua aliorum correctione. Plinii alter declaratus. Cap. III.

VTVNTVR interdum latini scriptores Græcis quibusdam uocibus, easq; latinis tamen litteris notant: quod qui nô animaduertunt, facile in errorem incidunt: præcipue cum eæ uoces eiusmodi sunt, ut etiam Romanæ uideri queant: id quod accidit homini inprimis erudito explicanti ora-

 tione.

tiones Ciceronis in Verrem. Nam cum Cicero impurum illum hominem æstate summa, quo tempore ceteri prætores obire prouinciam, & concursare consueuerant, totum se ad nequitiam & ad libidinem contulisse diceret, & tabernacula carbaseis intenta uelis in littore collocari iussisse, ubi totos dies cum impudicis mulieribus perpotaret: haud ita multis interiectis uerbis, ita postea locutus
» est. Illo autem tempore iste, tametsi ea est hominis impu
» dentia, quam nostis, ipse tamen, cum uir esset Syracusis,
» uxorem eius parum poterat animo soluto ac libero tot
» in acta dies secum habere. quorum uerborum ille, quisquis est, sensum non uidere se dixit: nisi pro, in acta, legatur, in lecto. neque intellexit, Ciceronem, quod antea Romano more littus dixerat, id postea actam uoce Græca, ut uidelicet in Sicilia loquerentur, nominasse. notum est autem, Siculos eo quondam sermone usos, qui è Græcis, latinisq; uocibus permistus esset. Actam uero solitos eos dicere pro littore, etiam Virgilius indicio est, qui illud ipsum littus eo nomine uocauit.

At procul in sola secretæ Troades acta
Amissum Anchisen flebant.

Ita igitur actam uterque, ut Terentius, & Cicero ipse urbem Atheniensium, Astu. Neque dissimili modo C. Plinius libro VII. naturalis historiæ probata pro pecudibus
» dixit. eius uerba sunt. In eadem Africa familias quasdam
» effascinantium Isigonus & Nymphodorus tradunt: qua-
» rum laudatione intereant probata, arescant arbores, emo
» riantur infantes. non enim quæ familiæ illæ probassent, ea interire affirmauit, sed ut dixi, τὰ πρόβατα.

Horatii locus ex Euripide expressus. Cap. IIII.

QVOD Horatius lib. primo epistolarum pereleganter scripsit, esse uerba & uoces quasdam, quibus animi morbos lenire ac mitigare fas esset, respexisse ipsum arbitror ad locum quendam Euripidis ex Hippolyto coronato, ubi nutrix Phædrã insano priuigni amore incensam alloquens, admonet

admonet eam, ut morbum illum suum fortiter ferat: esse enim cantus & sermones quosdam, in quibus insit uis ad eum mulcendum ac molliendum. Versus Euripidis hi sunt.

Νοσοῦσα δ' ὥσπερ τὴν νόσον καταστρέφου.
Εἰσὶν δ' ἐπῳδαὶ, καὶ λόγοι θελκτήριοι.
Φανήσεταί τι τῆσδε φάρμακον νόσου.

Horatii autem hi.

Feruet auaritia, miseroq́; cupidine pectus?
Sunt uerba, & uoces, quibus hunc lenire dolorem
Possis, & magnam morbi deponere partem.

non tamen uterque idem intellexit. nam illa de magicis carminibus: hic de sermonibus philosophicis loquitur, à quibus uera omnium morborum animi petenda medicina est. quanquam si quis Euripidem quoque idem κατ' ἀλληγορίαν τινὰ significare uoluisse censeat, libenter me socium ipsius sententiæ ascripserim. Gaudet enim poeta ille eiusmodi sententiis, quæ neque à populari consuetudine discedant, & philosophicum tamen intra se aliquid occultent. nam quod in uersibus Horatii lego, miseroq́; cupidine, non, ut in plerisque libris legitur, miseraq́; cupidine, in eo ueteres libros auctores habeo, ac præterea, esse id ex Horatii consuetudine, nullo negocio probare possum. ita enim alibi.

At bona pars hominum decepta cupidine falso,
Nil satis est, inquit. & in odis:
Nec leues somnos timor, aut cupido
Sordidus aufert.

ut dubitari plane non possit, quin ea uera scriptura sit.

Eiusdem Horatii locus ex Isocrate prope conuersus. Cap. V.

VENIT mihi in mentem quorundam eiusdem poetæ uersuum è sermonibus, quibus exponit, quæ primis temporibus uita hominum fuerit, agrestis uidelicet, & ferina: utq́; post, rationis & orationis beneficio, ad ciuiliorem uiuen-

uiuendi modum, & humanæ naturæ magis consentaneum uenerint: qui quidem uersus tantam habent cum Isocratea quadam eiusdem rei narratione similitudinem & conuenientiam, ut eam poeta non modo imitatus, sed prope interpretatus esse uideatur. qua de re ut cuiuis utriusque linguæ intelligenti existimare liceat, utriusque uerba subiiciam. His igitur uersibus eam latinus uates sententiam est executus.

Cum prorepserunt primis animalia terris,
Mutũ & turpe pecus, glandem atque cubilia propter,
Vnguibus & pugnis, dein fustibus, atque ita porro
Pugnabant armis, quæ post fabricauerat usus.
Donec uerba, quibus uoces sensusq; notarent,
Nominaq; inuenere. dehinc absistere bello,
Oppida cœperunt munire, & ponere leges.

Isocrates autem ita Nicoclem loquentem facit. Ἐγγενομένου δὲ ἡμῖν τοῦ πείθειν ἀλλήλους, καὶ δηλοῦν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ ὧν ἂν βουληθῶμεν, οὐ μόνον τοῦ θηριωδῶς ζῆν ἀπηλλάγημεν. ἀλλὰ καὶ συνελθόντες πόλεις ᾠκίσαμεν, καὶ νόμους ἐθέμεθα, & quæ sequuntur.

Ciceronis locus ex oratione pro P. Quinctio pulchre à Paulo Manutio correctus. Cap. VI.

QVOD si facere nolit, atque inhibuerit eiusmodi rationibus illum ad suas conditiones perducere: sese nihil precari, &, si quid agere uelit, iudicio defendere. Ita leguntur Ciceronis uerba hæc ex oratione pro P. Quinctio in omnibus impressis libris, præterquam in Manutianis. quæ cum corrupta esse constaret, fuerunt, qui pro, inhibuerit, reponerent, instituerit. At præclare, ut solet, Manutius: de quo uiro merito dubitari potest, plus ne ipse Ciceroni, an ipsi Cicero debeat. Nam & ipse tractandis assidue Ciceronis scriptis eam assecutus est eloquentiæ laudem, qua uincit omnes: & cum ad ingenium, quo excellit, addidisset eam diligentiam, eamq; laborum perpessionem

ſionem ac tolerantiam, qua uires, ipſamq́; adeo ualetudinem ſuam, magno noſtro omnium, quotquot eum, quia plane nouimus, plurimi etiam facimus, dolore proſtrauit; incredibile eſt, quot ab errorum millibus eos libros felicisſime uindicarit. at ætas noſtra mirificam quandam extulit uim hominum improborum, qui magnam laudem in obtrectatione poſitam putant, neque quicquam cupidius faciunt, quàm ut quicquid poſſunt, quacunque ratione poſſunt, ex aliena gloria deterant, creduntq́; ita ſe demum emerſuros, ſi eos, qui extant, depreſſerint. quam rationem graſſandi ad famam nemo unquam ſapiens approbauit. ſed me amoris quidam æſtus ab eo, de quo dicere cœperam, abduxit. omnino autem, cum de Paulo Manutio loquendum eſt, moderari orationi meæ neque uolo, neque poſſum, neque debeo. alii complures rationem inire poterunt, quot ipſi locos in Cicerone correxerint: illi aut uni, aut cum paucisſimis, licet dicere,

Pauperis eſt numerare pecus.

in illius igitur libris (tandem enim ad propoſitum me referam tamen) is, de quo agebam, locus ita legitur. Quod
» ſi facere nolit, atque imbiberit eiuſmodi rationibus illum
» ad ſuas conditiones perducere, & cetera. præclare, ut dixi. Imbiberit enim eſt, hoc ſibi plane propoſuerit, hoc ita in mente ac cogitatione ſua defixerit, ut euelli non queat. eſt autem ita ſcriptum omnibus litteris, in longe plurimis uetuſtis codicibus. ſed inſolentia locutionis fefellerat alios, quæ Manutium non fugit. meminerat enim ita locutum Lucretium libro ſexto,

» non quòd uiolari ſumma deum uis
Poſsit, ut ex ira pœnas petere imbibat acres.

ut ergo à Lucretio dictum eſt, imbibat petere, ſic à M. Tullio, qui eum poetam ſtudioſisſime legerat, imbiberit perducere.

Epitheton,

Epitheton, quo Corinthum ornauit Horatius, è Græca uoce expressum uideri. Cap. VII.

BIMAREM Corinthum cum diceret Horatius, non dubito, quin exprimere uoluerit Græcam uocem, ἀμφιθάλασσος. est autem ea uox non admodum frequens, proba tamen & antiqua: ususq; ea est Xenophon, cum urbis Atheniensis commoditates celebraret, doceretq;, eam opportuno admodum loco sitam ad importãda & exportanda quæ opus foret. ita enim loquitur. Καὶ μὴν οὐ περίῤῥυτός γε οὖσα, ὅμως ὥσπερ νῆσος πᾶσιν ἀνέμοις προσάγεταί τε ὧν δεῖται, καὶ ἀποπέμπεται ἃ βούλεται. ἀμφιθάλασσος γάρ ἐστι. Hoc eo annotare uisum est, quoniam in scholiis Horatianis, quæ, abhinc annos quatuor, ad Io. Auansonium V. C. qui tum Romæ Gallorum regis legatus erat, miseram, cum, ceterarum urbium epitheta unde sumpta essent, indicassem: nescio quo modo contigit, ut hoc, quod minime decuerat, prætermitteretur.

Horatii locus, qui multis in libris corrupte legitur, explicatus. Cap. VIII.

VERSUS hi sunt è secundo odarum Horatii:

Viuet extento Proculeius æuo,
Notus in fratres animi paterni.
Illum aget penna metuente solui
Fama superstes.

quorum qui proxime ultimum antecedit, ita in multis libris legitur:

Illum aget penna haud metuente solui.

constat autem, ita correctum esse ab aliquo, qui sententiam quidem uideret, sed uim uerborum non satis perspiceret: putaretq; ita melius æternitatem famæ significatũ iri, si particula illa negandi uim habens adderetur. alioqui fore, ut parum firmitatis inesset ea in fama, cuius pennæ solutionem metuere dicerentur. firmitas enim fiduciam, infirmitas metum parit. at ille, quisquis fuit, inani

& friuolo

& friuolo argumento delusus est. nam, quia quæ metuimus, refugimus, longissimeq; nos ab iis abducimus, factum, ut Horatius pennam metuentem solui dixerit eam, quæ semper longissime ab omni solutione absutura esset. est autem simile illud Virgilii,

Arctos Oceani metuentes æquore tingi.

nam ut metuentes tingi dixit is, quæ nunquam tingerentur: ita hic pennam metuentem solui, quæ nunquam solueretur. Hoc eo libentius annotaui, quòd ut alia multa, ita hoc quoque mendum in eos libros, quibus addita sunt mea scholia, operarum negligentia, me absente atque inscio, irrepserat.

Sententia quædam Terentiana ab Aeschylo etiam prolata ostenditur: &, qui eandem continet, Græcus incerti scriptoris uersiculus indicatur. Cap. IX.

QVOD apud Terentium adolescens amore saucius dixit,

Facile omnes cũ ualemus, recta cõsilia ægrotis damus:

eius non dissimile quiddam Prometheum dicentem fecerat Aeschylus. cum enim miserum illum & ærumnosum deum nymphæ Oceanitides reprehenderent, quòd peccasset: ita eum respondentem induxit: facile esse iis, qui malis soluti sunt, admonere ac corripere eos, qui aduersis rebus premuntur. Versus Aeschyli, si quis eos requirit, hi sunt.

Ελαφρὸν, ὅς τις πημάτων ἔξω πόδα
Εχει παραινεῖν, νυθετεῖν τε τοὺς κακῶς
Πράσσοντας. id est.
Haud difficile est, pars nulla quem attingit mali,
Monere eos, ac corripere, qui miseriis
Vrgentur.

tale igitur aliquid eo loco dixerat & Menander. sed & hũc uersum alicubi legere memini.

Υγιὴς νοσοῦντα ῥᾷστα πᾶς τις νυθετεῖ.

Equitandi uerbum quòd Euro tribuit Horatius, Euripidem quoque eodem modo locutum esse. Cap. x.

AVDACI sane metaphora usus uidetur Horatius, cum Euro uento equitandi uerbum tribuit. notus est enim ille uersiculus,

Per Siculas equitauit undas.

neque unquam id, ut opinor, sine ueterum exemplo ausus esset. sed meminerat, Euripidem quoque eodem modo locutum esse de Zephyro. itaque fecit more suo, ut, persequendis Græcorum uestigiis, τὸ τῆς λέξεως καινόν τε καὶ ξενικὸν quæreret, seq; quamlongissime à trita & plebeia loquendi consuetudine abduceret. quo in genere plane singularis fuit: neque, meo quidem iudicio, Græcas loquendi formas latinorum poetarum quisquam uel frequētius, uel fidentius, uel felicius imitatus est. Locus autem ille Euripidis, quem dico, ita scriptus est in Phœnissis.

Ζεφύρου πνοαῖς ἱππεύσαντος ἐν οὐρανῷ.

Currum pro naui, ut à Catullo, sic & à Græcis poetis dictum esse. Cap. XI.

ETIAM illud Græcorum exemplo fecit Catullus, ut nauim currū uocaret, in libello de nuptiis Pelei & Thetidos.

Diua quibus retinens in summis urbibus arces,
Ipsa leui fecit uolitantem flamine currum.

siquidem apud Aeschylum Prometheus in illa longa enumeratione artium, quas à se in usum mortalium excogitatas & inuentas gloriatur, ait repertum suum esse currus illos nautarum, qui lineis alis uagentur per mare.

Θαλασσόπλαγκτα δ' οὔτις ἄλλος ἀντ' ἐμοῦ
Λινόπτερ' εὗρε ναυτίλων ὀχήματα.

Sed & Euripidem eadem figura usum memini. apud quem nuncius, qui Medeam admonet, ut se mandet fugæ, præcipit ei, ut neque id uehiculum spernat, quod nauigandi,

neque id, quod terrestris itineris conficiendi caussa comparatum est.

Ω δεινὸν ἔργον παρανόμως εἰργασμένη
Μήδεια, φεῦγε, φεῦγε, μήτε ναῖ' αν
Λιπεῖσ' ἀπήνην, μήτ' ὄχον πεδοστιβῆ.

Libidinosarum mulierum, quæ calumniatæ sunt eos, à quibus spretæ ac repudiatæ erant, exempla octo. Cap. XII.

EXEMPLA octo memini legere, earum mulierum, quæ uiros à se impudice appetitos, cum eos ad restinguendum libidinis suæ ardorem flectere nequiuissent, calumniatæ sunt postea, tanquam ab ipsis tentatæ forent: eisq; partim crearunt ingens periculum, partim etiam exitium attulerunt. eorum unum est in sacra historia, de Iosippo Iacobi filio, qui, cum obtemperare heræ suæ, Phutipharis uxori, noluisset: structis ab ea calumniis in uitæ discrimen adductus est. atque hoc, ut quod omnibus notum sit, nihil est necesse pluribus uerbis exponere. Hippolytum quoque Thesei filium ut Phædra nouerca tentarit: seq; ab eo spretam uidens, reuerso ab inferis marito persuaserit, eum sibi uim afferre uoluisse, (quanquam paulo aliter est apud Euripidem) utq; castissimus adolescens crudelissime ob eam rem discerptus dilaniatusq; sit, & lippis, ut ait Horatius, & tonsoribus notũ est. Sed & Tenni Cycni filio, Neptuni nepoti idem contigisse memoratur. eius enim ephebi iam, &, ut Græci dicunt, ἀνδρόπαιδος desiderio tacta nouerca Phylonome, seu, ut alii uocant, Peribœa, sermonem cum eo de stupro contulit. Reiecta & repudiata, insimulauit eum apud patrem, eodem plane modo, quo Hippolytum Phædra. Credulus parens inclusum in capsam quandam filium proiecit in mare. tulit opem Neptunus innocenti nepoti. delataq; est capsa ad insulam Leucophryn: quam cum incolæ aperuissent, remq; cognossent: non tantum Tenni regnum detulerunt: sed etiã de nomine ipsius, insulam Tenedon nominarunt. quin &

mortuũ coluerunt pro deo. Eodem modo prope perditus est Bellerophon ab Antæa Prœti uxore: & Peleus ab Hippolyte uxore Acasti. de quibus apud Horatium sunt illa.

Vt Prœtum mulier perfida credulum
Falsis impulerit criminibus, nimis
Casto Bellerophonti
Maturare necem, refert.
Narrat pene datum Pelea tartaro,
Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens.

Nos autem utranque siue historiam siue fabulam alibi copiosissime exposuimus. Hippodamia quoque cum eam aueheret Pelops, siti aliquando correpta esse dicitur. cũq; Pelops, quærendæ aquæ caussa descendisset è curru, iamq; longius abiisset, (magnæ enim circum solitudines erant) illa Myrtilum aurigam, cum quo sola remanserat, sollicitare cœpit, ut secum rem haberet. uolebat uidelicet, interea dum reuerteretur Pelops, aliam quandam sitim restinguere. sed cum Myrtilus morem gerere noluisset: accusatus est apud reuersum Pelopem, quòd ipsam uiolare conatus esset: ob idq; proiectus in uicinum mare: quod ex eo Myrtoum usurpari cœpit. Philostratus libro sexto de uita Apollonii, Timasionem quendam Aegyptium à nouerca frustra adamatum, deinde illius calumniis solum uertere coactum esse narrat. etsi illa quidem alio quodam modo, quàm ceteræ, priuignum calumniata est. Denique Fausta, Maximiani filia, Constantini Magni uxor, eodem modo ut Phædra, Crispum priuignum suum accusauit. itaque imperator optimus, sed hac quidem in re non satis consideratus, immerentem filium morte multauit. idemq; postea, re cognita, etiam de uxore supplicium sumpsit.

Falsam quandam historiam à Petro Victorio pro uera traditam esse. Cap. XIII.

FALSVM est, quod Victorius tradidit libro duodecimo Variarum lectionum, extitisse quendam capitalem importunumq; hominem Athenis, qui dixerit, se, dum regno

Athenarum uno die potiri posset, nullum supplicii genus recusaturum: passurumq; æquo animo, ut acerbissimis cruciatibus postea afficeretur: omnisq; ipsius familia funditus periret. Nam quod putauit id Plutarchum in Solone dicere: declarauit exemplo suo, quamuis eruditos homines cæcutire & παροςᾶν, ubi aliquid conniuentes legunt. Nihil enim tale Plutarchus, quale Victorius credidit. narrat, tantum, Solonem, cum delatam sibi à ciuibus suis tyrannidem maximo animo reiiceret, aspernaretur: à multis reprehensum esse, & parum sanæ mentis habitum. aiebant enim, eum, si saperet, accepturum fuisse tyrannida, uel propositis iis conditionibus, quas supra exposuimus. Ergo eos reprehensorum suorum sermones his uersibus trochaicis inclusit Solo.

Οὐκ ἔφυ Σόλων βαθύφρων, ὐδὲ βυλεήεις ἀνήρ.
Ἐσθλὰ γὰρ θεῦ διδόντος, αὐτὸς ὐκ ἐδέξατο.
Περιβαλὼν δ' ἄγραν, ἀγασθεὶς ὐκ ἀνέσπασε μέγα
Δίκτυον, θυμῦ θ' ἁμαρτῶν, καὶ φρενῶν ἀποσφαλείς.
Ἤθελε γάρ κεν κρατήσας, πλῦτον ἄφθονον λαβὼν,
Καὶ τυραννεύσας Ἀθηνῶν μῦνον ἡμέραν μίαν,
Ἀσκὸς ὕστερον δεδάρθαι, κ'ἀπιτετρῖφθαι γένος.

Neque ego hæc indicarem, nisi uiderem, periculum esse, ne quis Victorii testimonio fretus, ne quærendum quidem amplius putaret, uera essent, an minus.

Aristotelem in Hippodamo reprehendendo parum bona fide uersatum esse. Cap. XIIII.

VIDETVR Aristoteles interdum non satis bona fide retulisse eorum sententias, quos redarguere ac reprehendere statuisset. cuius rei libet nunc exemplum proferre unum, ex quo de multis similibus coniectura fieri possit. Etenim libro secundo πολιτικῶν, ubi exagitat eam reip. formam, quæ ab Hippodamo Milesio descripta erat: ait ciuitatem ab eo distributam esse in tres partes: nempe in artifices, in agricolas, & in milites. Κατεσκεύαζε δὲ, inquit, τὴν πόλιν τῷ πλήθει μὲν μυρίανδρον, εἰς τρία δὲ μέρη διῃρημένην. ἐποίει γὰρ ἓν μὲν μέρος,

Quæ tanta diversitas inter hæc quæ Plutarchus refert, et ea quæ Victorius narrat, ut eo nomine Victor. cæcutire dici possit? nempe eodem recidit, unum quempiam optasse, qui dixerit, se dum regno Athenarum uno die potiretur, nullum supplicii genus recusaturum: et multos [illegible] qui idcirco Solonem insaniæ dixerint quod non unius diei tyrannidem propositis iis conditionibus elegerit.

Mirum [illegible] hic nemini similitudine [illegible] ceptum iri, qui [illegible] Arist. de Hipp. Milesio dixerit, alteri cuidam Hippodamo tribuat, neque [illegible] Hippodamum? [illegible] quem Stobæus citat lingua Dorica uti, non Milesia: præterea Hippodamum [illegible] Πυθαγόρειον esse, hic Πυθαγόρειον, [illegible] longe diversum. neque verisimile esse Aristotelem [illegible] in tam celebri [illegible], in tanta æmulorum, et obtrectatorum turba.

μέρος, τεχνίτας· ἓν δὲ, γεωργοὺς, τρίτον δὲ τὸ προπολεμοῦν, καὶ τὰ ὅπλα ἔχον. quod si uerum esset, inscienter sane, & imperite se gessisset Hippodamus, qui ciuitatem sine consilio, tanquam corpus sine animo, esse uoluisset. at uero non ita inconsultus fuerat. extant enim magna ex parte leges ipsius, quæ Aristotelis, hac quidem in re, singularem quandam improbitatem manifesto patefaciant. Descripserat autem ille ciuitatem tres in partes, quarum primam fecerat, eorum qui consilio remp. gubernarent: alteram eorum, qui eandem armis defenderent: tertiam ex iis constituerat, qui artes necessarias exercerent. atque in hanc postremam, & opifices, & agricolas, & mercatores incluserat. Id adeo prolatis ipsius uerbis intelligetur. Φαμὶ δ' ἐγὼ εἰς μοίρας τρεῖς διεστᾶσθαι τὰν σύμπασαν πολιτείαν, καὶ μίαν μὲν εἶναι μοῖραν τῶν ἀγαθῶν, κυβερνώντων τὰ κοινά. δευτέραν δὲ τῶν, δυνάμει, τρίταν δὲ, τῶν ἐκπλαρώσει καὶ χορηγίᾳ τῶν ἀναγκαίων. ὀνομάνω δὲ τὸ μὲν πρᾶτον πλᾶθος, βωλευτικὸν. τὸ δὲ δεύτερον, ἐπίκουρον. τὸ δὲ τρίτον, βάναυσον. & aliquanto post. Τῶ δὲ βαναύσω καὶ βιοπονατικῶ, τὸ μέν ἐστι γεώπονον, καὶ περὶ τὰν κατεργασίαν τᾶς χώρας καταχολύμενον. τὸ δὲ τεχνασικὸν, ὄργανα καὶ ἐπιμαχανήματα τοῖς τῶ βίω πράγμασιν ἐκποριζόμενον. τὸ δὲ μεταβατικὸν καὶ ἐμπορικὸν, ὃ τὰ μὲν ἐν τᾷ πόλει περιουσιάζοντα, ἐπὶ τὰν ξέναν διάγεται· τὰ δὲ, ἀπὸ τᾶς ξένας ἐς τὰν πόλιν. Sed & cetera si quis attente consideret, uidebit, non tam multa in iis reprehendenda esse, quàm uidetur eis, qui, audita tantū altera parte, pronunciant. sunt autem apud Stobæum ἐν τῷ περὶ πολιτείας.

Duræ compositionis duo insignia exempla: ex Euripide unum, alterum è Sophocle. Cap. xv.

INTER ea quæ duram atque insuauem orationis compositionem efficiunt, uix quicquam est, quod magis reprehendatur à dicendi magistris, quàm crebra & continuata eiusdem litteræ repetitio. Itaque in Virgilio, casus Cassandra canebat: in Terentio, tantam, tam improuisam, & consilia consequi consimilia in Cicerone; statua tua stabat: &, inuisæ uisæ, & in Cœliana, unquam quanquā, eiusdemq;

demq; modi alia in aliis primæ classis auctoribus notantur. sed enim quæ duo eius rei exempla in duobus optimis ac præstantissimis poetis reperi, ea (ita insignia uisa sunt) hoc loco proponenda esse duxi. eorum unum Euripidis est: apud quem Medea cum Iasoni exprobraret, illum sua opera seruatum esse, ita loquitur:

Ἔσωσά σ', ὡς ἴσασιν Ἑλλήνων ὅσοι
Ταυτὸν συνεισέβησαν Ἀργῷον σκάφος.

quorum uersuum in priore, crebra illa repetitio litteræ σ, locum etiam comicis iocis ac salibus dedit. siquidem Plato comicus, & Eubulus, eiusdem homo artificii, Euripidem ea de caussa urbanissime tetigisse traduntur. Alterum Sophoclis, & quidem ea in fabula, quæ quasi regnum possidere inter tragœdias dicitur. ibi enim Oedipus cum Tiresia iurgans, eiq; & aurium, & mentis, & oculorum cæcitatem obiiciens, hoc eum uersu indignabundus incessit:

Τυφλὸς τά τ' ὦτα, τόν τε νοῦν, τά τ' ὄμματ' εἶ.

ubi cum sæpius etiam inculcauerit litteram τ, quàm ille alter litteram σ, tamen Euripides dicacium aculeos expertus est: Sophocles à nemine, quod sciam, notatus. Sophoclei non dissimilis est Ennianus ille, me puero, decantatus in scholis,

O Tite tute Tati tibi tanta tyranne tulisti.

Coniecturæ de aliquot locis è libello Demetrii περὶ ἑρμηνείας. Cap. XVI.

QVICVNQVE ille Demetrius fuit, cuius est libellus, qui nunc omnium manibus teritur, περὶ ἑρμηνείας, (non enim mihi facile quisquam persuaserit, Phalereum esse) utile profecto nobis, & minime triuialis doctrinæ plenum ingenii sui monimentum reliquit. neque uero paruum emolumentum Petrus Victorius studiosis attulisse cẽsendus est, cum olim ad eum librum purgandum incubuit: laborq; ipsius, ut semper alias, ita hic quoque admodum utilis, & fructuosus fuit. cuius summi uiri exemplo nos etiam incitati, longe quidem ac multum impari facultate, sed non

dispari

diſpari uoluntate, eandem uiam ſequimur, & ueterum ſcripta, quantum in nobis eſt, obſcura illuſtrare, deprauata emendare conamur. Igitur quæ, cum eum librum attente diligenterq́; legeremus, nobis & correctione aliqua indigere, & non ita difficile corrigi poſſe uiſa ſunt, eorum hic partem aliquam cum ſtudioſis communicabimus: ſi forte noſtra quoque induſtria tam polito ſcriptori opis aliquid afferri queat. Ipſum autem libri principium ſcio negocium exhibuiſſe multis. ita enim legitur. Ὥσπερ ἡ ποίησις διαιρεῖται τοῖς μέτροις, οἷον ἡμιμέτροις, ἢ ἑξαμέτροις, ἢ τοῖς ἄλλοις· οὕτω καὶ τὴν ἑρμηνείαν τὴν λογικὴν διαιρεῖ καὶ διακρίνει τὰ καλούμενα κῶλα. ſed cum abſurdum ſit, pro metrorum exemplo ἡμίμετρα ponere, pro, οἷον ἡμιμέτροις, legendum cenſeo, οἷον ἢ διμέτροις.

Item, ubi loquitur de iis periodis, quæ habent ſpeciem aliquam ἀντιθέσεως, cum tamen ἀντίθεσις in eis nulla ſit, exemplo quidem hoc Epicharmi utitur,

Τόκα μὲν ἐν τήνοις ἐγὼν ἦν, τόκα δὲ παρὰ τήνοις ἐγών.

deinde addit. τὸ αὐτὸ μὲν γὰρ εἴρηται, καὶ οὐδὲν ἐναντίον. ὁ δὲ τρόπος τῆς ἑρμηνείας μεμιγμένος, ἀντίθεσίν τινα πλανῶντι ἔοικεν. quam ultimam partem ita lego. Ὁ δὲ τρόπος τῆς ἑρμηνείας μιμούμενος ἀντίθεσίν τινα, πλανῶντι ἔοικεν. Haud ita multo poſt, ubi de ſimiliter deſinentibus uerbis diſputatur, oſtenditurq́; id ornamentum ad affectus exprimendos inutile eſſe: ubi legitur. Ποίαν γὰρ πόλιν τῶν ἐχθρῶν τοιαύτην ἔλαβον, ὁποίαν τὴν ἰδίαν ἀπέβαλον; pro ἔλαβον, libentius legerim, ἀπέλαβον. Vbi de magnifica oratione diſſeritur, cum dixiſſet ſcriptor ille, de Ariſtotelis ſententia, pæonicam orationem magnificam eſſe: pæona etiam duplicem eſſe docuit, unum προκαταρκτικὸν, qui quatuor ſyllabis conſtet, longa prima, ceteris breuibus: eiusq́; exemplum ponit, ἤρξατο δέ. alterum, qui ſuperiori illi ex altera parte reſpondeat, & à tribus exorſus breuibus, in longam deſinat. huius autem exemplum eſſe uult, τὰ ἀράβεια. quod quin corruptum ſit, dubitari non poteſt. legi autem debere arbitror, ταραβία. Exemplum Antiphontis, quo docet, negligentia quadam interdum orationi dignitatem ac granditatem comparari, ita legendum uidetur. Ἡ γὰρ νῆσος οὖν ἐρχομένοις δήλη μὲν, καὶ πόρρωθεν μέν ἐστιν ὑψηλὴ, καὶ τρα-

χεῖα

χεῖα, καὶ τὰ μὲν χρήσιμα καὶ ἐργάσιμα μικρὰ αὐτῆς ἐστὶ, τὰ δὲ ἀργὰ πολλὰ, σμικρᾶς αὐτῆς οὔσης. Paulo post autem, ubi agit περὶ παραπληρωματικῶν, notatq; non nullos qui eis intempestiue utebantur: ubi est, καὶ τῷ νυ, καὶ τῷ πότερον: lego, καὶ τῷ νυ, καὶ τῷ ποτὲ. Vnum si addidero, cetera in aliud tempus reiiciam. ubi enim eos ipsos, quos modo dixi, comparat cum ineptis fabularum actoribus, uerba, quibus ea comparatio exponitur, ita in omnibus libris leguntur. Οἱ δὲ πρὸς οὐδὲν ἀναπληροῦντες, φησὶ, τὸν συνδεσμον, ἐοίκασι τοῖς ὑποκριταῖς, τοῖς τὸ καὶ τὸ πρὸς οὐδὲν ἔπος λέγουσι. quibus in uerbis insit fortasſis etiã aliquid aliud uitii: illud quidem certe uix dubium est, quin postrema pars ita legenda sit: ἐοίκασι τοῖς ὑποκριταῖς, τοῖς τὸ αἶ, καὶ τὸ φεῦ πρὸς οὐδὲν ἔπος λέγουσι. non quin sciam, τὸ καὶ τὸ, Græcis ualere, hoc & illud: sed exempla ipsa, quæ ponuntur à Demetrio, faciunt, ut ad eum, quem dixi, modum legi debere suspicer.

De forium aperiendarum ratione apud ueteres Græcos. multis Plauti ac Terentii locis allata lux. Cap. XVII.

QVAESITVM est ex me, cur in Plauti ac Terentii fabulis nunquam fere quisquam egrederetur domo, ut non antea crepuisse fores dicerentur. Respondi, eas fabulas è Græco conuersas esse, iccircoq; quarundam consuetudinum, quibus olim Græci usi essent, impressa in eis extare uestigia. Quod autem Romæ antiquis temporibus M. Valerius Poplicolæ frater honoris insigne habuisse dicitur, ut fores ædium ipsius, non introrsum trahendo, sed in uiam publicam pellendo aperirentur, id quondam in Græcia uulgatum fuit: omnesq; omnium ædium fores eo modo pandebantur. quoniam igitur periculum erat, ne quispiam, qui aut præteriret, aut pro foribus staret, ab impulsa ianua pelleretur: ideo qui exituri erant domo, solebant prius ipsimet intrinsecus fores ædium suarum percutere: ut illo strepitu admonerentur, qui foris erant, cauere sibi, atque eatenus absistere, ut ne læderentur. Hoc à Plutar-

cho memoriæ proditum est: cuius hæc sunt in Poplicola. Τὰς δὲ ἑλληνικὰς, de ianuis loquitur, πρότερον οὕτως ἔχειν ἁπάσας λέγουσιν, ἀπὸ τῶν κωμῳδιῶν λαμβάνοντες. ὅτι κόπτουσι καὶ ψοφοῦσι τὰς ἑαυτῶν θύρας ἔσωθεν, οἱ προϊέναι μέλλοντες, ὅπως αἴσθησις ἔξω γένοιτο τοῖς παρερχομένοις, ἢ προεστῶσι, καὶ μὴ καταλαμβάνοιντο προϊούσαις ταῖς κλεισιάσιν εἰς τὸν στενωπόν.

Quod de fama Virgilius dixit, idem Callimachum de Cerere, Homerum de contentione dixisse. Cap. XVIII.

SVSPICARI fortasse posit quispiam, uersum illum, qui de fama apud Virgilium libro quarto Aeneidos legitur,

Ingrediturq; solo, & caput inter sidera condit,

è Callimacho uersum esse. quamuis Callimachus non de fama id, sed de Cerere dixerat: sed potuit latinus poeta, quod de una dea Græcus dixisset ad aliam accommodare. uersus quidem certe tantum non ad uerbum expressus est.

Ἴθματα μὲν χέρσῳ, κεφαλὰ δέ οἱ ἅψατ᾽ ὀλύμπω.

sed tamen uerisimilius est totum illum latini poetæ locum expressum esse ex iis, quæ apud Homerum de Contentione dicuntur.

Ητ᾽ ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα
Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη, καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει.

Quid sibi uelit apud Ciceronem in epistolis ad Atticum pastoricia fistula, explicatum. Cap. XIX.

CICERONIS è libro primo epistolarum ad Atticum uerba sunt hæc: Itaque & ludis, & gladiatoribus mirandas ἐπισημασίας sine ulla pastoricia fistula auferebamus. quo loco ἐπισημασίας uocat plausus, acclamationes, & similia, quibus populus bonum suum animum erga quempiam significare solitus erat, & lætitiam, quam ex illius aspectu caperet, ostendere. hoc enim Græci uocant ἐπισημαίνεσθαι. ut apud Isocratem in panathenaico: Καὶ τῶν ἄλλων ἰδιωτῶν τῶν ἐν ταῖς ῥητο-

ῥητορείαις διαλαμπουσῶν, καὶ τοὺς ἀκούοντας ἐπισημαίνεσθαι καὶ θορυβεῖν ἀναγκαζουσῶν. sed quod addit, sine ulla pastoricia fistula, in eo declarando, quid alii dixerint, è libris ipsorum cognoscere est. ego, quod mihi uerum uidetur, id proponere satis habebo. ueritatis enim prolata lux omnis facile tenebras dissipabit. Intelligendum igitur est, non nunquam contigisse, ut cũ quispiam alicui parti multitudinis carus & acceptus erat, ceteris autem odiosus & inuisus, partim plausu exciperetur, partim sibilo. plaudentibus enim iis, quos aspectus ipsius hilarabat, ceteri sibilabant. Ergo Cicero ut ostendat, ἐπισημασίας illas suas eiusmodi non fuisse, sed puras omnino, & εἰλικρινεῖς, ait eas fuisse sine ulla pastoricia fistula: id est, sine sibilo, cuius similem sonum notum est è pastoriciis fistulis reddi. itaque Græci in utroque dicunt συρίζειν: iidemq; interdum σύριγγα, id est, pastoriciam fistulam pro sibilo dicunt. Hæc cum iam scripsissem: uenit ad me Petrus Morinus Parisiensis, adolescens utriusque linguæ peritissimus, idemq; omnium artium, quæ quidem ingenuum hominem decent, scientia mirifice instructus, quicum ego, quàm diu hic fuit, mea omnia ioca seria, ut dicitur, libentissime communicabam: cum prope assidua quadriennii consuetudine raram quandam in eo & exquisitam eruditionem pari coniunctam bonitate cognossem. is igitur non modo declarationi meæ calculum suum adiecit, uerum etiam, quòd tum in legendis Platonis libris de legibus studiosissime uersabatur, locum mihi indicauit, qui eam summopere confirmaret. quem appingere libuit: ut & sententiam stabilirem meam, & iucundissimã magni amici memoriam grata recordatione renouarem. ergo ita scriptum est in extremo tertio de legibus. Τὸ δὲ κῦρος τούτων, γνῶναί τε, καὶ ἅμα γνόντα δικάσαι, ζημιοῦν τε αὖ τὸν μὴ πειθόμενον, οὐ σύριγξ ἦν, οὐδέ τινες ἄμουσοι βοαὶ πλήθους, καθάπερ τανῦν, οὐδ' αὖ κρότοι ἐπαίνους ἀποδιδόντες· ἀλλὰ τοῖς μὲν γεγονόσι περὶ παίδευσιν, δεδομένον ἀκούειν ἦν αὐτοῖς μετὰ σιγῆς διὰ τέλους, παισὶ δὲ καὶ παιδαγωγοῖς, καὶ τῷ πλείστῳ ὄχλῳ ῥάβδου κοσμούσης ἡ νουθέτησις ἐγίγνετο. ubi Plato idem plane σύριγγα dixit, quòd Cicero pastoriciam fistulam:

Alius locus ex iisdem epistolis declaratus. Cap. XX.

NE hæc quidem satis intelliguntur, quæ posita sunt in epi-
" stola prima libri secundi. Prognostica mea cum oratiunculis propediem expecta. aiunt enim homines eruditissimi, putare se, libellum significari, qui prognostica Ciceronis de rep. complecteretur. sed ego malo tenere quod scio, quàm putare quod nescio. Scio autem Ciceronem interpretatum uersibus Arati prognostica: ut constat è libris de diuinatione. quare non habeo dubium, quin ea intelligat. meminit horum etiam libro earundem epistola-
" rum XV. his uerbis. Equidem etiam pluuias metuo, si
" prognostica nostra uera sunt. ranæ enim ῥητορεύουσι. Respicit autem ad illos uersus:

Vos quoque signa uidetis aquai dulcis alumnæ,
Cum clamore paratis inanes fundere uoces,
Absurdoq; sono fontes & stagna cietis.

qui conuersi sunt ex illis Arateis, sed liberius, idest, Ciceronis more,

Ἢ μᾶλλον δειλαὶ γενεαὶ, ὕδροισιν ὄνειαρ,
Αὐτόθεν ἐξ ὕδατος πατέρες βοόωσι γυρίνων.

M. ANTONII MVRETI AD HIPPOLYTVM ESTENSEM S. R. E. CARDINALEM ILLVSTRISSIMVM,

VARIARVM LECTIONVM LIBER SECVNDVS.

Correctus & explicatus locus è primo libro Aristotelis de arte dicendi. Cap. I.

MORES dicentis plurimum ualere ad persuadendum, & à magnis ac sapientibus uiris traditum est, & res ipsa loquitur. omnes enim facile adducimur, ut assentiamur iis, quos bonis moribus præditos esse opinamur. sed opinio & fama probitatis duobus modis comparari potest. primũ ipso genere ac ratione uiuendi. quæ certissima & honestissima est uia. deinde etiam spargenda eiusmodi sententiis oratione, quæ significationem habeant animi ingenui, ac liberalis, & honestatem omnibus aliis rebus anteponentis. prior ille modus ad rhetoricum artificium non pertinet. posterioris cum ab aliis dicendi magistris, tum in primis ab Aristotele multa præcepta traduntur. qui etiam negat se eorum sententiæ accedere, qui iis in libris, quos de arte ediderant, posuerant, probitatem dicentis nihil habere momenti ad faciendam fidem. à quibus ipse ita dissentit, ut fere plurimum in ea positum esse dicat. Sed cum uerba, quibus hoc exprimitur, corrupta sint in eis codicibus, qui non immerito ceteris emendatiores putantur: homoq; doctissimus, qui primus uero ac serio prætulit facem omnibus Aristotelicam in eo genere doctrinam intelligere cupientibus, in eorum explicatione sui dissimilis fuisse uideatur: constitui primum ipsa philosophi uerba proponere, ut leguntur: deinde quid in eis mutandum putem,

tem, & cur putem, indicare: quo præstito, simul etiam sententia, quæ illum, quem dico, summum uirum latuit, facile intelligetur. Ergo ita Aristoteles. Οὐ γὰρ, ὥσπερ ἔνιοι τῶν τεχνολογούντων τιθέασιν ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τὴν ἐπιείκειαν τοῦ λέγοντος. quibus uerbis optimus interpres accusari putat eos, qui, cum artem exponerent, in arte, dicentis integritatē collocabant. deinde. ὡς οὐδὲν συμβαλλομένου πρὸς τὸ πιθανόν. hoc idem interpres putat cum stomacho & contemptu illorū magistrorum pronunciatum esse. sed profecto & ualde coacta uidetur hæc declaratio: & ipsemet, quasi hoc sentiēs, titubanter loqui uidetur. Sequitur. ἀλλὰ σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἦθος. ubi ille, Hinc, inquit, inscitia hōrum doctorum intelligi potest: qui nihil momēti ad fidem faciendam habere crediderint, quod maximam omnium ferme uim habet. Hæc ille: quæ quàm cohæreant, quamq; inter se apta sint, omnibus perspicuum esse arbitror. Ego quæ ille diuulsit, coniungenda duco: & quam scripturam ipse, cum reperisset in illo suo optimo & antiquissimo libro, rationem eius se non dispicere falsus est, uerissimam esse statuo: συμβαλλομένην uidelicet, non, συμβαλλομένου. etiam uoculam καὶ deleo multis impressis libris auctoribus: atque ita lego denique. Οὐ γὰρ, ὥσπερ ἔνιοι τῶν τεχνολογούντων τιθέασιν ἐν τῇ τέχνῃ τὴν ἐπιείκειαν τοῦ λέγοντος, ὡς οὐδὲν συμβαλλομένην πρὸς τὸ πιθανόν· ἀλλὰ σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἦθος. quid autem tam manifestum, quàm illud, συμβαλλομένην, πρὸς τὴν ἐπιείκειαν referri? ἐν τέχνῃ autem est, in libris de arte scriptis. Particulam, σχεδὸν, eo addidit, quia sine dubio plurimum ad fidem ualent αἱ ἀποδείξεις. In eodem etiam libro, ubi ostendit rhetoricen æqualem esse dialecticæ: atque inter cetera argumenta eius rei ponit id quoque, ut dialecticus adhibeat ad probandum duo instrumenta, syllogismum & inductionem, sic à rhetore adhiberi alia duo, quæ illis respondeant, enthymema & exemplum, non dubito, quin ita legendum sit. Τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύναι, ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι, καθάπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς τὸ μὲν ἐπαγωγή ἐστι, τὸ δὲ συλλογισμός. καλῶ δὲ ἐνθύμημα μὲν, ῥητορικὸν συλλογισμόν· παράδειγμα δὲ, ἐπαγωγὴν ῥητορικήν. quæcunque autem inculcata

sint

sunt, recte aberant ab aliis libris: & addita sunt ab iis, qui, errore ducti, deesse aliquid existimarent: cum tamen nihil desit. hoc enim dicit Aristoteles. Eorum quæ faciunt fidem, quòd aut demonstrent, aut demonstrare uideātur, aliud syllogismum esse, aliud inductionem: quemadmodū & in dialecticis. se enim uocare enthymema, syllogismum oratorium: exemplum uero, oratoriam inductionem. Verbum φαίνεσθαι, & uox καθάπερ obiecisse errorem uidentur iis, qui aliquid præterea addendum censuerunt.

De Psyllis, & ophiogenesin. Allatus locus Varronis, cuius testimonio usus erat Plinius. Cap. II.

PLINII uerba sunt hæc è capite secundo libri septimi. „ Crates Pergamenus in Hellesponto circa Pariū genus hominum fuisse tradit, quos Ophiogenes uocat, serpentum ictus contactu leuare solitos, &, manu imposita, uenena extrahere corpori. Varro etiam nunc esse paucos ibi, quorum saliuæ contra ictus serpentum medeantur. Similis & in Africa gens Psyllorum fuit, ut Agatharchides scribit, à Psyllo rege dicta, cuius sepulcrum in parte Syrtium maiorum est. Horum corpori ingenitum fuit uirus exitiale serpentibus, ut cuius odore sopirent eas. Mos uero, liberos genitos protinus obiiciendi sæuissimis earum: eoq; genere pudicitiam coniugum experiendi: non profugientibus adulterino sanguine natos serpentibus. Hæc Plinius. qui cum Varronis testimonio utatur, cuius scripta, maximo studiorum incommodo, desiderantur: ego autem ea, quibus hoc ipsum doctissimus ille scriptor exposuerat, uerba repererim, operæpretium facturum esse me duxi, si ea hic apponerem, ac cum Plinianis contenderem. Citat igitur hæc Priscianus è Varronis libro primo rerum humanarū. „ Vt habent Parii, qui uocantur ὀφιογενεῖς, & in Africa Psyllos. quorum ὀφιογενεῖς cum arbitrantur, suppositum esse aliquem in stirpe, ei admouent, ut pungat, colubram. cum pupugerit, si de genere sit, uiuere: si non sit, mori. In eodem

dem. Admota aſpis cum pupugerit, ſi non occidat, ſciat, ex Pſyllorum ſtirpe eſſe.

Sententiam illam, Patria eſt, ubicunque bene eſt, acute à Lyſia reprehenſam. Cap. III.

QVOD in uetere tragœdia Telamonis filius Teucer dixiſſe traditur, Patriam eſſe cuique, ubicunque cuique eſſet bene, id etſi pulchre ac ſapienter dictum uidetur, profectūq; ab animo excelſo, & deſpiciente omnes acerbitates, quas homini obiicere fortuna poſſet: grauiter tamen & uere reprehenſum eſt ab oratore prudentiſsimo, & acutiſsimo Lyſia: demonſtratumq; eam ſententiam hominis eſſe de ſuis tantum commodis ſoliciti, neque ad ciuilem communionem apti. non enim ualde laborabit, quid patria ſua fiat, quicunque eo erit animo, ut illius caritatem opportunitatibus ſuis metiatur. ſolum ipſum, cui primum institit, & cælum ipſum, unde primum ſpiritum duxit, diligat oportet, qui ſe bonum ciuem perhiberi uult: aut, ſi forte, cum alibi natus eſſet, ciuitate donatus eſt, eam imbibat opinionem, ut, niſi ciuitati bene ſit, ne ſibi quidem putet bene eſſe poſſe. Itaque Vlyſſes, ut eſt in fabulis, cum apud Calypſonem poſſet in omnibus deliciis uiuere, tamē illam aſperam, & lapidoſam patriam ſuam antepoſuit etiā immortalitati: non ita facturus, ſi illam, quam diximus, Teucri ſententiam approbaſſet. Verum ipſa uerba, quibus eam exagitat Lyſias, præſtat, ut opinor, aſcribere. Sunt autem in oratione aduerſus Philonem, hoc modo. Καὶ γὰρ οἳ φύσει μὲν πολῖταί εἰσι, γνώμῃ δὲ χρῶνται, ὡς πᾶσα γῆ πατρὶς αὐτοῖς ἐστὶν, ἐν ᾗ ἂν τὰ ἐπιτήδεια ἔχωσιν, οὗτοι δῆλοί εἰσιν, ὅτι ἂν παρέντες τὸ τῆς πόλεως κοινὸν ἀγαθὸν, ἐπὶ τὸ ἑαυτῶν ἴδιον κέρδος ἔλθοιεν, διὰ τὸ μὴ τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὴν οὐσίαν πατρίδα αὐτοῖς ἡγεῖσθαι. Igitur dictum illud Teucri, bonum quidem uirum aliquando fortaſſe nō dedeceat: bonum certe ciuem non decet.

De

De ui uerbi alloquor. Horatii in odis explicatus locus. Cap. IIII.

ALLOQVENDI uerbum proprie admodum & uenuste usurpatum esse à ueteribus in eo sermone, qui leuandi ac minuendi alieni doloris caussa haberetur, è Varronis libris iampridem Petrus Victorius annotauit. acceptum autem id à Græcis uidetur. παραμυθεῖσθαι enim, aut παρηγορεῖν, uerbum è uerbo, est alloqui. præclare igitur Seneca: apud quem ita in Troade Vlysses.

> Alios parentes alloqui in luctu decet.
> Tibi gratulandum est.

quo exemplo haud scio an nullum in scriptoribus antiquis extet insignius, & illustrius. et est profecto poeta ille præclarior, & uetusti sermonis diligentior, quàm quidam inepte fastidiosi suspicantur. Allocutionem etiam dixerunt παρηγορίαν ἢ παραμυθίαν: ut Catullus,

> Quem tu, quod minimum facillimumq; est,
> Qua solatus es allocutione?

& alloquium, παραμύθιον. quod cum esset ignotius, data est occasio imperitis corrumpendi carminis cuiusdam Horatiani. quod cum in ueteribus libris ita legeretur:

> Illic omne malum uino cantuq; leuato,
> Deformis ægrimoniæ dulcibus alloquiis:

isti fecerunt, Deformis ægrimoniæ, & dulcibus alloquiis. atque ita interpretati sunt, moneri Achillem à Chirone, ut ad Troiam leuaret omne malum deformis ægrimoniæ tribus rebus: uino, cantu, & iucundis sermonibus. Non autem id dixit Horatius: sed uinum & cantum uocauit dulcia deformis ægrimoniæ alloquia, id est γλυκέα παραμύθια.

De Callisthene & Philisto. locus Ciceronis emendatus, & declaratus. Capitales interdum à ueteribus ingeniosos dictos esse. Cap. v.

M. TVLLII uerba hæc sunt in epistola quadam ad Q. fratrem. Itaque ad Callisthenem & Philistum redeo: in quibus te uideo uolutatum. Callisthenis quidem uulgare & notum negocium: quemadmodum Græci aliquot locuti sunt. Siculus ille capitalis, creber, acutus, breuis, pene pusillus Thucydides. Sed est apud me liber uetus, in quo hæc ita scripta animaduerti. Itaque ad Callisthenem & Philistum uideo: in quibus te uideo uolutatum. Vnde suspicor, primum quidem errore librarii bis positum esse uerbum, uideo, quod semel tantum poni oporteret. deinde aliquem, qui corrigere uellet, ex, uideo, illo priori fecisse redeo. satis autem erat delere. uidetur enim Cicero ἐλλειπτικῶς, ut sæpe alias, locutus, hoc modo. Itaque ad Callisthenem & Philistum: in quibus te uideo uolutatum. eo magis, quòd in iis quæ antecesserunt, de duobus illis historicis nulla mentio est: ut ad eos redire dicatur. Sequitur in eodem illo libro. Callisthenes quidem uulgare & notum negocium: quemadmodum Græci aliquot. Siculus ille capitalis, creber, acutus, breuis, pene pusillus Thucydides. quam scripturam ueram & emendatam esse iudico. Ipsum enim Callisthenem dicit esse uulgare & notum negocium, id est, ἀκαταφρόνητον πρᾶγμα, καὶ οὐ πολλοῦ ἄξιον. negociumq́; ita dixit, ut Græci interdum πρᾶγμα. Lucianus in asino. ξένος, ἀκαταφρόνητον πρᾶγμα. aut χρῆμα. Theocritus: σοφόν τι χρῆμ' ἄνθρωπος. & Cicero ipse alibi: Teucris illa, lentum sane negocium. Vulgare autem & notum, triuiale, & in quo nihil admodum excellat. Horatius,

> Ieiunus stomachus raro uulgaria temnit. Idem.
> Ex noto fictum carmen sequar.

quod enim ibi notum dicit, paulo post uocat de medio sumptum. Iam illa uerba, locuti sunt, quin melius absint, non dubito. hoc enim dicit, aliquot alios Græcos similes esse

esse Callisthenis, id est, non magni ipsos quoque precii. Nam quod à doctissimis hominibus dictum scio, Callisthenem locutum in historia non exquisite, sed quomodo uulgo loquerentur: miror, unde id sumpserint: cum ipsius scripta non extent: Cicero autem ipse alibi aiat, eum pene rhetorico more historiam scripsisse. Dissentio etiam ab eis, in eo quòd capitalem, grauem, & capita rerum attingentem exponunt. primum, quoniam si Philistus capita modo rerum attigit, plane Thucydidi similis non fuit. fuisse autem, & Cicero hic, & libro secundo de oratore, & M. Fabius libro decimo docet. omnium autem optime ac luculentissime Dionysius Halicarnasseus, cuius uerba melius erit ascribere: cum & admodum peruulgata non sint, & illud ostendant, Philistum neque grauem fuisse, sed humilem & abiectum: neque capita modo rerum attigisse, sed potius eo nomine reprehensum, quòd in descriptionibus quibusdam prope ociosis nimis immoraretur. Φίλιστος δὲ μιμητής ἐστι Θουκυδίδου, ἔξω τοῦ ἤθους, τὸ μὲν γὰρ, ἐλεύθερον, καὶ φρονήματος μεστόν. τοῦτο δὲ θεραπευτικὸν τῶν τυράννων καὶ ἄλλων πλεονεξίας. ἐζήλωκε δὲ πρῶτον μὲν τὸ τὴν ὑπόθεσιν ἀτελῆ καταλιπεῖν, τὸν αὐτὸν ἐκείνῳ τρόπον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀταξίαν αὐτοῦ τῆς οἰκονομίας. καὶ δυσπαρακολούθητον τὴν πραγματείαν τῇ συγχύσει τῶν εἰρημένων πεποίηκε. τῆς δὲ λέξεως τὸ μὲν γλωσσηματικὸν καὶ περίεργον οὐκ ἐζήλωκε Θουκυδίδου, τὸ δὲ στρογγύλον, καὶ πυκνὸν, καὶ εὔτονον, καὶ ἐναγώνιον πάνυ ἀκριβῶς ἀπεμάξατο. οὐ μὴν ὁμοίως τὴν καλλιλογίαν, καὶ τὴν σεμνότητα, καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἐνθυμημάτων, καὶ τὰ βάρη, καὶ τὰ πάθη, καὶ τοὺς σχηματισμούς. μικρὸς δέ ἐστι καὶ ταπεινὸς κομιδῆ, ταῖς ἐκφράσεσιν ἤτοι τόπων, ἢ ναυμαχιῶν, ἢ πεζῶν παρατάξεων, ἢ οἰκισμοῦ πόλεων. οὐδὲ ὁ λόγος τῷ μεγέθει τοῦ πράγματος ἐξισοῦται. συνετὸς μέντοι, καὶ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν, Θουκυδίδου πρὸς τοὺς ἀληθεῖς ἀγῶνας ὠφελιμώτερος. Hæc igitur, cur ei declarationi non assentiar, una caussa est. altera, quòd nomen capitalis eam uim habere apud latinos nō puto. Quo fit, ut hoc loco capitalem accipiam ingeniosum, &, ut paulo post dicitur, acutum. Id autem ualuisse uocabulum illud apud ueteres, docet Ouidius libro tertio fastorum, qui de Minerua capta differens, multasq; eius appellationis caussas proferens: hanc primam ponit, dictam uideri

posse captam, quasi capitalem: quòd ingeniosa sit. Versus, quibus ea sententia continetur, hi sunt.

Parua licet uideas captæ delubra Mineruæ,
  Quæ dea natali cœpit habere suo.
Nominis in dubio caussa est. capitale uocamus
  Ingenium solers. ingeniosa dea est.

neque me latet, alibi Philisti breuitatem à Cicerone laudari. sed aliud est breuem esse, aliud capita rerum attingere. Breuitas quidem etiam in Thucydide, Salustioq; laudatur. Fieri tamen potest, ut illi aliud quippiam secuti sint, quod me fugiat. neque ego ipsorum iudicio meum anteponi postulo. tantum, quid mihi uideatur, aperte ac libere dico: iudicium aliorum facio.

Pauperum cognationem à nemine libenter agnosci. Terentii loco allatus non dissimilis Menandri. Cap. VI.

QVOD homo impurus apud Terentium subdole & malitiose Phormio dicit, iccirco nolle Demiphonem agnoscere, eam puellam, cuius ipse se defensorem esse simulabat, tanquam cognatam sibi: quòd illa egens relicta esset: id olim Menander generatim atque uniuerse, summa cum elegantia, dixerat: pronunciaratq;, difficile & operosum esse, reperire cognatum pauperis. neminem enim fateri, sibi quicquam esse eum, qui auxilii alicuius indigeret. propterea quòd statim putaret à se aliquid petitum iri. Terentii uersus sunt.

Quia egens relicta est misera, ignoratur parens,
Negligitur ipsa. uide, auaritia quid facit.

Menandri autem, ἔργον εὑρεῖν συγγενῆ
Πένητός ἐστιν. οὐδεὶς γὰρ ὁμολογεῖ,
Αὑτῷ προσήκειν τὸν βοηθείας τινὸς
Δεόμενον, αἰτεῖσθαι γὰρ ἅμα τι προσδοκᾷ.

Menandræa uero hæc ita in latinum sermonem conuerterit quispiam.

ægre inueneris

Cognatum

Cognatum egentis. nemo enim agnoſcit libens,
Ad ſe attinere eum, opis alicuius qui indiget.
Nam mox petitum quippiam à ſe iri putat.

Ciceronis locus è Dinarcho expreſſus oſtenditur. Cap. VII.

M. TVLLIVM in orationibus ſuis multa è Græcis oratoribus mutuatum eſſe conſtat: neque tantum artificii, quo illos in uerſandis ac regendis auditorum animis uſos eſſe perſpiceret, acrem ac diligentem imitatorem fuiſſe, uerum etiam integra non parum ſæpe enthymemata illorum, in orationes ſuas tranſtuliſſe. Iuuat autem me, quatenus licet, id obſeruare: profiteorq; me ex eiuſmodi locorum contentione ſingularem quandam, eamq;, ut opinor, neque illiberalem, neque frugis expertem capere animo uoluptatem. et quia ex meo ſenſu de aliis iudico, puto ceteris quoque idem uſuuenire: nemo ut ſit paulo humanior, cui non gratum ac iucundum ſit cognoſcere, quid à quoque Cicero ſumpſerit, quoque modo quæ illorum erant, imitando fecerit ſua. Quocirca talia quædam his libris inſpergere eſt animus: non ullo quidem certo ordine, neque enim genus hoc ſcriptionis ordinem poſtulat: ſed ut quicque in mentem uenerit. Nunc autem occurrit illud: quod ſcriptum eſt in priore actione in Verrem. Nam cum iudicum fidem non nihil ſuſpectam haberet orator: acute uidit, quomodo eos excitare, ac perterrefacere, ne ſe corrumpi finerent, oporteret. affirmauit enim, totam ciuitatem eſſe in ſpeculis, obſeruantem, quam quiſque reip. præſtaret fidem: &, ut ipſi de Verre iudicaſſent, ita de ipſis populum R. iudicaturum. Idem autem, & iiſdem prope uerbis dixerat antiquis temporibus Dinarchus in acerbiſsima oratione, qua inſectatus eſt Demoſthenem: ut non ſine cauſſa uideri poſsit, Ciceronem, cum illa ſcriberet, Dinarchi locum ſibi propoſitum, quem imitaretur, habuiſſe. quod ut magis intelligatur, Ciceronis primum, deinde Dinarchi uerba ſubiiciam. Cicero. „ Nunc autem

homines

„ homines in ſpeculis ſunt: obſeruant, quemadmodum ſe
„ unuſquiſque ueſtrum gerat in retinenda religione, conſer
„ uandiſq; legibus. et paulo poſt. Hoc eſt iudicium, in quo
„ uos de reo, populus R. de uobis iudicabit.

Dinarchus. Ορᾶτε γὰρ ὦ ἀθηναῖοι, ὅτι παρὰ μὲν ὑμῖν Δημοσθένης οὑτοσὶ κρίνεται, παρὰ δὲ τοῖς ἄλλοις ὑμεῖς. οἳ σκοποῦσι τίνα ποτὲ γνώμην ἕξετε περὶ τῶν τῇ πατρίδι συμφερόντων. καὶ πότερον τὰς ἰδίας τούτων δωροδοκίας καὶ πονηρίας ἀναδέχεσθε εἰς ὑμᾶς αὐτοὺς, ἢ φανερὸν πᾶσιν ἀνθρώποις ποιήσετε, ὅτι μισεῖτε τοὺς κατὰ τῆς πολιτείας δῶρα λαμβάνοντας.

Quod Victorius de auctore libri de mundo ad Alexandrum credidit, uerum non uideri. Cap. VIII.

LIBER, qui uulgo Ariſtoteli tribuitur, de mundo ad Alexandrum, quin Ariſtotelis non ſit, nemini dubium eſſe arbitror. nam, ſi nihil aliud, ipſum certe dictionis genus ita ab Ariſtoteleo diſsidet, ut eam diſcrepantiam qui nõ uideat, nihil omnino uideat. ſed quòd P. Victorius putauit ſe uerum illius auctorem reperiſſe, in eo falſus opinione ſua uidetur. neque ſane ſatis mirari poſſum, quid hominem & magna doctrina, & acri iudicio præditum mouerit, ut, nullo alio argumento, niſi quòd Nicolaus Damaſcenus aliquid iiſdem de rebus ſcripſerit, librum eum illius eſſe affirmarit. Nicolaus enim, ut notum eſt, Auguſti temporibus uixit. at liber ille ad Alexandrum Philippi filium ſcriptus eſt. quomodo igitur hæc quadrare poſſunt? non enim minus ridiculus fuiſſet hac ratione Nicolaus, quàm ſi quis hodie ad Priamum, aut ad Hectorem ſcriberet. Itaque etiam ſi antea creditum eſſet, librum illum à Nicolao ſcriptum, tamen id falſum eſſe, aperte, eo, quod dixi, argumento conuinceretur. nedum, in tanta temporum repugnantia, ſine ulla firma ratione ei tribui debeat.

Piſces

Pisces paruulos à maioribus deuorari, multorum scriptorum testimoniis confirmatum. emendatus Varronis locus. Cap. IX.

PETRUS Victorius libro sexto Variarum lectionum, cum doceret, id quod hodieq; prouerbii loco dicitur, minutos pisces maioribus pro cibo esse, etiam antiquis temporibus dici solitum: confirmauit id duobus locis prolatis, uno Polybii, altero Varronis. sed Varronis uersus, nisi me fallit opinio, non satis emendate scriptos protulit. Visum est igitur ita eos proponere, ut distinguendos emendandosq; arbitrarer. Varro Margopoli περὶ ἀρχῶν.

Natura humanis omnia sunt paria.
Qui pote plus, urget. pisces ut sæpe minutos
Magnu' comest: ut aues enecat accipiter.

eam autem esse in piscibus feritatem, ut in genus suum sæuiant, multi optimæ notæ auctores prodiderunt: ut Oppianus libro secundo ἁλιευτικῶν, his uersibus.

Ἰχθύσι δ' οὔτε δίκη μεταρίθμιος, οὔτέ τις αἰδὼς
Οὐ φιλότης. πάντες γὰρ ἀνάρσιοι ἀλλήλοισιν
Δυσμενέες πλώουσιν. ὁ δὲ κρατερώτερος αἰεὶ
Δαίνυντ' ἀμαυροτέρους. ἄλλῳ δ' ἐπινήχεται ἄλλος
Πότμον ἄγων. ἕτερος δ' ἑτέρῳ πόρσυνεν ἐδωδήν.

neque tantum à maioribus minores, sed interdum quoque maiores à minoribus arte superari ac uorari docet. Homerus quoque Troianos Achillem fugientes comparat piscibus delphina fugientibus, ne ab ipso uorentur. Versus ipsius sunt Iliados φ.

Ὡς δ' ὑπὸ δελφῖνος μεγακήτεος ἰχθύες ἄλλοι
Φεύγοντες πιμπλᾶσι μυχοὺς λιμένος εὐόρμου,
Δειδιότες. μάλα γάρ τε κατεσθίει ὅν κε λάβησιν.
Ὡς Τρῶες ποταμοῖο κατὰ δεινοῖο ῥέεθρα
Πτῶσσον ὑπὸ κρημνούς.

Sed & apud Aelianum principio librorum de uaria historia, & apud Aristotelem libro VIII. de natura animalium, quædam idem confirmantia leguntur.

Iugurtham,

Iugurtham, cum in triumpho ductus esset, desipere ac delirare cœpisse. Plutarchi in Mario locus. Cap. x.

De vi doloris Venetiis, magna stipatus studiosorum hominum corona, aliquando disputabam: cumq; mihi occurrisset, ut dicerem, eo dolore, quem è magnis infortuniis & calamitatibus homines caperent, mentem quoque ipsam sæpe turbari: adigiq; ad insaniam eos, qui antea cati in primis & solertes fuissent: cum alios complures nominaui, quibus id contigisset, tum Numidarum regem Iugurtham. eius autem rei testem atque auctorem laudaui Plutarchum in Mario. Postridie eius diei uenit ad me unus eorum, qui sermoni illi interfuerant, homo & probus, & ceteroqui non ineruditus, sed Græcarum inscius litterarum. Is cum mihi prius, siue officii caussa, siue quòd ipse errore ductus ita sentiret, magnopere gratulatus esset, dixissetq;, me & sibi & aliis ualde in eo sermone placuisse: Vnum, inquit, est, quod magnam hercule mihi molestiam exhibuit. nam cum, domum reuersus, in bibliothecam me abdidissem, cœpi ea, quæ tu dixeras, mecum in animo recolere. ac cetera quidem, nihil abfuit, non sane multum, quin ita uti tu dixeras, in iis, quos dixeras, libris scripta repererim. unum de Iugurtha reperiendi nulla potestas fuit. et quidem ea caussa totam Marii uitam ita diligenter perlegi, ut ne littera quidem una me fugerit. Velim igitur, si commodum est, quem mihi iniecisti scrupulum, tute eximas: recogitesq; tecum, unde id sumpseris. nam de Plutarchô quidem, fugit te ratio. Tum ego: Facile istuc quidem, inquam, fuerit. nam & memoria nemo est hominum qui ualeat minus: & here ad dicendum non sane ualde meditatus accesseram. sed tamen quid uetat, Plutarchum à me quoque inspici? Vt tibi quidem, inquit, plane satisfacias, animumq; expleas. nam quod reperire te id posse censeas, nihil est. Hæc eo dicente, ego iam puerum codicem poposceram: in quem ut primum conieci

oculos, obtulit ſe mihi id, quod quærebam, his uerbis explicatum. Καὶ Μάριος ἐκ Λιβύης μετὰ τοῦ στρατεύματος διακομισθεὶς, αὐταῖς καλάνδαις Ιανουαρίαις, ἣν ἔτους ἀρχὴν ἄγουσι Ρωμαῖοι, τήντε ὑπατείαν ἀνέλαβε, καὶ τὸν θρίαμβον εἰσήλασεν, ἄπιστον ἐπιδειξάμενος θέαμα Ρωμαίοις, Ιουγούρθαν αἰχμάλωτον, οὗ ζῶντος οὐδ' ἂν εἷς ἤλπισε πολεμίων κρατήσειν. οὕτω τίς ἦν ποικίλος ἀνὴρ τύχαις ὁμιλῆσαι, καὶ πανουργίᾳ πολλῇ μεμιγμένον ἔχων τὸ θυμοειδές. ἀλλ' ἐξέστη γε πομπευθεὶς, ὥς λέγουσι, τότε τοῦ φρονεῖν. καὶ μετὰ τὸν θρίαμβον εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐμπεσὼν, ὡς οἱ μὲν αὐτοῦ βίᾳ περιέρρηξαν τὸν χιτωνίσκον, οἱ δὲ σπεύδοντες ἀφελέσθαι βίᾳ τὸ χρυσοῦν ἐλλόβιον, ἅμα τὸν λοβὸν συναπέρρηξαν, ὠσθεὶς δὲ γυμνὸς εἰς τὸ βάραθρον κατεβλήθη, μεστὸς ὢν ταραχῆς, καὶ διασεσηρὼς, Ηράκλεις, εἶπεν, ὡς ψυχρὸν ὑμῶν τὸ βαλανεῖον. quæ, pro tempore, ipſius cauſſa, ita tum à me in latinum ſermonem conuerſa ſunt. At Marius ex Africa cum exercitu aduectus, kal. Ian. ipſis, quod anni principium Romanis eſt, tum conſulatum denuo iniit, tum triumphum egit, in quo incredibile Romanis ſpectaculum exhibuit, captiuum Iugurtham. quo uiuo, nemo unquam, hoſtes uinci poſſe, ſperaſſet. ita uario erat uir ille, & multiplici ingenio, & ad fortunæ uiciſsitudines uerſatili: & ea prææditus audacia, cui multa calliditas eſſet admiſta. ſed in triumpho ductus, deſipere, ut fertur, ac delirare cœpit. itaque poſt triumphum, in carcerem compactus, ut ei alii quidem uiolenter abrupere tuniculam, alii autem auream inaurem per uim eripere properantes, infimam una quoque auriculam diſciderunt, ipſe autem nudus in barathrum pulſus ac deiectus eſt, ſtuporis plenus, retectis, ridentis in morem, dentibus, Iupiter, inquit, ut frigidum ueſtrum balneum eſt. His lectis, & interpretatis, miratus ille, ſuum quoque librum afferri uoluit. ſed in eo ita erant omnia hæc non illepide modo & incondite, uerum etiam abſurde, & procul à uero poſita, ut meminiſſe pigeat. Indignatus igitur, & multa mala precatus iſtis librorum contortoribus, ita tum diſceſsit à me, ut qui ſe, etſi natu iam grandior, primo quoque tempore alicui Græcæ linguæ magiſtro operam daturum eſſe iuraret. Non eſt autem præter eundum ſilentio, ſuſpicari me, quod apud Plutarchum legitur, τύχαις ὁμιλῆσαι, legi de-

bere, ὁμιλῆσαι. puto enim τύχαις ὁμιλῆσαι, esse, naturam suam uersare, & ad fortunæ mutationes inflectere. sed de hoc alii iudicabunt.

Aristotelis locus, allatis Theognidis uersibus, qui eandem sententiam continent, illustratus. Cap. XI.

ARISTOTELES primo rhetoricorum, cum enumeraret ea, quæ animum facere alicui possent ad iniuriam alteri inferendam: id quoque posuit, quod quotidie experimur: amicitiam, non illam quidem ueram, & perfectam, sed ut uulgo amicitiæ nomine utimur, cum quamlibet familiaritatem ac consuetudinem uitæ, amicitiam uocamus: eam igitur efficere, ut homines improbi ad imponendam iniuriam sint audentiores. facilius enim se id quod uolunt, effecturos esse credunt: cum ab inimicis omnes sibi caueant: ab amicis nemo sibi cauendum putet. id autem ante Aristotelem sapientissimus poeta dixerat Theognis: cuius hi uersus sunt.

Cic. pro Sex. Roscio: Tecti esse ad alienos possumus: intimi multa apertiora uideant necesse est.

> Ἐχθρὸν μὲν χαλεπὸν καὶ δυσμενῆ ἐξαπατῆσαι
> Κύρνε. φίλον δὲ φίλῳ ῥᾴδιον ἐξαπατᾶν.

quos uersus ita ludibundi conuertimus.

> Fallere difficile est inimicum. at amicus amicum
> Fallere non magno Cyrne labore potest.

Genus quoddam loquendi Horatianum indicatur è Græco fonte manasse. Cap. XII.

> Cur me querelis exanimas tuis?
> Nec diis amicum est, nec mihi, te prius
> Obire Mæcenas, mearum
> Grande decus columenq; rerum.

Versus hi sunt, ut notum est, è secundo libro odarum Horatii: in quibus genere loquendi usus est apto illo quidem & eleganti, sed apud latinos non ualde, nisi me fallit animus,

mus, usitato. nam amicũ esse aliquid diis, pro eo quod est, diis ita uideri, ac placere, ubi præterea legatur, equidem haud facile dixerim. neque sane ea dicendi ratio Romanis domestica ac uernacula est, sed trans mare petita, ob idq; non obesæ naris hominibus ἡδίστης τινὸς ὄζοντα ξενίας. id ut magis perspiciatur, aliquot illius exempla è duorum post homines natos eloquentissimorum hominum sumpta libris proferam: Homeri, & eius quem Panætius Homerum philosophorum uocabat. apud Homerum igitur Pallas ad Iouem pro Vlysse uerba faciens, orat eum, ut, si quidem diis amicum est eum domum redire, Mercurium mittat, qui id Calypsoni nunciet. eius uerba sunt.

Ω πάτερ ἡμέτερε Κρονίδη ὕπατε κρειόντων,
Ει μὲν δὴ νῦν τοῦτο φίλον μακάρεσσι θεοῖσι,
Νοστῆσαι Ὀδυσῆα δαΐφρονα ὅνδε δόμονδε, & cetera.

Apud Platonem autem Socrates, in apologia, cum dixisset, se tentaturum, si posset è iudicum animis euellere prauam illam opinionem, quam, adducti calumniatorum sermonibus, de ipso conceperant: sed putare, id difficile factu fore: Verum tamen, inquit, hac quidem de re ita sit, ut deo amicum est: ὅμως δὲ τοῦτο μὲν ἴτω, ὅπῃ τῷ θεῷ φίλον. et in dialogo περὶ πρακτοῦ, cum ei dixisset Crito nauem eo die è Delo appulsuram: ideoq; ipsi postridie è uita migrandum fore: Atqui, inquit, o Crito, bene eueniat. si ita diis amicum est, ita esto. ego tamen eam hodie uenturam non puto. Ἀλλ' ὦ Κρίτων τύχῃ ἀγαθῇ. εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ ἔστω. οὐ μέντοι οἶμαι ἥξειν αὐτὸ τήμερον. & in Theage: Ἐὰν μὲν τῷ θεῷ φίλον ᾖ, πάνυ πολὺ ἐπιδώσεις, καὶ ταχύ. & libro x legum: Τὰ μὲν οὖν δὴ τῶν ἀρχαίων πέρι, μεθείσθω, καὶ χαιρέτω, καὶ ὅπῃ θεοῖσι φίλον, λεγέσθω ταύτῃ. tale quoque est illud Aeschyli.

ὡς μάθῃ τί χρὴ
Δρῶντ' ἢ λέγοντα δαίμοσι πράσσειν φίλα.

Sed & illa non dissimilia sunt, Πουλυδάμα σὺ μὲν οὐκ ἔτ' ἐμοὶ φίλα ταῦτ' ἀγορεύεις, & in Protagora, εἴ σοι φίλον: & apud Euripidem in Ione, τῷ θεῷ γὰρ ἦν φίλον, eiusdemq; generis alia. Sæpe autem monui, solitum Horatium, inspergenda scriptis suis Græcitate, salem eis ac Venerem quærere.

Platonis locus conuersus à Cicerone in Hortensio, in quo Marsilius leuiter lapsus est. Cap. XIII.

QVI aut aucupandæ inanis gloriolæ studio, aut conuincendi magis quàm docendi aduersarii gratia disputant: ii acriter urgere ac premere eum solent: neque fere, si quid ipse inconsideratius aut fassus, aut inficiatus est, mutandæ postea sententiæ potestatem facere. at qui ueritatem modo in disputando spectant, & docere eos cũ quibus agunt, uolunt, æquiores liberalioresq; sunt: neque ad uiuum omnia resecant: sed si quid is, quicum sermo est, dederit, cuius postea dati peniteat: in eo non pertendunt, peruicacaces ue sunt: lubentibusq; ipsis, corrigere se, qui sibi lapsus uidetur, potest. Id se facere, cum significare uellet Socrates in Hipparcho, eleganti admodum similitudine usus est, sumpta à ludo XII. scriptorum, his uerbis. Ἀλλὰ μὴν καὶ, ὥσπερ πεττεύων, ἐθέλω σοι ἐν τοῖς λόγοις ἀναθέσθαι ὅ, τι βούλει τῶν εἰρημένων, ἵνα μὴ οἴῃ ἐξαπατᾶσθαι. quæ summi philosophi uerba cum à summo oratore Romano in latinum sermonem elegantissime conuersa reperissem, non indignum id putaui, quod annotarem. Citat igitur hæc Nonius Marcellus è Ciceronis Hortensio. Itaque tibi concedo, quod in XII. scriptis solemus, ut calculum reducas, si te alicuius dati penitet. Marsilius autem, qui locum illum Platonis ad ludum talorum retulit, falsus uidetur. Sed & in illo è Protagora, Ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν ἀναθέσθαι ἔξεστιν: & in primo πολιτειῶν, ubi Polemarchus, aliter amicum & inimicum definire uolens, quàm prius fecerat, ita loquitur: Ἀλλὰ μεταθώμεθα. κινδυνεύομεν γὰρ οὐκ ὀρθῶς τὸν φίλον καὶ ἐχθρὸν θέσθαι: & aliis similibus locis, facile crediderim, metaphoram ex eodem illo XII. scriptorum ludo desumptam subesse.

Ciceronis locus, quem Silius eleganter imitatus est. Cap. XIIII.

SILIVM Italicum, poetam, meo quidem iudicio, præstantem, Ciceronis apprime studiosum fuisse, eiusq; libros diligentissime atque assiduissime lectitasse, nō modo Martialis, qui eius coæuus fuit, testimonio cognoscimus: sed multo magis ex eo intelligimus, quòd cum multa Ciceronis in poema suum transtulisse, eaq; scienter admodū accommodasse ad illa, quæ tum tractabat, uidemus. cuius rei exemplum hic unum proponere libitum est. Libro igitur septimo, cum Q. Fabius Annibalem ludificando, & cunctando, & bellum trahendo frangeret: Romaniq; milites pugnæ auidi, & conferendarum cum hostibus manuum ingenti desiderio incensi, quidq; mora proficeretur, nescientes, imperatorem suum, tanquam ignauum, &, ut Horatius loquitur, inaudacem, summa uerborum immoderatione increparent: iamq; sublato clamore, iniussu ipsius rem gerendam esse uociferarentur: graui oratione furentem illorum impetum repressurus Fabius, ita exorditur, ut dicat, nunquam sibi Romanos in tanto discrimine summam rerum tradituros fuisse, si se talibus clamoribus turbatum iri credidissent.

Feruida si nobis corda, abruptumq; putassent
Ingenium patres, & si clamoribus, inquit,
Turbari facilem mentem: non ultima rerum,
Et deplorati mandassent Martis habenas.

Cicero quoque in ea oratione, qua C. Rabirium perduellionis reum protexit & eripuit, cum quiddam paulo confidentius dixisset, clamorq; concionalis secutus esset: Ni-
» hil me, inquit, clamor iste commouet: sed consolatur:
» cum indicat, esse quosdam ciues imperitos, sed non mul-
» tos. Nunquam, mihi credite, populus R. hic, hic qui si-
» let, consulem me fecisset, si uestro clamore perturbatum
» iri arbitraretur.

Quodnam ſit uerbum illud Græcum, quo uſos eſſe Athenienſes in diſcordiis ſedandis ait Cicero in Philippicis. Cap. XV.

VERBVM Græcum, quo in ſedandis diſcordiis ait Cicero uſam eſſe Athenienſium ciuitatem, non eſt, ut opinor, ἀμνηστία: quanquam ab omnibus qui eum locum attigerũt, ita eſſe traditum ſcio. neque me mouet, quod Plutarchus ἐν τοῖς πολιτικοῖς παραγγέλμασι ſcitum illud uocat τὸ τῆς ἀμνηστίας ψήφισμα: quodq́; alii ſcriptores latini idem confirmant. neque enim nego ita eam legem poſtea uocatam eſſe. at uerbum ipſum, quod in lege poſitum eſt, aio fuiſſe, μὴ μνησικακεῖν. cuius rei multos locupletes & idoneos auctores habeo: ut Xenophontem, cuius hæc ſunt è ſecundo ἑλληνικῶν. Καὶ ὀμόσαντες ὅρκους ἦ μὴν μὴ μνησικακήσειν, ἔτι καὶ νῦν ὁμοῦ τε πολιτεύονται, καὶ τοῖς ὅρκοις ἐμμένει ὁ δῆμος. ut Aeſchinem, qui in oratione de corona ita loquitur. Νῦν δὲ ἐκεῖνοι μὲν, μεγάλων κακῶν συμβάντων, ἔσωσαν τὴν πόλιν, τὸ κάλλιστον ἐκ παιδείας ῥῆμα φθεγξάμενοι, μὴ μνησικακεῖν. Quin & Ariſtophanes eodem reſpexit hoc uerſu:

Μὴ μνησικακήσῃς εἰ σὺ φυλὴν κατέλαβες.

Sed quid coniecturis, ut in re dubia, utimur? triplex iuſiurandum fuit, quo ſe, compoſitis rebus, obſtrinxerunt Athenienſes. unum commune totius ciuitatis, quod in hæc uerba conceptum eſt. Οὐ μνησικακήσω τῶν πολιτῶν οὐδενὶ, πλὴν τῶν τριάκοντα, καὶ τῶν ἕνδεκα, οὐδὲ τούτων ὃς ἂν ἐθέλοι εὐθύνας διδόναι τῆς ἀρχῆς ἧς ἦρξεν. alterum ſenatus. Οὐ δέξομαι ἔνδειξιν, οὐδ᾽ ἀπαγωγὴν ἕνεκα τῶν πρότερον γεγενημένων, πλὴν τῶν φευγόντων. tertium eorum qui res iudicabant. Οὐ μνησικακήσω, οὐδὲ ἄλλῳ πείσομαι. ψηφιοῦμαι δὲ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους. Hæc ita ſcripta ſunt apud Andocidem in oratione de myſteriis.

Ciceronis ex oratione pro Deiotaro loci duo emendati. Cap. XVI.

SOLEO libenter ueteres libros, quicunque in manus meas incidunt euoluere: cuicuimodi tandem illi sint, & quocunque litterarum charactere exarati. quod enim Plinius de toto librorum genere dicere solebat, nullum esse tam malum, ex quo non caperetur aliquid fructus: id ego in his maxime uerum esse comperio. multos enim nanciscor mutilos, laceros, corruptos, euanescentibus litteris: tum, quod molestius est, descriptos ab hominibus imperitissimis, ideoq; ἕλκεσι βρύοντας, ut in eis legendis incredibilis quædam molestia exhaurienda sit. sed non in multos incido, qui omni ex parte frustrentur opinionem meam. fere enim semper aliquid tamen lucelli facio. siue autem hæc constantia uocanda est, siue etiam quidam mentis error, (non enim, quominus quisque quo uolet nomine appellet, impedio) ita obstinato animo sum, nulla ut sit tanta erratorum multitudo, quæ me à legendo absterreat. neque mihi male operam collocasse uideor, cum ex illis difficultatibus, tanquam è salebris quibusdam, emersus, in recensione reperio, unum aut alterum boni alicuius scriptoris locum bidui triduiue labore purgatum esse. multi autem amici, qui me hoc morbo teneri sciunt, multas ad me scidas undecunque collectas mittunt. neque ego illa mihi ἀποβλητέα δῶρα esse duco. quin auide arripio quicquid offertur: & in hac inopia, ubi siligineus panis deest, cibario me, ut possum, tueor: beatos illos esse ducens, quibus amplæ illæ ac nobiles bibliothecæ patent, ubi tam laute, tam copiose, tam splendide pascere animos suos hoc genere epularum queunt. nos tenuiores nictitamus, ut possumus: neque inuidemus aliis fortunam suam: sed, ut eadem nobis quoque aliquando contingat, optamus. nūc cuius rei caussa susceptus hic à me sermo, & unde ortus sit, exequar. Habeo librum quendam, aut potius discerpti & dilacerati libri aliquot paginas, ipsas quoque ita ma

le acceptas, ut alicubi canum ludibrium fuisse uideantur: in quibus hæc scripta sunt: pars orationis pro Marcello: tota fere pro Ligario: & pro Deiotaro fere dimidiata. Nuper igitur placuit ea omnia cum uulgatis libris conferre: itaq; feci. in duabus autem prioribus nihil admodum repperi, quod alicuius momenti uideretur. in ea quæ pro Deiotaro est, hæc, quæ subiiciam, non indigna, quæ notarentur, censui. Primum ergo ubi uulgo legitur.
„ Cui tamen ipsi regi ueniam te daturum fuisse dicebas, si tum au-
„ xilia Pompeio, uel si etiam filium misisset, ipse tamen ex-
„ cusatione ætatis usus esset. in illis fragmentis elegantius,
„ ni fallor, & uerius ita scriptum est. Cui tamen ipsi regi ue-
„ niam te daturum fuisse dicebas, si, cum auxilia Pompe-
„ io, uel etiam filium misisset, ipse tamen excusatione ætatis usus esset. Item hoc, quod non ad nitorem & elegantiam orationis, sed ad sententiam ipsam non mediocri-
„ ter pertinet. In iis enim libris, quibus uulgo utimur, ita
„ legimus. Ego mehercule C. Cæsar initio, cum est ad me
„ ista caussa delata, Phidippum medicum, seruum regium,
„ qui cum legatis missus esset, ab isto ipso adolescente exi-
„ stimaui esse corruptum: hac suspicione sum perculsus.
„ medicum indicem subornabit, finget uidelicet aliquod crimen ueneni. at in illis ἐλλείποις, (ita enim plane uocari possunt) multo sincerius mnltoq; emendatius, meo qui-
„ dem iudicio, scriptum est. Ego mehercule C. Cæsar ini-
„ tio, cum est ad me ista caussa delata, Phidippum medi-
„ cum, seruum regium, qui cum legatis missus esset, ab
„ isto adolescente esse corruptum: hac suspicione sum per-
„ cussus. medicum indicem subornauit? finget uidelicet ali quod crimen ueneni. Quæ scriptura quin plane integra & incorrupta sit, nemo dubitabit, qui locum illum paulo attentius considerauerit.

Illustratus

Illustratus locus ex oratione pro Cœlio. Cap. XVII.

In oratione pro Cœlio cum conatus esset M. Tullius impuram mulierem Clodiam in eam suspicionem adducere, ut qui aderant, ueneno ab ea sublatum Q. Metellum existimarent: hac postea amplificatione usus est. Ex hac igitur
„ domo progressa ista mulier, de ueneni celeritate dicere au
„ debit? nonne ipsam domum metuet, ne quam uocem eli-
„ ciat? non parietes conscios, non noctem illam funestam,
„ ac luctuosam perhorrescet? Suspicor autem, ubi, eliciat, legitur, eiiciat, legi debere. significat enim, hoc ipsum metuere debere Clodiam, ne uocem ipsa domus tam impii facinoris conscia emittat. eliciendi autem uerbum, ad hoc indicandum, non nimis aptum uidetur. Euripidis etiam uersibus quibusdam ex Hippolyto coronato hanc cõiecturam non nihil adiuuari puto: è quibus totus ille locus manifesto expressus est. sunt autem hi.

Οὐδὲ σκότον φρίσσουσι τὸν ξυνεργάτην,
Τέρεμνά τ' οἴκων, μή ποτε φθογγὴν ἀφῇ; id est.
Neque tenebras noctis perhorrent consciæ,
Neque, ipsa ne quando eiiciat uocem domus?

loquitur autem ibi Phædra de mulieribus, quæ se pudicas esse simulant, cum tamẽ clanculum libidini seruiant: quas miratur prodire audere in conspectũ uirorum: neque timere, ne à nocte ipsa, & à domo conscia indicentur.

Cicero in oratione pro Sylla, locum quendam Demosthenis imitatus ostenditur. Cap. XVIII.

Videtur Cicero duobus ex oratione pro Sylla locis Demosthenicum quendam adumbrasse: qua in parte excusat se, quòd in reo defendendo multa de seipso dicere cogatur: cuius sermonis impositam sibi esse dicit ab accusatore necessitatem. nam & Demosthenes idem in defendendo Ctesiphonte dixerat: quem quomodo latinus orator

ſit imitatus, ut appareat, utriuſque uerba deſcribam. Ita igitur Demoſthenes. Εἰ μὲν οὖν περὶ ὧν ἐδίωκε μόνον κατηγόρησεν Αἰσχίνης, κἀγὼ περὶ αὐτοῦ τοῦ προβουλεύματος εὐθὺς ἂν ἀπελογούμην. ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐλάττω λόγον, τἄλλα διεξιὼν, ἀνάλωκε, καὶ τὰ πλεῖστα κατεψεύσατό μου, ἀναγκαῖον εἶναι νομίζω καὶ δίκαιον ἅμα, βραχέα, ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, περὶ τούτων πρῶτον εἰπεῖν. Cicero autem. Et quoniam L.
„ Torquatus, meus familiaris ac neceſſarius, iudices, exiſti
„ mauit, ſi noſtram in accuſatione ſua neceſsitudinem fami
„ liaritatemq; uiolaſſet, aliquid ſe de auctoritate meæ defen
„ ſionis poſſe detrahere, cum huius periculi propulſatione
„ coniungam defenſionem officii mei. Poſt autem etiam a-
„ pertius. Nam ſi Torquatus Syllam ſolum accuſaſſet, ego
„ quoque hoc tempore nihil aliud agerem, niſi eum, qui ac-
„ cuſatus eſſet, defenderem. ſed cum ille tota oratione in
„ me eſſet inuectus, & cum, ut initio dixi, defenſionem meã
„ auctoritate ſpoliare uoluiſſet, etiam ſi dolor meus reſpon
„ dere non cogeret, tamen ipſa cauſſa hanc à me orationem
„ flagitaſſet.

Alius Ciceronis locus è Demoſthene expreſſus. Cap. XIX.

SVMPTVM ex eadem illa Demoſthenis oratione uidetur & id, quod in ſecunda Philippica ſcriptum eſt. Vt igitur in
„ ſeminibus eſt cauſſa arborum & ſtirpium: ſic huius luctuo-
„ ſiſsimi belli ſemen tu fuiſti. Nam & ille cum Aeſchinem omnibus calamitatibus, quibus Athenienſes conflictati erant, cauſſam præbuiſſe dixiſſet, ita id confirmauit. Ὁ γὰρ τὸ σπέρμα παρασχὼν, οὗτος τῶν φύντων κακῶν αἴτιος.

Theocriti ἀδωνιαζούσαις correctus & explicatus locus. Cap. XX.

NON puto me rem ſtudioſis ingratam facturum fore, quanquam hic latinorum præcipue ſcriptorum cauſſa ſuſceptus à me labor eſt, ſi non nunquam etiam Græcis opis aliquid afferre coner. iampridē enim perſuaſum eſſe exiſtimo om-

 nibus

nibus qui uersantur in litteris, sine Græci sermonis cognitione mancam omnem ac mutilam esse doctrinam, & qui eius expertes sint, ab eis ne latine quidem scripta penitus percipi. nunc igitur Theocriti uersus quosdam, quos neque satis emendate scriptos circumferri, neque satis intelligi arbitror, quomodo scribendi, quoque modo accipiēdi uideantur, aperiam. sed primum eos describam ita, ut leguntur.

Γ. Μᾶ πόθεν ὤνθρωπος; τί δὲ τὶν εἰ κωτίλαι εἰμές;
Παστάμενος ἐπίτασσε. συρακοσίαις ἐπιτάσσεις,
Ὡς εἰδῇς καὶ τοῦτο. κορίνθιαι εἰμὲς ἄνωθεν,
Ὡς καὶ ὁ Βελλεροφῶν, πελοποννασιστὶ λαλεῦμες.
Δωρίσδεν δ' ἔξεστι, δοκῶ, τοῖς Δωριέεσσι.
Π. Μὴ φυῆ μελιτῶδες, ὃς ἁμῶν καρτερὸς εἴη,
Πλὰν ἑνός. οὐκ ἀλέγω μή μοι κενεὰν ἀπομάξῃς.

Inducuntur autem ibi duæ mulieres Syracusanæ, Gorgo & Praxinoa, quæ profectæ ad spectandam pompam sacrorum Adonidis, cum, qui mos mulierum est, assidue garrientes, implerent omnia strepitu, & aures eorum, qui prope erant, obtunderent, offensus tanta earum garrulitate hospes quidam, illamq; ferre amplius non ualens, subcontumeliose imperauit eis, ut tacerent. Tum indignata Gorgo, quæso, inquit, quid hoc tādem hominis est? quid uero tua refert, si garrulis esse nobis libet? addit deinde: Παστάμενος ἐπίτασσε. ubi legendum censeo, πασάμενος, non, παστάμενος. neque uero parum interest. nam πάσασθαι prima syllaba breui, est γεύσασθαι. ex quo poetæ, cum eam syllabam producere uolunt, faciunt πάσσασθαι. at πάσασθαι prima longa, est κτήσασθαι. unde est πολυπάμμων. estq; ea uox Dorum propria. erit igitur πασάμενος, κτησάμενος. atque hoc dicet Gorgo hospiti: Impera ancillis tuis. ἐπίτασσε αἷς κέκτησαι. nobis enim cum imperas, scito te Syracusanis imperare: ne forte nos uiles aliquas & abiectas esse feminas putes. Corinthiæ sumus à prima origine, non minus quàm Bellerophon. Postremo, quoniam hospes reprehenderat eas, tanquam πλατειασδοίσας, id est, lato & diducto ore pronunciantes: (erat enim Dorū in Græcia eadem fere pro-

 nunciatio,

nunciatio, quæ in Italia Bergomatium) iccirco addit, ſe ita loqui, ut in Peloponneſo loquerentur: ceterum non putare, cauſſam eſſe ullam, cur non Doribus Dorice pronunciare fas eſſet. In iis autem duobus uerſibus, qui poſtea dicuntur à Praxinoa, mihi quidem tenebræ ſunt. Nam quod ſcholiaſtes ait, μελιτῶδες uocari Perſephonen, uix credibile uidetur. quando tamen nihil melius occurrit, dicemus eam optare à Perſephone, quæ partubus præeſt, ne quis unquam naſcatur, qui in ipſas imperium exerceat. addit autem, præter unum: quoniam alioqui male precari uideretur reginæ, & optare, ne quis unquam ex ipſa filius naſceretur. Iam quod ſequitur, οὐκ ὀλίγω, μήμοι κενεὰν ἀπομάξῃς, quam ſententiam habere uoluerit ſcholiaſtes, ipſe uiderit, cum illa ſua præclara expoſitione: Μήμοι κενεὰν ἀπομάξῃς. μή μοι κενὸν τὸ μέτρον ἀποψήσῃς. & ille alter, qui ita reddidit:

Non metuo, ne menſura tibi ludar inani.

ego non dubito, quin pro κενεὰν, legendum ſit, κονίαν: ut hoc mulier dicat: Non uereor, ne in me puluerem abſtergeas: id eſt, ne me impune contemptam ac deſpicatam habeas. eſſet enim extremi contemptus ſignum, ſi quis puluerem è calceis, aut è ueſte ſua, ludibrii cauſſa, abſtergere in alios uellet. ſed & in illo uerſu, qui paulo infra eſt,

Ατις καὶ Σπέρχιν τὸν Ιάλεμον ἠρίστευσε,

pro Ιάλεμον, legendum crediderim, Ιαλέμω.

MARCI

M. ANTONII MVRETI AD HIPPOLYTVM ESTENSEM S. R. E. CARDINALEM ILLVSTRISSIMVM,

VARIARVM LECTIONVM LIBER TERTIVS.

De quorundam admirabili memoria. Cap. I.

HIPPIAS apud Platonem, tanquam de magno quodam & præstanti bono gloriatur, posse se quinquaginta nomina semel tantum audita recitare. at hoc nihil est, præut quæ de se Seneca scribit: cuius hæc sunt è libro primo de-
„ clamationum. Sed cum multa iam mihi ex me desideranda
„ senectus fecerit, oculorum aciem retuderit, aurium sen-
„ sum hebetauerit, neruorum firmitatem fatigauerit: inter
„ ea, quæ retuli, memoria est, res ex omnibus partibus ani
„ mi maxime delicata & fragilis, in quam primum senectus
„ incurrit. Hanc aliquando in me floruisse, ut non tantum
„ ad usum sufficeret, sed in miraculum usque procederet,
„ non nego. Nam duo millia nominum recitata, quo ordi-
„ ne erant dicta, referebam: & ab iis, qui ad audiendum præ
„ ceptorem nostrum conuenerant, singulos uersus à singu-
„ lis datos, cum plures quàm ducenti efficerentur, ab ulti-
„ mo incipiens usque ad primum, recitabam. nec ad com-
„ plectenda tantum quæ uellem, uelox erat mihi memoria,
„ sed etiam ad continenda quæ acceperat. Hæc Seneca: quæ semper mihi mirabilia, ac, prope dixerim, incredibilia ui sa erant, donec uidi ipse, quod nunquam credidissem. Habitabat Patauii in uicinia mea homo adolescens, genere Corsicus, honesto, ut ferebatur, & credibile erat, apud suos loco natus, qui eò uenerat ad ius ciuile discendum:

quo

quo in ſtudio ita diligenter & attente annos aliquot conſumpſerat, ut magna iam eſſet de doctrina illius hominum opinio. Ventitabat autem fere quotidie in ædes meas, deuexo iam & inclinato ſole, æſtas enim erat: ibiq́;, quòd ædes ſatis amplæ erant, ſatisq́; apricæ, aut ſub dio ambulãs, & cum æqualibus ſuis iucundiſsime colloquens, aut ſaltu, aut lucta, aut trigonali pila corpus exercens, feſſas ſtudiorum laboribus uires honeſtiſsime reficiebat. rumor erat, tenere eum artem quandam memoriæ: cuius auxilio multa efficeret, quæ credi, niſi ſpectata, non poſſent. is cum ad aures meas perlatus eſſet, cupido me inceſsit mirabilia illa & inaudita ſpectandi. eiuſmodi enim in rebus minime omnium auditis credulus eſſe ſoleo. uiſum eſt igitur, quando ipſe domo mea abitratu ſuo uteretur, hoc ab eo quaſi ἐνοίκιον exigere, ut, quod ſibi commodum foret, præſente me, artis ſuæ ſpecimen aliquod daret. ille nihil grauatus, lubentiſsimo animo ſe, cum uellem, facturum eſſe reſpondit. placuit, ſtatim. cum per ipſum mora non eſſet, una omnes qui aderamus, in proximum cubiculum ingreſsi, conſedimus. cœpi ego dictare nomina latina, græca, barbara, ſignificantia, nihil ſignificantia, tam uaria, tam nihil inter ſe cohærentia, tam multa, ut & ego dictando, & puer, cui mandatum erat, ut ea exciperet, ſcribendo, & ceteri qui aderant, audiendo atque expectando, feſsi iam miris modis eſſemus omnes. ipſe unus ex omni numero alacer ac recens, aſsidue plura poſcebat. Sed cum ego ipſe modum aliquem fieri oportere dixiſſem, abunde mihi ſatisfactum iri, ſi uel dimidiam partem eorum, quæ dicta erant, recitare potuiſſet: tum ille, fixo ad terram obtutu, magna noſtra omnium expectatione, tacitus aliquandiu ſtetit. quid uerbis opus eſt? uidi facinus, ut ille ait, mirificiſsimum. ὁ δαιμόνιος ἐκεῖνος exorſus loqui, plane omnia, eodem ordine, nuſquam prope inſiſtens, nuſquam hæſitans, nobis ſtupentibus, reddidit. deinde ab ultimo incipiens, ſurſum uerſus peruenit ad primum. rurſus ita, ut primum, tertium, quintum, ac ſic deinceps omnia diceret. quo denique quiſque uoluerat ordine, ſine ullo erro-

re

re omnia referebat. idem postea, cum ei iam familiarior factus essem, saepe expertus, usquequaque uerum deprehendi. ipse mihi aliquando affirmauit, & erat ab omni iactantia alienissimus, se triginta sex millia nominum eo modo recitare posse. Quodq; admirabilius est, ita haerebant omnia in animo, ut uel post annum diceret, se quaecunque memoriae commendasset, minimo negocio repetiturum, ego certe post multos dies facto periculo, uerum comperi. Neque hoc satis. Diuersabatur apud me Franciscus Molinus, patricius Venetus, adolescens optimarum artium studiis mirifice deditus, qui cum se memoria parum firma esse sentiret, orauit hominem, uti se artem illam doceret. uix ostenderat, se id uelle: cum Corsicus operam ei suam prolixissime detulit. dictus est locus, dicta hora, ad quam cotidie conuenirent. nondum sex aut septē diis abierant, cum ille quoque alter nomina amplius quingenta sine ulla difficultate, aut eodem, aut quocunque alio libuisset, ordine repetebat. Haec ego uix auderem litteris prodere, mendacii suspicionem reuerens, nisi & res adhuc recens esset, (nondum enim annus est) & Nicolaum Lippomanum Petri Alexandri filium, Lazarum Mocenicum Francisci filium, Ioannem Malipetrum Nicolai filium, Georgium Contarenum Laurentii filium, patricios Venetos, optimos & nobilissimos adolescentes, aliosq; praeterea innumerabiles eius rei testes haberem. à quibus, si mentirer, uanitatem meam coargui nollem. artem uero illam Corsicus accepisse se dicebat ab homine Gallo, quo puer domestico praeceptore usus esset. Huic ego ne ex antiquitate quidem, quem opponam, habeo: nisi forte Cyrum, quem, Plinius, Quinctilianus, & alii latini scriptores tradiderunt, tenuisse omnium militum nomina. Sed hoc, ut uerum fatear, semper ueritus sum, quàm considerate atque explorate tradidissent. Xenophon enim, à quo illi uel uno, uel praecipue, quae de Cyro dicebant, accipere potuerunt, istud tam incredibile non dicit: sed tantum eum tenuisse nomina τῶν ὑφ' αὐτὸν ἡγεμόνων. quod ut in imperatore laudabile est, ita non excedit fidem. Locus, si quis re-

quirit,

quirit, est libro quinto παιδείας. Fieri autem potest, ut latinorum aliquis, qui locum illum Xenophontis male accepisset, alios postea auctoritate sua in errorem induxerit. hoc enim non semel nouimus contigisse. sed tamen hac de re nihil affirmo. Non erit alienum, ut puto, ascribere hoc loco distichon, quo Simonides, qui eius, de qua locuti sumus, artis pater fuisse traditur, iam octogenarius gloriatus est, neminem sibi memoria parem esse.

Μνήμην δ' οὔτινά φημι Σιμωνίδῃ ἰσοφαρίζειν
Ογδωκονταέτει παιδὶ Λεωπρεπέος.

Sublata menda, quæ inhæserat in Euripideo uersu apud Porphyrium. Item de formæ dignitate quædam non indigna cognitu. Cap. II.

CVM Porphyrii libellus de quinque uocibus, quo uia muniri putatur ad totum illud corpus librorum Aristotelis, quod ὄργανον uocant, teratur cotidie omnium manibus, mirum est tam diu in eo insedisse mendum quoddam, quod nunc indicabo. etsi enim non est eiusmodi, ut cuiquam errorem possit obiicere: tamen in bonis libris ut ne qua uel minima macula insit, opera danda est. Porphyrius, ut probet, εἶδος usitate dici de forma corporis ea, quæ sub aspectum cadit, ex qua formosi aut deformes nominantur, citat hunc Euripidi uersum:

Πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος.

ita enim uulgo legitur: cum tamen non ἄξιον, sed ἀξίους legi debeat. siquidem erant hæc uerba apud Euripidem cuiuspiam optantis uidere è filiis, ut opinor, suis maribus procreatos mares, qui primum quidem ea forma essent, in qua inesset regalis quædam dignitas, deinde aliis etiam bonis excellerent. hoc cognoscere est de Stobæo, apud quem ἐν τῷ ὑπὲρ κάλλους λόγῳ hæc scripta sunt.

Ἴδοιμι δ' αὐτῶν ἔκγον' ἄῤῥεν' ἀῤῥένων,
Πρῶτον μὲν εἶδος ἀξίους τυραννίδος.

Πλείστη

Πλείστη γὰρ ἀρετὴ τῆσδ' ὑπάρχον ἐν βίῳ,
Τὴν ἀξίωσιν τῶν καλῶν τὸ σῶμ' ἔχειν.

Vt autem Euripides quandam formam esse uoluit quæ regium quiddam haberet: ita Plautus; qui eam etiam formam regiam dixit,

Sed ubi Artotrogus? Hic est. stat propter uirum
Fortem atque fortunatum, & forma regia.

Xenophon quoque in conuiuio ait, φύσει βασιλικόν τι τὸ κάλλος εἶναι. Aristoteles primo politicon affirmat, si qui reperirentur ea corporis pulchritudine, quam in deorum statuis cernimus, neminem dubitaturum, quin eos aliis omnibus imperare oporteret. Idemq; libro quarto & libro septimo ait, Aethiopas & Indos in mandandis imperiis, proceritatis ac pulchritudinis habere rationem. & notum est, multatum à Lacedæmoniis Archidamum regem, quod exiguam duxisset uxorem. querebantur enim, non reges, sed regulos sibi procreatum iri.

Locus Terentii è Phormione illustratus. Cap. III.

ITA scripti leguntur in omnibus libris hi uersus è Terentii Phormione.

Ph. Immo uero tu uxorem cedo. De. In ius ambula.
Ph. In ius? enimuero si porro esse odiosi pergitis.

ego autem in scholiis quibus non nullos eius poetæ locos illustraui, fassus sum, mihi non satis constare, quid de illo, in ius, facerem. nam & non inuenustam esse illam repetitionem, & confirmari auctoritate librorum ueterum, & tamen uersum, ea recepta, uno pede, quàm deceret, fieri longiorem. postea autem mihi uenit in mentem, solitos esse olim histriones talia quædam de suo in recitandis fabulis addere: ut oratio quotidianæ similior uideretur: id quod & Demetrius in libello περὶ ἑρμηνείας prodidit: & multa eius rei uestigia in Euripidis fabulis reperiuntur. quorum aliquot hoc loco proponam: ut, quod dico, clarius ab omnibus perspici queat. Ita ergo loquitur Poly-

dorus in Hecuba.

Φεῦ. ὦ μῆτερ ἥτις ἐκ τυραννικῶν δόμων,

ubi illud φεῦ, extra uersum est, ab histrione additum. & in eadem Agamemnon.

Ἔα. Πολυμῆστορ ὦ δύστανε, τίς σ' ἀπώλεσεν;

& Clytemnestra in Iphigenia in Aulide.

& Medea. Φεῦ. πῶς ἄν σ' ἐπαινέσαιμι μὴ λίαν λόγοις;
Εἶεν. καὶ δὴ τεθνᾶσι τίς με δέξεται πόλις;

Sed talia multa colligere, nihil negocii fuerit. Vt ergo illa φεῦ, ἔα, εἶεν, sunt extra uersum: sic & illud, In ius? eiusdem generis esse apud Terentium puto.

Duo genera loquendi, quibus latini poetæ utuntur, à Græcis accepta esse. Cap. IIII.

VIRTVTEM Catonis pro Catone ipso dixit Horatius in hoc uersu,

Narratur & magni Catonis
Sæpe mero caluisse uirtus.

& alibi quoque eodem genere loquendi usus est.

Virtus Scipiadæ, & mitis sapientia Læli.

Dictum autem id est ad Græcorum poetarum consuetudinem, qui βίην ἡρακληείην, & βίην ἰφικληείην pro Hercule & Iphiclo dicunt, ad eundemq; modum alia multa: quod & alii notarunt, & Plutarchus in libro aduersus Coloten. sed & eiusdem generis est, quòd Turni corpus pro ipso Turno Virgilius dixit.

- quo pulchrior alter
Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni.

ita enim & Euripides. Ἐγὼ τὸ μὲν σὸν σῶμ' ὑφ' οὗπερ ηὐτύχουν,
Σώζειν ἕτοιμός εἰμι. & alibi.
Ἀλλ' εἰσορῶ γὰρ τοῦδε δεσπότου δέμας
Ἀγαμέμνονος.

& in Phœnissis, σὸν δέμας θηρώμενος. ut ergo illi Græca dicendi genera exprimebant, ita facere oporteret eos, qui se nostris temporibus poetas perhiberi uolunt.

Aeris

Aeris Corinthii temperatura quomodo inuenta. Cap. V.

SVPER ære Corinthio, quænam illius origo fuerit, uaria tradita ſunt ab antiquis. Plinius caſu miſtum eſſe ait, Corintho, cum caperetur, incenſa. L. quoque Florus eandem ſententiam ſequitur, à quo ita hac de re ſcriptum eſt. Aeris notam precioſiorem ipſa opulentiſsimæ urbis fecit iniuria: quia incendio peruſtis plurimis ſtatuis, atque ſimulacris, æris, auri, argentiq; uenæ in commune fluxere. At alii, unam modo antiquis temporibus domum Corinthi arſiſſe dicunt, in qua cum auri, argentiq; non nihil ineſſet, æris autem magna uis: commiſta illa, & in eandem cõfuſa maſſam, ex eo metallo, cuius maior inerat pars, Corinthii æris nomen acceperint. Alii etiam, quod propius ad ueri ſimilitudinem accedere uidetur, narrant, ærariũ quendam fabrum Corinthi fuiſſe, qui cum incidiſſet in thecam auri plenam, eamq; ſibi abſtuliſſet, ne id reſciretur, metuens, diſſectum in minutas particulas aurum paulatim æri admiſcuerit, admirabilemq; illam temperaturam effecerit, qua magnas ſibi opes poſtea comparauit.

Indicata uetus ſcriptura duum locorum è libro ſecundo de Diuinatione. Cap. VI.

BENE & emendate ſcriptus erat in ueteri us libbris locus
„ hic è ſecundo de Diuinatione. Ad noſtri augurii conſue-
„ tudinem dixit Ennius:
„ Quom tonuit læuum bene tempeſtate ſerena.
„ At Homericus Vlyſſes apud Achillem querens de feroci-
„ tate Troianorum, neſcio quid hoc modo nunciat:
„ Proſpera Iuppiter his dextris fulgoribus edit.

atque ita eum legit Petrus Marſus: indicatq;, uerſum eſſe ſumptum ex Iliados nono, ut ualde mirer, quæ fuerit eorum audacia, qui Aiacem poſtea pro Vlyſſe ſcripſerunt. Nã quod Victorius credidit eſſe μνημονικὸν Ciceronis ἁμάρτημα

τημα, non uiderat uidelicet ueteres libros, neque commẽtarium Marsi. Quem si legisset, cognouisset etiam, se non ualde necessariam operam sumere in emendando quodam loco è primo eorundem librorum: ubi de Iamidarum familia mentio est. eum enim Marsus & probe ac incorrupte scriptum repererat, & erudite interpretatus erat, adducto eo ipso Pindari loco, quem adduxit postea Victorius. Iniquum autem puto, quenquã sua laude fraudari: ideoq; uerum harum emendationum auctorem indicaui. neque dubito, quin Victorius ipse, quem ut insigniter eruditum esse uideo, ita insigniter probum & plane ingenuum esse audio, si & hæc, & alia quædam, quæ ut noua profert, ab aliis notata sciuisset, aut non attigisset, aut suis auctoribus accepta retulisset. quod idem mihi etiam de aliis quibusdam eruditissimis hominibus facile persuadeo. Elegantem enim & liberalem doctrinam liberalis etiam natura plerunque comitatur.

Cur Tibullus porcum hostiam mysticam dixerit. Cap. VII.

NON satis, quod sciam, à quoquam explicatum est, cur Tibullus porcum hostiam mysticam uocauerit, eo uersu,

Hostiaq; è plena mystica porcus hara.

quinetiam eius rei ignoratione, in quibusdam libris è mystica factum est, rustica. sciendum autem est, in iis Cereris sacris, quæ mysteria dicebantur, eam consuetudinem fuisse, ut quisque pro se Cereri porco faceret. seu quòd animal illud infestum Cereri crederent: quia semina pando, ut ait Ouidius, eruisset rostro, anniq; spem intercepisset: ob idq; deam eius cæde gaudere crederent: seu quòd è suillo rostro arandæ & inuertendæ terræ ratio primum accepta esset. nam id quoque multi prodiderunt. neque sane satis conuenit inter antiquos scriptores, de caussis, ob quas hoc aut illud animal huic aut illi deo immolaretur. alii enim, quod cuique deo gratissimum esset, id ad illius aras mactari solitum aiunt. itaque equus Martis erat hostia.

ſtia. & quòd aper Adonin interfeciſſet, apro Veneri rem diuinam fieri nefas erat. alii, quod quiſque deus odiſſet, eius potiſsime illum cæde oblectari putabant. itaque Nocti ſacrificabatur gallus gallinaceus: quòd cantu ſuo diem prouocare, noctem fugare uideretur. capra Palladi: quòd oleam inſigniter læderet. Sed utra de cauſſa porcus Cereri caderet: illud certe obſeruabatur, ut & præpinguis eſſet, & nulla ſui parte mancus ac mutilus. quod etiam uniuerſe in toto uictimarum genere ſeruabant. ergo porcos myſticos aut myſter:cos uocabant, qui pinguiſsimi, & integerrimi eſſent. Plautus ſinceros ſacres uocat. quare Megarenſis ille Ariſtophaneus, qui filias ſuas pro porcis uendere cuperet, iubet eis, ut ſaccum ingreſſæ ita grunniant, ut porci myſterici eſſe uideantur.

> Κ' ἔπειτεν ἐς τὸν σάκκον ὧδ' ἐσβαίνετε.
> Ὅπως δὲ γρυλλιξεῖτε καὶ κοΐξετε,
> Χ' ἡσεῖτε φωνὰν χοιρίων μυστηρικῶν.

& paulo poſt interrogatus à Dicæopoli, quid ferret, porcas ſe myſticas ferre reſpondet.

> Δι. τί δαὶ φέρεις; Με. χοίρως ἐγώνγα μυστικάς.

C. Verres qua ex gente fuerit. emendatus locus è libro quarto accuſationis. Cap. VIII.

ORIVNDVM è gente Cornelia fuiſſe C. Verrem, à quibuſdam Romanarum antiquitatum peritiſsimis hominibus traditum eſt: quod tamen mihi perſuaderi non poteſt. uix enim uериſimile uidetur, è tam illuſtri gente ortum eũ, cuius pater fur ac diuiſor fuiſſe dicatur. ſed & illud non immerito miretur aliquis: hoc, quod iſti uolunt, poſito, cur nuſquam eum Cicero gentis nomine appellauerit: preſertim cum illud ipſum iudicium lege Cornelia exerceretur. non enim obſcurum eſt, ex eo ſententiam quampiam aptam & accommodatam ad exaſperandos iudicum animos, facile potuiſſe duci. ſunt & alia non pauca, quæ mihi quidem uidentur aliquid iuſtæ admirationis habitura, ſi

Cornelium eum fuisse fateamur. nituntur autem, qui hoc dicunt, argumento, quod sciam, unico. aiunt enim libertum quendam Verris à Cicerone Cornelium Haruspicem uocari. Sed ego cum omnes accusationis libros & sæpe & diligenter euoluerim, uideor affirmare posse, nullam in eis esse istius Cornelii mentioné. ipsi igitur uiderint. Cornelius quidem Verris lictor libro primo accusationis nominatur. Sed quid ad Verris gentem ea res pertinet? Fieri ergo potest, ut fallar: nunquam enim harum rerum ualde diligens indagator fui: non equidem quo eas contemnam, ac despiciam: sed quòd diffidam parem esse me posse perferendo labori, quem uideo capiendum esse iis, qui subtiliter talia perscrutari uolunt: & alioqui suo quisque studio ducitur. quare, ut ante dixi, fieri potest, ut fallar: sed tamen existimo, ipsum Verris nomen gentilicium esse. Hoc arbitror colligi posse è fine libri secundi, ubi de illa tabularum corruptione sermo est, in quibus Verres se pro Verre Verrutium fecerat. nam si in illis ita scriptum fuisset, C. CORNELIVS VERRES, non sane oportuerat, ex Verre fecisse Verrutium. neque procederent illa, quæ

„ à Cicerone urbanissime dicta sunt. Responde mihi nũc tu
„ Verres, quem esse hunc tuum pene gentilem Verrutium
„ putes. nam nominis cum cognomine similitudo nihil ad

gentilitatem pertinet. Alium locum proferam, qui hoc quod dico, ita manifesto confirmet, ut uix ullum dubitationi locum relictum iri putem: atque hunc eo recitabo libentius, quòd & in uulgatis libris corrupte legitur, & quidam emendare conati, magis etiam corruperunt.

„ Ita igitur Cicero libro quarto accusationis. Ridiculum
„ est nunc de Verre me dicere, cum de Pisone Frugi dixe-
„ rim. uerumtamen, quantum intersit, uidete. Iste cum ali
„ quot abacorũ faceret uasa aurea, non laborauit, quid non
„ modo in Sicilia, uerumetiam Romæ in iudicio audiret. il-
„ le in auri semuncia totam Hispaniã scire uoluit, unde præ-
„ tori annulus fieret. nimirum ut hic nomen suum compro

bauit, sic ille cognomen. Nunquam, ut opinor, ita locutus esset Cicero, si & Verres, & Piso cognomina fuissent.

Correctus

Correctus Plauti locus è Milite glorioso. Cap. IX.

APVD Plautum in Milite glorioso ita uulgo leguntur hi uersus.

Nam ego hanc machæram mihi consolari uolo,
Ne lamentetur, ne ue animum despondeat,
Quia se iampridem feriatam gestitem,
Quæ misera gestit fractum facere ex hostibus.

Cum autem illud, fractum facere, deprauatum esse, liquido constaret, homo eruditissimus, cuius labore & industria Plautinæ fabulæ plurimis sane locis emendatiores leguntur, scribendum eo loco censuit, fratrem facere. &, quoniam fratres interdum à Græcis ὅμαιμοι dicuntur, qua in uoce eiusdem sanguinis significatio est, iccirco hoc militem dicere credidit, cupere machæram, tingi hostiũ sanguine. quod si reciperem, fratres tamen potius legerem, quàm fratrem: ne perturbata numeris esset oratio. sed suum cuique, ut dicitur. mihi displicere nondum potest ea coniectura, quam, cum adolescentulus in Gallia Plautinas fabulas explicarem, iamdudum de hoc loco feceram. farctum enim legendum admonueram, ubi uulgo legitur fractum. atque ea uoce farcimen, ut isitium, aut eius generis aliquid, credideram indicari. ut, quoniam tales cibi è carnibus minutissime dissectis confici solent, diceretur machæra gestire hostes ita minutatim concidere, ut ex eis farcimen fieri posset.

Quæ se facturos iurauerint Græci cum Xerxis copiis congressuri. Cap. X.

PRAECLARVM sane & magni animi plenum est iusiurandum illud, quo se obstrinxerunt Græci omnes cum aduersus copias Xerxis dimicaturi essent. id autem in hæc uerba conceptum est. Vitam libertate pluris non faciam. neque deseram imperatores, neque uiuos, neque mortuos.

ſed eos è ſociis, qui in prœlio occubuerint, omnes ſepeliam; &, ubi bello uictor extitero, etiam barbaros. ex iis ciuitatibus, quæ pro Græcia pugnauerint, nullam deuaſtabo. quæ barbari partes ſequi maluerunt, omnes decimabo. fanorum quæ à barbaris incenſa & diruta ſunt, nullum omnino excitabo. ſed ſinam, impietatis barbaricæ extet in omni poſteritate monimentum. Aſcribam & Græca, ſi quis ea forte cognoſcere cupiat. Οὐ ποιήσομαι περὶ πλείονος τὸ ζῆν τῆς ἐλευθερίας. οὐδὲ καταλείψω τοὺς ἡγεμόνας, οὔτε ζῶντας, οὔτε ἀποθανόντας· ἀλλὰ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ τελευτήσαντας τῶν συμμάχων ἅπαντας θάψω, καὶ κρατήσας τῷ πολέμῳ, τοὺς βαρβάρους. τῶν μὲν μαχεσαμένων ὑπὲρ τῆς ἑλλάδος πόλεων οὐδεμίαν ἀνάςατον ποιήσω. τὰς δὲ τὰ τοῦ βαρβάρου προελομένας ἁπάσας δεκατεύσω. καὶ τῶν ἱερῶν τῶν ἐμπρησθέντων καὶ καταβληθέντων ὑπὸ τῶν βαρβάρων οὐδὲν ἀνοικοδομήσω παντάπασιν. ἀλλ' ὑπόμνημα τοῖς ἐπιγιγνομένοις ἐάσω καταλείπεσθαι τῆς τῶν βαρβάρων ἀσεβείας.

Locutio quædam, quæ Euripidis eſſe credebatur, rejecta: & ipſius poetæ emendatus locus. Cap. XI.

TRADITVM eſt à quibuſdam, & quidem iis in libris, qui clariſsimi, & utriuſque linguæ intelligentia præcellentiſsimi uiri Gulielmi Budæi nomen præſeferunt, καλλίνικον φέρεσθαι apud Euripidem legi, pro eo quod eſt, uictoriam reportare. ego autem, qui poeta illo ſingulariter oblectatus ſum, plurimumq; ſtudii in eius fabulis poſui, præſtare auſim, nuſquam id loquendi genus apud ipſum reperiri: ſed eos ita putaſſe, inductos in errorem, his è Medea uerſibus.

Δεινὴ γάρ· οὔτοι ῥᾳδίως γε συμβαλὼν
Ἐχθρὰν τις αὐτῇ, καλλίνικον οἴσεται.

cum tamen ibi legendum ſit, ᾄσεται, non οἴσεται. eſt enim καλλίνικος genus cantilenæ, quod canebatur uictoribus, quos etiam honoris cauſſa καλλινίκους appellabant: ut, Io pæan, aut, Io triumphe. idq; diſerte tradidit Athenæus libro XIIII. tripudiantes autem eam cantilenam canebant. unde

unde apud eundem poetam in Hercule furente,

Τὸν καλλίνικον μετὰ θεῶν ἐκώμασεν.

ait igitur nutrix, non facile fore, ut pæana canat, qui cum Medea inimicitias susceperit. ne quis autem dubitet, quin ita, ut dixi, legendum sit, proferam alium locum similem ex eodem poeta, eaq́;, quam proxime nominaui, fabula, ubi senum chorus se ait Herculi reduci καλλίνικον canere uelle. Versus hi sunt.

Ἔτι τὰν Ἡρακλέους
Καλλίνικον ἀείσω.

& in Electra: ἀλλ' ἐπάειδε καλλίνικον ᾠδὰν ἐμῷ χορῷ.

Atticum loquendi genus, quod imperiti ex Euripidis Hecuba sustulerant, restitutum. Cap. XII.

APVD Euripidem Hecuba, uersus hi sunt Vlyssis Hecubam alloquentis.

Οἶσθ' οὖν ὃ δράσεις; μήτ' ἀποσπασθῇς βίᾳ,
Μήτ' εἰς χερῶν ἅμιλλαν ἐξέλθῃς ἐμοί.

in quorum priore erratum est ab iis, qui Atticæ linguæ imperiti essent. non enim scribendū erat, οἶσθ' οὖν ὃ δρᾶσον; sed, οἶσθ' οὖν ὃ δράσεις; quod ualet quidem plane idem cum illo superiori: sed uenustius, & ἀττικώτερον dicitur. Itaque scholiastes quoque ita legit: & simile exemplum è Menandro citat.

Οἶσθ' ὅ, τι ποίησον;

Ego autem sæpe admodum Euripidem ita locutum annotaui. ut Iphigenia in Aulide:

Οἶσθ' οὖν ὃ δρᾶσον ὦ γύναι; πιθοῦ δέ μοι.

& in Helena:

Οἶσθ' οὖν ὃ δρᾶσον; τῶν πάρος λαθοίμεθα.

&in I one:

Οἶσθ' οὖν ὃ δρᾶσον; χειρὸς ἐξ ἐμῆς λαβὼν
χρύσωμ' Ἀθάνας, & cetera. sed & alii Attici eodem modo locuti reperiuntur. ut Aristophanes in Auibus.

Οἶσθ' οὖν ὃ δρᾶσον ὦ τρόχιλε; τὸν δεσπότην

Η μῖν χάλεσον.

quare ſine controuerſia ita etiam in illo ex Hecuba uerſu legendum eſt. etiamq; illud, quod in Cyclope ita legitur,

οἶσθ' ἐν ὃ δράσεις, ὡς ἀπαίρωμεν χθονός;

eodem modo emendandum facile crediderim.

Antelogium quid. Plauti è Menæchmis correctus locus. Cap. XIIII.

QVOD dixi ſupra, cum, quid ualeret apud Ciceronem, in acta, explicarem, Siciliam eo olim ſermone uſam, qui neque plane Græcus, neque plane latinus, ſed quaſi cinnus quidam ex utroque miſtus eſſet: id & è Cicerone, & è Q. Aſconio intelligi poteſt. Plautus autem, qui iocandi occaſionem undique quæreret, in Menæchmis, quòd ea fabula, ut ipſe ait, Siciliſsitabat, nomen quoddam finxit è duabus uocibus, altera latina, & græca altera iunctum. Antelogium enim dixit pro eo, quod olim Pacuuius dixerat prologium. quod qui non intelligebant, ex Antelogiū, fecerunt ante elogiu m. cum tamen elogium nihil neque Græcis, neque Latinis ſignificet: ut alibi docebimus: ſed præſtat Plauti uerſus ſubiicere. ſimul enim alia corrigētur.

Atque adeo hoc argumentum Græciſſat tamen:
Verum non Atticiſſat, at Siciliſsitat

Pabergenſis Plauti corrector, præter cetera peccata, è ſecundo horum uerſuum detraxerat particulam, at: deinde cum animaduerteret, una ſyllaba minus eſſe, quàm requireret lex carminis: pro Siciliſsitat, ſcripſit, Siciliciſsitat. acute. Siciliciā pro Sicilia hac ratione diceremus. ſequitur.

Huic argumento antelogium quoddam hoc fuit.

Idem, una lepidiſsima uoce lacerata, nullo ſenſu ſcripſit, ante elogium. & pro, quoddam, quidem. ſequitur.

Nunc argumentum uobis demenſum dabo,
Non modio, neque trimodio, uerum ipſo horreo.
Tanta ad narrandum argumentum eſt benignitas.

Tanta enim legi debet: non, ut in illius libris, tantum. quippe cum hoc dicat, tantam eſſe ſibi benignitatem, ac largi-

largitatem ad narrandum argumentum, ſeq́; ita illius eſſe προετικὸν, ut daturus ſit illud demenſum, non modio, neque trimodio, uerum ipſo horreo. Sed & ex eadem illa, de qua dixi, Siculorum conſuetudine, ioco dictum eſt in eadem fabula, Epidammi nomen iunctum eſſe ex ἐπὶ, & damnum: quia illuc nemo fere, niſi damno ſuo, diuertere ſoleret. quod omen fugiens populus R. antiquum oppido reſtituit Dyrrachii nomen.

Hiſtoria de oraculo, quod Peleo redditum eſt. Xenophontis locus correctus. Cap. XIIII.

QVI crebro Veneri operantur, eorum genitalem humorẽ liquidiorem, icciircoq́; minus aptum ad generandum effici conſtat. quare inter ea, quæ præcipi ſolent iis, qui liberos procreare cupiunt, id quoque eſt, ut congreſſu Venereo non ita frequenter utantur. atque is erat ſenſus oraculi, quod Peleo quondam redditum traditur. qui cum petiiſſet à deo indicari ſibi rationem aliquam, qua pater fieri poſſet: multos enim iam annos fruſtra uxoris hortũ conſeuerat: reſponſum hoc tulit.

Ne ſoluas ex utre pedem qui prominet, ante
Cæcropiæ pingues quàm ſis delatus in agros.

ita enim putaui, hos uerſus reddi utcunque poſſe:

Τὸν προὔχοντ' ἀσκοῦ ποδεῶν' ὦ φίλτατε λαῶν
Μὴ λῦσαι, πρὶν γουνὸν Ἀθηναίων ἀφικέσθαι.

Vtrem uocabat deus uentrem ipſius Pelei. ex quo qui promineret ποδεὼν, nihil ullo opus eſt Oedipo ad intelligendum. illo igitur uerborum circuitu præcipiebat, ut ſe uxori caſtum & integellum ſeruaret, afferretq́; ad eam graues & plenos probatæ pecuniæ loculos. Illud quoque cognitum eſt & ratione, & experientia, ſi quid gignatur ab iis, qui ſe nimis ſæpe in illa palæſtra exercent, infirmum id atque imbecillum eſſe: cum contra qui parce ac bono modo id faciunt, robuſtiores plerunque ac ſolidiores filios edulent. Quam ob cauſſam Lycurgus inſtituerat, ut noui

mariti & raro, & furtim congrederentur cum uxoribus: hac ratione iudicans fore, ut & ardentius se mutuo desiderarent, & uegetiores liberos producerent. Xenophontis uerba, quibus hoc de Lycurgo exponit, hæc sunt. ἔθηκε γὰρ αἰδεῖσθαι μὲν εἰσιόντα, αἰδεῖσθαι δὲ ἐξιόντα. οὕτω δὲ συνιόντων, ποθεινοτέρως μὲν ἀνάγκη σφῶν αὐτῶν ἔχειν, ἐρρωμενέστερα δὲ γίγνεσθαι, εἴτι βλαστοῖεν, οὕτω μᾶλλον, ἢ εἰ διάκοροι ἀλλήλων εἶεν. Recitaui autem illa, ut legi debere censeo, non ut uulgo leguntur. in omnibus enim, quos ego quidem uiderim, libris, pro βλαστοῖεν, legitur βλάπτοιεν. qui primo aspectu pusillus error quas Francisco Philelpho tenebras offuderit, scient, qui interpretationem illius inspexerint. quin autem uerbum βλαστάνειν, ab iis quæ oriuntur è terra, elegantissime ad homines traferri potuerit, dubitaturum existimo neminem.

Xenophontis alius locus correctus. Cap. XV.

MVLTA deprauata sunt in Xenophontis libris: plura male intellecta ab iis, qui eos in latinum sermonem conuertere studuerunt: quale est quod modo protulimus: itidemq; quod nunc prolaturi sumus. sed hoc Xenophontis proprium non est. optimi quique scriptores & Græci, & Latini, quanquam Græci magis, sed tamen & Græci, & Latini ita multis ulceribus scatent, ut uix eorũ πολλοστημόριον quoddam sanum integrumq; permanserit. Indoctorum autem audacia nunquam solutior, nunquam proiectior, quàm nostris temporibus, fuit. Conuertunt, aut inuertunt potius, & peruertunt omnia, philosophos poetas, oratores, historicos, rhetores, grammaticos, etiam ea quæ naturam, ut uerti possint, non habent: suntq; ita impudentes, ut quæ se intelligere profiteri non audent, audeant interpretari. Quo magis laudanda est Petri Victorii, Pauli Manutii, Adriani Turnebi,

Præclarorum hominum, ac primorum, signiferumq;, & aliorum similium industria: qui omne studium suum eò conferunt, ut omnes, καθ' ὅσον οἷόν τε, maculas ex antiquo-

umr

rum monimentis eluant: & labore suo laborem minuunt iis, qui ex animo aspirant ad ueteres illos uero ac serio intelligendos. Equidem neque horum institutum satis laudare, neque illorum impudentiam satis mirari queo: neque satis miserari eorum uicem, quibus, quòd aditum sibi ad fontes patefacere neglexerint, ex impuris illis ac turbulentis talium interpretum lacunis hauriendum est. Sed omittamus hæc, &, quod instituimus, unum etiam mendũ è Xenophonte tollamus. etsi enim parum uideri potest, cum tam multa sint, unum aut alterum tollere: tamen nihil est tam pusillum, quod non auide accipi debeat, quod quidem ad tam politum, tamq; utilem scriptorem pertineat. Paruum est, quod afferimus: sed magnus is, quem adiuuamus. Ergo in libello de rep. Lacedæmoniorum, cũ dixisset, ita instituisse Lycurgum publica illa ciuium suorum conuiuia, ut neque deessent epulæ, neque superessent, addit. Πολλὰ δὲ καὶ παράλογα γίγνεται ἀπὸ τῶν ἀργευομένων. οἱ δὲ πλούσιοι ἔστιν ὅτε καὶ ἄρτον ἀντιπαραβάλλουσιν. ὥστε οὔτε ἔρημός ποτε ἡ τράπεζα βρωτῶν γίγνεται, ἕως ἂν διασκηνῶσιν, οὔτε πολυδάπανος. quæ uerba ita interpretatus est Philelphus. Permulta quoque ab ociosis & absurda patrari solent. ac locupletes interdum ociosi similitudinem reddunt. proinde neque uacua cibis mensa unquam fit, quoad discubuerint, neque item sumptuosa. In quo illud primum est, quod admirer. crediderit ne reuera, id quod ipse diceret, è Xenophontis uerbis colligi posse. si enim ita credidit, ualde stupidus, ualdeq; imperitus fuit. sin, cum sibi conscius esset, Xenophõtem nullo modo hoc dicere: quiduis tamen maluit, quàm institutum omittere, & abiicere illas paucas paginas, quas iam conuertisset, & conuertere se ad aliquid aliud, quod præstare posset: hoc, inquam, si fecit. nolo quicquam asperius dicere. malo in aliorum cogitationibus relinquere, quo illum nomine fuisse dignum putem. Deinde illud libenter ex eo, si uiueret, quærerem: illa absurda, quæ patrari ab ociosis diceret, quid tandem ad conuiuia attinerent: aut qua ratione fieret, ut, quia multa absurda patrarentur ab ociosis, iccirco mensa neque inanis, neque sumptuosa.

ptuosa esset. sed ego fortasse culpandus, qui tam apertam stultitiam tam multis uerbis insecter. Locus Xenophontis corruptus est. hoc primum. ita autem corrigendus uidetur: ut pro ἀργευομένων, quod uerbum nihili est, legamus, ἀγρευομένων: & pro ἀργὸν, ἄγραν. Ita hoc dicet Xenophon: præter quotidianum illum & legitimum apparatum, multa inexpectata afferri solita ab iis qui uenati essent. Illi enim libenter ea quæ ceperant, ad publicas illas mensas afferebant. interdum etiam diuites afferre solitos aliquid, quo quasi compensarent aliorum capturam: ne uiderentur asymboli uenire ad ea fruenda, quæ alieno labore parta essent. Hac ratione mensa sine magno sumptu commode instruebatur.

Particulam, οὐ, è quodam loco ex apologia Socratis apud Platonem, delendam uideri. Cap. XVI.

ACCVSATORES Socratis, ut eius orationi fidem detraherent, eamq; suspectam iudicibus efficerent, præmonuerant eos, ut cauerent sibi: multum enim eum posse dicendo, & habere eam uim, eamq; calliditatem, ut inferiorē caussam dicendo efficeret superiorem. Quare Plato in defensione, quam homini sanctissimo scripsit, ita eum, cupientem amoliri à se illam opinionem, loquentem facit: ut dicat, se mirari, quid ipsis uenerit in mentem id dicere, quod ipse statim reipsa refutaturus esset: locuturum enim non ornate & exquisite, sed simpliciter ac populariter, ut soleret. itaque sperare, omnes facile iudicaturos, se minime esse, quod illi dixerant, δεινὸν λέγειν. addit deinde: εἰ μὴ ἄρα δεινὸν καλοῦσιν αὐτοὶ λέγειν, τὸν τ' ἀληθῆ λέγοντα. εἰ γὰρ τοῦτο λέγουσιν, ὁμολογοίην ἂν ἔγωγε οὐ κατὰ τούτους εἶναι ῥήτωρ. Sed ego ex illo οὐ κατὰ τούτους, particulam οὐ, delendam putarem: ut hoc diceret Socrates: si illi forte aliter acciperent nomen eloquentis, quàm uulgus soleret: & eloquentē uocarent non eum qui ornate diceret, sed eum qui uera loqueretur: se tunc fassurum, se, non illo usitato ac populari modo: sed

ex

ex ipsorũ sententia rhetorem esse. Marsilius tamen illud, ἐ, agnoscit, & alio quodã modo exponit: cui non assentior.

Emendatus Plauti locus è Milite glorioso. Cap. XVII.

PLAVTINI uersus sunt è milite glorioso.

Quid istuc quæso? quid oculo factum est tuo?
PL. Habeo quidem hercle oculum. PYR. at læuum dico.
PL. eloquar.
Maris caussa hercle ego hoc utor oculo minus.
Nam si abstinuissem à mari, tanquam hoc uterer.

in quibus cũ iocus elegantissimus, & Plautino dignissimus ingenio subsit, una litterula deprauata ita eum corrumpit, uix ut à quoquam sentiri queat. nam cum Atheniensis ille adolescens, qui ornatu nauclerio amicam à milite per fallaciam abducturus uenerat, oculum sibi læuum, ne agnosceretur, obligasset: interrogatus à milite, cur id faceret, urbanissime respondet, se id maris caussa facere. nam, inquit, si amare abstinuissem, eo æque atque altero uterer. ludit autem militem ambiguitate uocabuli. cum enim dicere uideatur duabus uocibus, si à mare abstinuissem: nõ id dicit: sed, si amare abstinuissem. reuera enim amor ipsi in caussa fuerat, ut eo oculo minus uteretur: aut saltem ita fingeret. Mare autem sexto casu dixisse ueteres constat. Sic Varro.

Clauditur Oceano, Libyco mare, flumine Nilo.

Sed & Ouidius: & Libyco, inquit, de mare carpat aquã. ita igitur Plautinus ille uersus legendus est.

Nam si abstinuissem amare, tanquam hoc uterer.

Lentos debitores aliter à Cicerone, aliter à Lucilio dictos. Lucilii uersus apud Nonium emendati. Cap. XVIII.

LENTOS usitate uocamus tardos & segnes: opponiq; tũ id nomen prõpto ac celeri uidetur. interdum autem lentum aliter accipimus: ut cũ lentũ uimen dicimus: & cũ Virgilius

lius lentā ſalicem: & ❝ lento ducūt argento. lentum enim tum idem ualet, quod molle, cedens, quodq́;, quocunque uelis, facile trahi duci ue poſsit. id denique, quod χαῦνον Græci uocant. Latini non nunquā facile: ut Tibullus:

Fictilia antiquus primum ſibi fecit agreſtis
Pocula, de facili compoſuitq́; luto.

Eandem enim qualitatem ſignificauit in luto, quam in cera Plinius his uerſibus.

Vt laus eſt ceræ, mollis cedensq́; ſequatur
Si doctos digitos, iuſſaq́; fiat opus.

flexibilem uidelicet naturam quandam, & minime contumacem. Ad priorem illam huius uocabuli uim reſpexit M. Tullius, cum C. Antonium lentum uocauit. Teucris, inquit, illa, lentum ſane negocium. hoc enim ſignificauit, eum libenter ſubterfugere, & tergiuerſari, & diem ex die ducere, neque promptum eſſe ad diſſoluendum quod deberet. at contra olim Lucilius lentum ſoluere acceperat, pro eo, qui facile ſolueret, bonumq́; nomen eſſet. Credo, quòd lenta quæ ſunt, facile ſequuntur, quò uelis: lentum quoque uocauit eum, qui facile ad ſoluendum adduceretur. Verſus eius, in quibus hoc uocabulum ita ponitur, extant apud Nonium Marcellum: ſed miſere deprauati. ſic enim ibi legitur. Tricones, moroſi & ad reddendum duri. Lucilius ſatyrarum lib. IX. Lucil. Cotta ſenex Craſsi pater huius pacem magnus fuit triconum, Marius ſoluere nulli lentus, id eſt facilis. Mihi ita legendum uidetur. Tricones, moroſi & ad reddendum duri. Lucilius ſatyrarum libro IX.

Luciu' Cotta ſenex Craſsi pater huius peracer,
Magnu' fuit trico nummariu', ſoluere nulli
Lentus. id eſt, facilis.

Iam qui fuerit ille Cotta: & qui potuerit, niſi forte per adoptionem, Craſsi cuiuſquam pater eſſe: cum alterum Aurelium, alterum Licinium fuiſſe uериſimile ſit: quanquam fieri etiam poteſt, ut Craſsi nomen hoc loco proprium non ſit: ſed hoc, utut eſt, quærant, quibus iſta curæ ſunt. ego quod potui, præſtiti.

Horatii uersus è quinto odarum illustrati. Cap. XIX.

HORATIANI uersus sunt ex ode, qua εἰρωνευόμενος ueniam à Canidia uenefica petit.

Vnxere matres Iliæ addictum feris
Alitibus atque canibus homicidam Hectorem:
Postquam relictis mœnibus rex procidit
Heu peruicacis ad pedes Achillei.

uariant autem libri ueteres: quòd in aliis, Vnxere, legitur, in aliis, Luxere. quam posteriorem scripturam mirifice Homerus confirmat: apud quem Iliádos omega, Hectorem relatum ad suos Andromacha, & Hecuba, & Helena θρηνοῦσι, ceteræ autem mulieres ἐπαιάζουσι, καὶ στενάχίζουσι. neque tamen illa prior repudianda est: cum constet, ungi solita apud antiquos cadauera, ut diutius integra conseruarentur: eiusq; muneris muliebrem curationem fuisse: uel ex illo Ennii.

Tarquinii corpus bona femina lauit & unxit.

Itaque & urbanus scurra Martialis, non illepidum dictum ex eo duxit.

Qui non cœnat, & ungitur Fabulle,
Is uero mihi mortuus uidetur.

& quidam Græcus epigrammatum scriptor ait, malle se uiuum madere unguentis & uino, quàm utrunque seruare ad exequias suas. sed ea quidem res dubitationem non habet. quare utro quis modo legerit, peccaturum non crediderim. Id quod sequitur, addictum feris Alitibus atque canibus, Homericum est. nota enim sunt illa,

αὐτοὺς δ' ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν
Οἰωνοῖσί τε πᾶσι, &,
Ον δέ κ' ἐγὼν ἀπάνευθε μάχης ἐθέλοντα νοήσω,
Μιμνάζειν παρὰ νηυσὶ κορωνίσιν, οὔ οἱ ἔπειτα
Ἄρκιον ἐσσεῖται φυγέειν κύνας, ἠδ' οἰωνούς.

epitheton quoque, quo Hector ornatur, ex eodem poeta sumptum est.

εὖτ' ἂν πολλοὶ ὑφ' Ἕκτορος ἀνδροφόνοιο
Θνήσκοντες πίπτωσι. &,
Θεσπεσίῳ ἀλαλητῷ ὑφ' Ἕκτορος ἀνδροφόνοιο
Φεύγοντες. itemq;,
Ἕκτορος ἀνδροφόνοιο κάρη μετὰ χερσὶν ἔχουσα.

languidius tamen, &, ut ita dixerim eneruatius est latinũ, quàm id græcum unde expressum est. ἀνδροφόνος enim significari uidetur is, qui uiris fortibus in acie animam eripiat. at homicida magis est ἀνθρωποκτόνος. ut, quantum inter hominem & uirum interest, tantum inter hæc duo epitheta interesse uideatur.

Declaratus locus quidam è Ciceronis Hortensio. Cap. XX.

CICERONIS ex Hortensio apud Nonium hæc uerba referuntur. „ An cum uideat me, & meas comites, fortitudi- „ nem, magnitudinem animi, patientiam, constantiam, gra- „ uitatem, fidem, ipsa se subducat? quamuis autem liber ipse non extat, tamen non est difficile homini in Ciceronis scriptis exercitato uidere, quorsus illa dicta essent. Erat enim magnis inter philosophos agitata contentionibus quæstio: posset ne quis in tormentis beatus esse. Theophrastus dixisse putabatur, uitam beatam in rotam non ascendere. Stoici contra pugnabant: &, qui beatitudinem in sola uirtute ponerent, acerrime defendebant, etiam in sæuissimis asperrimisq; cruciatibus, hominem uirtute præditum beatum fore. Vtebantur autem ad eam sententiam illustrandam, & subiiciendam ante oculos quadam imagine: ut dicerent, cum chorus ipse uirtutum raperetur ad tortorem, beatam uitam non subducere se, neque manere extra ostium, sed illas usque comitari. Cicero igitur aut iustitiam, aut quam aliam uirtutem, sed iustitiã, ut puto, ea de quibus agitur uerba dicentem fecerat. id ita esse cognoscitur è v. Tusculanarum, ubi Cicero ipse ita loquitur. „ Quid igitur? sola ne beata uita quæso relinquitur extra „ ostium limenq; carceris, cum constantia, grauitas, forti- „ tudo, sapientia, reliquæq; uirtutes rapiantur ad tortorem „

Beata uita fortunæ potius.

„ rem, nullumq́; recuſent nec ſupplicium, nec dolorem? & „ in eodem libro. Dabit, dabit, inquam, ſe in tormenta ui „ ta beata, nec iuſtitiam, temperantiam, in primisq́; forti- „ tudinem, magnitudinem animi, patientiam proſecuta, „ cum tortoris os uiderit, conſiſtet, uirtutibusq́; omnibus „ ſine ullo animi terrore ad cruciatum profectis, reſiſtet ex- „ tra fores, ut ante dixi, limenq́; carceris. Poſſem multo plura colligere, quæ hoc uerum eſſe oſtenderent: ſed hæc ſatis eſſe duco.

M. ANTONII MVRETI
AD HIPPOLYTVM ESTENSEM S. R. E. CARDINALEM ILLVSTRISSIMVM,

VARIARVM LECTIONVM LIBER QVARTVS.

Historia de Pindaro poeta, multato à suis, ornato ab Atheniensibus. Cap. I.

PAVSANIAS in Atticis narrat, Athenienses, quòd à Pindaro in quodam asmate laudati essent, tanti fecisse ampli illius ac grandiloqui poetæ testimonium, ut & dona ei plurima ob id miserint, & statuam in ciuitate sua statuerint. Non igitur mirum est, si illis temporibus multi ac præstantes poetæ fuerunt: cum qui ea facultate excellebant, & maximis muneribus honestarentur, & honoribus amplissimis mactarentur. ætate nostra, uocalis ille olim Musarū chorus conticuit: quæq; auaritia marsupia potentium clusit, eadem uenas Heliconii liquoris obstruxit. Sed quod de Pindaro perstringit Pausanias, id fusius edisserit in quadam epistola Aeschines. Ait enim illum, cum Atheniensium urbem commendasset his uerbis, *αἵτε λιπαραὶ καὶ ἀοίδιμοι Ἑλλάδος ἔρεισμ' Ἀθᾶναι*, multatū esse à ciuibus suis, ægrè ferentibus, alienis eum potius, quàm suis, illam tantam laudem dedisse. quod ubi resciuere Athenienses, confestim miserunt ei duplum eius pecuniæ, quam multæ nomine erat exactus: ipsumq; ænea statua ornarunt. ea statua uisebatur Aeschinis ætate ante regiam porticum: sedens Pindarus cum pallio, & diademate, lyram tenens: & supra genua apertum librum.

Quod

Quod Aristoteles sensit, de iis qui seipsos interficerent, Euripidis testimonio confirmatum. Cap. II.

CVM uulgo crederetur, uiri fortis esse, mortem sibi consciscere potius, quàm graue aliquod & acerbum malum perpeti: sapienter animaduertit Aristoteles, falsam esse illam hominum opinionem: eosq; qui ita facerent, non modo fortes, sed ignauos, paruiq; & abiecti animi habendos pronunciauit. docent enim, se id quod fugiunt, ferre nõ posse, neque pares esse ei casui sustinendo, propter quem uitam relinquunt. id autem effeminatã potius animi mollitiem, quàm magnitudinem arguit. Disputauit eadem de re doctissime ac sapientissime Diuus Aurelius Augustinus libro primo de ciuitate Dei, multisq; rationibus ostendit, Lucretiũ, Catonem, ceterosq; eiusmodi, frustra in historiis à fortitudine laudari. longius etiam progressus, demõstrauit nullam esse posse bono ac sapienti uiro ἐξαγωγὴν, ut Stoici loquebantur, εὔλογον. Sed & Euripides id ante docuerat: qui Herculem primo facit succumbentem magnitudini eius doloris quem hauriebat è cæde uxoris & liberum, quam ipsemet, furore diuinitus immisso correptus, perpetrauerat: & ob id è uita discedere meditantem: deinde redeuntem ad se, & mutantem consilium, uerentem, ne id sibi ignauiæ ascriberetur, si lucem relinqueret, tanquam ægritudini impar ferendæ. Aristoteles ita hac de re scribit, lib. III. νικομαχείων. Τὸ δ' ἀποθνήσκειν, φεύγοντα πενίαν, ἢ ἔρωτα, ἤ τι λυπηρὸν, οὐκ ἀνδρείου, ἀλλὰ μᾶλλον δειλοῦ. μαλακία γὰρ τὸ φεύγειν τὰ ἐπίπονα. καὶ οὐχ ὅτι καλὸν, ὑπομένει, ἀλλὰ φεύγων κακόν. Euripidis autem uersus hi sunt.

Εσκεψάμην δὲ, καίπερ ἐν κακοῖσιν ὢν,
Μὴ δειλίαν ὄφλω τιν', ἐκλιπὼν φάος.
Ταῖς συμφοραῖς γὰρ ὅστις οὐχ ὑφίσταται,
Οὐδ' ἀνδρὸς ἂν δύναιθ' ὑποστῆναι βέλος.

sed & apud Martialem, memini esse epigramma quoddam in hanc sententiam: cuius hæc clausula est.

Rebus

Rebus in aduersis facile est contemnere uitam.
Fortiter ille facit, qui miser esse potest.

Correctus Ciceronis locus è libro tertio de legibus. Cap. III.

De tribunicia potestate longa & copiosa est disputatio apud Ciceronem libro III. de legibus. nam cum illam Q. Cicero pestiferam & exitiosam esse dixisset: respondens Marcus, multa ei uitia inesse non negat: sed quæ tamen facile compensentur pluribus & maioribus bonis: eo maxime, quòd nihil ea utilius cogitari potuerit ad plebem cũ patribus in concordia continendam. tum dissoluens ea,
„ quæ Quinctus aduersus eam dixerat, ita loquitur. At duo
„ Gracchi fuerunt. & præter eos, quamuis enumeres. mul-
„ tos licet, cum deni crearentur: nullos in omni memoria
„ reperies perniciosos tribunos: leues, etiam non bonos
„ fortasse plures. inuidia quidem summus ordo caret. Sed habet dubitationem, quid sit, quod Cicero ait, Cum deni crearentur. ita enim loqui, quasi deni creari desierint, uidetur. Neque melius, aliquanto etiam deterius, uidetur, quod Adrianus Turnebus scripsit, qui locum hunc ita
„ edidit. At duo Gracchi fueruut? & præter eos, quamuis
„ enumeres multos, licet. Cum deni creantur, nullos in omni memoria &c. quasi aliquando deni creentur, aliquando aliquo alio numero: &, cum deni creantur, tum nulli perniciosi reperiantur. quod si esset, næ mirificam ille uim numerus habuisset. ego addendam particulam, non: & totum locum ita legendum puto. At duo Gracchi fuerunt. Et præter eos quamuis enumeres multos licet, cum deni creentur. Non nullos in omni memoria &c. Illud enim, At duo Gracchi fuerunt: quasi ex Quincti persona Cicero dicit. Deinde respondens ait, non eos tantũ proferri posse, uerum etiam eorum similes quamuis multos. neque id mirum esse, cum deni creentur. etenim in tanto numero, non est mirabile plures improbos extitisse, quàm in iis magistratibus qui bini creabantur. Tum subiungit: si

euoluantur annales, & antiquitatis memoria replicetur: non nullos repertum iri perniciosos tribunos: leues aut etiam non bonos fortasse plures. Hoc tamen magnum bonum in tribunatu inesse: quòd efficit, ut ordo senatorius inuidia careat. Nullos autem in omni memoria perniciosos tribunos fuisse, nemo, opinor, nisi plane ἀπειρόπητος dixerit.

De ueteri prouerbio, quo dicebatur, quod pulchrum est, placere. Cap. IIII.

QVAE pulchra sunt, habere eam uim, ut statim conspecta, omnium sibi uoluntatem concilient, amoremq; adiungant, nemini ignotum esse, nisi communis sensus experti potest. Itaque scitum est illud Aristotelis, qui interrogatus ab aliquo, qui fieret ut pulchri tam facile ab omnibus amarentur: cæci eam interrogationem esse respondit. et Græci sapienter sua lingua pulchro ex eo indidere nomen, quod omnes ad se alliciat: dixerunt enim καλὸν, παρὰ τὸ καλεῖν, ὅτι πάντας ἐφ' ἑαυτὸ καλεῖ. Testati sunt idem uulgato olim prouerbio: quo dicebant, quod pulchrum esset, id demum amicum esse. eo usus est Euripides in Bacchis: ubi hic uersiculus legitur,

Ο, τι καλὸν φίλον ἀεί.

& Plato in Lyside. Αλλὰ τῷ ὄντι αὐτὸς ἰλιγγιῶ ὑπὸ τῆς τοῦ λόγου ἀπορίας, καὶ κινδυνεύει, κατὰ τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν, τὸ καλὸν φίλον εἶναι. Eius autem originem ad Musas & ad Gratias referunt: quæ cum conuenissent ad nuptias Cadmi & Harmoniæ, pulchrum carmen, quo ea sententia contineretur, immortali ore cecinerint: nouæ nuptæ pulchritudinem, ut uerisimile est, commendantes. Hoc de sapientissimo poeta Theognide cognouimus: cuius hæc sunt.

Μοῦσαι καὶ Χάριτες, κοῦραι Διὸς, αἵ ποτε Κάδμου
Ες γάμον ἐλθοῦσαι, καλὸν ἀείσατ' ἔπος.
Οτ, τι καλὸν φίλον ἐστὶ, τὸ δ' οὐ καλὸν οὐ φίλον ἐστί.
Τοῦτ' ἔπος ἀθανάτων ἦλθε διὰ στομάτων.

nam ad illas nuptias uenisse diuos, testatur etiam Euripides in Phœnissis.

Ἀρμονίας δέ ποτ' εἰς ὑμεναίους
Ἦλθον οὐρανίδαι.

De loco quodam Varronis aduersus Petri Victorii sententiam disputatum. Cap. V.

POSVI iampridem magnum studium in iis fragmentis M. Varronis, quæ dispersa passim apud ueteres grammaticos, ac præcipue apud Nonium leguntur. magis autem mihi placere meum illud studium cœpit: posteaquam Petri Victorii (quem ego hominem, etsi sæpe ab eo dissentio, longe tamen facio plurimi) Variarum lectionum libri præclari sane & utiles in lucem prodierunt. Laudat enim ille pluribus locis eos, qui id faciunt: datq; plurimas luculentas significationes diligentiæ quam ipse in iisdem illis fragmentis reconcinnandis adhibuerit. sed ita contigit, ut multos locos, quos ego coniectura tantum usus emendare conatus eram, ipse postea longe aliter à se emẽdatos ediderit. quare, etsi non sum tam stultus, ut me cogitem tanto uiro ἀντιπαραβαλεῖν, proferam tamen ueteres quasdam opiniones meas; ut de iis cum ab aliis, tum ab ipso in primis Victorio iudicetur. Citantur igitur illa è Varrone, Margopoli, περὶ ἀρχῆς. Cui celer die nos lemmatos logos Antipatri Stoici filius rutro caput displanat. quæ cũ corrupta esse appareat, putat Victorius legendum esse dilemmatos logos. Sed ea coniectura mihi quidem parum digna auctore suo uidetur. primum, quòd nimium recedit à uetere scriptura. Deinde quòd Antipater logis utebatur non dilemmatis, sed monolemmatis. ut testatur Alexander his uerbis. οὓς γὰρ οἱ περὶ Ἀντίπατρον μονολημμάτους συλλογισμοὺς λέγουσιν, οὐκ εἰσὶ συλλογισμοὶ, ἀλλ' ἐνδεῶς ἐρωτῶνται. quæ uerba ille cum ad stabiliendam coniecturam suam attulit, uidetur suo se gladio, quod aiunt. Nam dilemmati quidem syllogismi sunt ex Aristotelis sententia. quis est enim ita hospes in analyticis, ut nesciat, duo lemmata præcedere ad efficiendam conclusionem? Sed quid in hac re pluribus

moror?

moror? Ego, nihil addens, nihil detrahens, locum ita legendum ſemper credideram: neque ſane me ſententiæ penitet. Cui celer δι' ἑνὸς lemmatos logos. Idem enim puto eſſe λόγους μονολημμάτους, & λόγους δι' ἑνὸς λήμματος. cuius rei uolo Victorium ipſum iudicem eſſe.

Fragmentum Varronis è Marcipore, quo tempeſtas eleganter deſcribitur. Cap. VI.

ATTEXAM etiam huic loco elegantem quandam deſcriptionem tempeſtatis, quæ uerſibus iambicis incluſa, apud eundem grammaticum, è Varronis Marcipore legitur: ſed diuulſa. neque tamen quenquam puto inficiaturum, eam à me recte & uere coniunctam eſſe. eſt autem hæc.

Nubes aquali frigido uelo leues
Cæli cauernas aureas ſubduxerant,
Aquam uomentes inferam mortalibus.
Ventiq; frigido ſe ab axe eruperant
Phrenetici, ſeptemtrionum filii,
Secum ferentes tegulas, ramos, ſyrus.

mutaui pauca quædam: tuto, ni fallor. ſed tamen indicabuntur. Aurea, in uulgatis libris legitur, non, aureas: & frigidos, ubi ſcripſi, frigido ſe: & erumpebant, non, eruperant. ſed hoc poſterius uerum eſſe demonſtrat carminis lex, & præterea orationis ipſius ἀκολουθία, propter illud, ſubduxerant.

Enniani uerſus ex Euripide expreſsi. notata Nonii inconſtantia. Cap. VII.

CERNERE, ait Nonius, amittere. Varro γέροντος διδασκάλου.
„ Non uides, apud Ennium eſſe ſcriptum, ter ſub armis ma-
„ lim uitam cernere, Quàm ſemel modo parere? Sed falſam eſſe & ineptam illam eius uerbi declarationem, ipſomet, qui eam attulit, teſte peruincam. cum enim paulo poſt docuiſſet, cernere, non nunquam eſſe idem, quod dimica-

re, aut contendere: ei rei probandæ hoc exemplum ſubiicit. Ennius Medea exule.

Nam ter ſub armis malim uitam cernere.

Hoc autem Euripides, ex quo illam fabulam uerterat Ennius, dixerat, παρ' ἀσπίδα στῆναι. cum enim Medea multa queſta eſſet de infelicitate mulierum: addit, errare eos, qui putant, melius agi cum mulieribus, quàm cum uiris: propterea quòd illæ domi uitam ſine periculo exigant: cum uiris ſæpe ſit de uita in bello dimicandum, ſe enim, ſi optio detur, malle ter uitam ſub armis, ut locutus eſt latinus poeta, cernere, quàm ſemel parere. Euripidi uerſus ſubiiciã.

Λέγουσι δ' ἡμᾶς, ὡς ἀκίνδυνον βίον
Ζῶμεν κατ' οἴκους, οἱ δὲ μάρνανται δορί,
Κακῶς φρονοῦντες. ὡς τρὶς ἂν παρ' ἀσπίδα
Στῆναι θέλοιμ' ἂν μᾶλλον, ἢ τεκεῖν ἅπαξ.

Emendati Varronis loci duo.
Cap. VIII.

ARISTOTELES libro tertio ad Nicomachum ait, homines intemperantes & aſotos, cum in iis uoluptatibus uerſentur, quæ communes ſunt nobis cum brutis animantibus, iis nempe, quæ guſtatu percipiuntur, quæq; tactu, addit poſtea, eos guſtatu aut nihil omnino, aut perparum uti. cum enim gurgites illi, ita uinum in guttur ſuum quaſi in utrem aliquem inuergant, nihil curantes, niſi ut quamplurimum exhauriant, prope ut percolando uino nati eſſe uideantur, non admodum poſſunt eius ſuauitatem guſtando percipere. cũ contra delicati & elegantes homines, qui grato illo liquore linguam ſibi ac palatum probe titillari uolunt, paulatim eum in gurgulionem inſtillent uerius, quàm infundant, guttatim prope ducentes: etiam antequam bibant, oculis poculum ſæpe ac naribus admouentes, nulla ut ſit in eo particula ſuauitatis, quam non ipſi accurate exprimant, exquiſiteq; perſentiant. quod in Euripidi Sileno optime cerni poteſt. id non faciunt, qui gutture tantum pro infundibulo utuntur. Hoc autem auguror,

guror, dixisse etiam Varronem in ea satyra, quæ inscribebatur, Est modus. matula. περὶ μέθης. inde enim citantur
„ hæc. Quis in omni uita helio πιστο olfacit temetum? quæ
„ ego quodammodo legenda censuerim. Quis in omni uita heluo probe olfacit temetum? potest autem aut proprie usus esse olfaciendi uerbo, aut etiam illud ad gustatum trãstulisse. Sed haud alienum fore puto, si ex eadem satyra uersus aliquot attulerim, quibus uinum elegantissime celebratur. quamuis primum quidem eorum corruptum est, neque à me emendari potuit. cetera mendo carere confido.

Athenaeus lib. XI pag. 227. citat Chamaeleontis Heracleotae librum περὶ μέθης.

* Cui nihil iucundius quisquam uiuit.
Hoc ægritudinem ad medendam inuenerunt.
Hoc hilaritatis dulce seminarium.
Hoc continet coagulum conuiuia.

Duo uersus Horatii conuersi è Simonide. Cap. IX.

DVDVM admonui, uersum illum Horatianum,

Mors & fugacem persequitur uirum:

ad uerbum expressum esse è Simonide. illum enim ita cecinisse:

Ὁ δ' αὖ θάνατος ἔφηκε καὶ τὸν φυγόμαχον.

nunc cum in alium inciderim, qui itidem ex eodem poeta conuersus est, annotandum duxi. est igitur Horatii quidem hic.

Quicunque terræ munere uescimur:

Simonidis uero, Εὐρυέδους ὅσοι καρπὸν αἰνύμεθα χθονός.
qui ex Homero, ut uidetur, sumpserat.

Εἰ δέ τις ἐσσὶ βροτῶν, οἳ ἀρούρης καρπὸν ἔδουσι.

reperitur autem Simonideus apud Platonem in Protagora. et apud Plutarchum in commentario de communibus notionibus aduersus Stoicos: sed lacer & mutilus. Vtinam extarent ueterum illorum lyricorum poemata: non dubito, quin propemodum omnia ornamenta, quibus Horatius splendet, ab eis corrogata esse constaret.

Sententiæ cuidam Ouidianæ allata similis ex Euripide. Cap. x.

OVIDIVS in epistola quadam earum, quas scripsit exul, cum multa incommoda collegisset, quæ in tali fortuna obstarent sibi carmen pangere cupienti, illud etiam ponit, quòd tristitia, & mærore confectus esset, cum carmina sint opus hilaræ mentis, serenoq; , ut ipse loquitur, animo deducta proueniant. Idem autem multis ante sæculis dixerat & Euripides: addideratq; hanc caussam: quòd qui domesticis ac propriis doloribus angitur, alios delectare nõ possit. Sed præstat, ut uersus, quibus ea sententia continetur, ascribam. Sunt autem ἱκετίσι.

Τόν θ' ὑμνοποιὸν, αὐτὸς ἂν τίκτῃ μέλη,
Χαίροντα τίκτειν. ἢν δὲ μὴ πάσχῃ τόδε,
Οὔτοι δύναιτ' ἂν οἴκοθέν γ' ἀτώμενος,
Τέρπειν ἂν ἄλλους. οὐδὲ γὰρ δίκην ἔχει.

Vtrum igitur Ouidius ad illa Euripidea respexerit, an idem ipsi, quod illi, in mentem uenerit, incertum est. idem certe uterque dixit.

Quod Aristoteles in antiquis dicendi magistris reprehendit, idem Isocrates antea reprehendisse ostenditur. Cap. XI.

NON primus Aristoteles accusauit eos, qui ante ipsum de arte rhetorica scripserant, quòd cum una eademq; sit methodus deliberatiui generis, & iudicialis, illi, relicto eo, in quo multo plus inerat dignitatis, tractandarum modo caussarum forensium se rationem tradere professi essent, omnesq; præceptiones suas ad id unum genus cõtulissent. Sed & Isocrates antea idem reprehenderat, insignemq; eorum fuisse stultitiam ostenderat, qui arti suæ nomen ab ea parte quæ odiosissima erat, indidissent: cum tamen artis rhetoricæ præcepta nihilo magis ad lites iudiciarias, quàm ad quodlibet aliud orationis genus pertineant. fecerant

igitur.

igitur, quod illos potius facere decuerat, qui ei facultati odium conciliare uellent. qui enim infensi sunt alicui disciplinæ, eamq; in odium adducere cupiunt: si quid in ea est odiosum ac molestum, ab eo potissimum eam appellare consueuerunt: contraq; qui eam se aut tenere, aut docere profitentur, solent, quod ipsa in se pulcherrimum ac speciosissimum habet, ex eo ipsi nomen imponere. Vtriusque uerba, si quis requirit, apponam. Aristoteles igitur ita scribit libro primo τῆς ῥητορικῆς τέχνης. Διὰ γὰρ τοῦτο, τῆς αὐτῆς οὔσης μεθόδου περὶ τὰ δημηγορικὰ, καὶ καλλίονος, καὶ πολιτικωτέρας τῆς δημηγορικῆς πραγματείας οὔσης, ἢ τῆς περὶ τὰ συναλλάγματα, περὶ μὲν ἐκείνης οὐδὲν λέγουσι· περὶ δὲ τοῦ δικάζεσθαι, πάντες πειρῶνται τεχνολογεῖν. Isocrates autem in oratione aduersus sophistas. λοιποὶ δέ εἰσιν ἡμῖν οἱ πρὸ ἡμῶν γενόμενοι, καὶ τὰς καλουμένας τέχνας γράψαι τολμήσαντες, οὓς οὐκ ἀφετέον ἀνεπιτιμήτους, οἵτινες ὑπέσχοντο δικάζεσθαι διδάξειν, ἐκλεξάμενοι τὸ δυσχερέστατον τῶν ὀνομάτων. ὃ τῶν φθονούντων ἔργον ἦν λέγειν, ἀλλ' οὐ τῶν προεστώτων τῆς τοιαύτης παιδεύσεως. καὶ ταῦτα, τοῦ πράγματος, καθ' ὅσον ἐστὶ διδακτὸν, οὐδὲν μᾶλλον πρὸς τοὺς δικανικοὺς λόγους, ἢ πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας, ὠφελεῖν δυναμένου.

Antiqui quoties die cibum sumpserint. Cap. XII.

FALSA multorum animos occupauit opinio, ueteres semel tantum die cibum sumpsisse. quam, ut puto, conceperunt è uerbis Platonis, qui in illa nobili epistola ait, displicuisse sibi, quod in Sicilia bis die saturi fierent. Sed aliud est, capere cibum, aliud ἐμπιπλᾶσθαι. Ego in Græcorum commentariis reperio, quater die ipsos cibo ac potu corpus reficere solitos: quod etiam hodie multis locis fit apud quasdam transalpinas nationes. primum quidem diluculo. id uocabant ἀκρατισμὸν, aut ἀκράτισμα: quòd non dilutum, sed merum, ut ait Ausonius, merum biberent: aut etiam διανησισμὸν, quam uocem una cum re ipsa nostrates retinuerunt. sequebatur ἄριστον: ita dictum, quòd postea oporteret ἀριστεύειν. inde ἑσπέρισμα: cuius hora erat, cum iam noctesceret, antequam tamen contenebrasset. postremo δεῖπνον, aut δόρπον, aut ἐπιδορπίς. aliter tamen hæc ab aliis traduntur.

duntur. ſunt enim, qui tantum tria agnoſcant, ἄριστον; δεῖπνον, δόρπον. & de ipſo τοῦ δείπνου tempore, ac nomine non omnes idem ſentiunt. omninoq́; confunduntur hæc apud ueteres. In Romanis ſcriptoribus reperio ſilatum, ſiue ientaculum, prandium, cœnam, ueſpernam. miror autem, quid ſibi uoluerint, cum ſili uinum condirent. iucunditatem ne aliquam in eo, an ſalubritatem ſpectauerint. Illud quoque non alienum uidetur ab hoc ſermone: cum apud Ciceronē in illius Platonicæ epiſtolæ interpretatione uulgo ita legatur, „ Nullo modo mihi placuit, bis in die ſaturū fieri: quod cum mihi latinius uideretur, ita etiam ipſe locutus ſum. Nam & ei ſcripturæ firmat fidem Virgilianu uerſiculus:

Bisq́; die numerant ambo pecus, alter & hædos.

de illo autem, in die, donec certum & indubitatum aliquod teſtimonium reppererim, dubitare me non negabo.

Terentianus uerſus imitatus è Cæcilio. loci cuiuſdam è quarta Tuſculana uulgata ſcriptura aduerſus Nonium defenſa. item eiuſdem grammatici alia quædam improbata. Correctus locus è libro quarto de finibus. Cap. XIII.

VERSVS eſt Terentii, in fabula quæ inſcribitur Adelphœ, in extremo.

Quod proluuium, quæ iſtæc ſubita eſt largitas?

cum autem conſtet, multa ſumpſiſſe eum è ueteribus poetis latinis: non iniuria credi poteſt, in hoc uerſu Cæciliū imitatus eſſe. eius enim eſt illud ex Hypobolimæo.

mea raſtraria,
Quod proluuiū, quæ uoluptas, quæ te lactat largitas?

Hunc uerſum citat Nonius exponens, quæ ſit uis uerbi, lactare. apud quem tamen, uitio librariorum, Cœlius, non Cæcilius legitur. ſed enim quem ibidem Ciceronis è quarta Tuſculana adducit locum, melius in uulgatis libris legi, quam

quàm quomodo ipse uult, arbitror. ostendit enim, se ita
„ legere. Voluptati maleuolentia lactans malo alieno, dele
„ ctatio, iactatio, & similia. melius autem uulgo legitur,
maleuolentia lætans malo alieno. non enim dubium est,
quin Cicero expresserit græcum uocabulum. ἐπιχαιρεκακία.
Sed multa eo modo & apud Nonium, & apud eiusdem clas
sis alios parum emendate leguntur. quale est illud ex Aca-
demicis, Qui enim serius honores adhamauerunt: in quo
quis est, qui aliquem sermonis Romani sensum habeat,
quin multo malit, adamauerunt? eius generis est & illud,
quod apud eundem Nonium legitur. Coniectarium, effi-
cax, perfectum. M. Tullius de finibus bonorum & malo-
rum lib. IIII. Illud uero minime coniectarium, sed in
primis hebes illorum. Hæc ille. Sed profecto aut locum
ipsum non legerat, aut quid eum hominis fuisse dicam, ne-
scio, si, cum legisset, non animaduertit, consectarium,
non, coniectarium, legendum esse: eamq; uocem neque
efficacis, neque perfecti significationem ullam habere.
Vtcunque autem sit, præclare agitur cū quibusdam gramma
maticis, quòd tam multa eorum, qui ab ipsis citantur, au
ctorum monimenta perierint. perierant ipsi, nisi illa pe-
riissent. emolumento mihi tamen alicui hoc quoque loco
Nonius fuit. lumen enim prætulit ad locum illum è libro
quarto de finibus corrigendum. neque pigebit, hoc quic-
quid est lucelli ac quæsticuli communicare cum ceteris.
Ciceronis igitur uerba ita in uulgatis libris leguntur. Il-
„ lud uero minime consectarium, sed in primis hebes, illo-
„ rum scilicet nominum gloriatione dignam esse beatam ui
„ tam, quæ non posset sine honestate contingere, ut iure
„ quisquam glorietur. Quare primum miratus sum, quid
ita uenisset in mentem Nonio, ut in uoce, illorum, siste-
ret: curq; non aut eam omisisset potius, aut aliquanto lon
gius progressus esset. deinde attentius cogitanti illud quo
que loquendi genus insolens uisum, illorum scilicet nomi
num gloriatione dignam. etenim, gloriatione dignum,
apud Ciceronem reperias: dignum gloriatione alicuius
nominis, non uideor legisse. Quid plura? cœpi suspicari,

uoces illas duas, ſcilicet nominum, ſuppoſiticias eſſe: &, delapſas ex aliquo gloſſemate, locum occupaſſe non ſuũ. poſt autem idem illud non iam ſuſpicatus ſum, ſed ita uiſus uidere, ut ea quæ cernuntur oculis: inſpecto uetere libro, in quo erat: Illorum ſcilicet nominum aut Stoicorum gloriatione &c. quis eſt enim, qui dubitet, quin totum illud, ſcilicet nominum, aut Stoicorum, magiſtri fuerit ἀμηχανοῦντος, καὶ ἀπορούντος; & illud, illorum, quò referri diceret, ambigentis? comprobauit autem ille, quicunque fuit, exemplo ſuo Sophoclis dictum. poſteriorem enim cogitationem habuit ſapientiorem. ſed & in eodem libro ſcriptum erat paulo poſt, quòd non poſſit, non, ut in aliis, quæ non poſsit. Quare ἀναμφισβητήτως ita legendum eſt.
„ Illud uero minime conſectarium, ſed in primis hebes illo-
„ rum: gloriatione dignam eſſe beatam uitam: quòd non
„ poſsit ſine honeſtate contingere, ut iure quiſquam glo-
„ rietur. Atque hoc ita eſſe, magis, qui magis conſiderauerit, iudicabit.

Theriacam olim bibi ſolitam, uerum non uideri. emendatus Varronis locus.

Cap. XIIII.

PROFECTO quo quiſque plus auctoritatis habet in litteris, eo ſolicitius, ac circumſpectius cauere debet, ne quid ſibi, quod parum exploratum habeat, excidere patiatur. nam leues ac contempti homines, cum tale aliquid deſi- „
gnant, facilis iactura eſt. non eſt uerendum, ne quis eos ſe- „
quatur duces. horum ut maximo quiſque in precio eſt, ita „
maximo periculo peccat. ſed humanus animus nouitatis „
ſtudio ducitur. eius interdum ſpecie illectus, neque ſatis id quod obiectum eſt attendens, uana pro ueris, pro ſolidis inania amplexatur. Equidem de Petro Victorio nihil à me, niſi ut de uiro ſumma doctrina prædito, dictum uelim. neque aliter decet: qui non fateri tantum, ſed præ me ferre etiam ac prædicare ſoleam, tantum me ex illius uigiliis cepiſſe fructus, quantum ex alii, qui hoc tempore uixerit,

rit, neminis. sed cogor interdum, quod bona ipsius pace ac uenia dictum sit, plusculum in eo diligentiæ & accurationis desiderare. Nam quale tandem est, quod de Leda matre Helenes prodidit? eam, Euripidem facere, in leænam esse conuersam: cum in eadem illa tragœdia, unde ipse se mirificam illam metamorphosin eruere putauit, tam sæpe legatur, Ledam laqueo sibi elisisse fauces, præ dolore quem è filiæ dedecore perceperat. sunt enim hi uersus in ipsa embasi.

Ελ. ἀπωλόμεσθα. θεςίας δ' ἐςὶ κόρη;
Τευ. Λήδαν ἔλεξας; οἴχεται θανοῦσα δή.
Ελ. Ουπω νιν Ελένης αἰσχρὸν ὤλεσε κλέος;
Τευ. φασὶ, βρόχῳ γ' ἅψασαν εὐγενῆ δέρην.

Itaque Helena ipsa paulo post mala sua percensens, ita de matris morte loquitur.

Λήδα δ' ἐν ἀγχόναις
θάνατον ἔλαβεν αἰσχύ-
νας ἐμᾶς ἐπ' ἀλγέων.

sic enim legendum puto. et chorus ἐπαιάζων·

Μάτηρ μὲν οἴχεται.

locum autem illum, quem ipse de Leda accepit, de Callistone accipiendum esse, uel cæco appareat. quid, quod in primo de oratore, actionibus, sine ullo certo argumento, legi uoluit? ubi noster postea Duarenus, cretionibus, legendum esse demonstrauit. ac sunt sane in illis uariarum lectionum libris eiusmodi plura, quàm uellem. ualde enim eius uiri gloriæ faueo. sed quod libro primo de theriaca prodidit, id, quia errorem obiicere alicui potest, dissimulandum non uidetur. Ait enim theriacam uideri olim bibi solitam: quare necesse esse, ut tum liquidior fuerit: hoc enim tempore crassiorē ac duriorem cōformari. hoc elici ex uerbis M. Varronis, quæ leguntur apud Nonium, è libro de liberis educandis. sunt autem hæc. Vel maxime illic didici, & sitienti, theriacam, mulsum: esurienti, panem cibarium, siligineum: & exercitato somnum suauē. Non, ita uiuam, possum satis mirari, hoc Victorium, talem ac tantum uirum, dixisse. primum enim ubi tandem Non. in voce, Crasturum. pag. 106.

uerbum unum de ista liquida theriaca legerat? nam nostrã quidem, quæ, ut opinor, & ueterum fuit, cuiusmodi sit, omnes agyrtæ ac pharmacopolæ sciunt. deinde cum constet, ibi Varronem uulgares, & plebeios cibos lautis & opiparis opponere: quæro, cui se hoc probare posse sperauerit, tenues olim & egenos homines, ut panem cibarium esse, ita theriacam, amaram uidelicet quandam & tristem potionem, bibere solitos, quam quidem cuicuimodi fingas, oportebit, ut reor, pluris uenire, quàm mulsum: quasi uero aquam gratis sumere non præstiterit, quàm emere quod torqueret. nam si amarum aliquid è medicinis quærebat, quod mulso opponeret: debuit sane eadem ratione siligineo pani opponere, non panem cibarium, sed agaricum, aut colocynthidas. Ego quod senseram de illo Varronis loco, antequam Victorius uariarum lectionum libros ederet: idem nunc quoque sentio: idq; nunc aperiam, ut ex contentione, utra uerior sententia sit, existimetur. Puto igitur, ita legendum esse. Vel maxime illic didici, sitienti uideri acam mulsum, esurienti panem cibariũ siligineum, & exercitato somnum suauem. Nam è duabus uocibus, sitienti uideri, suspicor factum ab imperitis librariis, sitienti teri. Acam autem pro, aquam, antiqua scriptura est: ut loci, pro, loqui: coad, pro, quoad: cotidie, pro, quotidie. Hoc igitur dicet Varro, se illic didicisse, sitienti uideri aquam mulsum. quæ coniectura si cui displicet, ipse meliorem afferat. quiduis certe potius, quã ut illam liquidam theriacam sorbeamus. Crediderim autem, Varronem, cum illa scriberet, respexisse ad hunc locum Xenophontis è primo παιδείας. εἰ δέ τις αὐτοὺς οἴεται ἢ ἐσθίειν ἀηδῶς, ὅταν κάρδαμον μόνον ἔχωσιν ἐπὶ τῷ σίτῳ, ἢ πίνειν ἀηδῶς, ὅταν ὕδωρ πίνωσιν, ἀναμνησθήτω, πῶς ἡδὺ μὲν μᾶζα, καὶ ἄρτος πεινῶντι φαγεῖν, πῶς δὲ ἡδὺ ὕδωρ διψῶντι πιεῖν. eo magis, quòd alium locum reperio ex eodem Varronis libro, qui ex eodem Xenophontis conuersus est. Xenophon. αἰσχρὸν μὲν γὰρ ἔτι καὶ νῦν ἐστι Πέρσαις, καὶ τὸ ἀποπτύειν, καὶ τὸ ἀπομύττεσθαι, καὶ τὸ φύσης μεστοὺς φαίνεσθαι. Varro. Persæ propter exercitationes pueriles modicas, eam sunt consecuti corpore siccitatem, ut

Legi acam

neque

neque ſpuerentur, neque emungerentur, ſufflatoq́; corpore eſſent.

Sententia quædam Horatii ab Arato prius prolata oſtenditur. Cap. XV.

QVOD Horatius in odis elegantiſsime cecinit, cum oſtenderet, quanta facta eſſet ad hominum nequitiam acceſſio, quaſiq́; uaticinaretur, eam maiorem aſsidue factum iri, uidendum eſt, num ex Arato ſumpſerit. Certe ut hic noſter dixit, ab auis deteriores eſſe proſeminatos patres: ſe deinde editos nequiores patribus: ac liberos etiam corruptiores à ſe procreatum iri: ita Græcus ille Iuſtitiam fecerat, cum argenteæ ætatis mortales alloqueretur, exprobrantem iis, quòd tantopere degeneraſſent à patribus, ſimulq́; prædicentem, fore, ut tamen perditiores etiam liberos gignerent.

Οἵην, inquit, χρύσειοι πατέρες γενεὴν ἐλίποντο
Χειροτέρην. ὑμεῖς δὲ κακώτερα τεξείεσθε.

à quibus non ita multum abludunt Horatiana illa.

Aetas parentum peior auis tulit
Nos nequiores: mox daturos
Progeniem uitioſiorem.

Princeps autem Homerus, tot ante ſæculis, materiam hiſce ſententiis dederat: cum ſapientiſsimam deam introduxiſſet dicentem, paucos filios patrum ſimiles euadere, deteriores plæroſque, paucos præſtantiores.

Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται,
Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.

De loco quodam è quarto Aeneidos aduerſus Seruium. Cap. XVI.

NAM quia nec fato, merita nec morte peribat,
Nondum illi flauum Proſerpina uertice crinem
Abſtulerat, Stygioq́; caput damnauerat Orco.

Hos è quarto Aeneidos uersus Seruius grammaticus oscitanter interpretatus est. ita enim scribit. Trahit hoc de Alcesti Euripidis, qui inducit Mercurium ei comam secantem, quia fato peribat mariti. Sed apud Euripidem nulla prorsus, hac quidem in re, Mercurii mentio est. Introducitur quidem Mors, quæ se uenisse ait, ut illi optimæ mulieri crinem secet: neque tamen id fieri ait, quòd illa mariti fato peritura esset: quin ostendit, eum secari solitum eis omnibus, quibus fatalis aduenisset dies. Vniuerse enim pronunciat, eum sacrum esse diis manibus, cuius ipsa crinem hasta libauerit. ita enim loquitur.

> Στείχω δ' ἐπ' αὐτὴν, ὡς κατάρξωμαι ξίφει.
> Ἱερὸς γὰρ οὗτος τῶν κατὰ χθονὸς θεῶν,
> Ὅτου τόδ' ἔγχος κρατὸς ἁγνίσῃ τρίχα.

Hæc igitur apud Euripidem ὁ Θάνατος loquitur: qui tamen illic quoque, librariorũ uitio, falso esse putatur Charon.

Prouerbium quoddam ab illo scriptore, qui tam multa alia collegit, prætermissum. Cap. XVII.

MVLTAE ac uariæ lectionis hominem, qui memoria nostra ex utriusque linguæ scriptoribus tantam uim collegit prouerbiorum, fugere quædam, & quidem illustri in primis loco sita: quod quidem mihi non nunquam per uideri mirũ solet. Nam, si omissa essent, quæ uel è raris inuentu, uel obscuris & ignobilibus libris petenda erant, minus mirum foret. at uero prætérita esse, quæ & in promptu posita sunt, & apud præstantissimos auctores leguntur, id uero iustam, ut opinor, admirationem habet. Ex hoc numero est, quod apud Ciceronem legitur, familiam ducere. eo enim prouerbio homo eloquentissimus utitur, cum præcipuum aliquid significat, quodq; principem in re quapiam obtineat locum. Ter autem id me legere memini. Primum in epistola qua C. Trebatium Testam commẽdat Cæsari. nam cum eum multis laudibus affecisset, ad postremum addit: Accedit etiam, quod familiam ducit, in iure

ciuili singularis memoria, summa scientia. quibus uerbis significauit, hanc primam & præcipuam Trebatii esse laudem: ceteras ei cum multis fortasse communes: hoc esse ipsius pene proprium bonum. Deinde libro quarto de finibus: ubi Catonem alloquens: Sed primum illud, inquit, uide: grauissimam illam uestram sententiam, quæ familiam ducit, honestum quod sit, id esse solum bonum, honesteq; uiuere, bonorum finem: communem fore uobis cum omnibus, qui in una uirtute constituunt finem bonorum. Et quinta oratione in Antonium. Lucius quidem frater eius, utpote qui peregre depugnauit, familiam ducit.

In bonorum comparatione dissensio inter Platonem & Aristotelem indicata. Cap. XVIII.

INTER multas ac uarias bonorum diuisiones quas ab antiquis sapientibus accepimus, hæc quoque tradita est. Bonorum partim suapte tantũ ui expeti: neque usquam aliò referri: alia & per se, & aliorum caussa, quæ ex ipsis efficiantur, desiderio esse: nonnulla etiam, cum in se nihil expetendum habeant, aliorum modo gratia amari. Primi generis est uoluptas. neque enim eã propter aliud expetimus: ipsa per se, à quocunque sentiri potest, ei desiderium incutit sui. in secundo ordine sensus collocari licet. quos & per se, & propter uitæ commoditates diligimus. sed & ualetudinis ac uirium firmitas eundem in numerum conitici potest. Tertiæ, ut ita dixerim, classis sunt laboriosæ exercitationes corporum, sectiones uenarum, adustiones quarundam partium, amarorum medicamentorum sumptiones. quæ omnia, & eodem de genere alia, eo tantum expetuntur, quod ad aliud quippiam conducere putentur. Hac igitur tripertita distributione proposita: utri superiorum generum debeatur principatus, (nam tertium quidem in hoc se certamen non offert) non conuenit inter principes philosophorum. Plato enim principio secundi πολιτειῶν Socratem ei generi, quod secundo loco posuimus, τὰ πρωτεῖα adiudicantem facit. quod enim duobus no-

minibus expetitur, melius esse, quàm quod uno tantum. At Aristoteles à magistro dissentiens, id summe bonum esse definit, quod tantum propter se, nullo autem modo propter aliud expetatur. Finem enim omnium optimum esse. Itaque ut in quodque ὁ τοῦ τέλους λόγος maxime conueniat, ita id optimum ac præstantissimum esse. Finis autem proprium est, cum ad eum pertineant cetera, ipsum nusquam aliò dirigi. Hunc nodum dissoluent ii, qui Platonem & Aristotelem ubique συμφωνεῖν uolunt. ego quidem, quid mihi tenendum sit, non ualde dubium habeo.

De loco quodam ex oratione in Pisonem, aduersus Petrum Victorium. Cap. XIX.

RECTE emendatus est locus Ciceronis ex oratione in Pisonem, ubi de rationibus à Pisone ipso ad ærarium relatis agitur, & Plautinus hic è Trinummo uersus adducitur,

Ratio quidem hercle apparet: argentum οἴχεται.

nam quod Budæus, deceptus corruptis antiquæ scripturæ uestigiis, putauit, legendum esse, Ratio quidem hercle apparet: argentum decoctum οἴχεται: id ipsa carminis ratio manifesto repudia. Tota enim illa pars apud Plautum trimetris iambicis constat: qualis hic quoque est: qui plane corrumpetur, si uocem illam inserseris. Quare non illi peccarunt, qui eam sustulerunt: sed ii peccant, qui peccasse illos putant. Nam quòd Petrus Victorius (is enim se corruptæ illius scripturæ defensorem professus est) pro firmo ac solido argumento attulit, Græcos ueteres semper adiungere eo modo participium aliquod ad uerbum οἴχεται: miror equidem, homini accurate & diligenter uersato in Græcis litteris, earumq́; , ut res ipsa loquitur, in primis intelligenti, quicquam ita perspicue falsum excidisse. neque uero nego, id eos interdum ac sæpe facere: sed interdum etiam, ac non minus sæpe aliter eo uerbo uti, sexcentis exemplis, si opus sit, me docere paratum esse profiteor. Aliquot proferam: ne Victorii auctoritas quempiam inducat.

Homerus.

Homerus. ὡς μὲν Τηλεμάχῳ ὁ μὲν οἴχεται· οὐδέ οἱ ἄλλοι
Εἴσ', οἵ κεν κατὰ δῆμον ἀλάλκοιεν κακότητα.
Aeschylus. Τοιόνδ' ἄνθος Περσίδος αἴας
Οἴχεται ἀνδρῶν.
Sophocles. Ἰὼ, ἰώ· δύστηνος οἴχομαι τάλας.
Theognis. Ὤχετο μὲν πίστις μεγάλη θεός.
Euripides. Μάτηρ μὲν οἴχεται,
Δίδυμοί τε Διὸς οὐκ εὐ-
δαιμονεῖ τέκεα φίλα.
Idem. Νεφέλης λέγεις ἄγαλμα; ἐς αἰθέρ' οἴχεται.
Idem. Ἀλλ' ἐξέδραμον· καὶ πόλις μὲν οἴχεται,
ψυχὴ δ' ἐσώθη.
Idem. Βέβακα δύσποτμος. οἴχομαι
Ἃ τάλαιν', ἃ δυστυχεστάτῳ προσέπεσα κλήρῳ.

Plato Parmenide: ἄρτι γὰρ ἐνθένδε οἴκαδε οἴχεται. Idem Hippia maiore. ἐκεῖνο μὲν τοίνυν οἴχεται, τὸ δυνατόν τε καὶ χρήσιμον ἁπλῶς εἶναι καλόν. Aristophanes. Αὕτη μὲν ἡμῖν ἡ πλεῖστος οἴχεται. Aristoteles. Ἀλλ' οἴχεται τὸ ἓν καὶ τὸ ὅλον ἐκ τῆς θεωρίας. Lucianus. Δὶς κατηγορουμένῳ. Λοιπὸν χρὴ αὐτίκα μάλα παρεστάναι συνείροντα τοὺς χρησμοὺς, ἢ οἴχεσθαί οἱ τὴν δόξαν τῆς τέχνης. Plutarchus περὶ στωϊκῶν ἐναντιωμάτων. Οἴχεται γὰρ ἡ τάξις, εἰ πάντων ἐν πᾶσι μεταλαμβάνειν δεήσει. Sed mihi facile fuerit uel iustæ magnitudinis librum ex eiusmodi exemplis conficere: nisi sic quoque uerear, ne qui hæc legent, in re satis aperta plus satis immoratum esse me iudicent. cuius tamen rei in me culpa non hæret. non enim qui diligenter falsa conuincit, sed qui indiligenter ea pro ueris prodit, culpandus est.

Genus loquendi, quo telum manu fugisse dicitur, quomodo Græce exprimatur. Cap. XX.

SI telum manu fugit. His uerbis in lege XII. emissi teli significata erat imprudentia: ut in tertio de oratore scriptum est. quæ tralatio cum à Crasso tantopere commendetur: egoq; ei geminam in Græco sermone repererim: facturus operæ precium uideor, si eam indicarim. Apud Euripidem igitur Orestes, cum exponeret, quemadmodum

à se

à se interfecta mater esset: multisq; uerbis exprimeret, quàm doleret, tam sæuum & immane facinus suis esse manibus perpetratum: Illa, inquit, clamabat, genæ meæ manus admouens: Filium obtestor meum: pendebatq; è maxillis meis: cum interea telum manus meas reliquit. Versus hi sunt.

Βοὰν δ' ἔλασκε τάνδε, πρὸς γένυν ἐμὰν
Τιθεῖσα χέρας.
Τέκος ἐμὸν λιταίνω.
Παρῇδων τ' ἐξ ἐμᾶν
Εκριμνᾶθ'. ὥστε χέρας ἐμὰς λιπεῖν βέλος.

Non dissimili autem modo effugere dicunt ea uerba, quæ parum considerate proferuntur. Homerus.

Τέκνον ἐμὸν, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων;

pro quo latini dicunt, excidere aut etiam profluere. itaque, ut alibi retulimus, Homericum illum uersum ita uetus poeta interpretatus est Liuius.

Mea puera, quid uerbi ex tuo ore profluit?

MARCI

M. ANTONII MVRETI AD HIPPOLYTVM ESTENSEM S. R. E. CARDINALEM ILLVSTRISSIMVM,

VARIARVM LECTIONVM LIBER QVINTVS.

Insularum fortunatarum descriptio, & situs. Cap. I.

PRODITVM est à ueteribus poetis, esse quasdam in Oceano insulas, ad quas post mortem deferantur eorum animi qui sanctè religioseq; uixerint. ibi eos inter se iucundissime ac suauissime uiuere, in amœnissimo quodam prato, quod gemmea florum oculis naribusq; gratissimorum uarietate perpetuo distinctū picturatumq; sit. nunquam non illic nitere cælum, frondere arbores, pubescere herbas, ridere omnia. spirare assidue mollissimos fauonios, quorum flabellis arborum comæ leniter uentilatæ, placidissimo murmure auribus blandiantur. eò accedere innumerabilem uim ac copiam immortalium auicularum, quæ usque & usque liquidissimos cantus tenui gutture funditantes, intimos audientium sensus incredibili uoluptate permulceant. pratum ipsum perennibus riuulis uarie intersecari, quorum aquula nitidissima ad uersicolores lapillos molliter fracta & allisa susurrum efficiat dulcissimum. ita, quà flosculorum ambrosios odores exhalantium suauitate, quà zephyrorum uiridantibus arborum ramis illudentium sibilo, quà uolucrum concentibus, quà blando murmurantium riuulorum strepitu beatas illas mentes indesinenter hilarari. ergo alios ad Orphei, Amphionis ue lyram choreas agere, alios psallere, alios corollas texere,

alios in herba fuſos, quà tellus tremulis laurorum ac myrtorum opacatur umbraculis, iucundiſsimos ſermones cõſerere. humum ipſam opum ſuarum prodigam, ſine ullo cultu, ter quotquot annis, ubertate ſumma, alimentorũ copiam eis ſuggerere ac ſubminiſtrare. Hæc aliaq́; ſimilia de inſulis illis poetæ, ut dixi, fabulantur. ſed de earum ſitu non idem ab omnibus traditur. nam cum plærique omnes, Homerum ſecuti, eas in Hiſpaniæ finibus collocent: non deſunt tamen qui Indiæ uicinas eſſe dicant. in primis autem mihi uiſum eſt admirabile & abſurdum, quod apud Græcum quendam grammaticum repperi, eas in Britannia eſſe. talem enim quandam fabulam narrat. eſſe in littore eius maris, quòd inſulam Britanniam alluat, homines quoſdam piſcibus capiendis uictitantes: qui Francis quidem pareant, neque tamen ſint uectigales. Ii non nunquam in ædibus ſuis dormientes, audiunt uocem, qua inclamantur: ſentiuntq́;, pro foribus adeſſe multitudinem quandam hominum ſumma cum hilaritate plaudentium. expergefacti autem, & domo exeuntes, neminem quidem conſpicantur: naues tantum quaſdam reperiunt, non ſuas, quas, ex ipſo ſtrepitu, uectorũ plenas eſſe intelligunt. ſubeunt igitur illas, &, ex conſuetudine, remigant Britanniam uerſus. et quò alioqui ne uelis quidem paſsis, ſecundo uento, ſuis nauibus peruenire breuiore quàm quatuor & uiginti horarum ſpatio ſolent: eò tum unica, eaq́; non longa, remigatione deferuntur. ibi incognitos illos uectores exponunt. cumq́; neminem omnino uideant, ſentiunt tamen ingentem concurſum fieri ad litus, hominum congratulantium iis qui recentes uenerunt, eosq́; maxima cum lætitia excipientium. audiunt etiam eos inter ſe humaniſsime conſalutantes: cum alius alium proprio nomine, alius à tribu, alius ab artificio, alius etiam gentis ac cognationis nomine appellet. tum iiſdem illis nauibus conſcenſis, qua celeritate uenerant, eadem reuehuntur domum. Quinetiam à quodam hiſtoriæ ſcriptore proditum eſt, C. Iulium Cæſarem eò aliquando una triremi cum centum hominibus delatum: cumq́; incredibili loci amœnitate captus,

ptus, ſedes ibi capere uellet, ab illis ἀνδίων incolis inuitum & reluctantem eiectum eſſe.

Tibulli uerſus illuſtratus.
Cap. II.

SVPERIORE anno edidi ſcholia quædam in Tibullum: &, quantum licuit per anguſtias temporis, perq́; occupationes, quibus diſtinebar, operam dedi, ut mea induſtria poeta ille & emendatius legi, & minore negocio intelligi poſſet. multos enim locos deprauatos reſtitui, obſcuros declaraui: non nullos etiam, qui integri putabantur, mancos ac mutilos oſſe indicaui: ne quem obducta forte cicatrix falleret. ſed, inter cetera, cum uerſus illi è libro ſecundo ita legerentur:

Ludite. iam nox iungit equos: currumq́; ſequuntur
Martis laſciuo ſidera fulua choro:

admonui, non, Martis, ſed, Matris, legendum eſſe. ipſam enim Noctem, matrem ſiderum dici. Hoc nullo tum teſtimonio confirmandum ratus ſum: quòd neminem putabam ita ſtolidum fore, qui non ſtatim illius emendationis bonitatem ac ueritatem perſpiceret. Nunc, cum uideam, reperiri quoſdam uſque eò ἀμύσους, ut negent, ſatis lepide dici poſſe Noctem ſiderum matrem: ideoq́; ad illam uulgatam ſcripturam defendendam inepta quædam de Martis ſidere comminiſcantur: uiſum eſt teſtari, primum in libro uetere, qui penes me eſt, Matris, non, Martis, legi: deinde ita etiam locutum Euripidem: ac Noctem ſiderum alumnam uocaſſe. ita enim apud eum Electra loquitur.

Ὦ νὺξ μέλαινα, χρυσέων ἄστρων τροφέ. id eſt.
Nox aureorum furua alumna ſiderum.

ſed & alia, quæ idem confirmarent, afferre quamlibet multa poſſem: niſi hoc ſatis ſuperq́; fore arbitrarer.

Virgilii uersus, in quo Ciceronem imitatus uideri potest. Cap. III.

Mvlta sumpsisse Virgilium non à poetis modo, qui ante ipsum fuerant, uerumetiam ab iis, qui soluta oratione scripserant, notum est. quare facile crediderim, uersum illum è secundo Aeneidos,

Quanquam animus meminisse horret, luctuq; refugit,

è Cicerone imitatum esse. ita enim ille oratione XIIII. in Antonium scripserat. Refugit animus P. C. eaq; formidat dicere, quæ L. Antonius in Parmensium liberis & coniugibus effecerit.

Platonis in Hippia maiore emendatus locus. Cap. IIII.

Apvd Platonem in Hippia maiore, cum sophistes ille de cuius nomine dialogo impositum nomen est ter iam τὸ καλὸν definire conatus esset: neque tamẽ attulisset quicquam, quod non Socrates falsum & absurdum esse docuisset: ita denique loquens inducitur. ponam autem uerba Platonis, ita ut uulgo leguntur: deinde Marsilii interpretationem subtexam: tum demum, quia ea deprauata esse existimo, ostendam, quomodo corrigenda, quoque modo interpretanda uideantur. Platonis igitur hæc sunt. Ἱπ. Ἐγώ σοι ἐρῶ. ζητεῖν γάρ μοι δοκεῖς, τοιοῦτόν τι τὸ καλὸν ἀποκρίνασθαι, ὃ μηδέποτε αἰσχρὸν μηδαμοῦ μηδενὶ φανεῖται. Σω. Πάνυ μὲν οὖν ὦ Ἱππία, καὶ καλῶς γε νῦν ὑπολαμβάνεις. ἄκκε δὴ, πρὸς γὰρ τοῦτο ἴθι ἐάν τις ἔχῃ ἄν τι ἀντείπῃ, φάναι ἐμὲ μηδ' ὁτιοῦν ἐπαινεῖν. λέγε δὴ ὡς τάχιστα πρὸς θεῶν. quæ Marsilius ita interpretatur. Hip. Dicam equidẽ. requirere nanque mihi uideris tale quiddã pulchrũ respondere, quod nũquã alicui turpe uideri queat. Soc. Omnino ò Hippia, recte nũc accipis. audi modo, & uide si quis cõtra hoc obiicere posfit, diceretq; nihil me laudare posse. dic per deos cito. Ego uero primum male distinctã esse personis orationẽ existimo: deinde, non ἐπαινεῖν, sed ἐπᾴδειν lego. describam autem

tem eam tantum partem, in qua uitium inesse arbitror. Σω. Πάνυ μὲν οὖν ὦ Ἱππία, καὶ καλῶς γε νῦν ὑπολαμβάνεις. Ἱπ. Ἄκουε δή. πρὸς γὰρ τοῦτο, ἴσθι, ἐάν τις ἔχῃ, ὅ, τι ἀντείπῃ, φάναι ἐμὲ μηδ᾽ ὁτιοῦν ἐπαΐειν. Σω. λέγε δὴ ὡς τάχιςα πρὸς θεῶν. Iam totum locum hoc modo interpretor. Hip. Ego dicam tibi. uideris enim mihi quærere, quomodo tale aliquid pulchrum esse respondeas, quod nullo unquam modo cuiquam turpe esse uideatur. So. Plane ô Hippia. recte tu quidem nunc putas. Hip. Ausculta igitur. aduersus id enim, quod nunc afferam, si quis, quod dicere posſit, habeat, scito me fassurum, nullius me omnino rei narum atque intelligentem esse. Hanc ego interpretationem ueriorem puto. cum autem & Platonis auctoritas tanta sit: & Marsilii conuersio merito ab omnibus magni fiat: non male mihi operam nauare uideor, cum, quæ minus bene ab eo reddita putem, indico. neque uero id facio, quòd de ipso parum magnifice sentiam. potius ex eo intelligi uolo, eum à me in bonorum & eruditorum interpretum numero haberi. nam ni ita esset, nunquam sane ipsum tanti facerem, quid bene aut male uertisset.

Emendatus locus è Ciceronis agrariis. Cap. V.

CICERONIS in Rullum hæc uerba sunt, ubi eum cum Cn.
„ Domitio comparat. Ille, quod dari populo nullo modo
„ poterat, tamen quodammodo dedit. hic, quod adimi nul
„ lo pacto poterat potestate, quadam ratione eripere conatur. quæ si emendate leguntur, necesse est, ibi Cicero dixerit, potestate, id quod alibi, pro potestate, aut, per potestatem, dicere consueuit. Sed ego quidem eam scripturam uitium in se continere arbitror: neque admodum du-
„ bito, quin ita legendum sit. Hic, quod adimi nullo pacto
„ poterat, potest ue, quadam ratione eripere conatur. Nondum tamen mihi contigit, quemquam ueterem librum uidere, qui coniecturam meam confirmaret. sed facile in eo labi potuisse librarios, nemo, ut opinor, non uidet.

Hic quod adimi nullo pacto poterat, potestate quadam ratione eripere [illegible] de [illegible] de Domitio ante. Domitius quod [illegible] [illegible] [illegible] rat, ratione [illegible] est.

Plautinæ Stichi principium emendatum, & distinctum. Cap. VI.

CVM multa mihi impedimento sint, ne possim Plautum à me emendatum tam cito, quàm speraueram, edere: constitui interea inspergere libris meis non nullos eius poetæ locos, eosq́; quomodo legendos arbitrer, exponere: ut & aliquem gustum dem conatus mei, &, iuxta præceptum Hesiodi, σμικρὸν ἐπὶ σμικρὸν καταθέμενος, paulatim totum opus absoluam. neque uero me pigebit, Apellis exemplo, si quis quid monuerit, in quo peccasse uidear, errorem corrigere, & quod rationi magis consentaneum uidebitur, id amplecti. quin id ab eruditis & harum rerum intelligentibus hominibus in magni beneficii loco etiam atque etiam peto, ut qua tum libertate, tum moderatione alienos à me errores detegi uident, eadem ipsi meos detegant: ut sine ulla maledicentia studia harum uere ingenuarum artium adiuuentur. Nunc igitur principium Stichi, quod in omnibus libris corruptissime legitur, describam ita, uti legendum censeo. in quo optima fide affirmare possum, uoculas aliquot, quas sustuli, auctoribus antiquis libris esse sublatas. in ordine ipso uerborum, & in uersibus distinguendis, fateor, me coniectura tantummodo esse usum. cum enim quidam homo eruditus tradidisset, uersus illos esse numeris permistis, τριμέτρους, & διμέτρους, ἀκαταλήκτους, καταληκτικοὺς, & βραχυκαταληκτικοὺς, putaui hanc confessionem potius quandam esse ἀμηχανίας, quàm certi atque explorati iudicii professionem. itaque qui omnes senarios esse crederem, ita distinxi.

PANEGY. Credo ego miseram fuisse Penelopam soror,
Ex animo, quæ tamdiu suo caruit uiro.
Nam nos eius animum de nostris noscimus.
Quarum uiri nunc hinc absunt: quorumce nos
Negociis, ut æquom est, absentium

Solicitæ noctes & dies soror sumus.

PINAC. Semper nostrum officiũ nos facere æquomst.neq ue
Id faciemus magis, quàm nos pietas monet.
Sed hic mea soror asſis: multa dum uolo
Tecum loqui de re uiri. PA. Saluæ ne amabo?

PI. Spero quidem, & uolo: sed hoc crucior soror:
Patrem tuum, meumq;, adeo qui unus unice
Ex omnibus perhibetur ciuibus probus,
Eum nunc improbi officio fungi uiri.
Tantas uiris qui absentibus nostris facit
Iniurias immerito: nosq; abducere
Ab iis uolt. hæ res uitæ me saturant soror:
Hæ mihi diuidiæ & senio sunt. PA. ne lacruma
Soror: ne ue tuo id animo fac, tibi quod tuus
Minatur facturum pater. spes est, eum
Melius facturum. noui ego illum. istæc ioco
Dicit. neque ille mereat Persarum sibi
Montes, qui esse perhibentur aurei, istud ut
Faciat, quod tu metuis. et, si faciat, tamen
Minime irasci decet. neque id immerito eueniet.
Nam tertius hic est annus, ut nostri domo
Viri abierũt.PI.ita ut memoras.PA.cũ ipsi interea,
Viuãt,ualeãt,ubi sint, quid agant,ecquid ue agant,
Neque participãt nos, neque redeũt.PI.an id doles
Soror, quia illi officium non colunt suum,
Cũ tuum facis? PA.ita pol.PI.tacesis. caue audiam
Ego istuc posthac ex te.PA.nam quid iam? PI. quia
Pol meo animo sapientis officium suum (soror,
Aequomst colere, & facere. quamobrẽ ego te hoc
Tametsi es maior, moneo, ut memineris tuum.
Et si improbi sint illi, atque aliter nos faciant,
Quàm æquomst, tamen, ne quid malis obnoxiæ
Simus, opibus omnibu' nostrũ officium nos decet
Meminisse.PA.placet. taceo.PI.at,ut memineri',facito.

PA. Nolo ego soror,me credi esse immemorem uiri.
Neque ille honores mihi quos habuit, perdidit.
Nam pol mihi grata acceptaq; huiust benignitas.

Et

Et me quidem hæc condicio nunc non pœnitet.
Neque eſt, cur ſtudeam has nuptias mutarier.
Verum poſtremo in patri' poteſtate eſt ſitum.
Faciendum id nobis, quod parentes imperant.
PI. Scio. atque cogitando, mærore augeor.
Nam propemodum iam oſtendit ſuam ſententiam.
PA. Igitur quæramus, nobis quid facto uſu' ſit.

Quæſo autem, ſi qui reprehendere hæc uolent, ut prius diligenter & accurate cõſiderent. nolim enim me ita reprehendi, ut in refutandis temerariis reprehenſionibus nouus mihi capiendus ſit labor.

Adonin Dianæ ira interfectum. Cap. VII.

DIANA apud Euripidem in Hippolyto coronato, indigne ferens honeſtiſsimi adoleſcentis mortem, cuius culpa omnis in Venere hærebat, minatur, eam non impune laturam. nam ſe quoque interfecturam aliquem, qui Veneri eximie carus ſit, ut ipſam pari dolore afficiat.

Ἐγὼ γὰρ, inquit, αὐτῆς ἄλλον ἐξ ἐμῆς χερὸς,
Ὃς ἂν μάλιστα φίλτατος κυρεῖ βροτῶν,
Τόξοις ἀφύκτοις τοῖσδε τιμωρήσομαι.

quem locum declarans ſcholiaſtes: Sunt, inquit, qui putent, obſcure ſignificari Adonin. ſed nugari hoc quidem eſt. neque enim Dianæ ſagittis, ſed à Marte, interfectus eſt Adonis. quem igitur dicat, obſcurum eſt. Hæc ille. Apollodorus tamen, non malus harum quidem rerum auctor, libro tertio bibliothecæ, Ἄδωνις, inquit, ἔτι παῖς ὢν, ἀρτέμιδος χόλῳ πληγεὶς ἐν θήραις ὑπὸ συὸς, ἀπέθανε.

Confirmatæ duorum locorum Ciceronis emendationes à Petro Victorio factæ. Cap. VIII.

RECTE iudicauit Victorius, locum illum è ſecunda Ciceronis Philippica ita legi debere, ut in multis antiquis li-

bris, & in Manutianis legitur. Illam suas res sibi habere iussit: ex x i i. tabulis claues ademit, exegit. non, ut in aliis, Caussam addidit, exegit. Nam & Nonius Marcellus aperte id confirmat, qui in libro de uaria significatione ser monum: cum dixisset, exigere idem esse, quod excludere: M. Tullius, inquit, Philippicis lib. i i. Claues ademit, forasq; exegit. Illud autem, forasq;, an recipiendum sit, alii uiderint. mihi quidem non displicet. quamuis non legitur in ueteribus libris, quos ego quidem uiderim. Sed & aliam cõiecturam eiusdem Victorii de loco quodam è primo libro accusationis, siue ex actione secunda in Verrem (ita enim liber ille citandus est: non ut à Victorio, qui, accommodans, credo, se ad consuetudinem uulgi, septem facit actiones in Verrem, cum sint tantum duæ) eam igitur coniecturam non inanem fuisse, idem grammaticus ostendit. Cum enim uulgo ita legatur: Quod ubi est Philodamo nunciatum, tametsi non erat ignarus, &c. Victorius admonet legendum, tametsi non erat gnarus. apud Nonium autem paulo aliter legitur, sed eadem plane sententia: nempe hoc modo: Tametsi erat ignarus. Has igitur doctissimi hominis coniecturas ueteris grammatici auctoritate confirmare, operæprecium duxi.

Emendati loci aliquot è Mostellaria Plauti. Cap. i x.

Apvd Plautum in prima Mostellaria lepidissimum colloquium est duorum seruorum, Grumionis rustici, qui, absente sene, herilem filium corrumpi, remq; familiarem dissipari doleret: & Tranionis, nequam hominis, qui hero adolescentiori esset uoluptatum ac libidinum administer. sed ea tota pars & in omnibus libris corrupte legitur, & in iis, quos Ioachimus emendauit, corruptissime. Nunc igitur libet locos aliquot emendare: cetera alias, cum uidebitur. ubi ergo Grumio ita minitans dicit:

Augebis ruri numerum, genus ferratile: legendũ est:
Augebis ruri numero genus ferratile.

O genus

genus enim ferratile uocat seruos, qui ruri in compedibus agerent: atque id genus numero, id est, breui, nempe cum redierit senex, à Tranione auctum iri ait. Aliquot uersibus post, ubi ita loquitur Tranio:

Quid tibi, malum, mea, ut quid ego agam, curatio est?

legi debet:

Quid tibi, malum, me, aut quid ego agam, curatio est?

ita enim dictum est, ut illud, quid tibi hanc tactio est? ille autem uersus,

Meum bonum me, te tuum maneat malum,

à Grumione dicitur, hoc sensu. Non recuso, quominus ego nunc duriter uiuam, tu laute, & opipare: dum me quidem maneat bonum meum, te uero maneat malum tuum, cum uenerit senex. Vnum etiam mendum tollam: cetera in aliud tempus reiiciam. In libris Ioachimi ita leguntur hi uersus.

Quid est? quid tu me nunc obtuere furcifer?
GR. Pol tibi istuc credo nomen actutum fore.
TR. Dum intereas, sic sit istud actutum sino.

postremus autem eorum ita legendus est:

Dum interea sic, sit istud actutum: sino.

est enim hæc oratio hominis præsentia tantum spectantis, futura negligentis. Dum, inquit, interea sic sit, ut nunc est, quid actutum futurum sit, non laboro.

Ciceronis locus conuersus è Chrysippo. Cap. X.

QVOD apud Ciceronem libro secundo de natura deorum, de societate, quam parandi cibi gratia ineat pinna cũ parua squilla, è Chrysippo sumptum esse arbitror: eo magis, quòd ibi Balbum de Stoicorum sententia disputantem facit: ut credibile sit, magnam partem illius disputationis non aliunde potius, quàm è Stoicorum libris esse haustam. Sunt autem Ciceronis uerba hæc. Pinna uero (sic enim
» græce dicitur) duabus grandibus patula conchis, cum par
» ua squilla quasi societatem contrahit comparandi cibi.

Itaque

„ Itaque cum pisciculi parui in concham hiantem innataue-
„ rint, tum admonita à squilla pinna morsu, comprimit con
„ chas. sic dissimilibus bestiolis communiter cibus quæri-
„ tur. In quo admirandum est, congressu ne aliquo inter
„ se, an iam inde ab ortu natura congregatæ sint. Neque nō eam coniecturam adiuuat, quòd hanc ipsam societatem exponi facit à Catone, libro tertio de finibus: ubi etiam Stoicorum placita defendebat: ut plane uideatur hoc Stoicum quiddam esse. Chrysippus autem libro quinto περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς ita scripserat. Ἡ πίννη, καὶ ὁ πιννοτήρης συνεργὰ ἀλλήλοις, κατ' ἰδίαν οὐ δυνάμενα συμμένειν. ἡ μὲν οὖν πίννη ὄστρεόν ἐστιν. ὁ δὲ πιννοτήρης καρκῖνος μικρός. καὶ ἡ πίννη διαστήσασα τὸ ὄστρακον ἡσυχάζει, τηροῦσα τὰ ἐπεισιόντα ἰχθύδια. ὁ δὲ πιννοτήρης παρεστὼς, ὅταν εἰσέλθῃ τι, δάκνει αὐτὴν, ὥσπερ σημαίνων. ἡ δὲ δηχθεῖσα συμμύει. καὶ οὕτως τὸ ἀποληφθὲν, ἔνδον κατεσθίουσι κοινῇ. φασὶ δέ τινες, καὶ συγγεννᾶσθαι αὐτὰ αὐτοῖς, καὶ ὡς ἂν ἐξ ἑνὸς σπέρματος γίνεσθαι. Plinius quoque postea & Oppianus libro secundo idem prodiderunt.

Explicatus & emendatus locus è secundo epistolarum ad Atticum. Cap. XI.

Cicero in quadam epistola libri secundi ad Atticum, cū scripsisset, se cupere Alexandriam & reliquam Aegyptum uisere, rogat eum postea, ut ad se scribat, quoniam Nepos proficiscitur, cui nam auguratus deferatur: Quo quidem, inquit, uno ego ab istis capi possum. addit deinde: Videte ciuitatem meam. sed quid ego hæc, quæ cupio deponere, & toto animo, atque omni cura φιλοσοφεῖν? sic, inquam, in animo. sic uellem ab initio. Hæc igitur uerba,
„ Videte ciuitatem meam, quem sensum habeant, deus ali-
„ quis uiderit. Manutius ait, esse hemistichium ex ueteri poe
„ ta in miserabilem ciuitatis aspectum. ego locum corruptū esse opinor, & ita legendum, Vide leuitatem meam. plane enim leuitatem quandam & inconstantiam consiliorum suorum tota illa epistola indicat Cicero. fieri autem potest, ut ex, uide le, factum sit, uidete. deinde illud, uitatem, quod nihil significaret, transierit in ciuitatem.

Virgilii uersus ex Aeschylo imitati.
Cap. XII.

PRAECIPERE ac præsumere oportere sapientem omnia, quæ homini acerba & grauia accidere possunt: taliq; præmeditatione leuiora illa, & perpessu faciliora effici, disputatum est copiose à Cicerone, libro quarto Tusculanarũ, allatiq; uersus Euripidis è Theseo, & Terentii è Phormione, quibus id confirmaretur. Virgilius autem Aeneæ suo, quem omnis uirtutis exemplar esse uoluit, ut ceteras laudes, ita hanc quoque tribuit: cum eum his uerbis de se utentem fecit.

non ulla laborum,
O uirgo, noua mihi facies, inopina ue surgit.
Omnia præcepi, atque animo mecum ante peregi.

quisquidem uideri non immerito possit hoc ex Aeschylo sumpsisse, apud quem Prometheus ita loquitur.

Καίτοι τί φημι; πάντα προὐξεπίσταμαι·
Σκεθρῶς τὰ μέλλοντ᾽. οὐδέ μοι ποταίνιον
Πῆμ᾽ οὐδὲν ἥξει. id est.
Quanquam quid aio? cuncta prænoui optime
Futura. nec uentura calamitas mihi.
Inopina quisquam est.

Ennii hemistichium ex Euripide.
Cap. XIII.

CICERO libro secundo de finibus aduersus Epicureos disputans, qui summam uoluptatem detractione omnis doloris terminabant: Hoc, inquit, dixerit potius Ennius:
nimium boni est, cui nil mali est.
nos beatam uitam non depulsione mali, sed adeptione boni iudicemus. quanquam autem non exprimit, ubi id Ennius dixerit: facile tamen crediderim, esse hoc hemistichium ex Hecuba: idq; Hecubam ipsam pronunciasse. apud Euripidem certe infelix anus exemplo suo docet, in-

ania esse bona illa, quæ plerunque in animis hominum superbiam pariant. eum itaque felicissimum habendum, cui nihil eo die obtingat mali. uersus hi sunt.

κεῖνος ὀλβιώτατος,
Ὅτῳ κατ' ἦμαρ τυγχάνει μηδὲν κακόν.

Horatij [illegible] cui liceat in diem dixisse vixi.

Falsum argumentum allatum esse ab A. Gellio ad ostendendum, inter Platonem & Xenophontem aliquid simultatis intercessisse. Cap. XIIII.

A. GELLIVS libro XIIII. noctium Atticarum, aliquot argumenta collegit, quibus doceret, inter Platonẽ & Xenophontem nescio quid occultæ simultatis intercessisse. multo plura autem, & multo accuratius exposita apud Athenæum libro undecimo leguntur. sed eorum, quæ posuit Gellius, primum falsum esse, comperi. ait enim, neque à Platone Xenophontis, neque contra à Xenophonte Platonis ullam unquam factam esse mentionem: cum tamen uterque complurium Socratis sectatorum meminerit. Ego autem, ecquid Plato Xenophontem usquam nominauerit: non sane pronunciare ausim. apud Xenophontem quidem libro tertio ἀπομνημονευμάτων, Platonem nominari uideo. Narrat enim Xenophon, Glauconem Aristonis filium, qui ad populum uerba facere, & remp. gerere cuperet, cum annos uiginti nondum haberet, sæpe ob id delusum, & detractum è suggesto: neque tamen amicorum ac domesticorum precibus à tam temerario incepto eum reuocare cupientium obtemperantem, destitisse tandem Socratis auctoritate adductum. Socratem autem ei amicum fuisse ait propter Charmidem Glauconis filium, & propter Platonem. Γλαύκωνα δὲ, inquit, τὸν Ἀρίστωνος, ὅτ' ἐπεχείρει δημηγορεῖν, ἐπιθυμῶν προστατεύειν τῆς πόλεως, οὐδέπω εἴκοσι ἔτη γεγονὼς, ὄντων ἄλλων οἰκείων καὶ φίλων, οὐδεὶς ἐδύνατο παῦσαι, ἑλκόμενόν τε ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ καταγέλαστον ὄντα. Σωκράτης δὲ εὔνους ὢν αὐτῷ διά τε Χαρμίδην τὸν Γλαύκωνος, καὶ διὰ Πλάτωνα, μόνος ἔπαυσεν.

Secundam

Secundam fortunam difficile ferri, multorum grauium scriptorum testimoniis confirmatum. Cap. XV.

GRAVEM admodum sententiam Gobryæ Xenophon dedit: quamq́; quotidiana experientia ueram esse declarat. Difficilius uidelicet reperiri qui secundam, quàm qui aduersam fortunam bene ferant. Secundis enim rebus insolescunt plærique homines, & efferuntur: aduersis omnes ad temperantiam moderationemq́; reuocantur. id quod ille expressit his uerbis. δοκεῖ δέ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι εὑρεῖν ἄνδρα τἀγαθὰ καλῶς φέροντα, ἢ τὰ κακά. τὰ μὲν γὰρ ὕβριν τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύνην τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ. M. autem Cato ille censorius, etsi à Xenophonte, ut opinor, non hauserat, ut qui à Græcis litteris abhorreret: prope tamen idem dixerat in oratione pro Rhodiensibus. ex ea enim citãtur hæc.
„ Aduersæ res se domant, & docent, quid opus sit facto: se-
„ cundæ res lætitia transuorsum trudere solent à recte con-
„ sulendo atque intelligendo. Itaque non sine caussa dictum est ab Horatio:

bene ferre magnam
Disce fortunam. &,
Aequam memento rebus in arduis
Seruare mentem: non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Lætitia. &
Rebus angustis animosus atque
Fortis appare. sapienter idem
Contrahes uento nimium secundo
Turgida uela.

aliaq́; multa eodem pertinentia. Non paucos enim fortuna, quos aduersa nõ mouerat, propitia perculit. multisq́; contingere uidemus id, quod Tantalo contigisse ait Pindarus: quem ait nequiisse concoquere felicitatem suam. εἰ δὲ δή τιν᾽ ἄνδρα θνατὸν Ὀλύμπου σκοποὶ ἐτίμασαν, ἦν Τάνταλος οὗτος. ἀλλὰ γὰρ καταπέψαι μέγαν ὄλβον οὐκ ἐδυνάσθη.

Ebrii

Ebrii nomen ad alia quædam à uino eleganter tralatum. Cap. XVI.

INFATVATVM prosperis rerum successibus Cleopatræ animum eleganter admodum ac significanter expressit Horatius, cum eam dulci fortuna ebriam fuisse dixit. Pari autem elegantia olim Euripides, cum induceret Electran cõquerentem de contumeliis quas patri suo mortuo imponeret Aegysthus, fecit ipsam dicentem, ea omnia illum Clytemnestra ebrium facere. Ita enim loquitur.

Μέθῃ δὲ βρεχθεὶς τῆς ἐμῆς μητρὸς πόσις
Ο κλεινὸς, ὡς λέγουσιν, ἐνθρώσκει τάφῳ.
Πέτροις τε λεύει μνῆμα λάϊνον πατρός.

quam ad formam nos quoque haud ita pridem in ode quadam ad Anastasium Iusbertum Melchioris F. adolescẽtem eleganti ingenio, moribusq; optimis præditum, ita cecinimus.

non didicit modum
Seruare, nec se legibus alligat,
Sed semper impermissa quærit
Immodico ebria mens amore.

Horatiana quædam genera loquendi è Græco expressa. Cap. XVII.

CVM multa & in his libris & in aliis loquendi genera notauerim, quæ Horatius à Græcis poetis mutuatus est, uideor mihi conuenienter instituto meo consuetudiniq; facturus, si plura etiam notare perrexero. nam & de meipso cõiecturam faciens, hanc curiositatem meam iis qui colunt hæc studia, non iniucundam fore duco: & utile puto esse iis, qui pangendis uersibus laudem aliquam sibi parare in animo habent, pernoscere, quomodo ueteres latini poetæ græcos loquendi modos in Latium inuexerint: ut ipsi quoque, illorum exemplo, in eodem illo peregrinitatis aucupio elaborent. Ergo quod Nereus Paridi prædicens

ea

ea mala, quæ ob raptam Helenam consecutura erant, quasi iam in re præsenti uersaretur, ita loquitur:

ecce furit te reperire atrox
Tydides melior patre:

id quisquis legit, sentit, opinor, quiddam transmarinum, neque in Romanorum consuetudine positum. Nam, furit reperire, uehemens quidem, & illustre, & euidentiæ plenum loquendi genus est: sed latinis non usitatum. est autem Euripidis, apud quem in Phœnissis, is qui enarrat, quemadmodum mutuis se ictibus Eteocles & Polynices interfecerint, ita eos mox pugnaturos describit.

Ἔϛαν δὲ λαμπρὼ, χρῶμάτ' ἐκ ἠλλαξάτην,
Μαργῶντ' ἐπ' ἀλλήλοισιν ἱέναι δόρυ. id est.
Steterunt corusci, uultu eodem quo prius,
Hastam furentes mittere alter in alterum.

neque non illud ἑλληνίζει, quòd meliorem patre dixit, cum significet fortiorem. ita enim Græci κρείττονα, aut ἀμείνονα. ut, Μηδ' ἔθελ' ἐξ ἔριδος σεῦ ἀμείνονι φωτὶ μάχεσθαι. & ipse alibi, Ceruus equum pugna melior. ubi etiam minorem dixit, qui uinceretur: id est τὸν ἥττονα.

Breuitatem & obscuritatem aptam esse ad terrorem inferendum, aliquot exemplis confirmatum. Cap. XVII.

Haec omnia fere sumpta sunt ex Demetrij libro περὶ ἑρμηνείας

BREVITAS loquendi, & sermonis obscuritas imperiosum quiddam habet: ideoq; aptissima est minantibus utraque, mirificeq; prodest, ad animos eorum quibuscum agimus, perterrefaciendos. nam ut in tenebris magis timentur omnia, quàm in luce: sic illæ orationis quasi tenebræ terribiliora reddunt ea, quæ proponuntur. Idq;, ut opinor, secuti sunt Lacedæmonii, cum ad Philippum ita scripserunt: Lacedæmonii Philippo. Dionysius Corinthi. Multo enim fortior, &, ut Lucretii uerbo utar, penetralior illa breuitas fuit, quàm si ita dixissent. Dionysius cum aliquando præpotens tyrannus fuerit, uti tu es, nunc tamen regno exutus priuatam Corinthi uitam agit. Vide, ne, dum alio-

rum libertatem ſtudes opprimere, idem tibi quoque contingat. quæ iam non deterrere, ſed admonere cupientium fuiſſet oratio. Neque diſsimile illud Demetrii ad Locrenſes: Faxo, cicadæ apud uos humi canant. cum ſignificaret, totam à ſe illorum regionem deuaſtatum iri. Atœas quoque Scytharum rex hanc olim epiſtolam ad Byzantinos miſiſſe fertur: Nolite uectigalibus meis detrimento eſſe, ne equæ meæ ad uos aquatum eant. Idanthuras autem, qui & ipſe Scythis regio imperio præfuit, multo etiam obſcurius. nam ad Darium, qui Iſtrum traiecerat, litteras quidem, quibus ei minaretur, miſit nullas, ſed pro litteris ſymbolum hoc: murem, ranam, auem, ſagittam, aratrum. Cumq; hæc in Darii caſtris alius aliter interpretaretur: Orontopagas tribunus militum cenſuit ſignificari, eos omnium rerum deditionem eſſe facturos. domorũ. hoc murem innuere. aquarum, aeris, armorum, regionis. harũ rerum ſymbola eſſe, ranam, auem, ſagittam, aratrum. At Xiphodres longe alio modo interpretatus: Nos uero, inquit, quantum hæc ſymbola oſtendunt, niſi aut terram ſubeamus, ut mures: aut aquam, ut ranæ: aut euolemus, ut aues: non effugiemus ipſorum tela. neque enim terræ, quam ipſi arant, domini ſumus. Hoc Pherecydem Syrium narrare, ait Clemens Alexandrinus. Herodotus autem in Melpomene hanc ipſam hiſtoriam aliquanto aliter narrat.

Locus Virgilii aliter, quàm à Seruio, & Macrobio expoſitus. Cap. XVIII.

EXCESSERE omnes, adytis, ariſq; relictis,
Di, quibus imperium hoc ſteterat.

Hos uerſus, qui ab Aenea in ſecundo Aeneidos proferuntur, Seruius, & poſt eum Macrobius referendos cenſuerunt ad ueterem quandam Romanorum conſuetudinem, qui cum obſiderent urbem hoſtium, eamq; iam capi poſſe cõfiderent, certo carmine euocarent tutelares illius deos: quòd aut aliter urbem capi poſſe non crederent: aut, etiã ſi poſſet, nefas exiſtimarent, deos habere captiuos. Ego

P autem,

autem, cum iis, qui hanc opinionem ſequuntur, non ſane contenderim. nam & ratione ſatis probabili nixa eſt,& à bonis auctoribus profecta. neque non tamen hanc uериorem & ſimpliciorem puto: ea nocte, qua capta eſt Troia, apparuiſſe deos Aeneæ, exeuntes è templis, & ſimulacra ſua aſportantes. Solitas certe à diis ſuis deſeri eas ciuitates, quæ mox in hoſtium poteſtatem uenturæ eſſent, aut ſaltem eam fuiſſe ueterum opinionem, oſtendit Aeſchylus, apud quem Eteocles offenſus ſuperſtitione mulierum, quæ uagantes per templa, in tanto ciuitatis periculo, implebant omnia clamoribus, iubet eas id modo optare ac precari, ut turris ciues ab armis hoſtium protegat. quem cũ illæ interrogaſſent, undenam id, niſi à diis, futurum putaret: reſpondens ille, quaſiq; illudens, ait uulgo dici ſolitum, excedere deos, cum urbs aliqua capitur. Verſus hi ſunt è fabula, quæ inſcribitur ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις.

Ετ. Πύργον στέγειν εὔχεσθε πολεμίων δόρυ.
Χο. Ουκοῦν τάδ' ἔσαι πρὸς θεῶν; Ετ. ἀλλ' οὖ θεοὺς
Τοὺς τῆς ἁλούσης πόλεος ἐκλείπειν λόγος;

quem in locum ſcholiaſtes ait, id contigiſſe Troianis. Λέγεται γὰρ, inquit, ὅτι ὅταν ἔμελλε πορθηθῆναι ἡ Τροία, ἐφάνησαν οἱ θεοὶ τοῖς Τρωσὶν ἀνελόμενοι ἐκ τῶν ναῶν τὰ ἀγάλματα αὐτῶν. Aeneæ autem, propter ſingularem ipſius pietatem, eos potius, quã cuiquam alii, apparuiſſe, credibile eſt. Sic & Tyriorum multis, cum Tyrum Alexander Philippi filius obſideret, uiſus eſt in ſomnis Apollo dicere, ſe ad Alexandrum abire: non enim ſibi placere quæ in ciuitate fieret. neque ita multo poſt capta eſt Tyrus.

Illuſtratus Platonis locus ex Alcibiade primo. Cap. XX.

VRBANO & eleganti artificio uſus eſt Socrates ad reprimẽdum Alcibiadis faſtum, in eo dialogo qui inſcribitur Alcibiades primus. nam cum ſibi perſuaderet adoleſcens ille, (quod eius ætatis eſſe ingenium ſolet) abunde iam inſtructum eſſe ſe iis omnibus rebus, quæ ad adminiſtrandam remp.

remp. pertinerent, blande aggressus hominem Socrates, paulatim interrogando eò perduxit, ut ex ipsius responsionibus aperte efficeretur, eum nullam esse adhuc iusti & iniusti scientiam consecutum. cumq; ægreferret quodammodo Alcibiades, & indignaretur, quòd inscientiam sibi exprobrari putaret: purgat se Socrates, affirmatq;, se nihil prorsus tale in eum dicere: ipsum esse Alcibiadem qui de se fateretur. Ita autem loquitur. Τὸ τοῦ Εὐριπίδου ἄρα συμβαίνει ὦ Ἀλκιβιάδη. σοῦ τάδε κινδυνεύεις, ἀλλ᾽ οὐκ ἐμοῦ ἀκηκοέναι. οὐδ᾽ ἐγώ εἰμι ὁ ταῦτα λέγων, ἀλλὰ σύ. ἐμὲ δὲ αἰτιᾷ μάτην. Vsuuenit, inquit, nobis ò Alcibiade, id quod ait Euripides. periculum est, ne tu ex te ipso hæc, non ex me, audias. neque ego sum huius sermonis auctor, sed tu. me autem frustra incusas. Quæ uerba, si quis forte auet scire, quem ad locum Euripidis referantur: legat Hippolytum coronatum. ibi enim hos uersus reperiet.

Τρ. Τί φῄς; ἐρᾷς ὦ τέκνον ἀνθρώπων τίνος;
Φαι. Ὅς τίς ποθ᾽ οὗτός ἐσθ᾽ ὁ τῆς ἀμαζόνος.
Τρ. Ἱππόλυτον αὐδᾷς; Φαι. σοῦ τάδ᾽ οὐκ ἐμοῦ κλύεις.

M. ANTONII MVRETI
AD HIPPOLYTVM ESTENSEM
S. R. E. CARDINALEM
ILLVSTRISSIMVM,
VARIARVM LECTIONVM
LIBER SEXTVS.

De prænotionibus, quibus ſcientiarum omnium principia debentur. explicatum & correctum principium poſteriorum analyticorum Ariſtotelis. Cap. I.

EORVM quæ ab hominibus aut diſcuntur, aut docentur, non nulla eiuſmodi ſunt, ut plane nullam mentis agitationem requirentia, ſenſu prope nitantur uno: alia, in quibus motus quaſi quidam mentis neceſſarius eſt, progredientis ex uno in aliud, uiamq; ſibi paulatim ex aliis ad alia munientis. etenim ubi quis, exempli cauſſa, ſaltare diſcit, nullo ad eam rem mentis motu indiget: tantum opus eſt, ut quod magiſtrum facientem uiderit, id ipſe quoque imitari ſtudeat, & ea quæ uidet, in memoria infigere: ut, cum uolet poſtea, etiam ſine doctoris opera, eodem modo, atque ordine corpus mouere poſsit. iis autem in rebus nullum omnino mentis eſſe munus, uel ex eo intelligi poteſt, quòd talia etiam beſtiæ diſcunt: quodq; in hominum genere non minus ſæpe tardo & hebeti, quàm celeri & acuto, præditis ingenio, talium artium præſtantiam contingere uidemus. at cum illa philoſophiæ, ut ita dixerim, progymnaſmata diſcimus, quæ, propter perfectionem, commune diſciplinarum nomen effecerunt ſuum: multoq; magis, cum ad illam ipſam bonorum omnium parentem philoſophiam

losophiam accedimus: ibi uero cernitur & exercetur illa uis, quam Græci, quorum fuit & doctrina maior & uerborum copia uberior, διάνοιαν, uulgares ſapientiæ magiſtri, non uſitato ueteribus, magis, quàm a d rem exprimendam non apto uocabulo, diſcurſum nominarunt. Quod utinam ueniſſet in mentem priſcis illis latini ſermonis auctoribus aut hoc ipſo uti, aut aliud nobis quo uteremur tradere: ſimulq́; alia quamplurima procudere, quorum ope philoſophia latinis litteris explicari commode poſſet. præſtiterat, aliquid diligentiæ, ſine fuco, & ſine pompa, conferre ad eam rem, quàm ſtultos illos non modo ante uictoriam, ſed prope ante pugnam pæanas canere: & tam ſæpe gloriari, ac clamare, uictam à ſe etiam uerborum copia Græciam: cuius ipſi lautam illam ac copioſam ſupellectilem non modo adæquare, ſed ne contemplari quidem ſatis atque inſpicere potuiſſent. ſed profecto ita eſt, ut dicam. nulli unquam, qui res ignorarent, nomina, quibus eas exprimerent, quæſierunt. beati autem illi, & opulenti, & omnium gentium uictores Romani in petendis honoribus, & in prenſandis ciuibus, & in exteris nationibus uerbo componendis, re compilandis occupati, philoſophandi curam ſeruis aut libertis ſuis, & Græculis eſurientibus relinquebant. ipſi, quod ab auaritia, quod ab ambitione, quod à uoluptatibus reliquum erat temporis, eius ſi partem aliquam aut ad audiendum Græcum quempiam philoſophum, aut ad aliquem de philoſophia libellum uel legendum, uel ſcribendum contuliſſent, iam ſe ad eruditionis culmen perueniſſe, iam uictam à ſe & profligatam iacere Græciam ſomniabant. ſed nos, eis omiſsis, pergamus id exequi, de quo dicere inſtitueramus. Eſt igitur quædam διδασκαλία τε καὶ μάθησις διανοητικὴ: quædam in qua τῆς διανοίας nullum munus, nullum officium eſt. ad hanc nullius rei neceſſaria eſt prænotio. illa perfici, niſi antecepta aliqua & antegreſſa notione, non poteſt. è perceptis enim quibuſdam & cognitis rebus moueatur ἡ διάνοια, neceſſe eſt: & ex iis ad alia quæ nondum etiam cognita ſunt, feratur. atque id cauſſæ eſt, cur, ſummus magiſter, Ariſtoteles,

antecepta

les, principio libri tertii analyticorum ſcripſerit, omnem διδασκαλίαν, & omnem μάθησιν, quæ quidem fit διανοητικὴ, effici & exiſtere ex anticipata notione. Atque id in Geometria, ceteriſq; mathematicis facillime perſpici poteſt. etenim quem, quæſo, ordinem tenent, qui eas docent? nũ acceptum auditorem confeſtim deducunt ad ea, in quibus ui & facultate τῆς διανοίας opus eſt? minime uero: ſed primum tradunt finitiones, poſtulata, communes ſentẽtias: quæ omnia ſine ullo (ut ita dicam) diſcurſu mens apprehendit. tum demum ueniunt ad theoremata, & ad problemata, in quibus iam ἡ διάνοια ἐνεργεῖ: quod facere nunquam poſſet, niſi eæ, quas diximus, notiones anteceſsiſſent. Semper enim (dicam Græce, quo dicam melius) τῇ τῆς διανοίας ἐνεργείᾳ ἢ νοῦς, ἢ αἴσθησις προηγεῖται. Neque non idem in ceteris artibus fieri uidemus. etiamq; tum qui ſyllogiſmo, tũ qui inductione ad aliquid probandum utuntur, eandem uiam tenent. illi enim ſumunt τὸ καθόλου, tanquam notum & exploratum iis, quibuſcum uerba faciũt: hi è ſingulis rebus, quæ notæ ſint ei, quocum diſputant, probant τὸ καθόλου. eademq; apud rhetoras exemplorum & enthymematum ratio eſt. Duo ſunt autem genera prænotionum. nam & quæ ſit cuiuſque uocabuli uis, præcognitum eſſe oportet, antequàm accedas ad ullam διδασκαλίαν διανοητικὴν, &, quæ ponuntur in diſputando, ut ea eſſe præcognoſcatur, neceſſe eſt. duæ igitur prænotiones: τί ἐστι τὸ λεγόμενον, καὶ ὅτι ἐστί: quarum aliis in rebus altera tantum neceſſaria eſt, in aliis utraque. Iam poterat ex iis, quæ dicta ſunt, dubitatio quædam exoriri. Si enim diſcere eſt cognitionem alicuius rei aſſequi, quomodo fieri poteſt, ut è præcedenti cognitione fiat μάθησις? quid autem opus eſt doceri id, quod iam antea prænoueris? ad hanc dubitationem eximendam, ait Ariſtoteles. Ἔστι δὲ γνωρίζειν, τὰ μὲν πρότερον γνωρίζοντα, τὰ δὲ καὶ ἅμα λαμβάνοντα τὴν γνῶσιν, id eſt. Fieri autem poteſt, ut aliquis γνωρίζοι id, quod partim prius ἐγνώριστο, partim eius eo ipſo tempore λαμβάνει τὴν γνῶσιν. Scio autem hæc uerba longe aliter ab omnibus interpretibus accipi. quorum ſi ſententiam probarem, cauſſa non erat, cur his de rebus uerbum

bum facerem. Nunc, recte an minus, alii uiderint: certe quidem ab eis toto, ut dicitur, cælo dissentio. Τὰ μὲν, & τὰ δὲ, accipio, ut in illo è libro primo de arte dicendi. τὰ μὲν, δι' ἀπαιδευσίαν, τὰ δὲ, δι' ἀλαζονείαν, τὰ δὲ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας ἀνθρωπικάς. Ac quamuis posteriore loco uulgo legitur, τῶν δὲ, tamen in quibusdam uetustis libris, eam, quam ipsi afferimus, scripturam fuisse, uel de Philopono cognosci potest. neque non libentius, pro γνωρίζοντα, legerem, γνωρίσαντα. sed tamen nihil refert. Non est igitur absurdum, etiam si quis dicatur discere id, quod antea quodammodo sciebat. sed si diceretur eodem modo discere, quo antea sciuerat: id demum absurdum esset. quod Aristoteles ipse his uerbis exprimit. Ἄτοπον γὰρ, οὐκ εἰ ὅ οἶδέ πως μανθάνει, ἀλλ' εἰ ὧδὶ. οἷον ᾗ μανθάνει, καὶ ὥς. ita enim legenda illa sunt, non, ut uulgo leguntur. idq́; etiam de illa rudi & inculta, sed fideli uetere tralatione cognoscitur. Etenim fieri potest, ut quis uniuerse sciat, omnia frigida habere uim ad inducendum somnum, qui tamen papauer aut lactucam eius generis esse nesciat. Is cum de eorum alterutro idem γνωρίσει, discet id, quod quodammodo antea sciuerat. quod enim de toto genere scitur, etiam de qualibet parte scitur. sed tamen ita distincte ac definite nesciuerat. Ergo τὰ μὲν πρότερον ἐγνώρισε, τὰ δὲ καὶ ἅμα λαμβάνει τὴν γνῶσιν. Sic quoque qui didicit finitiones, postulata, communes sententias, à quibus exorditur Euclides: is cum postea discit. Super proposita linea recta triangulum æquilaterum constitui posse, discit id, quod quodam modo præsciuerat. nam ex illis hoc efficitur. et qui nouit principia, nouit quodammodo conclusionem. non tamen discit, ᾗ καὶ ὡς ἐγνώρισε, sed distinctius & enucleatius. Non autem in omnibus quæ discuntur, διὰ τοῦ μέσου τὸ ἔσχατον γνωρίζεται: immo uero sunt quædam, quæ ἀμέσως cognoscuntur: ut principia, & ea quæ sub sensum cadunt. Mentis enim & sensus ἄμεσος cognitio est. Aristoteles eo loco ponit tantum exemplum ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα: sed de principiis idem alibi docet. Cum autem uulgo legatur, ὅσα εἴδη τῶν καθ' ἕκαστα τυγχάνει ὄντα, non εἴδη legendum est, sed ἤδη, ut & uetus interpres legit. in quo falsi sunt ii, qui se

disertos,

disertos, quàm intelligentes, haberi maluerunt. His autem de rebus disputauerat etiam Aristoteles eo libro qui proxime antecesserat, ἐν τῷ περὶ τῆς καθ' ὑπόληψιν ἀπάτης. Hæc iudicari cupio ab hominibus & Græcæ linguæ intelligentibus, & re, non uerbo, philosophis. ἄγροικοι καὶ ἄμουσοι quomodo accepturi sint, οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ.

Axiomata quomodo latine uocanda sint. Cap. II.

INEPTE faciunt, qui ἀξιώματα dignitates uocant: cuius prauæ consuetudinis Hermolaus Barbarus auctor fuit. neque nego ἀξίωμα interdum idem ualere, quod dignitatem, sed nihil hoc ad ea, de quibus agimus, axiomata. neque minus ineptiunt, qui proloquia uocant, aut pronunciata: in quorum tamen posteriore Ciceronem se habere auctorem putant. sed falluntur. Nam Cicero hanc uocem, ita ut à Stoicis accipiebatur, interpretatus est: qui axioma uocabant quamlibet enunciationem, id est ἀπόφανσιν. id quod Laertius docet. ac si quis eo modo ἀξίωμα accipiat, tum sane uel pronunciatum, uel, si uolet, proloquium dicat. Apud Aristotelem quidem & mathematicos alia huius uocabuli uis est. qui, ut notum est, axiomata uocant communes quasdam sententias, quæ non tantum ueræ sunt, sed etiam ueræ omnibus uidentur. Verbum autem ἀξιοῦν, sæpe apud Græcos, sine ulla dignitatis aut indignitatis significatione, idem ualet, quod existimare ac sentire. Inde igitur ἀξιώματα, ὅτι πάντες οὕτως ἀξιοῦσιν. unde & κοιναὶ ἔννοιαι uocantur. Aut igitur uocem Græcam retinuerim, aut sententias potius, quàm uel pronunciata, uel proloquia, uel dignitates dixerim.

Comparatione quadam Lucretiana usus etiam Themistius ostenditur. Cap. III.

NOTA est comparatio, qua usus est Lucretius, cum se idē facere dixit, quod medicos: qui amaram aliquam potionem

nem pueris dare cupientes, prius oras pocula circum
Contingunt dulci mellis flauoq; liquore.

uidetur autem ea fuisse etiam apud Græcos celebris. Themistius qnidem certe ea utitur: quem uerisimile est eam ex aliquo uetustiore sumpsisse. Nam in oratione, qua Nicomedenses ad philosophiam exhortatus est: Imitandi sunt, inquit, nobis sapientiores medici: qui pharmaca ea, quæ amariora sunt, circumlito prius melle poculo, bibenda præbent. μιμητέον ἡμῖν τοὺς σοφωτέρους τῶν ἰατρῶν. οἳ τὰ πικρότερα τῶν φαρμάκων, μέλιτι τὴν κύλικα περιχρίσαντες, πίνειν διδόασι.

Vt multas alias diphthongos, quæ nunc usurpari desierunt, ita oi pro œ, apud ueteres fuisse. emendatus Plauti locus. Cap. IIII.

MVLTIS usos diphthongis ueteres, præter eas, quibus hodie utimur, constat. nam & Fourios dicebant pro Furiis, & Paitos ac Aimilios pro Pætis & Aemiliis, & de Sabineis triumphasse Tarquinium, de Etrusceis Ser. Tullium, in ueteribus monimentis legimus. Quinetiam ut ai pro æ, sic oi pro œ interdum scribere, ut opinor, solebant. itaque apud Plautum in Menæchmis proilium, & proilio, in ueteribus libris scriptũ animaduerti, pro eo, quod nunc prœlium, & prœlio scriberemus. Versus hi sunt, quibus Erotii meretricis cum parasito Peniculo, & cum Menæchmorum fratrum altero colloquium quoddam coutinetur.

ER. Anime mi Menæchme salue. PE. quid ego? ER. extra numerum es mihi.
PE. Istud idem aliis ascriptiuis fieri ad legionem solet.
ME. Ego istic mihi hodie apparari iussi apud te proilium,
Hodie ut fieret. in eo uterque proilio potabimus.

hoc qui non intellexerant, priore loco discesserunt à uetere scriptura, & fecerunt, prœlium: posteriore autem, unam uocem discerpserunt in duas, & scripserunt, pro Ilio. quod qui ad Troianas pugnas retulerunt, etsi eis plurimũ

tribuo, adduci tamen, ut ipsis assentiar, hac quidem in parte non possum.

Dominos, nisi cupiditatibus suis imperent, ne seruis quidem suis imperare posse.

Cap. V.

QVIBVS in domibus, aut paterfamilias, aut materfamilias nequiter libidinoseq; uiuat, in eis seruos non esse seruos, neque communi conditione seruitutis uti, sed liberius, licentius, dissolutius uiuere, & quotidiana docet experientia, & M. Tullius in Cœliana defensione grauissime ac sapientissime dixit. serui enim, ut alicubi salsissimus, urbanissimusq; scriptor posuit Lucianus, omnium conscii sunt, quæ à dominis aut pulchre aut turpiter fiũt. quocirca qui ea designant flagitia, quæ latere atque occultari expediat, ii, tantum abest ut metuantur à seruis, ipsimet metuunt seruos: utpote quos necessario habeant assiduos suorum facinorum testes. Hoc igitur argumento usus est Cicero, ut doceret, uerisimile non esse, M. Cœlium cum Clodiæ seruis consilium de ueneno ei præbendo communicasse. Lysias quoque in oratione, quam scripsit ei, qui sacram oleam incidisse arguebatur, hoc ipso eum argumẽto utentem fecit: nunquam ausurum fuisse se id facinus committere, cum & conscios eius seruos adhibere oporteret, & ipse, eo perpetrato, non seruos eos postea, sed dominos habiturus esset: neque ullo modo ausurus in eos animaduertere, quicquid illi tandem fecissent. πῶς οὖν, inquit, οὐκ ἂν ἦν ἀθλιώτατος ἀνθρώπων ἁπάντων, εἰ τοὺς ἐμαυτοῦ θεράποντας, μηκέτι δούλους ἔμελλον ἕξειν, ἀλλὰ δεσπότας τὸν λοιπὸν βίον, τοιοῦτον ἔργον συνειδότας; ὥστε εἰ καὶ τὰ μέγιστα εἰς ἐμὲ ἐξημάρτανον, οὐκ ἂν οἷόν τε ἦν, δίκην με παρ᾽ αὐτῶν λαμβάνειν. εὖ γὰρ ἂν εἰδείην, ὅτι ἐπ᾽ ἐκείνοις ἦν καὶ ἐμὲ τιμωρήσασθαι, καὶ αὐτοῖς μηνύσασιν ἐλευθέροις γενέσθαι. Miserrima igitur est impure ac turpiter uiuentium conditio, quibus ad cetera damna illud etiam accedit, ut in quos imperium exercere debuerant, eos reuereri ac metuere adigantur.

Homerum & Aeſchylum Athenienſes, Tyrtæum Lacedæmonii quo honore affecerint. Cap. VI.

HOMERI poemata quanti fecerint Athenienſes, quamq; utilia eſſe ad inflamandos honeſtatis ac dignitatis amore animos iudicarint, hinc exiſtimari licet: quòd legem tulerunt, ut quinto quoque anno in Panathenæis, eius unius ex omni poetarum numero carmina publice canerentur. ita enim cogitabant, leges præcipere quidem, quid faciendum, fugiendumq; ſit, ſed, propter breuitatem, non docere: at poetas, qui uitam hominum imitantes, res præclare ac fortiter geſtas copioſe exponerent, easq; propemodum ante oculos conſtituerent, aptiores eſſe ad perſuadendum. Similem autem honorem habuerunt Lacedæmonii Tyrtæo. cum enim ceteroqui à poeticis ſtudiis alieni eſſent, neque poetarum cantus libenter audirent, lege tamen conſtituerant, ut quoties cum hoſtibus dimicaturus in procinctu conſtitiſſet exercitus: conuocarentur milites in tabernaculum regium: ibiq; audiendis Tyrtæi carminibus ad ſpernendam pro patria uitam incitarentur. Aeſchylo quoque idem prope honos à populo Athenienſi tributus eſt. unius enim ex omnibus tragicis fabulæ, ipſo etiam mortuo, ut docerentur, decreto publico ſtatutum erat.

Illuſtratus locus ex Ariſtotelis categoriis. Cap. VII.

ARISTOTELES in extremo libro Categoriarum cum docuiſſet multis modis habendi uerbum accipi, addit: λέγεται δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ γυναῖκα ἔχειν, καὶ ἡ γυνὴ ἄνδρα. Quid autem illud ſit, cum uir mulierem, aut mulier uirum habere dicitur: id quia uulgo non ſatis intelligi uideo, explicabo. Is ergo mulierem quampiam habere dicebatur, aut qui eam

uxorem duxerat, aut etiam cui illa dicto audiens erat, qui ad eam, pro ſuo iure, cum uolebat, uentitabat, eaq; ad arbitrium ſuum fruebatur. atque ita dictum eſt olim ab Ariſtippo, ἔχω Λαΐδα, ἀλλ᾽ οὐκ ἔχομαι. & apud Lucianum. Τὸν στρατιώτην Θαΐ τὸν Ἀχαρνᾶνα, ὃς πάλαι μὲν Ἀβρότονον εἶχε, μετὰ ταῦτα δὲ ἠράσθη ἐμοῦ, οἶσθα; nequenon latini idem eodem uerbo indicabant: ut Cicero, qui illud uoluptarii philoſophi dictum, quod modo memorauimus, ita extulit. Sed tamen ne Ariſtippus quidem ille Socraticus erubuit, cum eſſet obiectum, habere eum Laida. habeo, inquit, non habeor. græce hoc melius. tu, ſi uoles, interpretabere. Nam illum Ciceronis locum, ut hoc οὐδὲ πάρεργον admoneam, ita legendum iudico: & quas omiſi uoces, gloſſas eſſe. neque alio ſenſu dictum eſt à Terentio:

heus puer,
Dic ſodes. quis heri Chryſidem habuit?

ad eandem etiam rem exprimendam ductandi uerbo utebantur. ut enim ductat exercitum is, cui paret exercitus: ita ductare mulierem dicitur is, cui illa obtemperat, morigeraq; eſt in rebus omnibus. Plautus.

Solus ſolitudine ego ted atque ab egeſtate abſtuli.
Solus ſi ductim, referre gratiam nunquam potes.
Solus ductato, ſi ſemper ſolus quæ poſcam dabis.

& eodem modo Terentius,

Vt phaleratis dictis ducas me, & meam ductis gratiis?

» atque ita intelligendum eſt illud Fabii libro octauo. Du-
» ctare exercitus, & patrare bellum, apud Saluſtium dicta
» ſancte & antique, ridentur à nobis, ſi diis placet. Nam de illo altero uerbo in Catullum diximus. Sed &, idem ſignificantes, mulierem cum aliquo eſſe dicebant. Plautus.

Mane, mane, audi. dic quid me æquom cenſes pro illa tibi dare,
Annum hunc ne cum quiquam alio ſit? Idem.
Diabolus filius Nicocli Cleretæ
Lenæ dedit dono argenti uiginti mnas,
Philœnium ut ſecum eſſet noctes & dies,
Hunc annum totum.

Græci autem συνεῖναι sæpius, ut uidetur, περὶ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς, hoc est, de ipsa corporum commistione accipiebant. non nunquam tamen aliter, ut, ὁ μὲν ἡλικιώτης σε χαρμίδης, ὁ τοῦ γείτονος Ἀρισταινέτου υἱός, γαμεῖ ἤδη, καὶ συνοικεῖ. σὺ δὲ μέχρι τίνος ἑταιρήσεις; Neque non Aristoteles ipse significauit, se hoc, quod dico, intelligere: sed tecto uerbo, & pudoris ac uerecundiæ pleno. subiunxit enim: οὐδὲν γὰρ ἄλλο τῷ ἔχειν γυναῖκα σημαίνομεν, ἢ ὅτι συνοικεῖ. nam συνοικεῖν si quis hoc loco idem ualere putat, quod, in iisdem ædibus degere, ac non illud potius ipsum, quod supra dixi περὶ τοῦ ἔχειν fallitur. ita enim eos hoc quoque usos esse constat. Andocides. καὶ συνῴκει ὁ πάντων σχετλιώτατος ἀνθρώπων τῇ μητρὶ καὶ τῇ θυγατρί. Lucianus. Θεῶν κρίσει. Δοκεῖ τις αὐτῷ συνοικεῖν ἰδαία γυνή. & Laertius in Aristippo. Πρὸς τὸν αἰτιώμενον ὅτι ἑταίρᾳ συνοικεῖ, ἆρά γε, εἶπεν, μή τι διενήνοχεν οἰκίαν λαβεῖν, ἐν ᾗ πολλοί ποτε ᾤκησαν, ἢ μηδείς; id autem quod uocauerat συνοικεῖν, paulo infra uocat συνεῖναι.

Correcti loci duo è primo libro Topicorum. Item alius è quinto Ethicorum. Cap. VIII.

LIBRO primo de arte dialectica, quæ topica uocantur, ita scriptum est. Ἕξομεν δὲ τελέως τὴν μέθοδον, ὅταν ὁμοίως ἔχωμεν, ὥσπερ ἐπὶ ῥητορικῆς, καὶ ἰατρικῆς, καὶ τῶν τοιούτων δυνάμεων. τοῦτο δέ ἐστι, τὸ ἐκ τῶν ἐνδεχομένων ποιεῖν ἃ προαιρούμεθα. semper autem mihi suspectus fuit is locus: neque unquam aliter mihi persuadere potui, quàm totum illud, τοῦτο δέ ἐστι τὸ ἐκ τῶν ἐνδεχομένων ποιεῖν ἃ προαιρούμεθα, inducendum esse: neque scriptum ab Aristotele, sed temere inculcatum ab aliquo imperito. nullus enim iis uerbis uidetur subesse sensus. etsi non sum nescius, quomodo ea uulgo accipi soleant. sed qui purgatas aures habent, facile mihi hoc, ut sperare uideor, assentientur. Neque leue argumentum ad hanc coniecturam firmandam putari debet. quòd uetus latinus interpres facit à me: illaq; uerba omnino nõ agnoscit. nam constat eum & expressisse, si non eleganter, fideliter quidem certe, omnia quæ reppererat: & usum libro, ἀμήχανον

ὅσον

ἔσιν, meliore & emendatiore iis omnibus, qui nunc circumferuntur. Alexander quoque, aut quiſquis eſt Græcus ille, qui commentarios ſcripſit, nullo modo ea uidetur agnoſcere. quod me magis, ut in ſententia permaneam, facit. Sed & paulo infra, eodem modo peccatum eſt. ubi enim uulgo legitur: ἔσι δὲ ἀριθμῷ ἴσα καὶ τὰ αὐτὰ, ἐξ ὧν τε οἱ λόγοι, καὶ περὶ ὧν οἱ συλλογισμοί. γίνονται μὲν γὰρ οἱ λόγοι ἐκ τῶν προτάσεων, περὶ ὧν δὲ οἱ συλλογισμοὶ, τὰ προβλήματά ἐσι: ibi ergo neminem, qui Ariſtotelicam dicendi rationem calleat, dubitaturum puto, quin præſtet ita legi. ἔσι δὲ ἀριθμῷ ἴσα, καὶ τὰ αὐτὰ, ἐξ ὧν τε οἱ λόγοι, καὶ περὶ ὧν. γίνονται μὲν γὰρ ἐκ τῶν προτάσεων, περὶ ὧν δὲ, τὰ προβλήματά ἐσι. λόγων autem nomine & ſyllogiſmos intelligit, & inductiones. eodem prope modo memini, correctum eſſe à me iampridem locum quendam è quinto νικομαχείων: qui uulgo ita legitur. ὁ δ' ἄδικος ὐκ ἀεὶ τὸ πλέον αἱρεῖται, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔλαττον ἐπὶ τῶν ἁπλῶς κακῶν. ἀλλ' ὅτι δοκεῖ καὶ τὸ μεῖον κακὸν ἀγαθόν πως εἶναι, τῦ δ' ἀγαθῦ ἐσιν ἡ πλεονεξία, διὰ τοῦτο πλεονέκτης εἶναι. ἔσι δ' ἄνισος. τῦτο γὰρ περιέχει, καὶ κοινὸν. καὶ παράνομος. τοῦτο γὰρ, ἡ παρανομία, ἤτοι ἀνισότης, περιέχει πᾶσαν ἀδικίαν, καὶ κοινόν ἐσι πάσης ἀδικίας. ego autem legendum cenſeo: ἔσι δ' ἄνισος, καὶ παράνομος. τῦτο γὰρ περιέχει καὶ κοινόν ἐσι. cetera uerba: iis admiſta, delenda eſſe. In quo quid librarios deceperit, non eſt difficile coniicere hominibus in hoc genere exercitatis. Hanc correctionem à me acceptam, Dionyſius Lambinus, uir acutiſsimo ingenio, acerrimoq; iudicio præditus, retulit in ſcholia in eos libros ſua. niſi quòd, cum meam ſententiam exponeret, uerba illa, πᾶσαν ἀδικίαν, & πάσης ἀδικίας, reliquit. quæ mihi uel maxima cauſſa fuit hoc quoque loco teſtificandi, quid ſentirem. non tantum enim exiſtimo, è gloſſematis illa fluxiſſe, uerum etiam è falſis & ineptis gloſſematis. nam uerba illa, περιέχει, καὶ κοινόν ἐσι, ſi quis attente conſideret, non πρὸς πᾶσαν ἀδικίαν, ſed πρὸς τὸ πλεῖον, καὶ πρὸς τὸ ἔλαττον referenda ſunt.

Videri Plautum dixisse rem uoluptatum eodem plane modo, quo Græci dicerent τὸ χρῆμα τῶν ἡδονῶν. Cap. IX.

REM uoluptatum, pro ipsis uoluptatibus dixisse uidetur Plautus in Amphitruone: ubi Alcumenam ita loquentem facit.

Satin' parua est res uoluptatum in uita atque ætate agunda
Præ quod molestum est? cuique hominum in ætate ita comparatumst,
Ita dis est placitum, uoluptati ut meror comes consequatur.

quod si est, haud facile dixerim, ubi præterea in tota lingua latina hoc loquendi genus reperiatur. sed uideri potest sumptum à Græcis. illi enim plane ita dicerent, τὸ χρῆμα τῶν ἡδονῶν. Ita locutus est Euripides in Phœnissis.

φιλόψογον γὰρ χρῆμα θηλειῶν ἔφυ.

qui tamen uersus, ab imperitis deprauatus, ita uulgo legitur.

φιλόψογον γὰρ χρῆμα θηλειῶν γένος ἔφυ.

sed uocem, γένος, delendam esse, & lex carminis indicio est: & è scholiaste facile colligitur. Ita enim Xenophon libro secundo παιδείας. Τὸν Ἀράβιον δὲ Μάραγδον, ἱππέας τε εἰς μυρίους, καὶ ἅρματα εἰς ἑκατὸν, καὶ σφενδονητῶν πάμπολύ τι χρῆμα. & Herodotus libro tertio. πολλόν τι χρῆμα τῶν ὀφίων ἐκλέπουσι. & Aristophanes Pluto,

Πολὺ χρῆμα τεμαχῶν, καὶ κρεῶν ὠπτημένων. & principio νεφελῶν,

Ὦ Ζεῦ βασιλεῦ, τὸ χρῆμα τῶν νυκτῶν, ὅσον
Ἀπέρατον. οὔποθ' ἡμέρα γενήσεται;

quos uersus ita olim pueri interpretati sumus, cum eam fabulam, exercitationis caussa, in latinum sermonem conuerteremus.

Rex Iupiter, quàm immensa res est noctium.
Nunquam ne pulsa nocte nascetur dies?

De

De quodam Plautino ioco, itemq; de loco quodam è Catone maiore Ciceronis disputatum. Cap. X.

IOCATVS est, ut solet, Plautus, cum in Pseudolo ita cum lenone loquentem induxit coquum.

Quia sorbitione faciam ego te hodie mea,
Item ut Medea Peliam concoxit senem:
Quem medicamento, & suis uenenis dicitur
Fecisse rursus ex sene adolescentulum,
Item te ego faciam.

Neque enim Peliam Medea, sed Aesonem è sene iuuenem reddidit: cum autem recepisset, idem se facturam Peliæ, effecit, ut infelix senex natarum suarum manibus concideretur. quod si coquus ille item fecisset iuuenem Ballionē, ut Medea Peliam fecerat: non sane bonam neque expetendam operam ei dedisset. fieri etiam potest, ut personæ seruierit: & cum loquentem induxisset hominem sordidum & abiectum, de industria perperam ab eo narrari ueterem illam fabulam fecerit. Quòd si Ciceronis etiam illud è Catone maiore ita legendum est, (ut sane legendum puto.)
„ Quò quidem me proficiscentem haud sane quis facile re-
„ traxerit: ne ue tanquam Peliam recoxerit: nimirum tale aliquid hic quoque comminiscendum est. nam aut decorum id & consentaneum Catoni credidit: quòd & memoria uacillare γεροντικόν ἐστιν: & interdum habet aliquid grauitatis in magnis uiris minus accurata fabularum & talium rerum cognitio: aut hoc quoque inter μνημονικὰ Ciceronis ἁμαρτήματα numerandum est.

Euripidem aliter, quàm ceteros omnes, de Helenæ sidere locutum. Cap. XI.

DE sidere Helenæ non idem ab omnibus traditum est. Plinius quidem libro secundo naturalis historiæ, de eo, ut nauigantibus exitioso, locutus est. nam cum geminas illas

flamas, quæ Castoris ac Pollucis esse putabantur, salutares ac prosperi cursus prænuncias esse dixisset: Harum, inquit, aduentu fugari diram illam ac minacem, appellatam Helenam ferunt. Solinus quoque cũ exposuisset multa mala, quæ menstruus mulierum efficeret cruor: Habet, inquit, plane id solum salutare, quòd auertit sidus Helenæ perniciosissimum nauigantibus. Papinius quoque idem de illis fulgoribus sentire se ostendit hoc uersu:

cum iam damnata sororis
Igne Therapnæi fugerunt carbasa fratres.

Quinetiam Franciscus Vicomercatus Aristotelis Meteorologica exponens, & cur Castor ac Pollux salutares essent, & cur diri ominis Helena, caussas, ut in eiusmodi re, satis probabiles reddidit. At Euripides tamen in Oreste salutarem eam nautis esse pronunciat. Ita enim de ea Apollinem loquentem facit.

Ζηνος γὰρ οὖσαν, ζῆν νιν ἄφθιτον χρεών.
Κάστορί τε, Πολυδεύκει τ' ἐν αἰθέρος πτυχαῖς
Σύνθακος ἔσαι, ναυτίλοις σωτήριος.

ίοις
σωτηρίοις

Emendatus Plinii locus. Cap. XII.

REDVNDARE uidetur uox, uoluptatibus, apud Plinium libro XIIII. ubi de natura uini agitur. cum enim uulgo ita legatur, Prorsus ut iure dici posſit, neque uiribus corporis utilius aliud, neque aliud uoluptatibus perniciosius, si modus absit: melior uidetur fore sententia, si ea, quam dixi, uox deleatur. hoc enim dicet: immodico uino maxime debilitari corporis uires. quod & Lucilius dixerat his uersibus:

Scito etenim bene longinquum mortalibu' morbum
In uino esse, ubi qui inuitauit dapsilius se.

& Theognis: Οἶνος πινόμενος πουλὺς κακὸς. ἢν δέ τις αὐτὸν
Πίνῃ ἐπισταμένως, οὐ κακὸς, ἀλλ' ἀγαθός.

& Panyasis. Ὡς οἶνος θνητοῖσι θεῶν πάρα δῶρον ἄριστον,
Πινόμενος κατὰ μέτρον, ὑπέρμετρος δὲ χερείων.

ſed & libri teſtimoniorum pleni ſunt, & exemplorum plena uita. Illud tamen, uoluptatibus, quod nos expungendum eſſe credimus, & Hermolaus, & Politianus agnoſcũt.

Emendatus uerſus quidam Horatianus. Cap. XIII.

HORATII uerſur hi ſunt è libro odarum tertio,

Teſtis mearum centimanus gigas
Sent entiarum notus, & integræ
Tentator Orion Dianæ
Virginea domitus ſagitta.

Eamq; ſcripturam ueteres grammatici comprobant, qui etiam centimanum gigantem Briareum accipiunt. ego autem in quibuſdam non contemnendæ auctoritatis libris ſcriptum reperio, non gigas: ſed Gyges. & ſane de Gyge illud etiam apud Ouidium legere memini:

Sphyngaq;, & Harpyias, ſerpentipedesq́;, gigantes,
Centimanum Gygen, ſemibouemq́; uirum.

Heſiodus quoque Cæli & Terræ filios facit Cottum, Briareum, & Gygen, centenis ſingulos manibus, quinquagenis capitibus metuendos.

Αλλοι δ᾽ αὖ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἐξεγένοντο
Τρεῖς παῖδες μεγάλοι καὶ ὄμβριμοι, οὐκ ὀνομαστοί,
Κόττος τε Βριάρεώς τε, Γύγης θ᾽ ὑπερήφανα τέκνα.
Τῶν ἑκατὸν μὲν χεῖρες ἀπ᾽ ὤμων ἀΐσσοντο
Ἄπλαστοι, κεφαλαὶ δὲ ἑκάστῳ πεντήκοντα
Ἐξ ὤμων ἐπέφυκον.

Sed & iampridem admonui, ſcriptum eſſe in quibuſdam ueteribus libris, Gyas: meq́; de eo amplius quærendum putare. quanquam enim mihi nouum erat illud nomen, tamen ne eam quidem uarietatem aut diſsimulandam, aut contemnendam eſſe ducebam. Nuper ergo cum Apollodori bibliothecam, quæ tunc primum in meas manus uenerat, percurrerem: in ipſo ſtatim principio hæc repperi. Οὐρανὸς πρῶτος τοῦ παντὸς ἐδυνάστευσε κόσμου. γήμας δὲ γῆν, ἐτέκνωσε πρώτους τοὺς ἑκατόγχειρας προσαγορευθέντας, Βριάρεων, Γύην, Κοῖον.

quæ

quæ uerba ita reddidit Benedictus Aegius Spoletinus. Cælus primus orbis uniuersi imperio præfuit. qui ducta uxore Tellure priores ex ea filios sustulit, quos Centimanos appellarunt, Briareum, Gyan, ac Cœum. quin & apud Hesiodum in iis, quos citaui, uersibus, quædam optimæ notæ exemplaria non Γύγης habent, sed Γύης.

Correcti apud Ciceronem Ennii uersus. Cap. XIIII.

ENNII uersus de Q. Fabio Maximo ita uulgo apud Ciceronem leguntur.

> Vnus homo nobis cunctando restituit rem.
> Non ponebat enim rumores ante salutem.
> Ergo postq; magisq; uiri nunc gloria claret.

sed in multis ueteribus libris eorum postremus ita scriptus est.

> Ergo magisq; uiri nunc gloria claret.

ut ualde uerear, ne quis, ut uersum, ad cuius mensuram aliquid deesse uidebat, expleret, de suo addiderit illud, postq;. ego autem potius crediderim, illud, magisq;, geminandum esse. non raro enim contigit, ut eæ uoces, quæ geminandæ erant, semel tantum ab imperitis librariis ponerentur. notum est autem, magis magis, & magis magisq;, sæpe ab antiquis scriptoribus dici. pro quo Ennius fortasse dixerit, magisq; magisq;. ut sit simile illi Catulliano:

> Omnibus inq; locis celebretur fama sepulti:
> Clarescatq; magis mortuus atque magis.

Ecquid adhibenda sint in conuiuiis acroamata, an minus. Cap. XV.

RECTE ne faciant an secus, qui tibicines, aut citharœdos, aut alia id genus acroamata in conuiuiis adhibent, merito ut dubitari posse uideatur, duorum in philosophia summorum hominum hac de re, ut uidetur, dissentientium fa

cit auctoritas. Nam apud Platonem in Protagora Socrates abiectos modo, & imperitos, & circumforaneos homines id facere solitos dicit: qui cum eam uim non habeant, ut urbana aliqua & eleganti collocutione tempus illud epularis accubationis traducere, & mutuis sermonibus animos suos hilarare possint, eius rei remedium à mimis, & ab histrionibus, & à uocum fidium ue cantibus petunt. at quas ad epulas boni & eruditi conuiuæ conuenerint, in eis neque tibicinam, neque psaltriam audiri, neque saltatricem spectari ullam: ablegatis eos eiusmodi nugis atque ineptiis, modeste inter se & hilare colloqui: neque unquam deesse ipsis de quo sermones iucũdissimos conferant, etiam si multam in noctem conuiuium producatur. itaque ex illo nobili apud Agathonem conuiuio eiicitur tibicina, & aut sibi, aut mulieribus canere iubetur. At hercule alumnus eiusdem disciplinæ Xenophon in id conuiuium in quo & Socrates esset, & Antisthenes, & alii sapientia præstantes uiri, non modo Philippum excitandi risus artificem induxit, uerum etiam sublatis epulis, Syracusanum illum comessatorem cum tibicina, & saltatrice, & formoso puero, qui & ipse tum saltando, tum fidibus canendo, summa eos, qui aderant, uoluptate perfunderet. In Homericis etiam epulis & Phemius canit, & Demodocus, & in Virgiliano Iopas. sed hæc fortasse aliquis, intemperantium procorum, & luxuriosi regis, & reginæ iam tum amoris telo percussæ dixerit esse conuiuia. Quid quòd epulantibus diis, canere Apollinem & Musas ferunt? Nam Euripidi quidem sententiam mirari sæpe soleo: qui non in conuiuiis, sed in luctu potius Musicam adhibendam esse censet: quòd conuiuia satis ipsa per se læta sint: in luctu autem quærendum sit aliquid, quo minuatur dolor. Ego uero si usquam, inter pocula maxime, talibus blandimentis & relaxationibus animi locum esse duco: neque, dum ea moderatio retineatur, ut turpitudo omnis & obscœnitas absit, caussam uideo ullam, cur in mensa aut comœdum auersari, aut aulœdum, fidicinem ue refugere sapiens debeat. nam si semper tam facundi ac diserti conui-

uæ contiugerent, quàm illi sunt Platonici: tum fortasse non immerito talia omnia excluderentur. quod enim esse potest tam mirabile acroama, quod non collatum cum illorum sermonibus sordeat? quos equidem arbitror, si Apollinem uidissent ipsum cum lyra & plectro ingredientem, uno ore omnes oraturos fuisse, ut aut abscederet, aut ne cantu suo sermones abrumperet institutos. Et tamen, nisi ualde fallor, non multo turpius fuisset, tibicinæ alicuius cantum audire, quàm uel orationem Aristophanis, uel ea quæ de Socratis temperantia ebrius Alcibiades intemperantissime narrat.

Correctus locus è secundo de diuinatione. Cap. XVI.

TOTAS noctes somniamus: neque ulla fere est, qua non
„ dormiamus: & miramur aliquando id, quod somniaui-
„ mus, euadere? Ciceronis hæc uerba sunt è secundo libro de diuinatione, exagitantis uanitatem somniorum, & negantis, si quædam somnia euentus comprobet, ex eo effici, ut ne somnia pro somniis habenda sint. nam in tanta copia & uarietate, magis mirum foret, si nihil unquam eorum quæ per quietem uidentur, eueniret. quanquam autem, ut ego Ciceronis uerba recitaui, ita in omnibus, quos uidi, libris leguntur: tamen excuti hoc mihi non potest, quin deprauata illa, & ad hunc modum corrigenda
„ sint. Totas noctes dormimus: neque ulla fere est, qua
„ non somniemus: & miramur, aliquando id, quod som-
„ niauimus, euadere? Quod quidem ita mihi perspicuum uidetur, ut ne confirmatione quidem egeat. aliorum tamen iudicium facio.

Semiramis quo astu ad regnum peruenerit. Cap. XVII.

VAFRA in primis & astuta ratione ad regnum ex humili & abiecta conditione peruenisse Semiramis dicitur. quæ hi-

storia cum haud ita multis nota sit, neque latinis, quod sciam, litteris prodita, referetur à me ita, ut scriptam in Græcorum commentariis repperi. Aiunt igitur eam initio uernæ cuiusdam regii ancillam, ac concubinam fuisse. in quam cum aliquando incidisset rex Ninus, forma ipsius & lepore captus, amare cœpit. obsecuta regi mulier, ita eum sibi paulatim stupri consuetudine astrinxit: ut nihil esset tantum, quod aut à rege petere non auderet Semiramis, aut petenti rex auderet negare. Ergo cum aliquando iniecisset in sermone, teneri se magno cuiusdam rei desiderio: rexq; eam, quicquid tandem illud esset, aperte ac libere proferre iussisset: Cuperem, inquit, hoc mihi à te tribui, ut unum modo diem sedere mihi liceret in solio tuo, & ius dicere: utq; omnes toto illo die, quemadmodum tibi faciunt, ita mihi obtemperarent. Risit rex: & quod petebatur, concessit. nec mora. edicitur, ut certo quodam die omnes Semiramidi dicto audientes sint. ita regi placere: eam illo die, regio imperio ac potestate præesse omnibus. ubi ille aduenit dies: mulier regio cultu in solio assedit. fit concursus maximus. illa de principio, experiendi caussa, quædam haud magni momenti imperat. ubi serio omnes sibi omnibus in rebus parere uidit, iubet satellitibus, ac stipatoribus corporis regii, ut regem ipsum comprehendant. comprehenditur. ut uinciant. uincitur. ut interficiant. interficitur. ita imperium ex diurno diuturnum efficitur. hæc est, quæ Babylonem muris latericiis cinxit: cuius horti illi pensiles tantam admirationem habuerunt: quæ cum equo concubuisse dicitur: quæ postremo cum filii quoque sui concubitum petiisset, ab eo truci data memoratur.

Vt honorem latinis, ita Græcis ὄνειδος & κλέος ambigua uocabula esse. Cap. XVIII.

SIGNIFICATIONIS ambiguæ uerbum esse honorem, tradidit Gellius: idq; probauit his uerbis ex oratione Q. Metelli Numidici de triumpho suo. Qua in re quanto uni-

„ uersi me unum antestatis, tanto uobis, quàm mihi, maio-
„ rem iniuriam atque contumeliam facit, Quirites. & quan
„ to probi iniuriam facilius accipiunt, quàm alteri tradunt:
„ tanto ille uobis, quàm mihi, peiorem honorem habuit.
„ Nam me iniuriam ferre, uos facere uult, Quirites: ut hic
„ conquestio, istic uituperatio relinquatur. Eodem autem modo Græci quoque ὄνειδος, cum fere in infamiæ ac turpitudinis significatione ponatur: non nunquam tamen pro gloria accipiunt. ut,

Καλόν γέ μοι τοὔνειδος ἐξωνείδισας. &,

Θήβαις κάλλιστον ὄνειδος. &,

Καλόν γ' ὄνειδος τῷ νεωστὶ νυμφίῳ.

Sed & κλέος non nunquam in malam partem accipitur. idq́; non ex eo tantum intelligi potest, quòd apud Homerum sæpe legitur καλὸν κλέος: ut ex eo coniiciamus, esse etiam aliquod κλέος οὐ καλὸν: Sed multo magis ex hoc Euripidi uersu, quem apud ipsum dicit Helena.

Οὔπω νιν Ἑλένης αἰσχρὸν ὤλεσε κλέος;

In illis autem Metelli uerbis nescio, an illud annotare debeam: facere contumeliam, quod loquendi genus Cicero in Antonio reprehenderat, legi. sed & apud Plautum, & apud Terentium crebra illius exempla sunt. Neque tamen iniuria notauerat Antonium Cicero: quod uulgo creditur. nam Antonius ita dixerat, facere contumeliam, ut, facere damnum, aut facere iacturam dicimus. quo modo nunquã quisquã, opinor, præter eum locutus reperietur.

Correctus locus ex oratione Ciceronis pro domo sua. Cap. XIX.

VOCABVLVM, actus, pro eo quod Græci dicunt ἐνέργειαν, plane barbarum est, & priscis illis temporibus, quibus Romani sermonis integritas uiguit, inauditum. eo tamen non nullos uti uideo, & quidem eorum, qui se non latine modo, sed etiam, si diis placet, Ciceronis more loqui putant. Decipiuntur autem præcipue corrupto quodam loco ex oratione pro domo sua ad pontifices: quem emendare

dare institui: ut isti, qui se è Nizolii libro germanos Cicerones esse credunt, errore hoc suo liberentur. Non enim
„ ita locus ille legendus est. Omnem diu collectam uim im-
„ proborum, quæ inueterata compresso odio atque tacito
„ iam erumpebat in actum, tam audaces duces excepi meo
corpore. Sed hoc modo, ut in antiquis libris esse, homines certi & fide digni affirmant. Omnẽ diu collectam uim
„ improborum, quæ inueterata compresso odio atque taci
„ to iam erumpebat, nacta tam audaces duces, excepi meo
„ corpore.

Correctus locus è secundo de finibus. Cap. xx.

Eivsdem generis est odrilicium: quæ inepta uox, & nihil plane significans, ita insedit in loco quodam è secundo de finibus, ut omnes prope iam libros occuparit. ita enim
„ ibi legitur. Absint etiam formosi pueri, qui ministrent. re-
„ splendeat his uestis, argentum, odrilicium, locus ipse. at
in libris ueteribus hoc modo. Absint etiam formosi pueri,
„ qui ministrent. respondeat his uestis, argentum, Corin-
„ thium æs, aut Deliacum, ædificium, locus ipse. quæ quin uera scriptura sit, non est, cur quisquam dubitandum putet. Itaque ipsum quoque resplendendi uerbum mihi quidem ualde suspectum est. nam hoc uno loco nitebantur, qui illud, ut Latinum, recipiebant. nunc autem, nisi aliquod aliud testimonium reperiatur: uidetur sane ei quoque lege Papia periculi aliquid imminere. hoc igitur alii cogitabunt.

MARCI

M. ANTONII MVRETI AD HIPPOLYTVM ESTENSEM S. R. E. CARDINALEM ILLVSTRISSIMVM,

VARIARVM LECTIONVM LIBER SEPTIMVS.

Sorores uxores ducere, num apud Athenienses licuerit. Cap. I.

PERELEGANS extat Aemilii Probi ad T. Pomponium Atticum libellus, quo Græcorum imperatorum uitæ mundissimo ac castissimo orationis genere explicantur. eum nuper cum animi caussa euolueremus, in ipsa statim præfatione, quiddam deprehendimus, quod sane mirati sumus. Negat enim, Cimoni, summo Atheniensium uiro, turpe fuisse, sororemgermanam habere in matrimonio: quippe cum ciues eius eodem uterentur instituto. Ego uero de Persis & aliis quibusdam barbaris nationibus sæpe id legeram: de Atheniensibus nihil tale, nisi ab eo, memineram proditum esse. Itaque cum attentius de eo cogitare cœpissem, quasiq; excutere memoriam meam, recordatus sum loci cuiusdam ex oratione, quam antiquissimus & nobilissimus orator Andocides aduersus Alcibiadem habuit: qui ex diametro, ut aiunt, cum eo, quod ab Aemilio dicitur, pugnat. ostendit enim, eã ipsam fuisse caussam, cur Cimon in exilium missus sit, tanquam legum contemptor. neque quicquam ei profuisse, quod & ipse Olympia uicisset, & pater. ueteres enim illos, non certaminũ, aut uictoriarum, sed legum & institutorum, in iudicando habuisse rationem. Andocidis uerba si quis requirit, hæc sunt. Ἀναμνήσθητε δὲ καὶ τῶν προγόνων, ὡς ἀγαθοὶ καὶ σώφρονες ἦσαν·

οἵτινες ἐξωστράκισαν Κίμωνα διὰ παρανομίαν, ὅτι τῇ ἀδελφῇ τῇ ἑαυτοῦ συνῴκισε. καίτοι οὐ μόνον αὐτὸς ὀλυμπιονίκης ἦν, ἀλλὰ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Μιλτιάδης. ἀλλ᾽ ὅμως οὐδὲν ὑπελογίζοντο τὰς νίκας. οὐ γὰρ ἐκ τῶν ἀγώνων ἀλλ᾽ ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ἔκρινον αὐτόν. in uulgatis tamen libris Κόνωνα, non Κίμωνα legimus: quod mendum esse librariorũ puto. ab aliis enim omnibus Cimonem uocari uideo. Neque pigebit emendare locum quendam è libro sexto Valerii Maximi, ubi de hoc ipso Cimone ita scriptum est. Cimonis uero incunabula opinione stultitiæ fuerunt referta. eiusdem stultitiæ imperia salutaria Athenienses senserunt. Ego autem non dubito, quin uox, stultitiæ, è posteriori loco delenda sit. Cimonis enim, non stultitiæ, dicit imperia Atheniensibus salutaria fuisse.

De consuetudine Græcorum non adhibendi honestas mulieres ad conuiuia uirorum. Illustratus locus ex Eunucho Terentii: itemq; locus Ciceronis è libro primo in Verrem. Cap. II.

In conuiuiis liberius & hilarius fere loqui homines solent; neque quisquam ita seuerus est, qui non inter uinum & epulas tum iocetur interdum ipse, tum libenter iocantes alios audiat. fieri autem uix potest, quin uacuo & soluto animo iocantibus non nunquam parum uerecundum aliquid excidat: quodq; si alibi diceretur, reprehensione merita non careret. quocirca prudenter olim Græcorum cõsuetudo muliebrem sexum à conuiuiis amouerat: neque ulla in uirorũ sympoſiis accumbebat mulier, nisi quæ quiduis non audire modo, uerumetiam perpeti posset. uidebant enim alioqui fore, ut aut matronalem uirginalemue pudorem libertas iocantium offenderet, aut iocandi libertatem illius habita ratio retardaret. Inde igitur est, quòd cum apud Terentium Thraso introduci iussisset in conuiuium Pamphilam, indignata Thais, minime, inquit, gentium. In conuiuium tu illam? quod enim suis integram eã

ac

ac pudicam reddere ac restituere cupiebat, uix id consequi posse uidebatur, si hoc, quod postulabat miles, passa esset. Ex eadem etiam consuetudine intelligendum est id, quod apud Ciceronem libro primo accusationis legitur.

,, Posteaquam satis calere res Rubrio uisa est: Quæso, inquit, Philodame, cur ad nos filiam tuam non intro uocari iubes? homo, qui & summa grauitate, & iam id ætatis, & parens esset; obstupuit hominis improbi dicto. instare Rubrius. tum ille, ut aliquid responderet, negauit, moris esse Græcorum, ut in conuiuio uirorum accumberent mulieres. hic tum alius ex alia parte. Enimuero ferendum hoc non est. uocetur mulier. & simul seruis suis Rubrius, ut ianuam clauderent, & ipsi ad fores asisterent, imperat. Quod ubi ille intellexit, id agi, atque id parari, ut filiæ suæ uis afferretur, seruos suos ad se uocat: his imperat, ut seipsum negligant, filiam defendant. Nam quod nõ nullos ceteroqui non ineruditos homines opinari uideo, id tum à Philodamo pro tempore confictum esse: quantopere in eo fallantur, uel de his, quæ subiiciam, nobilissimis oratoris Isæi, quem ueteres Demosthenicæ in dicendo facultatis fontem uocarunt, uerbis cognosci potest: ita enim loquitur in oratione, qua de Pyrrhi cuiusdam hereditate contenditur. Καίτοι οὐδήπουγε ἐπὶ γαμετὰς γυναῖκας οὐδεὶς ἂν κωμάζειν τολμήσειεν, οὐδ᾽ αἱ γαμεταὶ γυναῖκες ἔρχονται μετὰ τῶν ἀνδρῶν ἐπὶ τὰ δεῖπνα, οὐδὲ συνδειπνεῖν ἀξιοῦσι μετὰ τῶν ἀλλοτρίων, καὶ ταῦτα μετὰ τῶν ἐπιτυχόντων. Romani autem innuptas modo uirgines, quod quidem sciam, à conuiuiis amouebant: quod ,, hæc Varronis uerba ostendunt. Virgo de conuiuio abdicatur ideo, quòd maiores nostri uirginis acerbæ aures Veneris uocabulis imbui noluerunt.

Euripidis locus in Medea correctus & declaratus. Cap. I I I.

INTERPOSITA iurisiurandi religio in obseruandis conuentionibus homines plærunque diligentiores facit. quanquam enim boni uiri est fidem seruare etiam nullo eiusmo-

di uinculo alligatam: contingere tamen uidemus, ut sæpe caussam aliquam reperiant, qui ea quæ receperunt, præstare nolunt: cum in iis quæ affirmate quasi deo teste promissa sunt, nemo id facere, nisi plane impius, soleat. itaque prudenter & callide apud Euripidem Medea, cum Aegeus tutum ei apud se hospitium fore promisisset: non temere tamen ei statim fidem habere uult: sed illud ipsum iureiurando sibi confirmari petit. quod cum ille miraretur, quæreretq; ex ea, an non sibi fideret: ita uafra & astuta mulier respondens inducitur.

Πέποιθα. Πελίου δ' ἐχθρός ἐστί μοι δόμος,
Κρέοντε. τούτοις δ' ὁρκίοισι μὲν ζυγείς,
Ἄγουσιν οὐ μεθῆς ἂν ἐκ γαίης ἐμέ·
Λόγοις δὲ συμβὰς, καὶ θεῶν ἀνώμοτος,
Φίλος γένοι' ἂν, κ' ἀπικηρυκεύμασιν
Οὐκ ἂν πίθοιο. τἀμὰ μὲν γὰρ ἀσθενῆ,
Τοῖς δ' ὄλβός ἐστι, καὶ δόμος τυραννικός.

qui quidem uersus & aliquot locis deprauati uulgo leguntur, & à scholiaste, mea quidem sententia, non intelliguntur. ego igitur ita eos interpretor. Fido equidem tibi. ceterum inimica mihi est Peliæ domus: itemq; Creon. τούτοις δὲ, nempe Peliæ & Creonti: ἄγουσιν ἐμὲ ἐκ γαίης, si uenerint, cupientes me à finibus tuis abducere: οὐ μεθῆς ἂν, tu id nõ permittes, neque me eis trades: siquidem iureiurando fidem mihi tuam obligaueris. At si nudis tantũ sermonibus mecum conueneris: (hoc enim est, λόγοις δὲ συμβὰς) neque deos testes adhibueris: tum te fortasſis amice cum illis geres, neque stabis iis, quæ inter nos conuenta erunt. ea enim uocat ἐπικηρυκεύματα. addit deinde caussam probabilẽ, cur uereatur, ne ita eueniat. Cum autem uulgo legatur μεθεῖσαν, aut μεθεὶς ἂν, ubi ego legendum censeo, μεθῆς ἂν: & ἐνώμοτος, ubi ego, ἀνώμοτος: quantam ea res ἀμηχανίαν scholiastæ obiecerit: quamq; longe eum à poetæ sententia abduxerit: dicerem, si liberet ostentare me in exagitandis aliorum erroribus. nunc eo ingenio sum, ut id, quod mihi uerum uidetur, nude ac simpliciter proponere, satius ducam.

Quid intersit inter imperium patris & domini. Emendati Afranii uersus apud Gellium. Cap. IIII.

MVLTVM interesse inter imperium patris & domini, longeq; alia ratione regendos esse liberos, alia seruos, multi & philosophi & poetæ ueteres tradiderunt. nam seruilis quidem animus naturali quodam dominorum odio imbutus, coerceri fere, nisi malo, non potest. liberi, quos cũ parentibus arctissimo caritatis uinculo natura copulauit, officiis sunt, & obsequio, & beneuolentia deuinciendi. sed habendus diligenter est modus. neque enim laudandi sunt, qui ita indulgenter filios habent, ut ad omnia eorum peccata conniueant: qualis à Terentio inducitur Mitio: multoq; minus si qui se eis præbent inhonestarum libididum administros, &, quod ait apud Euripidem Medeæ nutrix, ἡμαρτηκόσι κύπριν συνεκκομίζωσι. Vt fugiamus enim proponuntur illa in theatris, non ut imitemur:

Omnes parentes Libane liberis suis,
Obsequelam facient, qui auscultabunt mihi:
Quippe qui mage amico utantur gnato, & beneuolo.
Atque ego me id facere studeo: uolo amari à meis.
Volo mei patris me similem, qui, caussa mea,
Nauclerio ipse ornatu per fallaciam,
Quam amabam abduxit à lænone mulierem.
Neque puduit eum id ætatis sycophantias
Struere, & beneficiis me emere gnatum suum sibi.
Eos me decretumst persequi mores patris.
Nam me hodie orauit Argyrippus filius,
Amanti ut facerem argenti copiam sibi.
Et id ego percupio obsequi gnato meo.
Volo amori obsecutum illius. uolo amet me patrẽ.

Flagitiosa quidem illa sunt, & à paterna lenitate nimium quantum abhorrentia. an uero si quis pater filium aut brachio, aut crure, aut aliqua corporis parte debilitet, inutilemq; reddat, teter & immanis habeatur: qui animum, quo nihil

nihil eſt diuinius, detorquebit, deprauabit, corrumpet, hunc lenem, atque indulgentem putemus? ego uero immitem potius, & crudelem nominauerim. non hercle minus, quàm ſi deſipienti ac deliranti, & mentis uitio mortiferum uenenum petenti pro cibo, præbeat, eiq; ſe nihil negare poſſe dicat. Satis ſit errantes admonere, & admiſta blanditiis ſeueritate in uiam reducere, lapſos erigere, ignoſcere: non ſæuire, non domo excludere, non in manicis & compedibus habere: præcipitare quidem labantes, & ſuapte ſponte ruentes in exitium impellere, non comitatis eſt, neque clementiæ, ſed crudelitatis, & dementiæ: neque hoc qui faciunt, benigni patres, ſed importuniſsimi filiorum ſuorum hoſtes ſunt iudicandi. Pari quoque propemodum in uitio ſunt, qui ad illam ſummã ueritatis normam exigere omnia, quæ à liberis fiunt, uolunt: neque fas putant, inconſultam illam & improuidam ætatem uſquam offendere, & illectam blanditiis uoluptatum à rationis præſcripto deflectere: cum ſenes quoque ipſos, quibus multo facilius eſt domitas & compreſſas libidines habere, non nunquam tamen abripi earum æſtu, neque ὀρθὰν τὰν ναῦν perpetuó tenere poſſe uideamus. Illi ergo ſuperiores à filiis pro amore contemptum ferunt. nunquam enim contemptũ cognita nequitia effugit. hi, quibus, naturæ lege, uita ipſa cariores eſſe debuerant, eis inuiſos ſe, odioſosq; reddunt: & illud conſequuntur, ut filii paternæ uitæ finem, ſuæ principium putent fore. Iam qui ne liberis quidem carus ſit, eum conſentaneum eſt, ne ceteræ quidem familiæ carum eſſe. Cui autem dulce quicquam eſſe posſit in uita, qui ſe uiuere tota ſua domo norit inuita?

Θάνοιμ' ἄν, εἴ με πάντες εὔχονται θανεῖν. ait ille. non male. nam quid miſerius, quàm ita uiuere, ut neminem uideas, qui te ſaluum uelit? quod conſequuntur illi, ut dixi, qui metu potius, quàm reuerentia quadam, filios in officio continendos putant. Itaque præclare Afranius:

Horumce parentum eſt uita bilis liberis, *Horunc. v. Aerin.*
Qui malunt metui, quàm uereri ſe à ſuis.

cuius uerſus eo libentius adduxi, ut emendarem. apud

Gellii enim mirabiliter deprauati leguntur. Quare neque exultanti iuuenũ libidini frena laxanda sunt: neque ferox ætas duriore, quàm par est, imperio magis etiam exasperanda: sed ea utendum dexteritate, ut ii qui reprehendun tur ipsi, non odio sui, sed amore potius & beneuolentiã id fieri sentiant: omninoq; ita temperanda omnia, ut & ab odio seueritatem comitas uindicet, & à contemptu seueritas comitatem.

Emendatus Varronis locus, qui citatur à Nonio. Cap. V.

ASSE uinum: asse pulmentarium. sed eas, quò natura aurigatur, non necessitudo. Ita plane citantur hæc uerba Varronis à Nonio: nisi quòd librariorum uitio, sedeas, coniunctè legitur pro, sed eas. Mirum est autem, Victorium, qui hæc uerba diligenter considerauit, eorumq; sen tentiam satis commode exposuit, non uidisse, magnum in eis adhuc hærere uitium, idq; tale, ut sentẽtiam plane absurdam & ineptam efficiat. nam quid est tandem, quò natura aurigatur, non necessitudo? aut quò aurigatur natura, nisi quò etiam necessitudo? puto autem tres primas litteras ultimæ uocis ab aliquo librario sine caussa geminatas esse, hoc modo: nec necessitudo. deinde illud, nec, mutatum esse ab aliis in, non. ut plane ita legendum sit. Asse uinum: asse pulmentarium. sed eas, quò naturæ aurigatur necessitudo.

Ab igne ad uitam crebro tralatas esse multas ab antiquis scriptoribus uoces. Cap. VI.

IGNEAE naturæ esse animum, plærique ueteres crediderunt. adducebantur autem in eam opinionem, quòd calore foueri, ac uegetari omnia uiderent: tum quòd frigere cadauera: unde & frigidã uitai pausam dixit Lucretius. Sed & mouetur per se ignis, & pascitur: quæ certo quodam modo propria animalium sunt. ergo ex ea opinione multa

re tum corporis, tum fortunæ bona: caussam statim addidit, cur utraque necessaria essent. nam & nisi qui prospera utatur ualetudine, integrisq; sit corporis uiribus, is ut ἀπαθὴς sit, fieri prorsus non potest: & cui parum amica fortuna sit, neque uacare molestiis poterit, neque diu uiuere. multa enim fortuito obiici possunt, quæ partim magnas & graues molestias afferant, partim etiam uitæ spatium contrahant. hoc est igitur quod ait, ἄνευ τύχης οὔτε ἄλυπον, οὔτε πολυχρόνιον διαμένειν οἷόν τε εἶναι. Eodem prope modo memini correctum olim esse ab Io. Aurato, homine doctissimo, mihiq; amicissimo, uersum quendam Callimachi ex hymno in Apollinem: qui cum uulgo ita legatur:

Οὐδ᾽ ὁ χορὸς τὸν φοῖβον ἐφ᾽ ἓν μόνον ἦμαρ ἀείσει.
Ἐστι γὰρ εὔυμνός τις. ἂν ῥέα φοῖβον ἀείδει.

legendus est, ut is, quem modo dixi, uir eruditissimus admonuit, hoc modo.

Ἐστι γὰρ εὔυμνος. τίς ἂν οὐ ῥέα φοῖβον ἀείδοι;

hoc enim dicit poeta, neminem esse usque eò rudem & indisertum, cui non facillimum sit laudare Apollinem. nam ita multa in eo laudanda esse, ut nemini, ne infantissimo quidem, qui eum celebrare instituerit, deesse possit oratio.

Conatus emendandi duos locos è tertio libro Aristotelis de arte dicendi. Cap. VIII.

SVMMVM studium adhibere debent, quicunque aliquid dicendo persuadere meditantur, in ipso dicendi artificio occultando & obtegendo. natura enim comparatum est, ut facilius assentiamur iis, qui ita uti naturæ impetus fert, loqui uidentur, quàm illis, à quibus naturalem illum cursum arte quadam inflecti opinamur. etenim ueritatis, ut ait Euripides, simplex est oratio, quo fit, ut quicunque ab illa naturali simplicitate discedunt, ueniant nobis in suspicionem, quasi decipere nos, ac circumscribere moliantur. Sapienter igitur à dicendi magistris præcipitur, summam artem in arte dissimulanda sitam esse. quod Aristote-

les libro tertio his uerbis complexus est. Διὸ δεῖ λανθάνειν, ποιοῦντας. καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως, ἀλλὰ πεφυκότως. τοῦτο γὰρ πιθανόν. ἐκεῖνο δὲ τοὐναντίον. ὡς γὰρ πρὸς ἐπιβουλεύοντα διαβάλλονται. Quæ uerba exponens optimus interpretum, ait, uerbum διαβάλλονται alio quodam modo accipi, quàm plærunque soleat. cum enim διαβάλλεσθαι usitate dicatur pro eo quod est criminari, aut calumniari, hic ualere idem, quod male animo affectos esse. ego autem, quod bona ipsius uenia dictum sit, nunquam id uerbum eam uim habere arbitror: neque sane eo loco quem ipse ex Plutarcho protulit, declarationem illam ullo modo confirmari puto. potius autem crediderim, erratum esse à librariis, qui διαβάλλονται scripserint, cum scribendum esset διλαβοῦνται. ac ne illud quidem pigebit admonere: paulo supra eum quem modo recitauimus, locum, ubi in uulgatis libris legitur, ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττοσιν, mihi quidem legendum uideri, ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττω εἰσίν. ipsa enim orationis ἀκολουθία, nisi ualde fallor, aliter constare non potest.

Illustratus locus è primo Topicorum Aristotelis. Cap. IX.

QVODAM loco è primo Topicorum Aristotelis, uis particulæ πρὸς, non satis è latinis interpretibus percipi potest: ubi sic philosophus loquitur. Μὴ λανθανέτω δ' ἡμᾶς, ὅτι τὰ πρὸς τὸ ἴδιον, καὶ τὸ γένος, καὶ τὸ συμβεβηκὸς πάντα λεγόμενα, καὶ πρὸς τοὺς ὁρισμοὺς ἁρμόσει λέγεσθαι. Non enim uertendum est, ita ut illi faciunt, ad proprium, ad genus, ad euentum, ad definitiones: sed, aduersus. Hoc enim docet philosophus: quæ argumenta afferri solent ad docendum aliquid non esse alicuius rei proprium, aut euentum, aut genus, eadem ualere aduersus definitiones. Nam ut, si quid non reciprocatur, proprium non est, ita neque definitio. & si doceatur, genus non esse id, quod in definitione pro genere positum est: ipsa quoque definitio perimetur. quinetiam si quid ostendatur eorum quæ ad definiendum adhibita sunt, μὴ ὑπάρχειν, tolletur definitio: cum in tollendis etiam euen-

tis

tis eadem ratio ualeat. Eſt autem ita dictum πρὸς, ut in illis, πρὸς Λεπτίνην, πρὸς τὴν Φιλίππου ἐπιστολήν, & ſimilibus. Sic & libro ſecundo τὰ πρὸς τὴν θέσιν uocauit ea, quæ ad oppugnandam θέσιν ualerent.

Correctus & illuſtratus locus è ſecundo Topicorum. Cap. x.

SIQVANDO theſis nobis aliqua impugnanda ſit, quæ ſterilis, ut ita dicam, & ieiuna ſit, neque magnum ullum habeat campum, in quo excurrere poſſit oratio: qua ratione huic incommodo occurrere ac mederi debeamus, copioſe Ariſtoteles libro ſecundo Topicorum docet. inter cetera autem quæ ponit apta & accommodata ad orationem in planum ac patentem locum ex illis anguſtiis educẽdam, uafrum quoddam & callidum artificium detegit, quo ſophiſtæ uti ſolerent: ob idq́; locum illum ſophiſticum uocat. τόπος enim plane, non τρόπος, eo loco legendum uidetur. id erat huiuſmodi. habebant ſophiſtæ meditatos ac paratos multos diuerſis de rebus communes locos. in iis & ornamentorum & argumentorum omni genere abundabant. ergo ſi forte in ſuis illis ἐπιδείξεσι, quæſtio inciderat quæpiam, ad quam ipſi tractandam minus inſtructi forent, quacunque uia poterant, abducebant diſputationem à re propoſita ad unum aliquem è locis illis communibus, in eoq́; poſtea ſeſe iactabant. Id quatuor modis fieri poteſt. quorum priores duo neminem dedecent: tertius habet aliquid ſophiſticum: ideoq́; parce ac modice eo utendum. quartus autem continet apertam ſignificationem impudentiæ. quare totus ſophiſtis relinquendus eſt. Primus modus eſt, cum eorum quæ à nobis ſumuntur ad euertendam theſin, aliquid negatur ab aduerſario. ita autem res fert, ut ad id ipſum, quod negatur, tractandum inſtructiores ſimus, quàm ad eam, cuius cauſſa id ſumptum erat, quæſtionem. tunc enim licebit, diis hominibusq́; approbantibus, quanta maxima poterimus orationis ubertate ac copia uerſari in eo confirmando quod negatur. Exempli

caussa. finge, disputari inter duos de summo bono: quorum unus in uoluptate illud ponendum esse defendat: alter eam sententiam impugnet. hunc autem ponamus, non ualde tritum esse in ea parte philosophiæ, quæ format mores: sed in physicis egregie exercitatum. nempe igitur ad propositam quæstionem, quæ ethica est, non poterit ei magna uis argumentorum suppetere. quòd si quid physicum ageretur, haberet, ubi facultatem ostentaret suam. accingit se tamen ad disputationem: in eamq; ingreditur hoc modo. Motionem omnem imperfectum quiddam esse. quare uoluptatem, cum motio sit, esse etiam imperfectum quiddam: neque dignandum summi boni nomine. Neget ille alter, quod prioris syllogismi initio sumptum est. omnem uidelicet motionem esse imperfectam. quis inficiari audeat, uoluptatem impugnanti licere, traferre orationem ad demonstrandum id, quod negatum est? pandet igitur uela, & emersus ex illo, in quo deprehensus erat, fretu, in explicanda ui ac natura motionis, pleno mari feretur. quippe. est enim ea tractatio Physicorum. Altera ratio his uerbis ab Aristotele exponitur. ὁμοίως δὲ καὶ ὅταν ἐπαγωγὴν πρός τι διὰ τοῦ κειμένου ποιησαμένου, ἀναιρεῖν ἐπιχειρῇ. τούτου γὰρ ἀναιρεθέντος, καὶ τὸ προκείμενον ἀναιρεῖται. quæ uerba magnum negocium facesserunt Alexandro. ita enim sane uocemus eruditum illum interpretem, si non suo, at usitato tamen nomine. cuius quæ hoc loco sit ἀμηχανία, uidere est. ego autem, cum ab eo dissentiam, non constitui sententiam ipsius referre. petant eam è libro, qui uolent. meam proponam; ut, cui placuerit, eam sequatur. Primum igitur Aristotelis uerba ita legenda censeo. ὁμοίως δὲ καὶ ὅταν ἀπαγωγὴν πρός τι διὰ τοῦ προκειμένου ποιησάμενος, ἀναιρεῖν ἐπιχειρῇ. τούτου γὰρ ἀναιρεθέντος, καὶ τὸ προκείμενον ἀναιρεῖται. In quo, ne quis forte aliter putet, profiteor, me unã tantũ litterã ex me mutare esse ausum. nam quòd pro, ἐπαγωγὴν, scripsi, ἀπαγωγὴν, coniectura ductus, ut uerum fatear, feci. προκειμένου, ubi uulgo legitur κειμένου, apud Alexandrum reperi. idq; melius uisum est, propter id, quod sequitur: καὶ τὸ προκείμενον ἀνῃρεῖται. ποιησάμενος, pro ποιησαμένου, antiqua scri-

ptura

ptura eſt. ut apparet ex eodem Græco interprete. unam autem litteram mutare, non nimis improbum, neque inuerecundum eſſe arbitror. Nunc dicam, quam ſubeſſe his uerbis ſententiam putem. In illa ſuperiori ratione, abducebatur diſputatio ad antecedentia: hic ad conſequentia abducitur. ait enim, ſi non ſatis multa nobis occurrant argumenta, quæ proprie pertineant ad labefactandam theſin: uidendum eſſe, num quid ex ea conſequatur, quod multis argumentis impugnare poſsimus. licebit enim eò traducere diſputationem: cum, ſi quid alicui conſequens eſt, euerſo eo, id quoque unde conſequitur corruat. Exēpli gratia. ſi quis diſputet aduerſus eos, qui animos cum corporibus interire cenſent: & oſtendat, eo, quod illi uolunt, poſito, omnem cultum diuinum, atque omnem religionem funditus ſublatum iri. Deinde nactus dicendi cāpum, oſtendat, quanta confuſio ac perturbatio omnium rerum, quanta generis humani miſeria & infelicitas conſecutura ſit, ſublata religione. quæ ſi uel cogitatu horrenda ſunt: exterminanda quoque eſt è mentibus hominum opinio illa, quæ animos mortales facit. eodem modo licebit, differentem aduerſus neceſsitatem fati, oſtendere, ſi ea ſit, ſuperuacaneas eſſe leges: tum diſputare ample ac copioſe de legum dignitate, ac præſtātia: & quantopere ſint neceſſariæ: utpote quibus, tanquam neruis, hominum ſocietas deuincta teneatur. Hanc ego germanam eſſe Ariſtotelis ſententiam exiſtimo: eamq; facile ex ipſius uerbis elici, ad eum, quem dixi, modum emendatis. Tertius modus eſt, cum uidetur quidem is, qui diſputationem aliò deriuat, neceſſario id facere: neque tamē facit. ut ſi quis diſputaturus de motibus animi: repetat ſermonis principia ab iis, quæ de motu apud Phyſicos diſputantur. uidebitur enim auditoribus non acutiſsimis aliquid, quod ad rem faciat, dicere: cum de motu utrobique agatur. ac tū maxime, ſi aduerſarius eorum aliquid negauerit. Illud autem præteriens admonebo: in hoc loco explicando, ubi apud Ariſtotelem legitur, εἴτε ἀπὸ ἐπαγωγῆς ἐνδόξῳ, mihi legendum uideri, εἴτε ἀπαγωγῆς ἐνδόξου. Quartus modus eſt, qui

qui neque necessitatem, neque necessitatis similitudinem habet ullam. quale sit, si τῷ ἀντιπάλῳ inter disputandum exciderit solœcismus, aut falsa historia, aut aliquid tale: & tu in eo eum urgeas.

Emendati loci aliquot è libello Q. Ciceronis de petitione consulatus. Cap. XI.

NVNC, quia non omnes eadem iuuant: estq́;, κατ' ἐκεῖνο τὸ Εὐριπίδειον, μεταβολὴ πάντων γλυκὺ, omittamus paulisper Aristotelem: & alios leuioris operæ scriptores, quoad possumus, adiuuemus. Est autem in omni re laudabili atque honesta, etiam non consecuta operis effectione, uoluntatis laudanda propensio. ac quoniam M. Tullii libros à mendis iam aliquot uindicauimus: uoluimus quidem certe: Q. etiam Tullio eius fratri præstemus idem officium: & quem illius unicum habemus de petitione consulatus cōmentariolum accuratissime atque artificiosissime scriptū, operæ aliquid in eo purgando sumamus. Igitur ex ipso quidem limine ac uestibulo mendum unum sustulimus iam, iis in scholiis, quæ anno in Propertium edidimus. cum enim uulgo ita legatur. Etsi tibi omnia suppetunt, quæ consequi ingenio, aut usu homines, aut diligentia possunt: docuimus, uocem, homines, temere additam, & illud, consequi, παθητικῶς positum esse. paulo post autem ubi fratris amicitias generatim enumerat: ita legitur. Deinde & amicorum multitudo, & genera appareant. habes enim ea, quæ noui habuerunt: omnes fere publicanos, totum fere equestrem ordinem, multa præterea municipia, & cetera. quo loco, quin isti παντοπῶλαι, qui præclaras suas glossas ubique inferciebant, uerbum, habuerunt, de suo addiderint, neminem, considerata re, dubitaturum opinor. Nam qui tādem illa noui habuerant? aut quid magni erat, ea habere Ciceronem, quæ noui habuissent? Noui igitur, priore syllaba producta legendum est: ut sit: ἔχεις γὰρ ἃ ἐγῷδα: non autem, ἔχεις γὰρ ἃ εἶχον οἱ νέοι. leuiusculum hoc est, quod dicturus sum: sed dicam tamen. nulla est enim tam

parua

parua macula, quam, non pulchrum sit, è bonis libris eluere. ubi ergo est, Iam P. Galbam, & L Cassium: pro, Iam, legendum puto, Nam. Illud grauius. quòd cum exposuisset multas caussas, ob quas Antonium Cicero pro nihilo putare deberet: de Catilina ingrediens loqui, ita scribit. Alter uero, dii boni, quo splendore est? primum nobilitate eadem. num maiore? non: sed uirtute. Iidem autem illi stercorei glossographi, quos glossis suis aliquid aliud facere, non libros contaminare oportebat: ad illa uerba, Primum nobilitate eadem, auctarium addiderunt, qua Catilina. atque ita fuere bardi, ut non animaduerterent, de ipso Catilina sermonem esse. Nam illa, quæ sequuntur, Quamobrem qui inanius umbram suam metuit, corrupta esse uideo: quo modo emendari debeant, non uideo. Venit mihi quidem in mentem aliquid: sed nihil satis firmi. nemo autem, qui præstat, quod potest, quòd quædam non possit, reprehendendus est.

Ex eodem libello emendati aliquot loci. Cap. XII.

NON eos modo, qui corruptos præstantium scriptorum locos emendant, præclare operam suam ponere arbitror: uerum illos quoque, qui, cum aliud nihil possunt, eos indicant. proponunt enim hominibus ingeniosis, & copiosa ueterum codicum supellectile instructis, materiam, in qua se exerceant: eosq; excitant ad aliquid excogitandū. quod nunc faciam: locumq; indicabo, ex eodem illo libello, qui sine dubio corruptus est. quomodo corrigi debeat, diuinabit fortasfis alius. Deinde ut quisque optimus, ac maxime domesticus, ut is amet, quisque fidelissimum esse te cupiat, ualde elaborandum puto: tum ut tribules, ut uicini, ut clientes, ut denique liberti, postremo etiam seruitus. Huius periodi prima pars ita deformata est, ut, quid sibi uelit, suspicari potius, quàm intelligere, liceat. in extremo autem, ubi est, seruitus, legendum censeo, serui tui. Sequitur. Nam fere omnis sermo ad

„ ad forensem famam à domesticis emanat auctoribus. quæ
uerba ut integra & incorrupta sunt, ita deprauata & male
„ distincta, quæ sequuntur. Deinde instituendi sunt cuius-
„ cunque generis amici ad speciem hominis illustris hono-
„ re ac nomine: qui etiam si suffragandi studia non nauant,
„ tamen afferunt petitori aliquid dignitatis ad iustitiam ob-
„ tinendam. Magistratus, ex quibus maxime consules, de-
„ inde tribunos plebis ad conficieudum centurias homines
„ excellenti gratia, qui tribuent centuriam, & cetera. Spe-
ro, omnes homines mihi assensuros, nullam omnino ido-
neam sententiam ex iis uerbis extundi posse. Ego autem
puto eum facere tria genera amicorum: unum, ad speciē:
alterum, ad iustitiam obtinendam: si quis forte competi-
torum malis artibus eum deiicere moliatur: tertium, ad
conficiendum centurias. ac, ne longum faciam, ita legen
dum censeo. Deinde instituendi sunt cuiusque generis a-
„ mici. Ad speciem, homines illustres honore ac nomine:
„ qui etiam si suffragandi studia non nauant, tamen afferunt
„ petitori aliquid dignitatis. Ad iustitiam obtinendam, ma
„ gistratus: ex quibus maxime consules, deinde tribuni ple
„ bis. Ad conficiendum centurias, homines excellenti gra
tia. Illud autem, Qui tribuent centuriam, alterius perio-
di principium est. quæ ne ipsa quidem uitio uacat. Haud
„ ita multo infra, in eodem libello ita legitur. Et omnino,
„ quoniam eo genere amicitiarum petitio tua maxime ini-
„ tiata est, quod caussarum defensionibus adeptus es, &c.
Ego pro, initiata libenter legerim, innixa. Paulo post.
„ Et quemadmodum memini, quòd nulla in re illis unquam
„ molestus fuisti, sic cura, ut intelligant, omnia te, quæ ab
„ illis tibi deberi putaris, ad hoc tempus reseruasse. Sed
quis est, qui cum illas sermonis sordes uidet, Memini,
„ quòd nulla in re fuisti molestus illis, non clamet, *δότε μοι
λεκάνην*? Vox, illis, abest à quibusdā olim impressis libris.
unde mihi uerisimile fit, ita legi debere. Et quemadmodū
„ nemini ulla in re unquam molestus fuisti, &c.

Ex eodem libello emendati aliquot loci. Cap. XIII.

PRESERTIM cum id tibi casus afferat, uti tecũ petant, quo-
„ rum amicitia aut contemnenda, aut fugienda sit. ex eodem illo commentariolo sunt hæc: in quibus libentius legerim, Vt ii tecum petant. at hoc nõ magni momenti est. Illud paulo grauius: quòd, rem honestam, scripserũt, ubi sine dubio scribere oportuerat, honestatem. Quis enim
„ non offendatur, hæc legens? Hæc tu plane ab iis postulato,
„ ut, quoniam nulla impensa per te alii rem honestam, alii
„ salutem ac fortunas omnes obtinuerunt: &c. Honestatẽ autem dicit dignitatem & existimationem. Assentior etiã homini eruditissimo Dionysio Lambino, qui ignoratione antiqui uerbi locum hunc ex eodem libro deprauatum
„ iudicat. Nam cum id petitur, quod honeste, aut sine detri
„ mento nostro promittere nõ possumus: quomodo si quis
„ roget, ut contra amicum aliquam causam recipiamus: bel
„ le negandum est: ut ostendas necessitudinem: demõstres,
„ quàm moleste feras: aliis te id rebus exacturum esse persuadeas. neque enim censet ille, ibi legi debere, Exacturum: sed, Exsarturum. idemq; ita legit uersus illos ex Heauton timorumeno:

Ancillas, seruos: nisi eos, qui, opere rustico
Faciundo, facile uictum exsarcirent suum.

unum etiam locum Q. Ciceronis corrigam: qui in optimis omnium Manutianis libris asterisco notatus est: deinde aliò me conuertam. Ita ergo ibi legitur. Presertim cum
„ multo magis irascantur iis qui negent, quàm iis, quem ui-
„ deant ea caussa impeditum, ut facere quod promisit cu-
„ piat, si ullo modo possit. Legendum autem uidetur, Quã ei, quem uideant, &c. Errorem obiecit obsoleta iam scri bendi ratio. Eii enim scribebant, pro, ei: & reii pro rei. & de eodem genere cetera ad eundem modum.

Quod apud Ciceronem in epiſtolis ad Atticum legitur, ἐν αἰνιγμοῖς unde ſumptum ſit. Cap. XIIII.

NOTVM eſt, Ciceronem in ueteribus utriuſque linguæ poetis lectitandis multum fuiſſe: crebroq́; eorum modo integros, modo dimidiatos uerſus, modo etiam leuiter immutatos ſcriptis ſuis immiſcuiſſe: quin & non nunquam unam aut alteram uocem ab iis ſumptam uſurpaſſe, quæ tamen facile ab hominibus in eodem ſtudio tritis agnoſcerentur. Tale eſt, quod in epiſtola quadam ad Atticum poſuit, ἐν αἰνιγμοῖσι. Cum enim diceret, ſe, ſi perfidelem haberet tabellarium, omnia de rep. ſcripturum plane: ſin aliter eſſet: ſubobſcure quidem: ſed tamen, ut Atticum facile intellecturum confideret: In iis, inquit, epiſtolis me Lælium, te Furium faciam. cetera erunt ἐν αἰνιγμοῖσι. Sumpſiſſe autem hoc uidetur ex Euripide: apud quem in Rheſo ita loquitur chorus.

> Τὰ δ' οὐκ ἐν αἰνιγμοῖσι σημαίνει κακά.
> Σαφῶς γὰρ αὐδᾷ συμμάχους ὀλωλότας.

Prouerbium quoddam, quo Cicero de ſenectute uſus eſt, ex Euripide ſumptum eſſe. Cap. XV.

PRINCIPIVM libri de ſenectute è primo Platonis πολιτειῶν prope ad uerbum conuerſum eſſe, nemo paulum modo humanior neſcit. ſed quod ibi dicentem facit Scipionem de quibuſdam ſenibus, quibus ita odioſa ſenectus eſſet, ut onus ſe Aetna grauius dicerent ſuſtinere: id unde ſumptum ſit, à nemine, quod ſciam, proditum eſt. Eruditus ſane uir, ac multæ lectionis, qui tot millia παροιμιῶν unum in corpus contulit, hoc non uidit. Eſt autem ex Euripide: apud quem Ἡρακλεῖ μαινομένῳ chorus, qui è ſenibus conſtat, iuuentutem quidem celebrat ac prædicat: malam

Iam uero, ut ueteres loquebantur, ætatem miris modis exagitat, eiq́; multa mala precatur. inter cetera autem, eam dicit onus eſſe Aetna grauius, quo perpetuo prematur ſeuum caput. Verſus hi ſunt: qui tamen uulgo aliter leguntur. ſed ego ita legendos puto.

ἁ νεότας μοι φίλον.
τὸ δὲ γῆρας ἄχθος αἰεὶ
βαρύτερον Αἴτνας σκοπέλων
ἐπὶ κρατὶ κεῖται.

Sed & apud Plautum non raro ita ſenes de ætate ſua, ut de graui aliquo ac ponderoſo onere, loquuntur.

Vt Cicero dixit, conficere famam, ita Græce dici ποιεῖν ὄνομα. Cap. XVI.

IN dialogo de claris oratoribus ita de Catulo loquitur Bru-
„ tus. Catulus erat ille quidem minime indoctus, ut à te pau
„ lo eſt ante dictum: ſed tamen ſuauitas uocis & lenis appel-
„ latio litterarum bene loquendi famam confecerat. Videtur autem hoc loquendi genus, quo res quæpiam alicui famam conficere dicitur, à Græcis manaſſe. Socrates quidem certe apud Platonem in apologia eo utitur. cum enim dixiſſet, mirum non nullis uideri poſſe, ſi nulla in re ceteris antecellebat, quid tandem ipſi tantam famam, tantamq́; inuidiam conciliare potuiſſet: Ego uero, inquit, conabor demonſtrare uobis, quid mihi & famam & calumniam confecerit. Verba, quibus hoc dicit, hæc ſunt. κἀγὼ ὑμῖν πειράσομαι ἀποδεῖξαι, τί ποτ' ἐςὶ τῦτο, ὅ ἐμοὶ πεποίηκε τό, τε ὄνομα, καὶ τὴν διαβολήν.

Quod Theopompus de Lacedæmoniis dixit, idem de fortuna quoque merito dici poſſe. Cap. XVII.

EVOLVEBAM nuper Theodori cuiuſdam Metochitæ librum, cuius mihi copiam fecerat, homo cum philoſophiæ ac Theologiæ ſcientia præſtans, tum ita comis, atque ama

bilis, ut eum ipsæ suis manibus Gratiæ finxisse ac composuisse uideantur, Sixtus Medices Dominicanus. continet autem liber ille centum uiginti non sane cōtemnendas uariis de rebus disputationes Græco sermone conscriptas: quarū in una repperimus hæc quæ subiiciemus in fortunæ instabilitatem atque inconstantiam non inurbane, neque illepide dicta: quæ nobis caussa fuit, cur ea hoc loco proponeremus. Theopompus historicus aculeata Lacedæmonios oratione perstringens, improbarum eos mulierum cauponam exercentium similes esse dicebat. quæ hospitibus ad se diuertentibus uinum initio & gustatu suaue, & usu salubre præbent, callide id astuteq; facientes, ut argentum ab eis eliciant. postea uero aliud infundunt uile, & corruptum, & acidum, eoq; ipsos uti cogunt. Sic enim & Lacedæmonios initio eius belli quod aduersus Atheniēses gesserunt, callide fecisse, ut ceteros Græcos, tanquam suauissimo poculo oblato, allicerent; cum quasi tabellis publice propositis profiterentur, ac promulgarent, cupere se Græciam à dominatu Atheniensium uindicare. post autem eis amarissima & insuauissima pocula miscuisse, refertæ undique molestiis uitæ, & negociorum acerbissimos dolores inurentium: cū præficerent ciuitatibus Xuiros, & præsides importunissimos, qui eas tyrannico imperio premerent, agerentq; ea quæ asperrima perpessu, planeq; intolerabilia essent. Sedenim quod Theopompus de Lacedæmoniis dicebat, id meo quidem iudicio de hominum fortuna conuenientius dici potest. quæ quidem multis initio obuiam sese ferens, miris eos ad se blanditiis allicit, tum inani præsentium successuum lætitia complens, tum spe ita semper in posterum fore. ubi autem inhiantes sibi homines sua leuitate in altum sustulit, sæpe eis, præter opinionem maximas exhibet difficultates. nonnunquam etiam illos, qui, futura non prospicientes, magnos spiritus, ipsius inflati fauore, conceperant, deserit: non aliter, quàm dolosus quispiam, & perfidus itineris comes, qui quibus maxime in locis societate, & uiribus, & mutua defensione opus est, ibi potissimum fugiens confisum sibi

comitem

comitem derelinquit. Ita fere Theodorus: cuius liber cũ adhuc diuulgatus non sit, iudicaui, si hæc ex eo pauca describerem, non malam me à studiosis gratiam initurum.

Ciceronis è Lucullo correctus & declaratus locus. Cap. XVIII.

EXPERIRI libet, ecquid opera mea corrigi possit locus quidam è Ciceronis Lucullo, quem, cum deprauatum esse constaret, extiterunt etiam alii, qui emẽdare uellent: sed eos, quod petebant, assecutos non puto. habetur autem ibi sermo de iis, qui ab ineunte adolescentia ita se alicui disciplinæ philosophorum addixerant, ut eius omnia placita ac decreta sequerentur: & ut Vlysses Homericus ait, solum Tiresiam apud inferos sapere, ceteros σκιὰς ἀΐσσειν, ita ipsi, qui ex eadem essent hæresi, iis ueritatem patere solis, ceteros omnis uagari temere, & huc illuc à uero auios ferri iudicarent. negat autem id eos statuere potuisse: non enim aliorum cognouisse rationes: ut, omnibus diligenter examinatis ac perpensis, constituerent, qua tandem una cunctæ aliæ præponderarentur. Scitum autem est illud, siue ἡσιόδειον est, siue, ut creditur, ψευδησιόδειον. Μηδὲ δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς. id igitur non fecisse ipsos: sed infirmissimo tempore ætatis, aut obsecutos amico cuidam, aut una alicuius, quem primum audiissent, oratione captos, de rebus incognitis iudicasse, & ad quancũque disciplinam quasi tempestate delati essent, ad eam tanquam ad saxum, adhæsisse. Porro eandem stultitiam eleganter exagitauit Lucianus in dialogo qui περὶ αἱρέσεων inscribitur. Sed Cicero (eius enim caussa hæc suscepta & instituta oratio est) ita hac de re loquitur.
„ Nã quod dicunt,
„ omnia se credere ei, quem iudicent fuisse sapientem: pro-
„ barem, si idipsum rudes & indocti iudicare potuissent. sta-
„ tuere enim, qui sit sapiens, uel maxime uidetur esse sapien-
„ tis. sed ut potuerunt, omnibus rebus auditis, cognitis e-
„ tiam reliquorum sententiis, iudicauerunt: aut re semel au-
„ dita, ad unius se auctoritatem contulerunt. Ex his postremis

mis uerbis cum appareret, aut nullam sententiam effici, aut eam, quæ quodammodo cum ipsius Ciceronis mente pugnaret: uisum est homini eruditissimo, & alioqui in sanandis eiusmodi uulneribus felicissimo, ita legi debere.
„ Sed ut potuerunt, omnibus rebus auditis, cognitis etiam
„ reliquorum sententiis, iudicare: ita, re semel audita, ad unius se auctoritatem contulerunt. quam ego correctionem eo probare deterreor: quòd Cicero, si ita legamus, fateri uidebitur, eos tanta de re iudicare potuisse, si omnium sententias audiissent. at rudes & indocti erant. non igitur poterãt, ne auditis quidem & cognitis omnium sententiis, iudices idonei esse. Quocirca alio modo corrigẽdum arbitror: nempe ita, ut pro, potuerunt, legamus, potuerint: pro illo, aut, substituamus, non, ita, sed, an: totam autem cõprehensionem interrogando efferamus,
„ ad hunc modum. Sed, ut potuerint: omnibus rebus audi-
„ tis, cognitis etiam reliquorum sententiis iudicarunt, an,
„ re semel audita, ad unius se auctoritatem contulerunt? Ita enim duobus modis eorum iudicium reprehẽdetur. quòd neque iudicare potuerunt, cum rudes & indocti essent: &, ut eos potuisse demus, (ea enim uis inest in his uerbis, ut potuerint) non tamen cognouerunt omnium sententias: sed, indicta caussa condemnatis aliis, unius auctoritatem sunt insecuti. de rebus autem neque auditis neque cognitis recte iudicare nemo quamlibet sapiens possit.

Ciceronis locus ex Isocrate, ut uidetur, imitatus. Cap. XIX.

ISOCRATES cum Euagoræ laudationem ad Nicoclem eius filium mitteret, principio usus est pereleganti, ualdeq́; ad ornandum ac commendandum munus suum accommodato. putare enim se dixit, si quis eorum quæ hic fiunt, sensus ad mortuos perueniret, nihil posse ipsi Euagoræ accidere optatius, quàm ut res ab ipso præclare ac fortiter gestæ eloquentis alicuius hominis uoce, ut ipsarum dignitas posceret, celebrarentur. non erat autem dubiũ,

qniu

quin plurimi facturus esset filius id, quod ipsi patri, de quo omnibus modis ornando cogitabat, probatum iri existimaret. perbono igitur, perq; apposito argumento usus est rhetor ille, cum, cuius laudes oratione sua complexurus erat, eius ipsius ea de re, quatenus licebat, iudicium ac sententiam protulit. Vidit id, qui Isocratis libros diu in deliciis habuerat, multasq; de floribus illius corollas sibi texuerat, Tullius. itaque cum in senatu ageretur de Ser. Sulpicii statua: quam pedestrem statui oportere censeret; eandem illam Isocratem rationem adhibuit: ut non immerito credi posit, eum Isocratis locum ipsi tum in mentem fuisse. Vtriusque uerba ponã, ut conferre liceat. Isocrates. ἡγησάμην Εὐαγόραν, εἴ τίς ἐστιν αἴσθησις τοῖς τετελευτηκόσι περὶ τῶν ἐνθάδε γιγνομένων, εὐμενῶς μὲν ἀποδέχεσθαι καὶ ταῦτα, καὶ χαίρειν ὁρῶντα τήν τε περὶ αὐτὸν ἐπιμέλειαν, καὶ τὴν σὴν μεγαλοπρέπειαν: πολὺ δ' ἂν ἔτι πλείω χάριν ἔχειν ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, & quæ sequuntur. Cicero. Mihi autem recordanti Ser. Sulpicii multos in nostra familiaritate sermones, gratior illi uidetur, si quis est sensus in morte, ænea statua futura, & ea pedestris magis, quàm inaurata equestris. Subiicit deinde uterque orator rationes, quibus uerisimile efficiat, eum illorum fuisse sensum, de quibus honestandis agebatur.

De quodam loco è secundo de finibus neque Manutii, neque Victorii sententiam ueram uideri. Cap. XX.

CICERO libro secundo de finibus aduersus Epicuri sententiam disputans, qui in constituendis, conseruandisq; amicitiis suam quenq; utilitatẽ sequi debere affirmauerat: cum aliis argumentis utitur ad eam opinionem labefactandam, tum hoc quoque: quòd ista ratione suas quisque possessiones pluris facere deberet, quàm amicos: cum ex illis uberes certiq; plærunque fructus, ex his damna & molestiæ non parum sæpe capiantur. His autem uerbis Torquatum, quem ab Epicuro dicentem fecerat, alloquitur. Num

„ Num igitur utiliorem tibi hunc Triarium putas esse posse, „ quàm si tua sint Puteolis gramina? quæ uerba iampridem diligenter ponderans Paulus Manutius, iudicauerat, aliquid uitii subesse in uoce, gramina: ostenderatq́;, se suspicari, pro, gramina, legendum, prædia. Multis annis post, P. Victorius libro VI. Variarum lectionum, uulgatam scripturam defendere conatus est, planeq́; pronunciauit, eam mendo carere. Duobus autem argumentis id probat. primum, quòd gramen non tantum ualeat certam herbam, „ quam ἄγρωστιν Græci uocant, sed alias etiam ostendat, ex „ quibus fœnum cogitur. deinde, quòd Cicero libro secundo de natura deorum de eadem re disputans, ita scripserit: „ Prata, & arua, & pecudum greges diliguntur isto modo, „ quòd fructus ex his capiuntur. Mihi difficile & arduum uidetur, à duobus eiusmodi hominibus dissentire: quorum utrunque, ut debeo, plurimi facio, alterum etiam incredibiliter diligo. sed tamen quia, quod de se fortissimus ille Troianorum apud Euripidem dicit, „ φιλῶ λέγειν τ' ἀληθὲς αἰεὶ κοὐ διπλοῦς πέφυκ' ἀνήρ, non possum reticere, quid mihi uideatur. Primum igitur, cur Victorii sententiam non probem: post cum Manutio agemus. Quid igitur ait homo eruditissimus Victorius? Gramē proprie quidem esse eam herbam, quā Græci ἄγρωστιν uocent: interdum tamen id nomen patere latius, ita ut complectatur eas omnis herbas, è quibus cogitur fœnum. quod quidem ita esse, nemo nescit, eorum duntaxat, qui latinarum litterarum penitus rudes non sint: fœnum esse oporteret, siquis, qui tractaret litteras, ad hanc rem doctore egeret. Sed illud quoque intelligendum est, quod Victorius, caussæ, ut opinor, seruiens, omisit dicere, hoc posteriore modo, graminis nomine solos uti poetas: idq́; eadem licentia, qua notum pro quolibet uento, pro qualibet arbore pinum interdū, aut abietem dicunt. quam licentiam nunquam sibi sumpsissent, qui soluta oratione scribebant: & minime omnium, nisi fallor, Cicero. nam quòd in eius scriptis nusquam hoc nomen legitur, nisi hic, dubio & controuerso loco, id etsi tantum ualere non debet, ut hæc uox propterea expungatur:

tur: (multa enim sunt apud Ciceronem singularia, & magna pars librorum ipsius intercidit) non immerito tamen, cum presertim alia concurrant, scripturam reddiderit suspectiorem. Victorius certe, quem ego libenter auctorem ac ducem sequor, hoc argumento utitur, ut è quodam loco ex epistolis deleat uocem, fugacia. Non postulo tamē, ut hoc mihi in numerum procedat. nam ipse quoque quandam hoc loco uocem reponere cogito, quam nusquam præterea apud Ciceronem reperiri arbitror. id me magis mouet, quòd graminis nomen pro illo toto genere herbarum, pratensium, quibus exiccatis & aridis ad pastionem animalium utimur, apud solos poetas lego. Deinde, ut satis hoc è Ciceronis consuetudine dici posse demus: insulsa tamē & illepida erit oratio. hoc enim denique dicet Cicero. Num igitur utiliorem tibi hunc Triarium esse posse putas, quàm si tuæ sint Puteolis herbæ? At, dices: prata hoc loquendi genere intelligit. Et potest cuiquam persuaderi, Ciceronem tam contorte locutum, ut, cum uellet prata dicere, noluerit ea suo nomine appellare, gramina maluerit: ut qui audirent, legerēt ue, pro graminibus herbas, pro herbis prata accipere necesse haberent? Nam locum quem è secundo de natura deorū adduxit Victorius, quid ualere ad illam scripturam confirmandam crediderit, nescio: ego, qui eam impugno, eum ipsum locum ualde facere à me puto. Etenim si ita dixisset Cicero: Gramina, & arua, & pecudū greges diliguntur isto modo: tacerem, quiescerem, uerbum amplius non adderem: nullo modo de scripturæ illius integritate dubitarem. nunc quid ait?
„ Prata, & arua, & pecudū greges & cetera. nempe igitur, ut hic prata suo nomine expressit, ita illic quoque, si prata dicere uoluisset, prata dixisset, non gramina. recte igitur iudicauit Manutius, locum hunc uitio nō carere. illud minus recte: quòd sine auctoritate uetusti codicis, prædia, pro, gramina, substituendum putauit. Ego in quibusdam
„ satis ueteribus libris ita scriptum reperio. Num igitur uti-
„ liorem tibi hunc Triarium putas esse posse, quàm sint tua
„ Puteolis granaria? atque hæc postrema uox ita etiā in qui-

β´γ´. Ipſemet autem eorum meminit libro primo de animo, his uerbis. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας λεγομένοις διωρίσθη. quæ uerba ita exponit Simplicius. περὶ φιλοσοφίας νῦν λέγει, τὰ περὶ τοῦ ἀγαθοῦ αὐτῷ ἐκ τῆς Πλάτωνος ἀναγεγραμμένα συνουσίας. ἐν οἷς ἱστορεῖ τάς τε Πυθαγορείους, καὶ Πλατωνικὰς περὶ τῶν ὄντων δόξας. ex his autem facile cognoſci poteſt error illorum, qui apud Ciceronem legebant: A magiſtro Platone uno diſſentiens.

Ciceronis è tertio de natura deorum locus ex Ariſtotele expreſſus. Cap. XXII.

SEMPER exiſtimaui ea quæ libro tertio de natura deorum Cicero Cottam dicentem facit, ut oſtendat, in diis uirtutem ineſſe non poſſe, deprompta eſſe ex Ariſtotele. Sed ut de hoc meo iudicio ceterorum iudicium faciam, hoc loco utriuſque uerba proponam. Ita ergo loquitur Cotta.
„ Quid enim? prudentiam ne deo tribuemus? quæ conſtat
„ ex ſcientia rerum bonarum & malarum, & nec bonarũ nec
„ malarũ. Cui mali nihil eſt, nec eſſe poteſt, quid huic opus
„ eſt delectu bonorum, & malorum? quid autem ratione?
„ quid intelligentia? quibus utimur ad eam rem, ut apertis
„ obſcura aſſequamur. at obſcurum Deo nihil poteſt eſſe.
„ Nam iuſtitia, quæ ſuum cuique diſtribuit, quid pertinet
„ ad Deos? hominum enim ſocietas, & communitas, ut uos
„ dicitis, iuſtitiam procreauit. temperantia autem conſtat
„ prætermittendis uoluptatibus corporis: cui ſi locus in cælo
„ eſt, eſt etiam uoluptatibus. nam fortis Deus intelligi
„ qui poteſt? in dolore, an in labore, an in periculo? quorum
„ deum nihil attingit. Apud Ariſtotelem autem libro x. de moribus ad Nicomachum hæc leguntur. Πράξεις δὲ ποίας ἀπονεῖμαι χρεὼν αὐτοῖς; πότερα τὰς δικαίας; ἢ γελοῖοι φανοῦνται, συναλλάττοντες, καὶ παρακαταθήκας ἀποδιδόντες, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα; ἀλλὰ τὰς ἀνδρείους; ὑπομένοντας τὰ φοβερὰ, καὶ κινδυνεύοντας, ὅτι καλόν; ἢ τὰς ἐλευθερίους, τίνι δὲ δώσουσιν; ἄτοπον δέ. ἢ καὶ αὐτοῖς ἔσται νόμισμα, ἤ τι τοιοῦτον; εἰ δὲ σώφρονες, τί ἂν εἶεν; ἢ φορτικὸς ὁ ἔπαινος: ὅτι οὐκ ἔχουσι φαύλας ἐπιθυμίας. διεξιοῦσι δὲ πάντα, φαίνοιτ᾽ ἂν τὰ περὶ τὰς πράξεις μικρὰ

καὶ ἀνάξια θεῶν. quanquam autem inter utriusque orationẽ non ita magna est dissimilitudo, longe tamen aliud Cottæ, aliud philosophi consilium fuit. Ille enim scelerate & impie efficere uoluit, nullam ullius generis in diis inesse uirtutem. hic, cum docere uellet, τὰς θεωρητικὰς τῶν ἀρετῶν præstare ταῖς πρακτικαῖς, ostendit, has humiliores esse, & abiectiores, quàm ut in diuinam naturam conuenirent. Præclare autem Platonici, omnes omnino uirtutes in deo inesse dicebant, sed longe alio modo, quàm in hominibus: nempe παραδειγματικὰς, καὶ αἰτιώδεις. nobis quidem nihil esse certius atque exploratius debet, quam deum esse principium ac finem omnium uirtutum, bonorumq; adeo omnium: ipsum solum uere ac per se bonum: cetera eo tantum bona, quòd ab ipso proficiscuntur, ad eundemq; referuntur.

Locus ẽ Miloniana cum duobus, Demosthenis uno, altero Lysiæ comparatus. Cap. XXIIII.

CALLIDE & ingeniose locutus est Cicero in Miloniana, cum illuc uenisset, ut fatendum esset, Clodium à seruis Milonis occisum fuisse. nam qui prospiceret, rem ipsam per se odiosam esse: (nemo enim fere est, qui ad cædis mentionem non exhorrescat, & auersetur eum, à quo illa perpetrata dicitur) noluit eam suo ac proprio nomine appellare: sed eam orationi suæ sententiam intexuit, quæ ad auertendum odium, & ad facinus ipsum excusandum cogitari potuit aptissima. Fecerunt, inquit, serui Milonis, quod suos quisque seruos in tali re facere uoluisset. neque enim non satis ex eo intelligitur, occisum Clodium: sed asperitas rei tollitur, mitigatur quidem certe, cum cogitat quisque, se quoque idem facturum fuisse, si in tale discrimen incidisset. Omnes enim facile ignoscunt, cum quis quid fecit, quod ipsi quoque fecissent. Vsus est autem in re quidem & dissimili & dispari, sed tamen usus est eadem senten

tia

tia Demosthenes in oratione aduersus Midiã. Se enim dicit, contumeliis affectum, à Midia, id fecisse, quod eorũ, qui iudicabant, quisque sibi faciendum esse duxisset. Ἐγὼ δ᾽ ὅπερ ἂν ὑμῶν ἕκαστος ὑβρισθεὶς προείλετο πρᾶξαι, τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐποίησα. Idem artificium adhibuit subtilissimus oratorũ Lysias in oratione, quam scripsit ei, qui Eratosthenem quendam in uxore sua deprehensum occiderat. non enim aperte ac simpliciter dicit, eum à se interfectum, sed consecutum ea, quæ legibus constituta essent in eos, qui talia facinora facerent. οὕτως, inquit, ὦ ἄνδρες, ἐκεῖνος τούτων ἔτυχεν, ὧνπερ καὶ νόμοι κελεύουσι τοὺς τὰ τοιαῦτα πράττοντας.

Illustrati Virgiliani uersus è quarto Aeneidos. Cap. XXIIII.

Furorem illum, quo correpta est Dido, cum cognosset, captum iam esse Aeneæ abeundi consilium, ut magis exprimeret optimus poetarum, comparauit eam cum duobus, qui sæpe in tragœdiis furentes inducebãtur, Pentheo & Oreste. noti autem sunt illius uersus.

Eumenidum ueluti demens uidet agmina Pentheus,
Et solem geminum, & duplices se ostendere Thebas:
Aut Agamemnonius scenis agitatus Orestes,
Armatam facibus matrem & serpentibus atris
Cum fugit, ultricesque sedent in limine Diræ.

ac Seruius eorum exemplorum utrunque à Pacuuio sumptum esse dicit, qui furentem induxerit Pentheũ, idemq; fecerit Orestem sedentem in Apollinis templo, neque audentem egredi: quòd comitata furiis matris umbra limen templi obsideret. neque sane inficias iuerim, potuisse Virgilium hoc à Pacuuio sumere. mihi tamen nescio quo modo uerisimilius fit, hausisse eum ex ipsis fontibus, atque ex Aeschylo potius, & Euripide, quàm è Pacuuio, ornamenta operi suo quæsisse. apud Euripidem quidem in Bacchis ita loquitur Pentheus.

M. ANTONII MVRETI
AD HIPPOLYTVM ESTENSEM
S. R. E. CARDINALEM
ILLVSTRISSIMVM,

VARIARVM LECTIONVM
LIBER OCTAVVS.

Poetarum & apum comparatio. illustratus Horatii uersus, Nectæ meo Lamiæ coronam. Cap. I.

LIBENTER ac sæpe faciunt poetæ, ut se quidem apibus, studium autem suum mellificio cuidam comparent. neque, si quis diligenter inspiciat, parum multa utrisque inter se similia reperientur. Apes in struendis operibus suis naturam tantum magistram sequuntur: artem non adhibent. sic & poetæ natura tantum ualent: arte si qui se poetarum nomen tueri posse confidunt, eos grauissimus auctor Plato pronunciat, nihil unquam egregium ac memorabile effecturos. Itaque Pindarus eo se gloriatur aduersariis suis, Bacchilide nimirum & Simonide, esse superiorẽ: quòd ipse natura poeta sit, illi autem didicerint à magistris: in quo tantum esse uult, ut eo potissimum nomine se aquilæ, illos coruorum similes esse dicat.

σοφὸς, inquit, ὁ πολ-
λὰ εἰδὼς φυᾷ.
μαθόντες δὲ, λάβροι
παγγλωσσίᾳ, κόρακες ὣς,
ἄκραντα γαρύετον
Διὸς πρὸς ὄρνιχα θεῖον.

Apes, nisi iritentur, innocuæ sunt: iritatæ figunt aculeis eos à quibus læsæ sunt, & acerbissimos eis dolores infligunt. idem poetis ingenium. nulla, ubi non læduntur, innocentior

nocentior hominum natio. lacessiti, ita se ulciscuntur, ut interdum eos, quibus offensi erant, ad mortem adegisse narrentur. nam præter id, quod de Archilocho accepimus: noui ego, qui hac ætate, tantum uersibus suis inimico dolorem inusserit, ut ex eo ille sit mortuus. neque non hoc de seipsis poetæ prædicant, quorum sunt illa:

Caue, caue. nanque in malos asperrimus,
Parata tollo cornua. &,
Ne quisquam noceat cupido mihi pacis. at ille,
Qui me commorit: (melius non tangere. clamo)
Flebit, & insignis tota cantabitur urbe.

Quocirca Plato in Minoe præcipit iis, qui bonæ famæ studiosi sunt, ut diligenter caueant, ne cum poetis inimicitias suscipiant. Apes è uariis floribus succum exprimentes, opus dulcissimum conficiunt. Poetæ quoque uagantes per hortos illos Gratiarum & Veneris, de quibus est apud Pindarum, & ex iis bellissimum quodque carpentes, ea concinnant carmina, quibus ne mel quidem ipsum mellitius uideri potest. Inde igitur illa sunt:

Floriferis ut apes in saltibus omnia libant,
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta,
Aurea perpetua semper dignissima uita. &,
ego apis Matinæ
More modoq;
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum, circa nemus, uuidiq;
Tiburis ripas, operosa paruus
Carmina fingo.

Est etiam, cum poetæ iucundissima quadam allegoria utentes, poemata sua coronas uocant, quibus aiunt, ornari ac redimi à se caput illius quem laudant. ut in Pythiis: σὺν ἐυμενείᾳ δέξαι στεφάνωμα τόδε. & alibi sæpe. quod imitatus Horatius dixit:

o quæ fontibus integris
Gaudes, apricos necte flores,
Necte meo Lamiæ coronam
Pimplea dulcis.

Deliciæ autem meæ, Euripides, Hippolytum quoque de hymno, quo Dianam celebrauerat, ita ut de corona quapiam loquentem facit.

Σοὶ τόνδε πλεκτὸν στέφανον ἐξ ἀκηράτου
λειμῶνος ὦ δέσποινα κοσμήσας φέρω,
ἔνθ' οὔτε ποιμὴν ἀξιοῖ φέρβειν βοτά,
οὐδ' ἦλθέ πω σίδηρος. ἀλλ' ἀκήρατον
μέλισσα λειμῶν' ἠρινὸν διέρχεται.
αἰδὼς δὲ ποταμίαισι κηπεύει δρόσοις.
ὅσοις διδακτὸν μηδὲν, ἀλλ' ἐν τῇ φύσει
τὸ σωφρονεῖν εἴληχεν εἰς τὰ πάντ' ἀεὶ,
τούτοις δρέπεσθαι, τοῖς κακοῖσι δ' οὐ θέμις.
ἀλλ' ὦ φίλη δέσποινα χρυσέας κόμης
ἀνάδημα δέξαι, χειρὸς εὐσεβοῦς ἄπο.

atque equidem hos uersus, si potero, uel potius, utcunque potero, latine exprimam: ut etiam ii, qui Græce nesciunt, singularem eornm suauitatem quoquo modo odorentur. ab iis autem qui Græca per se satis intelligũt, ualde peto, ut hæc mea aut ne legant, aut conniuentibus oculis legant.

Tibi hanc corollam diua nexilem fero,
Aptam è uirentis pratuli intonsa coma:
Quò neque proteruum pastor unquam inigit pecus,
Neque falcis unquam uenit acies improbæ.
Apis una flores uere libat integros,
Puris honestus quos rigat lymphis Pudor.
Illis, magistri quos sine opera, perpetem
Natura docuit ipsa temperantiam,
Fas carpere illinc: improbis autem nefas.
At tu aureæ regina uinculum comæ
Amica suscipe, pia quod porgit manus.

& quoniam semel audere cœpi, subiungam etiam uersus aliquot ex Edyllio, quod abhinc annos nouem ad FRANCISCUM TURNONIUM, cardinalem omnibus maximis honoribus dignissimum scripsi. In eo igitur ita erat, in extremo.

Ipse ego tum è terra pennis sublatus Amoris,

Per Charitum, Venerisq; hortos, pictosq; perenni
Flore ferat campos, & uulgo incognita prata.
Vnde metens uiolasq;, & purpureos hiacynthos,
Intactasq; rosas, immortalesq; amaranthos,
Non prius audito texam tibi more corollam,
Quæ, damnosi expers senii, tua tempora circum
Ardeat, æternoq; nitens scintillet honore:
Donec ad Oceani non tinctos fluctibus ignes
Clara Ariadneæ rutilabunt signa coronæ.

De quodam loco è libro secundo Rhetoricorum Aristotelis, aduersus Petri Victorii sententiam. Cap. II.

AEQVIORE animo se puniri ferunt, quicunque se, qui puniantur, dignos putant. Quocirca Aristoteles libro secundo de arte rhetorica, inter ea quæ ad mitigandum animum pertinent, ponit id quoque, ut iis qui sibi factam iniuriam censent, ostendamus, ipsos priores in iniuria inferenda fuisse, & merito ipsis contingere ea, de quibus queruntur. ira enim ex opinione iniuriæ nascitur. quare si desinent putare, iniuriam sibi fieri, irasci definent. Sed in eius rei tractatione quædam uerba sunt, quorum sententiam Victorium assecutum esse non existimo. Sunt autem hæc.
Διὸ τῷ λόγῳ δεῖ προκολάζειν. ἀγανακτοῦσι γὰρ ἧττον κολαζόμενοι καὶ οἱ δοῦ-
,, λοι. quæ ita exponuntur à Victorio. Ne facile irascamur,
,, & ex tenui quaq ue ac sæpe iniusta causa accendamur ani-
,, mo, qua ex re magna sæpe mala exoriuntur; præcipit, quo
,, modo nos gerere debeamus. Ne temere igitur (inquit) in
,, alios irruamus, non est cunctandum ratione animum præ-
,, parare, & quasi ante motũ illum castigare: hæc enim cau-
,, sa est, cur serui male mulcati æquo animo ferunt, nec ualde
,, indignantur: antea enim iniquam suam conditionem
,, cogitantes, tolerandis miseriis se præpararunt: Id autem
,, apud Plautum in milite seruum decere Periplectomenus
,, tradit. Nam homini seruo suos domitos habere oportet
,, oculos, & manus, orationemque. Hæc Victorius, quæ an

uera

„ uera ſint, neſcio. mihi quidē nō uidentur. Credo autem hoc
„ Ariſtotelem dicere: Cum reapſe punire aliquē uolumus, operæprecium eſſe, ut eum prius oratione caſtigemus, atque efficiamus, ut ipſe plane intelligat, quaſiq; oculis cernat, ſe commeritum pœnam. Nam & ſerui minus indigne ferunt ſupplicia, quæ de ipſis ſumuntur, ſi hoc modo cum eis agamus.

Collatio loci cuiuſdam è Phædro Platonis cum eiuſdem loci interpretatione Ciceroniana. Cap. III.

NOBILEM illum Platonis è Phædro locum, ubi animorū immortalitas neceſſaria ratione probari creditur, Cicero, ut notum eſt, & in libris de rep. & in primo Tuſculanarum diſputationum interpretatus eſt. mihi autem hoc loco decretum eſt, cum Platonis uerbis, Ciceronis interpretationem, quàm diligentiſsime potero, contendere. puto enim, cum apud utrunque non nulla haud ſatis emendate legantur, ex hac collatione aliquid emerſurū. Plato. Πᾶσα ψυχὴ ἀθάνατος. τὸ γὰρ ἀεικίνητον, ἀθάνατον. Cicero, omiſſa propoſitione: Nam quod ſemper mouetur, æternum eſt. In quo illud obſeruatione dignum puto, quòd ἀθάνατον uertit æternum. quamuis enim Plato animos non immortales modo faciebat, uerum etiam æternos: neque quicquam apud philoſophos immortale ſit, quod non ſit etiam æternum: tamen hæc uocabula uulgo diſtingui ſolent. cum Cicero plane pro eodem accipiat. Plato. τὸ δ᾽ ἄλλο κινοῦν, καὶ ὑπ᾽ ἄλλου κινούμενον, παῦλαν ἔχον κινήσεως, παῦλαν ἔχει ζωῆς. Cicero. Quod autem motum affert alicui, quodq; ipſum agitatur aliunde, quando finem habet motus, uiuendi quoque finem habeat, neceſſe eſt. Præclare omnino reddita hæc pars uidetur. cum autem illa eiuſdem uerbi repetitio, quæ in Græca oratione nihil habet inſuauitatis, in latino ſermone parum elegans, neque ſatis dilucida fore uideretur, uarietate uitauit hoc incommodi: motum afferre, dicens, pro mouere: & agitari, pro, moueri. ſed

& illud ἔχον, in quo colligendi uis ineſt, ita expreſſum eſt,
ut nihil melius optari queat. Plato. μόνον δὴ τὸ αὑτὸ κινοῦν, ἅτε
οὐκ ἀπολεῖπον ἑαυτὸ, οὔποτε λήγει κινούμενον. ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσα κι-
» νεῖται, τοῦτο πηγὴ καὶ ἀρχὴ κινήσεως. Cicero. Solum igitur,
» quod ſeſe mouet, quia numquam deſeritur à ſe, nunquam
» ne moueri quidem deſinit. quinetiam ceteris quæ mouen
» tur, hic fons, hoc principium eſt mouendi. In quibus illa
præcipue annotanda duco: ἅτε, commode uerti, quia. &
» κινήσεως, mouendi. Plato. ἀρχὴ δὲ ἀγένητον. Cicero. Princi-
pii autem nulla eſt origo. eleganter. neque enim poterat
una uoce dicere ἀγένητον: cum ingenitum ſit ἔμφυτον. Plato.
ἐξ ἀρχῆς γὰρ ἀνάγκη πᾶν τὸ γιγνόμενον γίγνεσθαι. αὐτὴν δὲ μηδ᾽ ἐξ ἑνός.
» Cicero. Nam ex principio oriuntur omnia. ipſum autem
nulla ex re alia naſci poteſt. ἀνάγκη γίγνεσθαι, dixit ſimplici-
ter, oriuntur. & illud, τὸ γιγνόμενον, omiſit. Plato. εἰ γὰρ ἔκ
» του ἀρχὴ γίγνοιτο: οὐκ ἂν ἐξ ἀρχῆς γίγνοιτο. Cicero. Nec enim eſ-
» ſet id principium, quod gigneretur aliunde. uidetur ergo
apud Platonem legiſſe: εἰ γὰρ ἔκτου ἀρχὴ γίγνοιτο, οὐκ ἂν ἀρχὴ γί-
γνοιτο. quod mihi, ne quid diſsimulem, uerius uidetur. Ari-
ſtoteles quoque principiorum tres proprietates eſſe uo-
luit. ut ne gignerentur ex aliis: ut ne ex ſe inuicem: & ut
ex ipſis cetera gignerentur. Plato. ἐπειδὴ δὲ ἀγένητόν ἐστι, καὶ
ἀδιάφθορον αὐτὸ ἀνάγκη εἶναι. ἀρχῆς γὰρ δὴ ἀπολομένης, οὔτε αὐτή ποτε
ἔκ του, οὔτε ἄλλο ἐξ ἐκείνης γενήσεται. εἴπερ ἐξ ἀρχῆς δεῖ τὰ πάντα γίγνε-
» σθαι. Cicero. Quòd ſi nunquam oritur, ne occidit quidem
» unquam. nam principium extinctum, nec ipſum ab alio re-
» naſcetur: nec ex ſe aliud creabit. (in quibuſdam libris le-
» gitur, recreabit.) ſi quidem neceſſe eſt, à principio oriri
» omnia. Plato. Οὕτω δὴ κινήσεως μὲν ἀρχὴ, τὸ αὑτὸ κινοῦν. Cicero
» aliquanto liberius. Ita ſit, ut motus principium ex eo ſit,
» quod ipſum à ſe mouetur. Plato τοῦτο δὲ οὔτ᾽ ἀπόλλυσθαι, οὔτε γί-
» γνεσθαι δυνατόν. Cicero. Id autem nec naſci poteſt, nec mo
ri. legit igitur apud Platonem, οὔτε γίγνεσθαι, οὔτ᾽ ἀπόλλυσθαι.
& ſane is ordo melior, & magis naturæ conſentaneus ui-
detur. Plato. ἢ πάντα τε οὐρανὸν πᾶσάν τε γῆν συμπεσοῦσαν στῆναι, καὶ
» μή ποτε αὖθις ἔχειν στῆναι ὅθεν κινηθέντα γενήσεται. Cicero. Vel con
» cidat omne cælum, omniſq; natura, & conſiſtat neceſſe
eſt

„ est: nec uim ullam nanciscatur, qua, ut à primo, impulsa „ moueatur. Qua in parte id primum animaduertẽdum est, uoculam, &, quæ in uulgatis Ciceronis libris non est, in ueteribus legi: & necessariam uideri. Deinde, cum Plato dicat, πᾶσάν τε γῆν: non est, ut opinor, dubitandum, quin apud Ciceronem legendum sit, non, omnisq; natura, sed, omnisq; terra. In uerbis autem Platonis delendum uidetur illud secundum στῆναι, quod neque Cicero agnoscit, & sententia repudiat. Postremo cum in quibusdam Ciceronis libris ultima pars ita legatur: Qua primo impulsu moueatur: testificor, ueterem scripturam à me repræsentatam esse: neque dubitare me, quin ea uera sit. Αὖθις autem reddidit Cicero, ut à primo. Plato. ἀθανάτου δὲ πεφασμένου τοῦ ὑφ᾽ ἑαυτοῦ κινουμένου, ψυχῆς οὐσίαν τε καὶ λόγον τοῦτο αὐτὸ τὶς λέγων, „ οὐκ αἰσχυνεῖται. Cicero. Cum pateat igitur, æternum id esse, „ quod à seipso moueatur: (in aliis libris, Quod seipsum „ moueat:) quis est, qui hanc naturam animis esse tributam neget? Vnde intelligimus, apud Platonem legendum πεφασμένου, non πεφασμένη. sed posteriorem partem si Cicero ita legit, ut hodie legitur: (neque aliter legisse puto.) næ ille mirificus in ea conuertenda fuit. Hoc enim dicit Plato: si quis ita definiat animum, ut dicat, animum esse id, quod se ipsum mouet, eam definitionem nunquam auctori suo incussuram pudorem. nam οὐσίαν, & λόγον, & paulo post φύσιν uocat id, quod Aristoteles τὸ τί ἦν εἶναι. ea uero sententia quomodo è Ciceronis uerbis efficiatur, deus aliquis uiderit. Plato. πᾶν γὰρ σῶμα, ᾧ μὲν ἔξωθεν τὸ κινεῖσθαι, ἄψυχον, ᾧ δὲ ἔνδοθεν αὐτὸ ἐξ αὐτοῦ, ἔμψυχον. ὡς ταύτης οὔσης φύσεως ψυχῆς. ubi non dubito, quin legendum sit αὐτῷ ἐξ αὐτοῦ. Cicero. „ Inanimum est enim omne, quod pulsu agitatur externo. „ quod autem animal est, (in quibusdam libris, Quod au- „ tem est animatum,) id motu cietur interiore & suo. nam „ hæc est propria natura animæ (in quibusdam libris, animi) atque uis. Inuertisse uidetur Cicero ordinem τῶν προτάσεων, id est, fecisse ἐξ ὑποκειμένου κατηγορούμενον, καὶ ἀνάπαλιν. Plato. εἰ δέ ἐστι τοῦτο οὕτως ἔχον, μὴ ἄλλο τι εἶναι τὸ αὐτὸ αὐτὸ κινοῦν, ἢ ψυχὴν, ἐξ ἀνάγκης ἀγένητόν τε καὶ ἀθάνατον ψυχὴ ἂν εἴη. Cicero.

Quæ

„ Quæ si est una ex omnibus, quæ sese moueat: neque nata
„ certe est, & æterna est.

Correctus & explicatus locus Platonis ex apologia Socratis. Cap. III.

QVOTIDIE magis intelligo, uerum esse id, quod semper existimaui: nullam esse mendam ita pusillam, quam nō permagni intersit, è ueterum monumentis tolli, ac corrigi: neque ullum hominum genus magis prodesse studiis, quàm eos, qui accurate & fideliter operam in illis purgandis emendandisq; ponunt. unius enim litterulæ erratum interdum eas etiam eruditissimis hominibus offundit tenebras, ut, tanquam in illuni nocte errantes, quouis potius perueniant, quàm quò uolunt. quod & sæpe alias animaduerti, & nuper cum Platonicam Socratis apologiam euoluerem. in qua cum alia peccata à Marsilio deprehendi, tum hoc, quod nunc ostendere institui. nam cetera, est cur reiecta in aliud tempus uelim. ad ipsum igitur illius orationis finem ita legitur. Τοσόνδε μέν τοι αὐτῶν δέομαι. τοὺς υἱεῖς μου, ἐπειδὰν ἡβήσωσι, τιμωρήσασθε ὦ ἄνδρες, ταυτὰ ταῦτα λυποῦντας, ἅπερ ἐγὼ ὑμᾶς ἐλύπουν, ἐὰν ὑμῖν δοκῶσιν ἢ χρημάτων, ἢ ἄλλου του πρότερον ἐπιμελεῖσθαι, ἢ ἀρετῆς. καὶ ἐὰν δοκῶσί τι εἶναι, μηδὲν ὄντες, ὀνειδίζετε αὐτοῖς, ὥσπερ ἐγὼ ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἐπιμελοῦνται ὧν δεῖ, καὶ οἴονταί τι εἶναι, ὄντες οὐδενὸς ἄξιοι. καὶ ἐὰν ταῦτα ποιῆτε, δίκαια πεπονθὼς ἐγὼ ἔσο-
„ μαι ὑφ' ὑμῶν, αὐτός τε, καὶ οἱ υἱεῖς. quæ uerba ita Marsilius reddi-
„ dit. Tantū tamē uos precor ò uiri: ut meos quoq; filios, cū
„ adoleuerint, si ipsi, similiter atque ego, uobis molesti sint,
„ pœnis similiter afficiatis · presertim si uideantur uobis uel
„ pecuniarū, uel alterius cuiusquā rei maiorē quàm uirtutis
„ curam habere: atque si uideri uelint, putent ue, se alicuius
„ esse precii, cum nullius sint, illos obiurgetis, quemadmodū
„ ego uos: quòd non illis incumbant, quibus est incumben-
„ dum: ac existiment, cum nullius precii sint, se aliquid es-
„ se. Quòd si hæc feceritis, iusta à uobis passus fuero egoq;
„ & filii. In quibus id admirabile atque absurdum uidetur: quid sit cur Socrates ab Atheniensibus petat, filios suos in-

terfici,

terfici, si paternam hominum admonendorum & adiuuandorum consuetudinem, ubi adoleuerint, imitentur. quid enim? peccasse fortassis sibi ipse uidebatur, quòd eam uiuendi uiam insecutus esset? minime omnium. nam se in eo & deo obtemperasse dixerat, & meritum, ut ea caussa in Prytaneo aleretur. &, si uita daretur longior, unquam aliter facturum negarat. qua igitur de re ipse se merito amabat, summisq; dignum honoribus uere gloriabatur: quid erat caussæ, cur eius in studio uersari filios nollet? At, dicet fortasse aliquis: ita demum eos ab Atheniensibus ultimo supplicio affici cupit, si ita reprehendant alios, ut ipsimet interim nihili sint, aliarumq; rerum maiorem, quàm uirtutis, curam gerant. Ita ne quæso? Sic quoque eos morte multari, quàm admoneri, ac corrigi mauult? nam si diceret se petere, primum ut liberi sui, si quid peccarent, reprehenderentur, atque increparentur diligenter: deinde, si uiderentur ita deprauati, ut corrigi non possent, uita priuarentur denique: non inhonesta, neque aliena personæ Socratis esset oratio. sed & multa alia proferre possem, quibus eius sententiæ absurditas ostenderetur: nisi satius ducerem, iis omissis, ueritatem ipsam detegere, cuius splendor exigui erroris nubecula obumbratus Marsilii aciem fugit. Vbi enim λυπῶντας uulgo legimus, legendum est λυπῶντες. qua tantula mutatióne scripturæ, quanta fiat sententiæ mutatio, uideamus. hoc enim dicit Socrates. Peto à uobis Athenienses, cum filii mei adoleuerint, ut eos ulciscamini, easdem illis molestias exhibentes, quas ego uobis exhibere consueueram: si aut pecuniæ, aut ullius omnino rei, quàm uirtutis, studiosiores esse uideantur. Quas enim solebat exhibere molestias Atheniensibus Socrates? admonebat eos, urgebat, instabat, ne ullam rem uirtute potiorem esse ducerent: ne ue quicquam illius studio præuertendum putarent. eandem igitur molestiam filiis suis exhiberi cupit. itaque addit. Quòd si, nihili cum sint, aliquid tamen esse se existiment: exprobrate eis, ut ego uobis, quòd non in iis, in quibus oportet, studium collocent: quodq;, nulli precii cum sint, aliquid se esse arbitren-

arbitrentur. Id enim ſe feciſſe ipſemet dixerat: cum eos, qui ſe ſapientes putabant, longe abeſſe à ſapientia oſtenderet. Sequitur. Hæc ſi feceritis: tum & mihi & filiis meis id quod iuſtum eſt, tribueritis. Mihi quidem: quoniam quod ego beneficium in uos contuli, id uos confereris in filios meos. Ipſis autem: quoniam afficietis illos ea pœna, quæ errantibus debita eſt. quænam autem pœna illa ſit, è primo πολιτειῶν cognoſcere eſt: ubi cum Thraſymachus quæſiſſet de Socrate, quid tandem perpeti paratus eſſet, ſi ipſe talem iuſtitiæ definitionem attuliſſet, quæ reprehendi nullo modo poſſet: Quid uero, inquit, aliud, Socrates, quàm quod eum perpeti par eſt, qui aliquid neſcit? par eſt autem eum à ſciente diſcere: egoq́; de me quominus ea pœna ſumatur, non recuſo. Hæc tam præclara ſententia in unius litteræ peruerſione latuerat.

Virgilii uerſus è ſexto Aeneidos ex Homero imitati. Cap. V.

Cvm ſtudioſe fecerint aliquot eruditi homines, ut indicarent locos Homeri, quos Virgilius imitatus eſſet: multos tamen (neque aliter in tanta copia fieri potuit) prætermiſerunt. qualis eſt ille è ſexto Aeneidos: ubi, accipiente in nauim Charonte

Ingentem Aenean, gemuit ſub pondere cymba
Sutilis, & multam accepit rimoſa paludem.

ita enim Iliados ε, cum inſiliret Minerua in currum Diomedis, gemuiſſe ſub tanto pondere axis faginus dicitur.

Ηδ' ἐς δίφρον ἔβαινε παρὰ Διομήδεα δῖον
Εμμεμαυῖα θεά. μέγα δ' ἔβραχε φήγινος ἄξων
Βριθοσύνῃ. δεινὴν γὰρ ἄγεν θεὸν, ἄνδρα τ' ἄριστον.

Notatum Petri Victorii μνημονικὸν ἁμάρτημα. Cap. VI.

PETRUS Victorius libro sexto uariarum lectionum, narrans notum illud Socratis somnium, quo, cum in custodia publica esset, præuidit, sibi post tertium diem esse moriendum, admonitus illo uersu,

Ἤματί κεν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἵκοιο:

„ Versum, inquit, esse è primo libro Iliados notum est, pro-
„ nũciaturq; illic ab Agamemnone in iurgio illo: cum enim
„ dixisset Achilles se domum reuersurum, copiasq; suas è
„ bello abducturũ, compulsum iniuriis ipsius, libere permi-
„ sit illi, ut hoc, si uellet, faceret, rex regum: utque se o-
„ stenderet nihil curare discessum illius, monstrauit in ser-
„ mone, cum breui tempore domum peruenturum. Hæc Victorius. quæ omnia, ut uno uerbo dicam, falsa sunt. uersum enim illum esse, non è primo, sed è nono libro Iliados, notum est: pronunciaturq; illic non ab Agamemnone, neque in iurgio: sed ab Achille, qui Vlyssem alloquẽs, abiturum se dicit, &, si Neptunus prosperum cursum dederit, tertio die in patriam peruenturum.

Εἰ δέ κεν εὐπλοίην δώῃ κλυτὸς Ἐννοσίγαιος,
Ἤματί κεν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην. id est,
Quòd si Neptunus facilem dederit mihi cursum,
Tertia lux Phthiæ lætis me sistet in aruis.

cur autem apud Platonem ex ἱκοίμην factum sit ἵκοιο, facile est uidere. Neminem igitur memoriæ suæ ualde confidere oportet: cum Victorium quoque ipsum, tanta doctrinæ copia præditum hominem, in rebus non abstrusis neque reconditis, interdum tamen uacillare uideamus.

De facultate contrariorum. emendatus & declaratus locus è secundo Aristotelis de arte dicendi. Cap. VII.

TRIBVS modis intelligi potest id, quod in philosophorum scholis tritum ac celebratum est, contrariorum eandem esse uim ac potestatem. aut enim de ui ea quæ inest in ipsis contrariis, aut de ea, qua contraria apprehenduntur, aut de ea qua efficiuntur. nos, docendi caussa, uim insitam, uim percipientem, & uim efficientem uocabimus. Ergo si de ui insita quis loquatur, non eadem est uis ac potestas contrariorum, immo uero contraria: exempli gratia: non eadem uis est insita frigori ac calori: cum frigus contrahendi uim habeat, laxandi calor: non eadem albo & nigro: cum illud uisionem disipet, hoc colligat. omnino autem, cum de hoc genere potestatis proprie ac per se agitur: ualet illa regula, quæ posita est in primo dialecticorum, Contraria de contrariis dicta, probabilia esse. Quòd si agatur de ui percipiente: tum simpliciter & absolute dici potest, eandem esse uim contrariorum. etenim album & nigrum eadem facultate cognoscimus: itemq́; consonū & dissonum: calidum & frigidum, & similia. & de hac potestate intelligendus est locus ille è principio quinti Ethicorum, ubi hoc dicitur. quinetiam ob hanc ipsam caussam contrariorum eadem est ars, eademq́; scientia. πᾶσαι γὰρ αἱ τέχναι, καὶ αἱ ποιητικαὶ, καὶ αἱ ἐπιστῆμαι, δυνάμεις εἰσίν. ait Aristoteles lib. octauo τῶν μετὰ τὰ φυσικά. Vbi autem sermo est de potestate efficiente, adhibenda quædam distinctio est. nam caussa efficiens contrariorum & quodammodo eadem est, & quodammodo non eadem. nempe eadem quidem genere, sed non eadem specie. Verbi caussa: eadem res efficit sanitatem & morbum: nempe temperatio quatuor humorum, è quibus corpus constitutum est. sed illam bona temperatio, hanc mala. itidemq́; efficiendæ uirtutis, & efficiendi uitii potestas eadem in re sita est: in consuetudine. non tamen una eademq́; consuetudo uitiosum

& uirtute

& uirtute præditum efficiet hominem: sed contraria. atque ita intelligendus est locus ille è secundo Rhetoricorum: ἡ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων, ἡ ἐναντία. in quo Victorius sui se dissimilem præbuit. legendum autem ibi est, ᾗ ἐναντία: non, ut uulgo legitur, ἡ ἐναντία. quod ego cum à primo coniectura tantum fretus iudicassem: repperi postea libros & calamo notatos, & typis descriptos, qui opinionem confirmarent meam. Quòd si una eademq; specie, aut etiam numero res potestatem efficiendi contraria in se continere dicatur: id necesse erit contingere aut non in eodem ὑποκειμένῳ: aut quod, si idem sit, non sit tamen affectum eodem modo: aut contraria illa non eadem ratione efficientur, aut non eodem quasi instrumento. Vt idem ignis & astringit & resoluit: sed astringit fortasse corium: ceram aut glaciem laxat. Aestas appetentiam rerum Venerearum & auget, & minuit: sed minuit in uiris: auget in feminis. Ebrietas alii garrulitatem affert, alii silentium. doctrinæ copia alii confidentiam, alii timiditatem. Fieri etiam potest, ut sit idem ὑποκείμενον: sed non eodem modo affectum. ut uini aut Veneris usus uni eidemq; homini, sed aliter atque aliter affecto, modo salubris est, modo noxius. Quòd si & idem sit, & eodem modo affectum: oportebit, ut dixi, contraria illa aut non eodem modo, aut non eodem quasi instrumento effici. Nam diuturna niuis contrectatio & frigus affert, & calorem: sed alterum quidem per se, alterum per quandam ἀντιπερίστασιν. Vinum & humectat, & exsiccat: sed altrum per se, alterum κατὰ συμβεβηκός. sic senectus adueniens & sicciores & humidiores facit. At idem medicus eundem hominem & interficere potest, & sanare. non tamen eodem plane instrumento. sed hoc remedio, illud ueneno. & idem geometres potest in eodem auditore & scientiam, & ignorantiam efficere: sed illam demonstratione, hanc paralogismo. Hæc mihi de hisce rebus cogitanti uenerant in mentem: quæ cũ haud prorsus ἀφιλόσοφα uiderentur: placuit, aliorum iudicio committere.

Alius locus ex eodem libro explicatus. Cap. VIII.

INEST obſcuritatis aliquid etiam in iis uerbis, quæ proxime antecedunt eum, quem modo adduximus, è rhetoricis locum. ait enim Ariſtoteles: ſi unum contrariorum eã naturam habeat, ut aut eſſe, aut fuiſſe poſsit: poſſe id probabiliter etiam de altero colligi. quod quidem uerum eſſe non uidebitur, niſi, quomodo hic accipiatur δυνατὸν, intelligas. idq; Victorium nullo modo attigiſſe miror. Δυνατοῦ enim nomen interdum ita late patet, ut amplectatur & id quod neceſſario uel fit, uel eſt, καὶ κατὰ τὰς ἄλλας τοῦ χρόνου διαφοράς: & id quod citra ullam necesſitatem. interdum autem ad hoc tantum genus, quod poſteriore loco poſuimus, pertinet, καὶ ἀντιδιαιρεῖται τῷ ἐξ ἀνάγκης. Illo priore modo ſi accipias, falſum erit, quod hic ab Ariſtotele traditur. non enim ſi poteſt ignis eſſe calidus, ſequitur, ut etiam frigidus eſſe poſsit. neque ſi poteſt moueri cælum, poteſt etiã quieſcere. nam in iis quæ neceſſario ſunt, non utrunque cõtrariorum eſt τῶν δυνατῶν, ſed alterum tantum: neque utrumlibet, ſed certo ac definite alterum. Nemo autem cauilletur hic, motum & quietem non eſſe proprie contraria. conſtat enim, hic, ut ſæpe alibi, Ariſtotelem accipere τὰ ἐναντία ἀντὶ τῶν ὁπωσδηποτοῦν ἀντικειμένων. poſteriore igitur modo accipiendum hoc loco eſt τὸ τοῦ δυνατοῦ ὄνομα. & ita uerisſimum erit, quod docetur. nam hoc modo πᾶν τὸ δυνατὸν εἶναι, δυνατόν ἐστι καὶ μὴ εἶναι. Ita diſputantur hæc ab Ariſtotele ἐν τῷ περὶ ἑρμηνείας.

Correctus Ciceronis locus ex oratione pro C. Rabirio perduellionis reo. Cap. IX.

MISERA eſt ignominia iudiciorum publicorum: miſera
„ multatio bonorum: miſerum exilium. ſed tamen in omni
„ calamitate retinetur aliquod ueſtigium libertatis. mors
„ denique ſi proponitur, in libertate moriamur. carnifex

uero,

„ uero, & obductio capitis, & nomen ipsum crucis absit nō „ modo à corpore ciuium R. sed etiam à cogitatione, ocu- „ lis, auribus. harum enim omnium rerum non solum euen- „ tus atque perpessio, sed etiam conditio, expectatio, men „ tio ipsa denique indigna ciue R. atque homine libero est. Ciceronis hæc uerba sunt è luculenta illa oratione, qua cō sul C. Rabirium defendit perduellionis reum. in quibus cum duæ uoces, seu merito, seu immerito, semper mihi suspectæ fuerint: non possum, quin suspectionem meam exponam. Harum uocum prior est, obductio. quanquam enim non sum nescius, obducere, interdum esse idē, quod, obtegere: libentius tamen hoc loco legerem, obnuptio. nam quòd hoc uocabulum nusquam alibi apud Ciceronem legatur: ne obductio quidem. & obnuptio melius, ni fallor, conueniret cum diro illo & horrendo carmine, quod paulo supra recitauerat: Caput obnubito: arbori infelici suspendito. Altera earum, quas dixi, uocum est conditio: pro qua mallem, condictio. Etenim condicere, uetere lingua, est denunciare: & condictio, denunciatio: ut & ueteres grammatici, & iurisconsulti docent. quo sensu, mirifice hic, ut opinor, quadraret. Sed hæc opi nione tantum nixa sunt. quare cohibeamus assensionem, dum aliquid certius & exploratius afferatur.

Ciceronis loci duo ex Aeschine, ut uidetur, imitati. Cap. X.

CICERO, cum in tertia oratione in Catilinam commemo raret ea signa, eaq; prodigia, quibus dii immortales immi nens periculum præmonstrauerant, populumq; R. ut sibi caueret, præmonuerant, affirmauit, eos ita præsentes opem tulisse, ut pene oculis uideri possent. & paulo post, tam multa signa se consule diuinitus extitisse dicit: ut hæc, inquit, quæ nunc fiunt, canere dii immortales uiderētur. Credi autem potest imitatus esse hac in parte locum illum Aeschinis ex oratione aduersus Ctesiphontem: ubi ait, deos ita prædixisse, ac præsignificasse populo Atheniensi mala,

mala, quæ ei rhetorum quorundam culpa imminerent, ut prope humana uoce assumpta clamarent, cauendum esse. Verba Græci oratoris hæc sunt. ἀλλ' οὐ προύλεγον, οὐ προεσήμαινον ἡμῖν οἱ θεοὶ φυλάξασθαι, μονονουχὶ ἀνθρώπων φωνὰς προσκτησάμενοι. nam quod, uidere oculis, ibi Cicero dixit, eodem loquendi genere Aeschines usus erat paulo supra: etsi non eadem de re loquens. ὁρᾶτε τοῖς ὀφθαλμοῖς τὸν ἐξάγιστον καὶ ἐπάρατον λιμένα τετειχισμένον. eam autem orationem conuerterat, ut quidem creditur, Cicero. quo facilius ipsi, quæ ex ea imitaretur, in mentem uenire potuerunt. nam pulcherrimum illum locum è secunda agraria, Ponite ante oculos uobis Rullum in Ponto: & illum item ex undecima Philippica,

„ Ponite igitur ante oculos P. C. miseram quidem illam &

„ flebilem speciem, sed ad incitandos animos uestros neces-

„ sariam, nocturnum impetum in urbem Asiæ clarissimam,

& quæ sequuntur: eorum igitur locorum utrunque quin ex eadem Aeschinis oratione expresserit, non sane admodum dubito. Locus autem Aeschinis, unde illos imitatos esse credo, hic est. Γένεσθε δή μοι μικρὸν χρόνον, τὴν διάνοιαν, μὴ ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ἀλλ' ἐν τῷ θεάτρῳ, καὶ νομίσατε ὁρᾶν προϊόντα τὸν κήρυκα, & cetera. & paulo post: Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς σώμασιν οὐ παρεγένεσθε, ταῖς γε διανοίαις ἀποβλέψατ' αὐτῶν εἰς τὰς συμφορὰς, καὶ νομίσατε ὁρᾶν ἁλισκομένην τὴν πόλιν, τειχῶν κατασκαφὰς, ἐμπρήσεις οἰκιῶν, ἀγομένας γυναῖκας, καὶ παῖδας εἰς δουλείαν, πρεσβύτας ἀνθρώπους, πρεσβύτιδας γυναῖκας, ὀψὲ μεταμανθάνοντας τὴν ἐλευθερίαν, κλαίοντας, ἱκετεύοντας ὑμᾶς, ὀργιζομένους, οὐ τοῖς τιμωρουμένοις, ἀλλὰ τοῖς τούτων αἰτίοις. quo quidem subiectionis exemplo uix ullum posse reperiri pulchrius puto.

E declamatione in Salustium loci aliquot, qui ex Aeschine expressi uidentur. Cap. XI.

Ex eadem Aeschinis oratione sumptum est id, quod positum est ad finem illius declamationis, qua Cicero, tanquam à Salustio prouocatus, respondere ei fingitur. ita enim

,, nim ibi scriptum est. Finem dicendi P. C. faciam. sæpe e-
,, nim grauius uidi offendere animos auditorum, eos, qui
,, aliena flagitia aperte dixerunt, quàm eos qui commise-
runt. apud Aeschinem enim ita legimus. ἤδη γάρ ποτε εἶδον μισηθέντας τοὺς τὰ τῶν πλησίον αἰσχρὰ λίαν σαφῶς λέγοντας. quod autē
statim subiungitur. Mihi quidem ratio habenda est, non, quid Salustius merito debeat audire: sed ut ea dicam, si qua ego honeste effari possum: uidetur imitatum ex illo Demosthenis. ὀκνῶ, μὴ περὶ σοῦ τὰ προσήκοντα λέγων, αὐτὸς οὐ προσήκοντας ἐμαυτῷ δόξω προῃρῆσθαι λόγους. aut ex hoc, quod in eadem oratione legitur. πολλὰ γοῦν ἕτερ' εἰπεῖν ἔχων περὶ αὐτοῦ παραλείψω. οὐ γὰρ ὅσ' ἂν δείξαιμι προσόντ' αἰσχρὰ τούτῳ καὶ ὀνείδη, πάντ' οἶμαι δεῖν δυσχερῶς λέγειν: ἀλλ' ὅσα μηδὲν αἰσχρόν ἐστιν εἰπεῖν ἐμοί.

Inficetum, non, ut uulgo, Infacetum scribi oportere: & ex eadem coniugatione cetera ad eundem modum. Cap. XII.

CVM iampridem in ueteribus Catulli libris scriptum reperissem,

O sæclum insipiens, & inficetum: itemq́;
Pleni ruris & inficetiarum: &
Idem inficeto est inficetior rure:

præterieram ea omnia, tanquam errata librariorum: eramq́; secutus uulgarem consuetudinem, qua iam receptum est, ut per a litteram, non per i, cuncta illa uocabula & scribantur, & pronuncientur. nuper autem cum ea de re paulo attentius cogitassem, plane adductus sum in eam sententiam, ut ueterem illam scribendi rationem probam & incorruptam: eam autem, qua uulgo nunc utimur, prauam, & corruptam iudicarem. Vt enim ab æquo, non inæquus, sed iniquus: & ab amico, non inamicus, sed inimicus: & à sapiente, non insapiens, sed insipiens: & à facio, non infacio, sed inficio dicitur: sic à faceto, non infacetum, sed inficetum dicendum uidetur. Nam illud quoque non nihil est, quòd Angelum Politianum,

num, eruditiſsimum, & accuratiſsimum hominem, ita ſcribere ſolitum conſtat. Hermolaus quoque Barbarus, qui, quæ urbs orbis terrarum lumen eſt, eius ipſe urbis maximum lumen fuit, ita ſcribenda hæc cenſuit. illius e- „ nim uerba hæc ſunt ex emendationibus Plinianis. Cum in- „ ficetus, non infacetus, dicatur, auctore uel Catullo, ſcri „ bendum eſt, Inficetiſsime.

Correctus & illuſtratus Ariſtotelis locus è libro quinto Ethicorum. Cap. XIII.

Aristoteles libro quinto Ethicorum cum ius ciuile ita diuiſiſſet, ut aliud naturale eſſe, aliud legitimum diceret: legitimi exempla hæc poſuit, Mina captiuos redimere: capram, non oues duas immolare: Braſidæ ſacra facere. quorum primum & poſtremum unde ſumpta ſint, ſatis conſtat: medium ita non commune ac contritum eſt, ut Michael Epheſius temere id confictum, non ex ulla hiſtoria ſumptum putarit. Quod cū mihi ſemper ſuſpectum uiſum eſſet: memini me, octo abhinc annos, cum eum librū Luteciæ publice interpretarer, ita dicere: mendoſam mihi eius loci ſcripturam uideri: ſic tamen, ut non magno negocio corrigi poſſet. neque enim legendum, αἶγα θύειν, ἀλλὰ μὴ δύο πρόβατα: ſed, αἶγα Διὶ θύειν, ἀλλὰ μὴ πρόβατα: id eſt, capra, non ouibus, rem diuinam Ioui facere. Id acceptum eſſe ex Herodoto, qui in Euterpe narrat, ab iis Aegyptiis, qui Iouis Thebani templum accolunt, ſunt ue è Thebana præfectura, non oues, ſed capras tantum immolari: cum contra, qui ſunt è præfectura Mendeſia, capris abſtineāt, immolent oues. utriuſque autem ritus fabuloſas quaſdam origines pluribus uerbis perſequitur. Hoc ex me poſtea auditum Dionyſius Lambinus, homo ſingulari doctrina & acerrimo iudicio præditus, ita probauit, ut interpretationem Ariſtotelei loci ſuam, ad meam correctionem accommodarit.

Verbum διαψεύδεσθαι, quodam loco è secundo Rhetoricorum Aristotelis non uideri ita accipiendum, ut Victorius censuit. Cap. XIIII.

TRIA omnino sunt, quæ efficiunt, ut ii qui consilium dant, digni iudicentur, quibus credamus, quosq; duces in rebus suscipiendis ac gerendis sequamur: prudentia, probitas, & beneuolentia erga nos. horum trium si quid abfuerit, non satis tutum est, eorum consilio fidere. nam & qui tum bonus uir erit, tum amicus nobis, si idem parum prudens ac consideratus fuerit, falsus ipse, nos fallet. & qui callidus atque acutus est, si aut improbus sit, aut male animatus in nos, in fraudem inducet potius, quàm bono & utili consilio adiuuet. etiam si qui & prudens est, & uir bonus, nisi beneuolentia nos aliqua complectatur, non ualde laborabit, quid nobis futurum sit. itaque dabit quidem ille nobis consilium bona fide, & sine fallacia: sed tamen non ita cogitate, ut si aliqua nobis cum ipso esset coniunctio. quare poterit fallere. quòd si etiam inimicus sit: nunquam sane nobis auctor erit, ut id faciamus, quod ipse nobis optimum fore cognoscet. tria illa in quo inerunt, is neque uolet fallere, & uix poterit falli. Hoc Aristoteles libro secundo Rhetoricorum his uerbis docuit. Τοῦ μὲν οὖν αὐτοὺς εἶναι πιστοὺς τοὺς λέγοντας, τρία ἐστὶ τὰ αἴτια. τοσαῦτα γάρ ἐστι, δι' ἃ πιστεύομεν, ἔξω τῶν ἀποδείξεων. ἔστι δὲ ταῦτα, φρόνησις, καὶ ἀρετὴ, καὶ εὔνοια. διαψεύδονται γὰρ περὶ ὧν λέγουσιν, ἢ συμβουλεύουσιν, ἢ διὰ πάντα ταῦτα, ἢ διὰ τούτων τι. ἢ γὰρ δι' ἀφροσύνην οὐκ ὀρθῶς δοξάζουσιν. ἢ δοξάζοντες ὀρθῶς, διὰ μοχθηρίαν οὐ τὰ δοκοῦντα λέγουσιν, ἢ φρόνιμοι μὲν καὶ ἐπιεικεῖς εἰσιν, ἀλλ' οὐκ εὖνοι. διόπερ ἐνδέχεται μὴ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν γιγνώσκοντας. καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν. quibus in uerbis Petrus Victorius illud διαψεύδονται, exponit, labuntur, ac decipiuntur: & probat, id uerbum interdum eo sensu capi, probato alio quodam Aristotelis loco. Ego autem, ut probes, uerbum πολύσημον hoc aut illo modo accipi, non

puto hoc ſatis eſſe, ſi doceas, etiam alibi eam uim habere. uidendum illud quoque arbitror, ea, quam afferas, interpretatio ei loco, quem declares, conueniat ne an minus. nam ſi in illo uerſu,

Depreſſo incipiat iam tum mihi taurus aratro
Ingemere: dicerem, taurum eſſe ſecundum ſignum Zodiaci: non eo minus errarem, ſi oſtenderem, eam uocem id ualere in illo,

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus.

Quanquam igitur διαψεύδεσθαι interdum ualet idem, quod labi ac decipi: tamen qui in eo, quem recitaui, loco ita exponat, labi ipſum ac decipi puto. nam is qui cognoſcens, quid ſit optimum factu, nihilo minus aut malitia, aut odio ductus, aliud ſuadet, διαψεύδεται ex Ariſtotelis ſententia: neque tamen labitur ac decipitur: ſed fallit ac decipit. ergo præſtare arbitror, ut, διαψεύδονται, exponamus, fallunt. quòd ſi quis obiiciat, id uerbum hoc ſenſu non conuenire in eum, qui uir bonus amicusq; ſit, ſed per imprudentiam inutile conſilium det: huic ego reſpondeo, fallere dici non nunquam etiam illos, qui ſine ulla mala, ut ait Plautus, malitia, in errorem inducunt eos, quibuſcum agunt. Non enim uetus illud iuſiurandum ita concipi uoluiſſent, Si ſciens fallo: niſi etiam inſcientem poſſe falere iudicaſſent.

Quid apud Catullum, aſini nomine intelligendum eſſe uideatur. Cap. XV.

ASINVM uidetur Catullus dixiſſe, non animal, quod uulgo notum eſt: ſed lapidem molarem: in epigrammate, quo exagitauit Aemilii cuiuſdam deformitatem, quem ait piſtrino atque aſino tradi oportere. Græci certe & beſtiā illam, & molam eodem nomine appellant. itaque Heſychius ὄνον ait eſſe ſuperiorem in piſtrino lapidem: Euſtathius autem, τὸ κινέμενον τῦ μύλου. & in primo ἀναβάσεως ita ſcriptum eſt: Οἱ δὲ ἐνοικῦντες ὄνους ἀλέτας περὶ τὸν ποταμὸν ὀρύττοντες,

τες, καὶ ποιοῦντες, εἰς Βαβυλῶνα ἦγον, καὶ ἐπώλουν, καὶ ἀνταγοράζοντες σῖτον, ἔζων. quorum uerborum hæc eſt Romuli Amaſæi intepretatio. Incolæ aſinarias molas circa flumen cædunt,
„ excuſasq́; Babylonem deportant, iisq́; uenditis coempto
„ frumento famem leuant. qui cur aſinarias molas dixerit non uideo. ego lapides molares tantum dixiſſem. nam illud ἀλέτους additum eſt in Græco ſermone ad tollendam uocis ambiguitatem, quæ in latino nulla eſt. Quinetiam piſcem ὄνον ex eo uocatum eſſe credo: quod in cerebro lapides habeat molarum ſimiles. quanquam alii ab aſinini corii ſimilitudine dictum autumant.

Male conuerſos uideri à Cicerone tres Euripidis uerſus. Cap. XVI.

NON ſine cauſſa, ait Cicero, cum Oreſtem doceret Euripi-
„ des, primos tris uerſus reuocaſſe dicitur Socrates.
„ Neque tam terribilis ulla fando oratio eſt,
„ Neque fors, neque ira cælitum inuectum malum,
„ Quod non natura humana patiendo ferat.

Qui, ſi cuique fas eſt, id quod ſentit, dicere, uidetur eorum uerſuum ſententiam aut non ſatis percepiſſe, aut non fideliter reddidiſſe. quod ut iudicari ab aliis poſſit, Græcos Euripidi ſubiiciam.

Οὐκ ἔστιν οὐδὲν δεινὸν, ὧδ᾽ εἰπεῖν ἔπος,
Οὐδὲ πάθος, οὐδὲ ξυμφορὰ θεήλατος,
Ης οὐκ ἂν ἄραιτ᾽ ἄχθος ἀνθρώπου φύσις.

primum igitur uerſum, ſi Ciceronem ſequare, ita accipias, neceſſe eſt. οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἔπος ὧδε δεινὸν εἰπεῖν. id eſt. nullum eſt uerbum ita terribile dictu. quod ſane, ne quid diſſimulem, mihi quidem non placet. ac fieri poteſt, ut fallar. ſed dico id, quod uidetur. Deinde, πάθος quàm apte reddatur fors: alii uiderint. poſtremo in tertio uerſu nulla eſt pàtientiæ ac tolerantiæ ſignificatio. potiusq́; hoc dicere Euripidem puto. Nihil, ut uno uerbo eloquar, dirum ac terribile eſt: neque morbus, neque à diis inuecta calamitas, cuius grauitati hominum natura ac conditio expoſita nõ

ſit. id quod ſtatim confirmat inuſitato, & antea inaudito ſupplicii genere, quo à diis affectus eſt Tantalus. Neque ignoro, quàm ſit periculoſæ, ut ait Flaccus, plenum opus aleæ, à Cicerone diſſentire: uerumtamen. Mecum quidem græcus eius poetæ explicator, quiſquis eſt, facit.

De quodam loco ex epiſtolis ad C. Trebatium accurate diſputatum. Cap. XVII.

ANGELVS Politianus capite XXVII. miſcellaneorum illuſtrare conatus eſt hunc Ciceronis locum ex epiſtola ad
„ Trebatium. Hoc tibi tam ignoſcemus nos amici, quàm
„ ignouerunt Medeæ, quæ Corinthum arcem altam habe-
„ bant, matronæ opulentæ optimates, quibus illa manibus
„ gypſatisſimis perſuaſit, ne ſibi uitio illæ uerterent, quòd
„ abeſſet à patria.
„ Nam multi ſuam rem bene geſſere, & publicam patria procul:
„ Multi, qui domi ætatem agerent, propterea ſunt improbati.

quod enim neminem ante ſe ne ſuſpicatum quidem eſſe gloriatur, ait, hos duos eſſe uerſus ex Ennii Medea ex his Euripideis expreſſos.

Κορίνθιαι γυναῖκες, ἐξῆλθον δόμων,
μή μοί τι μέμψησθ᾽. οἶδα γὰρ πολλοὺς βροτῶν
σεμνοὺς γεγῶτας, τοὺς μὲν ὀμμάτων ἄπο,
τοὺς δ᾽ ἐν θυραίοις. οἱ δ᾽ ἀφ᾽ ἡσύχου ποδὸς
δύσκλειαν ἐκτήσαντο καὶ ῥᾳθυμίαν.

Petrus quoque Victorius libro XX. uariarum lectionum idem ſentire ſe, quod tradiderat Politianus, oſtendit. neque unquam quenquam audiui, qui ea de re ullo modo dubitandum putaret. Ego autem, quanquam apud me plurimum & Politiani & Victorii ualet auctoritas, mirifice tamen ab utroque diſſentio. quocirca hoc loco, quid de illis uerſibus ſentiam aperire conſtitui: ut ab eruditis hominibus, merito an immerito id faciam, iudicetur. In primis

primis igitur latinos uersus male ab eis distinctos, ad hunc autem modum distinguendos censeo.

. . . . nam multi suam
Rem bene gessere, & publicam, patria procul.
Multi, domi qui ætatem egerunt, propterea
Sunt improbati.

nam quòd, egerunt, lego, ubi uulgo legitur, agerent: ueteres in eo libros auctores habeo. & ipse quoque Victorius ita legit. at hoc quidem leue est. illud grauius, quòd plane iudico necesse esse, ut aut ne sint ii uersus Euripidis à latino poeta conuersi: aut ut eos siue Ennius, siue quis alius fuit, qui ita interpretatus est, non intellexerit, & in sententiã alienissimam detorserit. Nam apud Euripidem quidem cum Medea præ dolore iam non compos animi, domi clausam se contineret, excruciaretq; se, & eos, quasi à furiis agitata, clamores ederet, qui etiam foris exaudirentur: Corinthiæ mulieres, è quibus constat chorus, orant nutricem, ut ad eam adeat, ipsamq; educat ex ædibus. sperabant enim se aspectu & alloquio suo illum doloris ardorem aliqua ex parte mitigaturas. Paulo post igitur domo egrediens Medea ita eas affatur.

Κορίνθιαι γυναῖκες, ἐξῆλθον δόμων.
μή μοί τι μέμψησθε.

id est. Corinthiæ mulieres, egressa sum ex ædibus, ne quid mihi succenseatis. quasi diceret. Non equidem libenter hoc tempore in aspectum hominum prodeo. omnes enim, quos grauior aliquis urget dolor, tenebras & solitudinem quærunt: lucem & frequentiam oderunt. uerumtamen cum uestro nomine rogata essem, ut huc prodirem, prodii: ne, si prodire nollem, uos id forte superbia quadam ac contemptu uestri à me fieri crederetis. At illo altero modo, ita accipienda erunt hæc uerba. ἐξῆλθον δόμων. id est patriam meam reliqui. μή μοι μέμψησθε. id est. nolite id mihi uitio uertere. quod mihi quidem alienum καὶ ἀπροσδιόνυσον uidetur. Sequitur. οἶδα γὰρ πολλοὺς βροτῶν σεμνοὺς γεγῶτας, τοὺς μὲν ὀμμάτων ἄπο, τοὺς δ' ἐν θυραίοις. quæ ita interpretor. noui enim multos mortalium, qui arrogantes habiti sunt, quòd

quòd se uidendos exhibere nollent. alios contra, quòd in atriis sedentes, uiderentur de se quasi spectaculum quoddam præbere, in eandem opinionem uenisse. Nam quòd ille Ciceronianus poeta σεμνοὺς accipit eos, qui rem suam & publicam bene gesserunt: ego eo nomine superbos & arrogantes accipio. & ita accepit Euripides in illo uersu ex Hippolyto: Μισεῖν τὸ σεμνὸν, καὶ τὸ μὴ πᾶσιν φίλον. & in illo ex eadem fabula: Οἴμοι. τὸ σεμνὸν ὥς μ' ἀποκτενεῖ τὸ σόν. & in illis pulcherrimis uersibus ex Alcestide:

Ὄντας δὲ θνητοὺς, θνητὰ καὶ φρονεῖν χρεών.
ὡς τοῖς γε σεμνοῖς, καὶ συνωφρυωμένοις
ἅπασίν ἐστιν, ὥς γ' ἐμοὶ χρῆσθαι κριτῇ,
ὁ βίος ἀληθῶς οὐ βίος, ἀλλὰ συμφορά.

Sequitur. οἱ δ' ἀφ' ἡσύχου ποδὸς δύσκλειαν ἐκτήσαντο καὶ ῥαθυμίαν. id est. alii contra, quòd se quieti tradidissent, inglorii habiti sunt, & ignaui. Hoc enim significare uult, solere homines omnia quæ ab aliis fiunt, ad deteriorem partem accipere, & undique captare maledicendi occasionem. Illa autem quomodo interpretatus sit latinus ille, si modo interpretari uoluit, nihil attinet dicere. res ipsa loquitur. ex his, cæcutiam ipse, an merito alios παρεωρακέναι arbitrer, existimari potest.

Locus Platonis è Phædro, allata uetere quadam Atheniensium consuetudine illustratus. Cap. XVIII.

SOCRATEM Phædrus cum adducere uellet ad idem argumentum tractandum, quo ipse scriptam Lysiæ orationem paulo ante recitarat, ita ei blandiens apud Platonem inducitur. Καί σοι ἐγὼ, ὥσπερ οἱ ἐννέα ἄρχοντες, ὑπισχνοῦμαι χρυσῆν εἰκόνα ἰσομέτρητον εἰς Δελφοὺς ἀναθήσειν, οὐ μόνον ἐμαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ σήν. quæsitum est autem ex me, quænam esset aurea illa statua, quam Delphis ponere solitos archontas ex eo intelligeretur: & qua de caussa id fieret. Respondi, nouem Atheniensium archontas, id est, eponymum, regem, polemarchum,

lemarchum, & ſex theſmothetas, cum magiſtratum inirent, publice iurare ſolitos, ſe obſeruaturos eſſe leges, neque paſſuros fidem ſuam donis muneribus ue corrumpi: ſi quis ipſorum ſecus feciſſet, eum multæ nomine auream ſtatuam ſuam penſurum eſſe. Eius rei auctor eſt Iulius Pollux libro onomaſtici ad Commodum Cæſarem octauo. Cypſelidarum autem anathema, de quo non ita multo poſt ea, quæ poſui, uerba apud Platonem mentio eſt, quodnam fuerit, copioſe Pauſanias in Eliacis docet.

Quod diſcrimen ſit accuſationis & maledictionis, è Demoſthene, & Cicerone. Cap. XIX.

TRADITVM eſt accurate & diligenter à M. Tullio in Cœliana defenſione, quid inter accuſationem ac maledictionem intereſſet. olim autem Demoſthenes etiam iſta diſtinxerat: ut quamuis non plane idem ab utroque dicatur: dubium tamen non habeam, quin Cicero in ea re tractanda ſummi Græci oratoris ueſtigia ſit perſecutus. Vtrunque igitur locum meo more deſcribam, ut comparentur. Demoſthenes περὶ στεφάνου. Καί τοι καὶ τοῦτο ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι. ἐγὼ λοιδορίαν κατηγορίας τούτῳ διαφέρειν ἡγοῦμαι, τῷ τὴν μὲν κατηγορίαν ἀδικήματ' ἔχειν, ὧν ἐν τοῖς νόμοις εἰσὶν αἱ τιμωρίαι. τὴν δὲ λοιδορίαν βλασφημίας, ἃς κατὰ τὴν αὐτῶν φύσιν τοῖς ἐχθροῖς περὶ ἀλλήλων συμβαίνοι λέγειν. Cicero pro Cœlio. Sed aliud eſt maledicere, aliud accuſare. Accuſatio crimen deſiderat: rem ut definiat: nomine ut notet: argumento probet: teſte confirmet. maledictio autem nihil habet propoſiti præter contumeliam: quæ, ſi petulantius iaciatur, (ita enim legendum eſt: nō, ut uulgo, iactatur.) conuicium: ſi facetius, urbanitas nominatur.

De ui ueritatis. Ciceronis sententia ex Aeschine. Liuii loci duo emendati. Cap. xx.

EMERGERE tandem & existere ueritatem, neque ullis unquam machinis ita premi, ut opprimatur, multi grauesq; auctores sæpe dixerunt: Cicero inter ceteros, qui cum hanc grauissimam & dignitatis plenissimam sentētiam ponere in Cœliana defensione uellet, ex Aeschine eam prope
„ interpretatus est. O magna, inquit, uis ueritatis, quæ cō
„ tra hominum ingenia, calliditatem, solertiam, contraq;
„ fictas omnium insidias facile se per se ipsa defendat. Aeschines autem ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου. οὕτως ἰσχυρόν ἐστιν, inquit, ἡ ἀλήθεια, ὥστε πάντων ἐπικρατεῖν τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν. Etiam apud Liuium Q. Fabius Maximus idem dicit, in illo pulcherrimo sermone, quem habuit cum L. Paullo aduersus Annibalem proficiscente. sed is locus ita deprauatus circum-
„ fertur, ut intelligi non queat. ita enim legitur. A uerita-
„ te laborare nimis ius sæpe aiunt: extingui nunquam. Sed uocem, ius, in ueteribus, libris non legi, admonuerunt etiam alii. Mihi, cum eum locum accurate legerem, inci
„ dit suspectio, ita corrigendum esse. Veritatem laborare
„ nimis sæpe, aiunt: extingui nunquam. id igitur in libri mei margine ascripseram, addita ea nota, qua coniecturas meas distinguere soleo ab iis mutationibus, quas uetustis libris auctoribus facio. Sed cum postea διὰ χρόνου accidisset mihi, ut eum ipsum locum inspicerem: uisum est, librum quoque ueterem, quem habeo, consulere: si quid is forteme am coniecturam adiuuaret. Repperi autem plus etiam, quàm uolueram. etenim ne una quidem littera plus minus ue habebat, quàm ut ego diuinaram. sed ea inspectio iter mihi aperuit ad tollendum ex eo loco mendum al
„ terum. nam quod statim subiicit Fabius: Gloriam qui spre
„ uerit, ueram habebit: uix uerum uidetur, ita simpliciter, & sine ulla adiectione prolatum. quid enim? ἀφιλότιμον εἶναι, laudi

laudi ne datur, an in uitio ponitur? quàm multi gloriam ſpernunt ignaui & nulli precii homines? Cum igitur in
„ meo libro legatur, Gloriam quam qui ſpreuerit, ueram
„ habebit: coniicio legendum, Gloriam uanam qui ſpreue
„ rit, ueram habebit. ſic enim & uerior erit ſententia, & illa contrariorum relatione ornatior, & melius cohærebit cum eo, quod paulo ſupra dixerat Fabius. Reſiſtes
„ autem, aduerſus famam rumoresq; hominum ſi ſatis fir-
„ mus ſteteris: ſi te neque collegæ uana gloria, neque tua falſa infamia mouerit. quàm facile uero librarius in eo labi potuerit, cum quiuis facile uideat, λεπτολογεῖν non eſt meum.

Mulieres eruditas plærunque libidinoſas eſſe, duorum poetarum teſtimoniis confirmatum. Iuuenalis locus cum quodam Platonis collatus. Cap. XXI.

VAFERRIMVS poeta, quiq; omnia ſuæ tempeſtatis hominum uitia & nouerat optime, & inſectabatur liberrime, Iuuenalis, in ea ſatyra, qua mulierum improbitatem detexit, non obſcure ſignificauit, diſplicere ſibi mulieres eruditas, & diſertas.

Non habeat, inquit, matrona, tibi quæ iũcta recumbit
Dicendi genus, aut curtum ſermone rotato
Torqueat enthymema, nec hiſtorias ſciat omnes.

Euripides quoque, magnus & ipſe mulierum oſor, etſi dictus eſt à quodam eas odiſſe in choro, amare in thoro, eiuſdem ſententiæ fuit. putauit enim, id quod res eſt, cautas & ingenioſas feminas promptiores & acutiores eſſe ad ſtruendas machinas, quibus decipiant uiros. itaque apud eum ita Hippolytus loquitur.

Σοφὴν δὲ μισῶ. μὴ γὰρ ἔν γ᾽ ἐμοῖς δόμοις
Εἴη φρονοῦσα πλεῖον, ἢ γυναῖκα χρή.

Τὸ γὰρ πανοῦργον μᾶλλον ἐντίκτει Κύπρις
Ἐν ταῖς σοφαῖσιν. id est.
Odi eruditam. ne meæ unquam ſit domi,
Quæ plus ſciat, quàm mulierem ſcire expedit.
Nanque eruditis ipſa maiorem Cypris
Aſtutiam indit.

& ſane non nimis pudicas eſſe ingenioſas & eruditas mulieres, fidem facere poterit Sappho. neque mirum. multas enim hiſtorias legunt, peccare, ut ait Flaccus, docentes. ſed in iis, quæ ſupra retuli Iuuenalis uerbis, conſtat, metaphoram eſſe à iaculis ſumptam, quæ breuia cũ ſint, rotando torqueri ſolent. eadem autem uſus eſt Plato: cum Lacedæmoniorum loquendi conſuetudinem exponeret: quos ait, initio uideri ſolitos rudes & imperitos: ſed poſtea torquere ac uibrare breue aliquod dictũ: ut is, qui cum diſſerebant, puer præ ipſis uideretur. eius uerba ſunt. εἰ γὰρ ἐθέλοι τις Λακεδαιμονίων τῷ φαυλοτάτῳ συγγενέσθαι, τὰ μὲν πολλὰ ἐν τοῖς λόγοις εὑρήσει αὐτὸν φαῦλόν τινα φαινόμενον. ἔπειτα ὅπου ἂν τύχοι τῶν λεγομένων, ἐνέβαλε ῥῆμα ἄξιον λόγου βραχὺ καὶ κατεστραμμένον, ὥσπερ δεινὸς ἀκοντιστὴς, ὥστε φαίνεσθαι τὸν προσδιαλεγόμενον παιδὸς μηδὲν βελτίω.

Iphicratis multa dicta, quibus elatus & excelſus ipſius animus oſtenditur. Cap. XXII.

RERVM bellicarum gloria non ætatis modo ſuæ imperatores uiciſſe, ſed ſuperiorum etiam quemlibet adæquaſſe Athenienſis Iphicrates dicitur. idemq; eloquentiæ ſtudiis deditus fuiſſe, & cum ſæpe dixiſſe in publico, tum oſtentationis quoque gratia domi non nunquam declamitaſſe perhibetur. erat autem excelſo uir & elato animo, quiq; de ſe interdum magnificentius, quàm uulgi aures libenter ferre poſſent prædicaret. Itaque cum orationem de ſtatua ſibi ab Athenienſibus poſita aduerſus Harmodium

modium quendam è ueteris illius tyrannicidæ posteris haberet, multa dixit de seipso animose, & prope arroganter: ut Dionysius Halicarnasseus non alio magis argumẽto refellerit eos, qui orationem illam Iphicrati à Lysia scriptam esse dicebant, quàm quòd à Lysiæ moderatione nimium longe abesset. In ea hoc dixit, quòd aduersarius generis sui nobilitatem extollens, illius obscuritatem, & ignobilitatem exagitauerat, ut quisque uirtute maxime præstaret, ita nobilissimum esse. nam ne Harmodium quidem & Aristogitonem nobiles fuisse prius, quàm præclarum aliquid designassent. Item illud: se maiorem habere cognationem cum illis, quàm ipsum illum quo cũ contenderet: quo sua, quàm illius, facta propius ad eorum gloriam accederent. &, Meorum nobilitas à me incipiet: tuorum in te desinet. quæ omnia imitatus est, quicunque scripsit declamationem in Salustium. sed & ex eadem oratione hæc repperi. Si qualis ego sum, tales uobis septem imperatores fuissent, deserta iam esset & inculta Lacedæmon. Et cum de Harmodio & Aristogitone ageret: Quorum, inquit, ego si temporibus fuissem, aut assumpsissem eos ad societatem præclari illius operis, aut ipse ab eis ascitus essem. Et, Vos fortasse Athenienses istam mihi columnam, & istas in ea inscriptas litteras, præclarum quiddam, & gloriatione dignum à uobis contigisse arbitramini. at mihi columna cælum attingens in Peloponneso uirtutis meæ testis constituta est. Hæc postrema quibus uerbis Græce pronunciata sint, si quis uidere cupit, reperiet apud Aelium Aristidem ἐν τῷ περὶ τοῦ παραφθέγματος.

Medicum fuisse Herculem, & sanatam ab eo Alcestin, quum iam deposita esset. Cap. XXIII.

SCRIBIT Plutarchus, fortissimum heroum Herculem medicinæ peritum fuisse. itaque quod apud Euripidem legitur de Alcestide, quam, cum mortem pro uiro suo Ad-

meto obiisset, Hercules cum ipsa Morte luctatus, per uim ei eripuisse, & uiuam ad Admetum reduxisse narratur: ita intelligendum esse: cum Alcestis ita grauiter ægrotaret, ut deposita iam & desperata esset, uenisse Herculem, & medendi arte, qua excellebat, ei ualetudinem pristinam reddidisse. Admeto autem ea in re gratificari uoluit. non enim minus amabat Admetum Hercules, quàm Alcestin Admetus.

De immani crudelitate regis Deiotari. Cap. XXIIII.

Atroci admodum & barbaro ingenio fuisse oportet regem Deiotarum: si uerum est, quòd de eo idem, quem modo nominaui, Plutarchus memoriæ prodidit. & sane is est auctor Plutarchus, quem nemo spernere, ut parum idoneum posit. Ait autem, Deiotaro plures fuisse filios: quorum cum ipse uni relinquere imperium, atque omne patrimonium suum cuperet: quo id facilius efficeret, ceteros omnis manibus suis trucidauit: uinitorum exemplo, qui cum uitis aliqua complures emiserit surculos, unum modo ex eis relinquere, alios amputare consueuerunt: ut is qui relinquitur, maior & robustior fiat.

De lege quadam Persarum humanitatis plena. Cap. XXV.

Multae olim apud Persas leges fuisse traduntur: ex quibus facile intelligi potest, singularem quandam eius gentis sapientiam fuisse. Atque earum in unam nuper cum inciderim, quæ neque multis, nisi me fallit animus, cognita est, & dignissima, quæ cognoscatur ab omnibus: iudicaui non ingratum fore iis qui hæc legent, si eam hoc loco proponerem. Erat igitur apud eos ita cõstitutum, ut cum quis in iudicio argueretur aliquid fecisse contra leges, etiam si liquido constaret, eum culpæ affinem esse,

ſe, non tamen ſtatim comdemnaretur: ſed prius inquireretur diligentisſime in omnem illius uitam, inireturq; ratio, plura ne turpiter & flagitioſe, an bene laudabiliterq; gesſiſſet. tum ſi uincebat turpium numerus, condemnabatur: ſin præponderabantur honeſtis turpia, abſoluebatur. Cogitabant enim, humanarum uirium non eſſe, rectum curſum perpetuo tenere: habendos pro bonis uiris eos, non qui nunquam peccarent: ſed qui ſæpius honeſte agerent. Hanc ipſam legem ego ab iis quoque, quorum in manus hi libri uenient, obſeruari ſummopere cupio: ut ne ſtatim eos reiiciant ac condemnent, ſi quid in eis à me peccatum deprehenderint. nam ſi, ratione fideliter inita, maior τῶν ἐσφαλμένων, ἢ τῶν κατορθωμένων, numerus fuerit: tum, equidem, quin reiiciantur, & ſordeant, non recuſo.

F I N I S.

Erratorum correctio.

		Delenda.	Reponenda.
pag. 1. uer.	12	parænefis	paræneſis
7.	9	reiiceret,aſpernaretur:	reiiceret, & aſpernaretur:
11:	19	falſus	faſſus
24.	15	diis	dies
25	8	iu	in
38.	4	ego quodammodo	ego ita quodammodo

in eadem pagina, uerſus ille, quem negaui à me emendari poſſe, qui quidem ita legitur,

* Cui nihil iucundius quiſquam uiuit.

uide, num ita corrigi poſsit:

Vino nihil iucundius quicquam cluet.

40:	10	Sophoclis	Euripidis
53:	29	flatonis	Platonis
61:	17	Centimanum	Centimanumq;
66.	20	mis	mi
84:	31	redimi	redimiri
87:	4	III.	IIII.
92.	1	ſctiptum	ſcriptum
ead.	10	ἐμαντῷ	ἐμαυτῷ

Non dubitamus, quin inſint etiam alia non nulla. quod caueri nullo modo poteſt, in ijs preſertim libris, qui tunc primum eduntur. ſed cũ ea, ut ſperamus, & pauca, & leuia ſint: æquum lectorem, ea ut nos condonet, oramus.

NICOLAVS NATHANAELVS CRETENSIS LECTORIBVS S. D.

CVM liber hic absolutus iam esset, egerunt cum Mureto quidam honestissimi homines, & cum eo magna familiaritate coniuncti, ut quicquid in toto opere Græce scriptum esset, Latine interpretaretur, & hic in extremo subiiceret: fore enim alioqui, ut multos legendi cupidos, Græci sermonis ignoratio retardaret. id ipse, cum sit alioqui studiosissimus gratificandi suis, neque laborem subterfugere ullum soleat, quo eorum uoluntati obsequatur, non tamen negauit modo, sed etiam pernegauit. Deiecti hac spe, postularunt, ut id saltem ab alio quopiam fieri permitteret. ille diu reluctatus, tandem tamen uinci se passus est. Ego igitur, ipsius quidem permissu, aliorum autem rogatu, suscepi hunc laborem: qui, uereor equidem, ne incurrat in multorum reprehensionem. nam cum illud ipsum perdifficile est, quæ una lingua dicta sint, in aliam conuertere, quæcunque tandem illæ sint: tum lingua nostra (quod bona Latinorum uenia dictum sit) permulta habet, quæ latinus sermo assequi plane non potest. Adde, quòd nobis, quicunque in Græcia nati sumus, non credibile est, quàm sit difficile, quæ Græce dicta sunt, latine exprimere. nam & Græca nescio quo modo magis percipimus, & in latinis minus sumus exercitati. Quare peto ab iis, qui hæc legent, ne mecum sum-

mo iure agendum putent. non enim laudem quæsiui: sed ut pars aliqua eius difficultatis, quæ homines discendi cupidos à fructuosissima pulcherrimorum librorum lectione absterrere poterat, per me tolleretur, elaboraui. Valete. Venetijs. a. d. IX Kal. Quinct. M D L IX.

CONVER-

CONVERSIO GRAECORVM, QVAE IN HIS LIBRIS LEGVNTVR, NEQVE AB AVCTORE IPSO CONVERSA SVNT.

pagina 1. Ἰσοκράτης μὲν &c.

Isocrates quidem, tuus sodalis & meus o Echecrates in paraenesi ad Hipponici filium, oportere ait bonis hominibus inesse, si quicquam aliud, etiam affabilitatem, quae quidem in eo sita est, quemadmodum ipse ait, ut libenter alloquamur eos, qui nobis obuii fiunt.

1:

Τῷ μὲν τρόπῳ &c. moribus quidem affabilis esto, oratione autem comis. est autem affabilitatis quidem, alloqui obuios: comitatis autem, domesticos cum eis, & familiares conferre sermones.

ἐπακτὸς ὅρκος. delatum iusiurandum.

Οἱ μὲν κατάπλυστοι &c. execrandi quidem Thessali & sensus expertes Thebani amicum, beneficum, salutis datorem Philippum arbitrabantur. omnia ille ipsis erat.

συμποσιακῶν. Epularium sermonum.

2:

Τὰ πρόβατα. pecudes.

3.

Νοσοῦσα δ' εὖ πως. &c.

Aegrotans autem, bene quodammodo morbum uincito. Sunt autem & incentiones, & sermones ad mulcendum apti.

Apparebit aliquod huius pharmacum morbi.

Κατ' ἀλληγορίαν τινα. per allegorian quandam.

3:

ἐγγινομένου δ' ἡμῖν &c. cum autem illud à natura nobis insitum sit, ut alii alios in sententiam nostram adducamus, & inter nos animi sensa communicemus, non tantum à ferina uiuendi ratione abducti sumus: uerum etiam congregati oppida construximus, & leges posuimus.

4:

Καὶ μὴν ἡ περίῤῥυτος γὲ &c. Ac uero cum aquis circundata non ſit, nihilominus, inſulæ in morem, omnibus uentis & importat ea, quorum indiget, & exportat ea quæ uult. bimaris enim eſt.

5.

Ὑγιὴς νοσοῦντα & cet. Valens ægrotantem facillime quilibet corripit.

5:

Τὸ τῆς λέξεως καινότητα καὶ ξενικόν. Dictionis nouitatem & peregrinitatem:

Ζεφύρου πνοαῖς &c. Zephyri ſpiritibus equitantis in cælo.

Θαλασσόπλαγκτα &c. Aequoriuagos autem nullus alius, niſi ego,

Lineis alis præditos inuenit nautarum currus.

6.

Ὦ δεινὸν ἔργον &c.

O quæ atrox facinus contra leges perpetraſti,
Medea, fuge, fuge: neque nauticum
Relinquens currum, neque curriculum, quod per terram trahitur.

Ἀνδρόπαιδος, pueri quidem adhuc, ſed qui iam uirile quiddam haberet.

7.

Οὐκ ἔφυ Σόλων &c.

Non fuit Solo prudens, neque conſilio præditus uir.
Bona enim cum deus dediſſet, ipſe non accepit.
Cumq; circundediſſet prædam, hilaris non attraxit magnum
Rete, tum animo aberrans, tum conſiliis falſus.
Voluiſſet enim, potentiam conſecutus, magnis opibus acceptis,
Et potitus Athenarum imperio ſolum diem unum,
Vteris in morem poſtridie excoriari, ac totum genus ſuum conteri.

πολιτικῶν. de rep.

Κατεσκεύαζε δὲ &c. Inſtruxit autem ciuitatem multitudi-

ne

ne quidem, decem hominum millia habentem: distributam autem tres in partes, unam artificum, alteram agricolarum, tertiam bellatorum, & arma habentium:

7:

ταμὶ δ' ἐγὼ &c: Διό autem ego tres in partes distribui omnem remp. atque unam quidem esse partem bonorum, gubernantium publica: secundam autem eorum qui uiribus. tertiam eorum, qui expletione, ac comparatione rerum necessariarum. Appello autem primam quidem multitudinem, consultatricem: secundam, auxiliatricem: tertiã, sordidam, & quæstuariam.

Τῶν δὲ βαναύσων &c. Sordidæ autem, & eius quæ uictum sibi labore quærit, una quidem est agricolarum, & eorum qui ruri in opere faciundo sunt occupati. altera autem, quæ artes exercet, instrumentaq; & machinas negociis uitæ suppeditat: tertia, quæ è loco in locum commeat, mercaturamq; exercet: atque ea quidem quibus ciuitas abundat, ad exteros conuehit, alia uero importat ab exteris in ciuitatem.

ἐν τῷ περὶ πολιτείας: in sermone de rep.

8:

Ἔσωσά σ' ὡς ἴσασιν, &c:

Seruaui te, ut sciunt Græcorum quicunque

Idem una ingressi sunt Argoum nauigium.

Τυφλὸς τά τ' ὦτα &c.

Cæcus es & auribus, & mente, & oculis.

περὶ ἑρμηνείας de interpretatione:

8:

Quæcunque Græce scripta sunt & in hac, & in ea quæ proxime sequitur, pagina, nihil prorsus adiuuare possunt eos qui Græcas litteras non callent: iis autem qui earum periti sunt, interpretatione nihil opus est. itaque frustrà conuerterentur.

9:

Τὰς δὲ ἑλληνικὰς &c. Græcas autem omnes prioribus sæculis tales fuisse aiunt, à comœdiis id accipientes: quòd percutiunt fores suas, & strepitum excitant interius ii, qui

exire

exire uolunt. ut sentiant ii qui foris sunt, & aut prætereunt, aut stant pro foribus: ne deprehendantur, ualuis in angiportum impulsis.

Ἰθματα μὲν &c.

Tellurem pedibus, capite attingebat Olympum.

Ἣτ' ὀλίγη μὲν πρῶτα &c.

Primum parua quidem assurgit: sed deinde leuata
Ingrediturq; solo, & caput inter sidera condit.

Καὶ τῶν ἄλλων ἰδεῶν &c. & aliarum idearum, quæ in dictionibus oratoriis splendent, atque audientes admirationem suam significare, & tumultuari cogunt.

IO.

εἰλικρινεῖς, sinceras.

συρίζειν, sibilare.

Τὸ δὲ κῦρος τούτων &c. Horum uerborum hæc est Marsilii interpretatio. Auctoritas autem cognoscendi hæc, iudicandiq;, & damnandi si quis contra fecisset, nec sibilo, nec ineptis clamoribus multitudinis, ut modo, tribuebatur: nec rursus laudandi licentia plaudenti strepentiq; turbæ: sed præstantibus doctrina uiris erat concessa, dabaturq; ipsis ad finem usque magno cum silentio audire. Adolescentes autem, pædagogi, & plebs uniuersa, castigatione uirgæ admonebantur.

IO.

Η μᾶλλον &c.

Aut potius, infelix natio, aquaticis serpentibus lucrũ,
Illinc ex aquis patres clamant ranunculorum.

E LIBRO SECVNDO. CAP. I.

οὐ γὰρ, ὥσπερ &c. Non enim ut quidam eorum qui de arte scripserunt, posuerunt in arte & bonitatem dicentis.

ὡς οὐδὲν συμβαλλομένου &c. ut quod nihil conferat ad persuadendum.

ἀλλὰ χεδὸν &c. immo uero fere præcipuum momentum habent mores ad faciendam fidem.

οὐ γὰρ, ὥσπερ &c. non enim ita est, ut quidam eorum qui de arte

arte ſcripſerunt, in arte poſuerunt: probitatem dicentis nihil conferre ad perſuadendum. quin fere dixerim præcipuum faciendæ fidei momentum ſitum eſſe in moribus.

χεδὸν fere.

αἱ ἀποδείξεις demonſtrationes.

Τῶν δὲ διὰ τοῦ &c. Hæc paulo poſt Muretus ipſe conuertit.

C A P. I I.

ὀφιογενεῖς ſerpentigenæ.

C A P. I I I.

καὶ γὰρ &c. Nam & qui natura quidem ciues ſunt, hac autem ſententia utuntur, patriam ſibi eſſe, ubicunque habuerint ea, quæ ſibi neceſſaria ſunt, de iis dubitari non poteſt, quin ſpreto ciuitatis communi bono, ſuum propriũ lucrum ſecuturi ſint: propterea quòd non ciuitatem, ſed opes ſibi eſſe patriam putant.

C A P. V.

ἐλλειπτικῶς defectiue.

οὐ καταφρόνητον πρᾶγμα, καὶ οὐ πολλοῦ ἄξιον, contemnendum negocium, & non magni precii.

Ξένος, οὐ καταφρόνητον πρᾶγμα. Hoſpes, negocium eſt quod facile contemnitur.

σοφόν τι χρῆμ᾽ ἄνθρωπος. ſapiens quædam res eſt homo.

φίλιστος δὲ &c. Philiſtus autem imitator eſt Thucydidis: præterquam quòd mores non imitatur. nam illius quidem, liberi ſunt, & ſpirituum pleni: huius uero accommodati ad demulcendam tyrannorum & aliorum cupiditatem. imitatus eſt autem primum quidem illud, ut imperfectum argumentum relinqueret, quomodo & ille fecerat: deinde & illam in diſponendo ordinis negligentiam. quin & eorum quæ dixit confuſione opus ſuum difficile ad intelligendum reddidit. in dictione autem uarietatem illam linguarum, & illum exquiſitum Thucydidis ornatum imitatus non eſt: ſed illam rotunditatem, denſitatem, illum præclarum ſonum, illud dicendi genus aptum ad altercationes ualde diligenter expreſsit. non tamen peræque dictionis pulchritudinem, & grauitatem, & copiam enthymematum, & moleſtias, & concitatos affectus, & figuras. exi-

lis autem est, & abiectus propemodum descriptionibus aut locorum, aut pugnarum naualium, aut prœliorum terrestrium, aut extructionis ciuitatum. neque oratio rerum magnitudini exæquatur. prudens tamen, & quod ad dictionem attinet, ad uera certamina Thucydide utilior.

C A P. V I I.

Ὁρᾶτε γὰρ &c. Videtis enim, Athenienses, apud uos quidem de hoc Demosthene iudicium exerceri, apud alios autem de uobis: qui quidem quasi è speculis obseruant, quænam demum de iis quæ ad patriæ utilitatem pertinent, uestra sit futura sententia. et utrum ne priuatas horum corruptelas & improbitates in uos ipsos suscepturi sitis, an omnibus manifesto declaraturi, odio uobis esse eos, qui aduersus remp. dona capiunt.

C A P. I X.

περὶ ἀρχῶν de principiis.

ἁλιευτικῶν piscatoriorum.

Ἰχθύσι δ' οὔτε &c. Piscibus autem neque iustitia est æquabilis, neque ullus pudor.

Non amicitia. omnes enim inimici intense
Infensi natant, fortior autem semper
Vorat infirmiores. alii autem annatat alius
Mortem agens. alter autem alteri præbet cibum.

Ὡς δ' ὑπὸ &c. Vt autem à delphine uasto pisces alii
Fugientes, implent recessus portus appulsu facilis,
Timentes: ualde enim comest, quæcunque corripuerit:
Sic Troes fluminis ad rapidi fluctus
Metu fugiebant sub rupes.

C A P. X I.

Ἠλίσης &c. suauem quandam olens peregrinitatem.

Ὦ πάτερ &c. O pater noster Saturnie supreme imperantū.
Si quidem nunc hoc amicum est beatis diis,
Vt prudens Vlysses redeat domum suam.

περὶ πρακτοῦ, de eo quod agendum est.

ἐὰν μὲν τῷ θεῷ &c. si quidem deo amicum sit, ualde multum proficies, & cito.

τὰ

τὰ μὲν οὖν δὴ &c. Igitur ea quidem, quæ de ueteribus sunt, omittantur, & ualeant, & ut diis amicum est, ita dicantur.

ὡς μάθῃ τί χρὴ &c. ut discat, quid oportet
Facientem, aut dicentem diis agere amica.

Πουλυδάμα &c. Pulydama tu quidem non amplius mihi amica hæc loqueris.

εἴ σοι φίλον, si tibi amicum.

Τῷ θεῷ γὰρ ἦν φίλον. deo enim erat amicum.

C A P. X I I I.

Ἀλλὰ μὴν &c. At uero &, tanquam duodecim scriptis ludens, uolo tibi licere in sermonibus reducere quicquid uis dictorum, ut ne te decipi putes.

Ἀλλὰ ἔτι καὶ νῦν &c. At nunc etiam reducas licet.

πολιτειῶν, de rep.

Ἀλλὰ μεταθώμεθα &c. Sed reponamus. periculum enim est, ne minus recte amicum & inimicum posuerimus.

Quæ capite x v. Græce scripta sunt, cum de uerbo tantum quodam agatur, nihil plane uidentur ad eos qui Græce nesciunt, pertinere.

C A P. X V I.

ἕλκεσι βρύοντας, hulceribus scatentes.

ἀποβλητέα δῶρα reiicienda dona.

ἐναρίοις. ita uocantur ea, quæ ad discerpendum & dilacerandum exposita sunt.

C A P. X V I I I.

Εἰ μὲν οὖν &c. Nam si de quibus hoc iudicium constitutum est, ea solum accusasset Aeschines, ego quoque de ipso decreto statim respondissem. nunc cum haud minorem partem orationis in aliis rebus percensendis consumpserit, plurimaq; in me ipsum mentitus sit, necessarium esse puto, & simul iustum, Athenienses, ut primum ad ea breuibus respondeam.

C A P. X I X.

ὁ γὰρ τὸ σπέρμα &c. nam qui semen præbuit, is eorum malorum, quæ enata sunt, caussa est.

Quæ capite uigesimo leguntur, eos plane adiuuare non possunt, qui Græce nesciunt.

δαιμόνιος ἐκεῖνος, diuinus ille.

τῶν ὑφ᾽ αὐτὸν ἡγεμόνων, eorum imperatorum quos ſub ſe habebat.

Μνήμην δ᾽ οὔτινα &c. Memoria autem neminem aio Simonidi æqualem eſſe,

Octogenario, filio Leoprepis.

C A P. I I.

ὄργανον, inſtrumentum.

εἶδος, ſpeciem.

Πρῶτον μὲν εἶδος &c. Primũ quidem ſpeciem dignam imperio

ἄξιον, dignam. ἀξίους, dignos.

ἐν τῷ ὑπὲρ κάλλους λόγῳ, in oratione pro pulchritudine.

Ἴδοιμι δ᾽ αὐτῶν &c. Videam autem ex ipſis genitos mares maribus;

Primũ quidem, quod ad ſpeciẽ attinet, imperio dignos.
Magna enim præſtantia eſt; cum hoc adeſt in uita,
Vt corpus dignitatem pulchrorum habeat.

φύσει βασιλικόν τι τὸ κάλλος εἶναι. natura regale quiddam eſſe pulchritudinem.

C A P. I I I.

περὶ ἑρμηνείας, de interpretatione.

φεῦ. ὦ μῆτερ &c. Heu. o mater, quæquidem è regiis ædibus.

Ἔα. πολύμηστορ ὦ δύστανε &c. Hem. Polymeſtor o infelix, quis te perdidit?

φεῦ. πῶς ἄν σ᾽ &c. Quomodo te uerbis ſeruata moderatione laudauerim?

Εἶεν. καὶ δὴ &c. Sit ita ſane. Et uero mortui ſunt. quæ me excipiet ciuitas?

φεῦ, ἔα, εἶεν. Heu, hem, ſit ita ſane.

C A P. I I I I.

βίην ἡρακληείην &c. Virtutem Herculeam, & uirtutem Iphicleã.

Ἐγὼ τὸ μὲν &c. Ego tuum quidem corpus, quod mihi fauſtum ac fortunatum fuit,

Seruare paratus ſum.

Ἀλλ᾽ εἰσορῶ &c. Sed, uideo enim hic domini corpus

Agamem-

Agamemnonis.

σὸν δέμας θηρώμενος, tuum corpus uenans.

CAP. VI.

μνημονικὸν ἁμάρτημα, memoriæ lapſum.

CAP. VII.

Κᾆπειτεν &c. Ac deinde in ſaccum ſic ingredimini.
Videte autem, ut grunniatis,
Et emittatis uocem porcarum myſtericarum.

Τί δαὶ φέρεις; &c. Quid autem fers? Porcas ego quidem myſticas.

CAP. X.

Οὐ ποιήσομαι &c. Hæc Muretus ipſe conuertit.

CAP. XI.

Καλλίνικον φέρεσθαι, callinicum ferre.

Δεινὴ γὰρ &c. Callida enim eſt, neque facile qui quidem ſuſceperit
Inimicitias cum ipſa, callinicum feret.

ᾄσεται, canet. οἴσεται, feret.

Τὸν καλλίνικον &c. Callinicum cum diis egit.

Ετι &c. Adhuc Herculis
Callinicum canam.

ἀλλ᾽ ἐπάειδε &c. Sed incine callinicum carmen meo choro.

CAP. XII.

Ne ea quidem, quæ in hoc capite leguntur, quicquam attineat ad Græci ſermonis ignaros.

CAP. XIII.

προετικὸν, largum, & prope prodigum.

CAP. XIIII.

ἔθηκε γὰρ &c. conſtituit enim, ut & ingrediens uerecundaretur, & exiens. eis autem ita congredientibus, neceſſe quidem eſt & alterum alterius deſiderio magis teneri, & robuſtius gigni, ſi quid germinent, ita magis, quam ſi alter altero ſatur eſſet.

CAP. XV.

Πολλοστημόριον, multeſima pars, ut Lucretius loquitur.

καθ᾽ ὅσον ἐόντε, quantum id fieri poteſt.

Quæ ex Xenophonte adducuntur, ea Muretus ipſe ad fi-

nem capitis explicat. ut ea quoque, quæ capite XVI. leguntur.

CAP. XIX.

θρηνοῦσι, lugent. ἐπαιάζουσι, καὶ στεναχίζουσι lugenti respondent, & deplorant.

αὐτοὺς δ' &c. ipsos autem dilacerandos obiecit canibus,
Auibusq; omnibus.

Ον δέ κ' ἐγὼν &c. Quem autem ego procul à pugna timentem sensero.
Manere ad naues altas, non ipsi postea
Fas erit effugere canes, & alites.

εὖτ' ἂν πολλοὶ &c.
donec multi ab Hectore uiricida
Morientes cadant.

Θεσπεσίῳ &c.
Mirifico clamore ab Hectore uiricida
Fugientes.

Εκτορος &c. Hectoris uiricidæ caput in manibus habens.

E LIBRO QVARTO CAP. I.

αἴτε λιπαραὶ &c. pingues, & celebrandæ, Græciæ propugnaculum, Athenæ.

CAP. II.

ἐξαγωγὴν εὔλογον, migrationem è uita, rationi consentaneam.

Τὸ δ' ἀποθνήσκειν &c. Mori autem fugientem paupertatem, aut amorem, aut aliquid molestum, non fortis est, sed potius ignaui. mollicia enim est, res laboriosas fugere. & non quia pulchrum, perfert, sed dum fugit malum.

Εσκεψάμην δὲ &c. Consideraui autem, quanquam in malis positus,
Ne ignauiæ cuiusdam arguar, relinquens lucem.
Calamitatibus enim quisquis non resistit,
Ne uiri quidem telum possit sustinere.

CAP. IIII.

Καλὸν παρὰ τὸ καλεῖν. Pulchrum, à calando id est, uocando, quoniam omnes ad sese uocat.

Ο, τι καλὸν, φίλον ἀεὶ. quod pulchrum est, semper amicũ est. Ἀλλὰ τῷ ὄντι &c. Sed reuera ego ipse æstuo, præ dubitatione quam attulit mihi oratio. ac periculum est, ne iuxta uetus prouerbium, amicum sit id, quod pulchrum est.

Μοῦσαι καὶ χάριτες &c.

Musæ & Gratiæ, filiæ Iouis, quæ olim Cadmi
Ad nuptias cũ uenissetis, pulchrum cecinistis carmen.
Quicquid pulchrum, amicum est: non pulchrum autẽ, non est amicum.
Hoc carmen immortalia iit per ora.

Cap. v.

ἀντιπαραβαλεῖν, ex æquo conferre.

περὶ ἀρχῆς de principio.

οὐδὲ γὰρ οἱ &c. quos enim Antipater monolemmatos syllogismos dicit, non sunt syllogismi: sed non plene interrogantur.

Cap. vi.

ἀκολουθία, consequentia.

Cap. vii.

Λέγουσι δ' ἡμᾶς &c. Dicunt autem nos uitam periculi expertem

Viuere domi: cum ipsi depugnent hasta:
Male sentientes. ter enim sub clypeo
Stare uelim potius, quàm parere semel

Cap. ix.

Ο δ' αὖ θάνατος &c. Mors assequitur etiam eum, qui pugnam fugit.

Εὐρυέδους &c. Latæ quicunque fructu uescimur terræ.

Εἰ δέ τις &c. Sin aliquis es mortalium, qui terræ fructum edunt.

Cap. x.

Τὸν δ' ὑμνοποιὸν &c.

Hymnorum autem factorem, ipse si pariat uersus,
Gaudentem parere: quòd nisi ita affectus sit,
Non sane poterit, domesticis laborans doloribus,
Delectare alios. neque enim iustum est.

Cap.

Διὰ γὰρ &c. Nam propterea, cum eadem ſit methodus concionalis generis: cumq́; pulchrior & ciuilior ſit deliberationum quàm conuentionum tractatio: de illa quidem nihil dicunt, de iudiciis autem omnes præcepta tradere conantur.

λοιποὶ δέ εἰσιν &c. Reliqui autem ſunt nobis ii, qui ante nos fuerunt: quiq́; ſcripſerunt eas, quæ artes uocantur: quorum non eſt prætermittenda reprehenſio. illi enim ſe profitebantur tradituros artem tractandi iudiciales cauſſas, delecto eo nomine, quod omnium moleſtisſimum eſt. quod dicere oportebat eos, qui inuiderent, non eos qui tali doctrinæ præeſſent. idq́; cum res ipſa, quatenus doceri poteſt, nihilo magis prodeſſe poſsit ad orationes iudiciales, quàm ad alias quaſlibet.

C A P. X I I.

ἐμπιπλᾶσθαι, impleri. cetera declarantur.

C A P. X I I I.

ἐπιχαιρεκακία, gaudium quod è malis percipitur.
ἀμηχανοῦντος καὶ ἀποροῦντος, æſtuantis, & ambigentis.
ἀναμφισβητήτως, ſine ulla dubitatione.

C A P. X I I I I.

Ελ. ἀπωλόμεσθα &c.

Hel. Periimus. Theſtias autem puella ſuperſtes ne eſt?
Teu. Ledam dixiſti? illa uero iam exceſsit è uiuis.
Hele. Nunquid ipſam turpis Helenes fama perdidit?
Teu. Aiunt. ita quidem, ut generoſo collo laqueum aptauerit.

Λήδα δ' &c. Leda autem laqueo
Mortua eſt infa-
miæ meæ præ doloribus.

ἐπαιάζων, allamentans. Μάτηρ μὲν οἴχεται. Mater quidem abiit.

εἰ δέ τις αὐτοὺς &c. quòd ſi quis putat, eos aut ſine uoluptate cibum capere, cum ſolum naſturtium pro obſonio habeant: aut iniucunde bibere, cum aquam bibant: recordetur, quàm ſuaue ſit eſurienti maza quidem & panis

ad

ad edendum: & quantopere sitiens aquæ potu oblectetur.
αἰσχρὸν μὲν γὰρ &c. Turpe enim etiam nunc Persis habetur, & spuere, & emungi, & corpore sufflato uideri.

CAP. XV.

Οἵην &c. Qualem aurei patres sobolem reliquerunt
Deteriorem. uos autem deteriora gignetis.
Παῦροι &c. Pauci enim filii similes patris euadunt.
Plærique deteriores, pauci autem patre præstantiores.

CAP. XVI.

Στείχω δ' &c. Eo autem ad ipsam, ut libem hasta.
Sacer enim ille est diis manibus,
Cuius è capite hæc hasta capillum libauerit.
ὁ Θάνατος. Mors.

CAP. XVIII.

πολιτειῶν de rep. τὰ πρωτεῖα, prima præmia.
ὁ τοῦ τέλους λόγος, finis ratio.
συμφωνεῖν, concinere.
Quæ capite XIX. leguntur, cum ad rationem utendi uerbo quodam Græco pertineant, neque fructum, neque delectationem afferre ullam iis, quibus hæc laboramus, queunt.

CAP. XX.

Βοὰν δ' &c. Clamorem autem edebat hunc, ad genam meam
Admuoens manus.
Filio meo supplico.
Genisq; è meis
Pendebat. ita ut manus meas liquerit telum.
Τέκνον &c. Filia mea, quod tibi uerbum fugit è uallo dentiũ?

E LIBRO QVINTO CAP. I.

ἀειδέσιν, inuisibilibus.

CAP. II.

ἀμούσους, alienos à Musis.

CAP. VI.

σμικρὸν ἐπὶ σμικρὸν καταθέμενος, paruum paruo apponens.
ἀμηχανίας, hæsitantiæ.

CAP.

C A P. V I I.

Ἐγὼ γάρ &c. Ego enim ipsa alium mea manu
Qui quidem mortalium ei carissimus est,
Sagittis ineuitabilibus hisce ulciscar.

Ἄδωνις &c. Adonis cum adhuc puer esset, Dianæ ira percussus inter uenandum à sue, interiit.

C A P. X.

περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς, de pulchro, & uoluptate.

Ἡ πίννη &c. Pinna & pinnoteres operis socia inter se sunt: cum seorsim degere non posfint. Ac pinna quidem ostreum est: pinnoteres autem paruus cancer. Pinna igitnr cũ concham diduxerit, quieta manet, obseruans ingredientes pisciculos. pinnoteres autem astans, ubi quid ingressum est, mordet ipsam, tanquam significans. ipsa uero morsa comprimit conchas. sic quod captum est, intus una comedunt. aiunt autem non nulli animalia hæc etiam una generari, quasiq; ex uno nasci semine.

C A P. X I.

φιλοσοφεῖν, philosophari.

C A P. X I I I.

Κεῖνος &c. ille felicissimus,
Cui in diem nihil inest mali.

C A P. X I I I I.

ἀπομνημονευμάτων, commentariorum.

Γλαύκωνα δὲ &c. Hæc Muretus ipse conuertit.

C A P. X V.

δοκεῖ δέ μοι &c. Videtur autem mihi, o Cyre, difficilius esse, reperire uirum, qui bona pulchre ferat, quàm qui mala. Illa enim luxuriam & impotentiam multis, hæc uero moderationem omnibus afferunt.

εἰ δὲ δή &c. Quod si quenquã mortalem uirum Olympi præsides honore affecerunt, is Tantalus fuit. atenim concoquere magnam felicitatem non potuit.

C A P. X V I.

Μέθῃ δὲ &c. Ebrietate autem madidus matris meæ maritus,
Clarus ille, ut aiunt, insultat tumulo,
Saxisq; petit monimentum lapideum patris.

C A P.

CAP. XVIII.

ἑλληνίζει, Græcissat.

Μηδ᾽ ἔθελ᾽ &c.

Neque uelis contentionem suscipere cum eo, qui te melior est.

CAP. XIX.

ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας. septem ad Thebas.

Ετ. Πύργον &c. Turris ut tegat hastam hostium, optate.

Cho. An non igitur hæc à diis erunt? Et. at nunquid deos

Vrbis quæ capitur præsides deserere aiunt?

Λέγεται γὰρ &c. Fertur enim, cum iam inibi esset, ut Troia caperetur, apparuisse deos Troianis asportantes è templis simulacra sua.

CAP. XX.

Τρ. Τί φής; &c.

Nutrix. Quid ais? amore cuiusquam hominis o filia correpta es?

Phæd. Quicunque tandem ille est, Amazonis est filius.

Nu. Hippolytum dicis? Ph. ex te hæc, non ex me, audis.

E LIBRO SEXTO CAP. I.

MAGNA pars eorum, quæ in hoc capite Græce scripta sunt latinis uocibus exprimi non potest. itaque præstat non attingere. Totum etiam secundum caput consumitur in eo, ut ostendatur, nomen axiomatis quomodo latine reddi debeat. quomodo autem quisquam hæc latine se tractare posse confidat?

CAP. III.

μιμητέον ἡμῖν &c. Imitandi sunt nobis sapientiores medici, qui amariora pharmaca, cum prius oras poculi melle perunxerint, bibenda dant.

CAP. V.

πῶς οὖν &c. quomodo igitur non fuissem infelicissimus omnium hominum, si seruos meos, non seruos amplius habiturus eram, sed dominos in reliquum uitæ tempus, qui ta

lis facinoris mihi conſcii futuri eſſent? Itaque et iam ſi maxima in me peccata cōmmiſiſſent, fieri non poterat, ut pœnas ab eis ſumerem. præclare enim ſciuiſſem, in ipſorum manu eſſe, ut me ulciſcerentur, & cum indicaſſent me, ipſi liberi fierent.

Cap. vii.

λέγεται δὲ &c. dicitur autem & uir mulierem habere, & mulier uirum.

ἔχω λαΐδα &c. habeo Laida, ſed non habeor.

Τὸν ςρατιώτην &c. Militem, o Thai, Acharnanem, qui olim quidem Abrotonum habuit, poſt autem me amauit, uoſtin'?

ὁδοῦ πάρεργον, obiter.

ὁ μὲν ἡλικιώτης &c. Aequalis qui dem tuus Charmides, uicini Ariſtæneti filius, uxorem iam duxit, & temperanter uiuit. tu autem quouſque tandē cū meretrice uerſabere?

οὐδὲν γὰρ &c. nihil enim aliud ſignificamus, cum dicimus quempiam habere mulierem, quàm quòd cohabitat.

συνοικεῖν cohabitare.

περὶ τοῦ ἔχειν, de uerbo habendi.

καὶ συνῴκει &c. & cohabitabat omnium ho minum infeliciſſimus matri & filiæ.

Θεῶν κρίσει, in Iudicio dearum.

Δοκεῖ τις &c. uidetur quædam ipſi cohabitare Idæa mulier.

Πρὸς τὸν αἰτιώμενον &c. ad accuſantem, quòd cohabitaret meretrici: ecquid, inquit, intereſſe cenſes, eam ne domum conducas, in qua multi, an in qua nullus habitauit?

συνοικεῖν, cohabitare. συνεῖναι, coire.

Cap. viii.

ἕξομεν δὲ &c. Habebimus autem perfecte methodum, cum ſimiliter habuerimus, ut in rhetorica, & in arte medendi, & talibus facultatibus. Id autem eſt, ex contingentibus facere quæ eligimus.

Τοῦτο δέ ἐςι &c. id autem eſt, &c.

ἀμήχανον ὅσον, nimium quantum.

ἔςι δὲ ἀριθμῷ &c. ſunt autem numero æqualia & eadem ea ex quib us orationes, & ea de quibus ſyllogiſmi. nam orationes

tiones quidem fiunt ex propoſitionibus, de quibus uero ſyllogiſmi, problemata ſunt.

ἔστι δὲ ἀριθμῷ &c. ſunt autem numero æqualia & eadem ea ex quibus orationes, & ea de quibus. nam fiunt quidem ex propoſitionibus, de quibus autem, problemata ſunt.

λόγων, orationum.

ὁ δ' ἄδικος &c. Iniuſtus autem non ſemper eligit id quod plus eſt, ſed & quod minus, in ſimpliciter malis. at quoniam uidetur & minus malum, bonum quodammodo eſſe, boni autem eſt pluris cupiditas: ob id uidetur pluris auidus eſſe. eſt autem inæqualis. hoc enim continet, & cōmune. & legum tranſgreſſor. hoc enim, legum tranſgreſſio, ſiue inæqualitas continet omnem iniuſtitiam, & commune eſt omnis iniuſtitiæ.

ἔστι δ' ἄνισος &c. eſt autem inæqualis, & legum tranſgreſſor. hoc enim continet, & commune eſt.

πᾶσαν ἀδικίαν &c. omnem iniuſtitiam, & omnis iniuſtitiæ.

περιέχει καὶ κοινόν ἐστι, continet & commune eſt.

πρὸς πᾶσαν ἀδικίαν ad omnem iniuſtitiam.

πρὸς τὸ πλέον καὶ πρὸς τὸ ἔλαττον, ad plus, & ad minus.

CAP. X.

γεροντικόν ἐστι, ſenile eſt.

μνημονικὰ ἁμαρτήματα, memoriæ peccata.

CAP. XI.

Ζηνὸς γὰρ &c. Iouis enim cum ſit, uiuere ipſam immortalem oportet.

Et Caſtori & Polluci in cæli conuexis
Socia erit, nauigantibus ſalutaris.

CAP. XII.

Οἶνος &c. Vinum, ſi multum potetur, malum. ſin quis ipſum
Potet ſcienter, non malum, ſed bonum.

Ὡς οἶνος &c. Vt uinum mortalibus, à diis donum eſt optimū,
Si bibatur moderate. immoderatum autem peius.

CAP. XIII.

Ἄλλοι δ' &c. Alii autem è Terra & è Cælo nati ſunt
Tres pueri magni, & terribiles, non nominandi,
Cottusq́;, Briareusq́;, Gygesq́;, ſuperba proles.

Quorum centum quidem manus ab humeris exilie bant
Informes . capita autem unicuique quinquaginta
Ex humeris nascebantur .

E LIBRO SEPTIMO CAP. I.

Ἀναμνήσθητε δὲ &c. Recordamini autem etiam maiorum, quàm boni, quamq; temperantes fuerint. qui quidem ex urbe eiecerunt Cimonem, ob legum contemptum: propterea quòd cum sorore sua rem habebat. etsi non modo ipse Olympia uicerat, sed & pater ipsius Miltiades. uerumtamen nullo in numero ponebant uictorias. non enim è certaminibus, sed ex institutis ipsum iudicabant.

CAP. II.

Καίτοι &c. et uero non sane quisquam ad nuptas mulieres comessatum ire audeat. neque nuptæ mulieres eunt cum uiris ad conuiuia. neque æquum censent conuiuari cum alienis, presertim cum quibuslibet.

CAP. III.

ἡμαρτηκόσι etc. eis, cum peccarunt, Veneris ministri sunt.

ὀρθὰν τὰν ναῦν rectam nauem.

Θάνοιμ' ἂν &c. Moriar, si me omnes optant mori.

CAP. VII.

Ἐστι δὲ &c. Est autem & ex corporis bonis, & fortunæ. nam qui morbis non careat, neque sit robustus, non erit perturbationum expers, neque molestiarum, & longæuus, neque fortunatus permanserit.

μὴ ἄνοσος &c. nam qui morbis non careat, neque sit robustus, non erit perturbationum expers. neque sine fortuna potest quisquam aut expers molestiarum, aut longæuus esse.

εὐγηρίαν, bonam & commodam senectutem.

ἀπαθὴς, perturbationum expers.

ἄνευ τύχης &c. sine fortuna neque molestiarum expertem, neque longæuum manere, possibile esse.

Οὐδ' ὁ χορὸς &c. Neque chorus Phœbum ad unum modo diem canet.

Est

Est enim laudatu facilis. per montes Phœbum canit.

Ἔστι γὰρ &c. Est enim laudatu facilis. quis non facile Phœbum canat?

CAP. VIII.

Διὸ δεῖ &c. Quocirca latenter id facere oportet. neque uideri exquisite dicere, sed naturaliter. hoc enim aptum est ad persuadendum: illud contra. nam ut aduersus insidiantem calumniantur.

διαβάλλονται, calumniantur. διευλαβοῦνται, cauent sibi.

ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις &c. in simplicibus autem sermonibus multo paucioribus.

ἐν δὲ τοῖς &c. in simplicibus autem sermonibus multo pauciora sunt.

ἀκολουθία, consecutio.

Quæ nono & decimo capitibus reperiuntur, ea quomodo apte latino sermone exprimi possint, aut uero quomodo ab hominibus Græcarum litterarum ignaris percipi, non sane uideo.

CAP. XIII.

Κατ' ἐκεῖνο &c. iuxta illud Euripidis, Mutatio omnium dulcis.

παθητικῶς, passiue. παντολέτορες, omnium corruptores.

ἔχεις γὰρ ἃ ἐγῷδα, habes enim, quæ ego scio.

ἔχεις γὰρ ἃ εἶχον οἱ νέοι. habes enim, quæ noui habuerunt.

CAP. XIIII.

ἐν αἰνιγμοῖσι, in ænigmatis.

τὰ δ' οὐκ &c. Hæc non in ænigmatis significant mala. Perspicue enim loquuntur, socios periisse.

CAP. XV.

παροιμιῶν prouerbiorum.

Ἡρακλεῖ μαινομένῳ in Hercule furente.

ἁ νεότας &c. Iuuentus mihi cara est.

Senectus autem pondus semper
Grauius Aetnæ scopulis
Supra caput situm est.

CAP. XVI.

κἀγὼ &c. et ego uobis tentabo demonstrare, quid tandem sit id, quod mihi & famam, & calumniam confecit.

CAP.

C A P. X V I I I.

σκιὰς ἀΐσσειν, umbras uolare.

ἡσιόδειον, Hesiodium.

ψευδησιόδειον, falsò tributum Hesiodo.

Μηδὲ &c. Ne sententiam feras, priusquàm utriusque orationem audiueris.

περὶ αἱρέσεων, de sectis.

C A P. X I X.

ἡγησάμην &c. Cogitaui, Euagoran, si quis est sensus mortuis, eorum quæ hic fiunt, libenter quidem & hæc accipere, & gaudere uidentem & diligentiam tuam in iis, quæ ad ipsum pertinent, & magnificentiam tuam: multo autem maiorem gratiam habiturum, quàm aliis omnibus.

C A P. X X.

φιλῶ λέγειν &c. amo dicere Verum semper: neque uir duplex natura sum.

C A P. R X I.

Ὁμοίως δὲ &c. Similiter autem & in iis, quæ dicuntur de philosophia definitum est.

περὶ φιλοσοφίας etc. de philosophia nunc dicit, ea quæ de bono ab ipso scripta sunt, ex Platonis consuetudine. in quibus narrat et Pythagoreas, et Platonicas de iis quæ sunt, opiniones.

C A P. X X I I.

Πράξεις δὲ &c. Actiones autem quales tribuere oportet ipsis? an iustas? an ridiculi uidebuntur, contrahentes, & deposita reddentes, & quæcunque alia talia sunt? at fortes? sustinentes terribilia, & periclitantes, eo quòd pulchrum est? an liberales? cui autem dabunt? absurdum autem an ipsis quoque esse dicemus nummum, aut aliquid tale? sin autem temperantes, quidnam erunt? an inepta est laus? neque enim habent prauas cupiditates. percurrentibus autem omnia, uidebuntur ea quæ ad actiones pertinent, parua, & indigna diis.

τὰς θεωρητικὰς τῶν ἀρετῶν, contemplatiuas uirtutes.

ταῖς πρακτικαῖς, actiuis.

παραδειγματικὰς &c. exemplares & caussales.

C A P.

C A P. X X I I I.

Ἐγὼ δ' &c. Ego uero, quod uestrum quisque iniuria affectus, sibi faciendum esse duxisset, id etiam ipse feci.

οὕτως &c. Hæc conuersa iam sunt à Mureto.

E LIBRO OCTAVO. CAP. I.

σοφὸς δ' &c. Sapiens autem is, qui mul-
ta nouit natura.
qui autem didicerunt, insanientes
clamoribus, tanquam corui,
imperfecta sonant,
Iouis aduersus auem diuinam.

σὺ δ' ἀμειψία &c. libenter accipe coronam hanc.

Σοὶ τόνδε πλεκτὸν &c. non tantum ipse insanire mihi uiderer, si hos uersus post Muretum conuerterem, sed ipsum, si reuiuisceret, Euripidem dubitaturum puto, Latinos mallet, an suos.

C A P. I I.

Διὸ τῷ λόγῳ &c. Quocirca oratione oportet præcastigare: indignantur enim minus sic castigati etiam serui.

C A P. V.

Ἡ δ' εἰς δίφρον &c.

Illa uero in currum insiliit iuxta Diomedem diuinum
Concita dea. magnum autem insonuit faginus axis
Præ pondere. grauem enim agebat deam, & uirum
fortissimum.

C A P. V I I.

πᾶσαι γὰρ &c. omnes enim artes, tum factiuæ, tum etiam scientiæ, facultates sunt.

ἡ γὰρ αὐτὴ &c. eadem enim potestas contrariorum, contraria.

ὑποκειμένῳ, subiecto.

κατὰ συμβεβηκὸς, per accidens.

ἀφιλόσοφα, aliena à philosophia.

C A P. V I I I.

δυνατὸν, possibile. δυνατοῦ, possibilis.

καὶ κατὰ τὰς ἄλλας &c. & ſecundum alias temporis differentias. καὶ ἀντιδιαιρεῖται τῷ ἐξ ἀνάγκης, & è regione opponitur ei quod neceſſario fit.

τῶν δυνατῶν, poſsibilium.

τὰ ἐναντία etc. contraria pro quomodocunque oppoſitis.

τὸ τοῦ δυνατοῦ ὄνομα, poſsibilis nomen.

πᾶν τὸ δυνατὸν etc. quicquid poſsibile eſt, eſſe, posſibile eſt et non eſſe.

ἐν τῷ περὶ ἑρμηνείας, in libro de interpretatione.

CAP. X.

ἀλλ' οὐ προὔλεγον etc. at non prædicebant, non præſignificabant nobis dei, ut caueremus, tantum non aſſumptis hominum uocibus.

ὁρᾶτε τοῖς ὀφθαλμοῖς etc. Videtis oculis, deteſtabilem et execrandum portum mœnibus cinctum.

Γένεσθε δή μοι etc. Eſtote mihi ad breue tempus, cogitatione, non in iudicio, ſed in theatro: ac putate, uos uidere prodeuntem præconem.

Ἀλλ' ἐπειδὴ etc. Sed, quandoquidem corporibus non affuiſtis, cogitationibus ſaltem aſpicite ipſorum calamitates. ac ponite uobis ante oculos captam ciuitatem, murorum euerſiones, domorum incenſiones, abductas mulieres, et pueros in ſeruitutem, ſenio confectos homines, uetulas mulieres ſero dediſcentes libertatem, lugentes, ſupplicantes uobis, iraſcentes, non iis qui pœnas repoſcunt, ſed iis qui horum in cauſſa ſunt.

ἤδη γάρ ποτε etc. Iã enim aliquando uidi odio habitos eos, qui aliena flagitia nimis aperte dicerent.

Ὀκνῶ, μὴ περὶ σοῦ etc. uereor, ne de te dicens ea, quæ te decent, ipſe non decoros ipſi mihi uidear elegiſſe ſermones.

πολλὰ γοῦν etc. Cum igitur alia mihi multa, quæ de ipſo dicam, ſuppetant, prætermittam. non enim quæcunque turpia et inhoneſta ineſſe in ipſo poſſum oſtendere, ea mihi libenter dicenda omnia eſſe arbitror: ſed quæcunque mihi dicere turpe non eſt.

CAP. XIIII.

τοῦ μὲν οὖν etc. Vt igitur iis qui dicunt, fides habeatur, tres ſunt

sunt caussæ. tot enim sunt ea, propter quæ credimus, præter probationes. sunt autem hæc, prudentia, uirtus, & beneuolentia. Mentiuntur enim de iis, de quibus dicunt, aut consulunt, uel propter omnia hæc, uel propter eorum quippiam. aut enim per imprudentiam non recte opinantur, aut recte opinantes, propter improbitatem non dicunt ea, quæ uidentur: aut prudentes quidem & boni sunt, sed non beneuoli. quocirca contingit, ut non dent optima consilia, cum tamen cognoscant, quid sit optimum factu. & præter hæc, nihil.

πολύσημον, quod multa significat.

C A P. X V I I.

Μισεῖν τὸ σεμνὸν &c. Odisse superbum ingenium, & non omnibus amicum.

Οἴμοι &c. Hei mihi, superbia ut me conficiet tua.

Ὄντας δὲ &c. Mortales autem cum simus, mortalia etiam sapere oportet.

Nam superbis quidē, & iis qui contracto sunt supercilio
Omnibus est, me quidem iudice,
Vita reuera non uita, sed calamitas.

παρεωρακέναι parum acute uidisse.

C A P. X V I I I.

Καί σοι ἐγὼ &c. Et tibi ego, ut nouem archontes solent, polliceor, me consecraturum Delphis statuam eiusdem mensuræ non meam modo, sed & tuam.

C A P. X I X.

περὶ στεφάνου de corona.

Καί τοι καὶ τοῦτο &c. Quamuis hoc quoque, o uiri Athenienses, ego maledictionem ab accusatione hoc differre arbitror: quòd accusatio habet ea crimina, quibus supplicia legibus constituta sunt: maledictio autem contumelias, quas sibi inuicem inimici temere dicunt, secundum suam quisque naturam.

C A P. X X.

ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου, in oratione aduersus Timarchum.

οὕτως ἰσχυρὸν &c. ita fortis est ueritas, ut omnes hominum calliditates superet.

διὰ χρόνου, interiecto tempore.

ἀφιλότιμον εἶναι, gloriæ amore non tangi.

λεπτολογεῖν, minute ac subtiliter singula persequi.

CAP. XXI.

εἰ γὰρ ἐθέλοι τις &c. nam si uelit quis cum Lacedæmoniorum abiectissimo congredi: plærunque quidem in sermonibus inueniet ipsum talem, ut haud magni precii esse uideatur. deinde alicubi inter colloquēdum iniicit uerbum aliquod memorabile, breue, & contortum, tanquam peritus iaculator: ita ut is, quicum ipse loquitur, nihilo melior puero appareat.

CAP. XXV.

τῶν ἐξημαρτημένων, ἢ τῶν κατωρθωμένων, erratorum, quàm eorum in quibus haud aberraui ab eo, quod mihi proposueram.

F I N I S.

INDEX EORVM, QVAE SINGVLIS LIBRIS PER CAPITA TRACTANTVR.

LIBER SECVNDVS.

fonte

LIBER TERTIVS.

Historia

LIBER QVARTVS.

ctus

LIBER QVINTVS.

LIBRO SEXTO.

Euripidem

LIBER SEPTIMVS.

FINIS.

INDEX SCRIPTORVM, QVORVM LOCI QVIDAM IN HIS LIBRIS AVT CORRIGVNTVR, AVT ILLVSTRANTVR.

Lysiæ

Alia quædam errata librariorum, præter ea, quæ ad ipsum octaui libri finem indicata iam sunt.

		Delenda.	Reponenda.
pag. 1:	*uer.* 19.	*Dionysium,*	*Dionysum,*
7:	34.	*consimilia in*	*consimilia: in*
16.	31.	δεινοῖ	δεινοῖο
18.	29.	λεγνέσθω	λεγέσθω
29.	20.	δρᾶστον	δράσεις
ead.	21.	δράσεις	δρᾶστον
32:	29.	*huius*	*huiu'*
43:	20.	*repudia.*	*repudiat.*
50.	10.	αἴννη	πίννη
59.	4.	ἠὸς	ὑὸς
59:	19	ἤτοἠ	ἤτοι ἠ
61:	6	*uersur*	*uersus*
ead.	16	*serpentipedesq;,*	*serpentipedesq;*
90.	27	*altrum*	*alterum*
99.	13	ἐσφαλμένων ς,	*dele illud* ς

Strabo lib. III. ubi scribit, Sertorium πολεμήσαντα δ' τελευ-
ταῖον ἐν Ἰλέρδῃ καὶ Ἰλεόσκῃ, τῶν Ἰλεργετῶν πόλεσι καὶ ἐν Καλα-
γούρι Οὐασκώνων πόλει, καὶ ἐν Ταρρακῶνι, καὶ ἐν τῷ Ἡμεροσκοπείῳ.
etc. Subijcit, ἐτελεύτα δ' ἐν νόσῳ. in quo dissentit a caeteris
auctoribus, qui eum coniuratione facta a suis interfectum esse
omnes tradunt, a Livio, inquam, Velleio, Plutarcho, Appiano,
Floro, Eutropio, Orosio. neque tamen verisimile est, Strabonem
optimum in primis et diligentem scriptorem, hac in re, praesertim ad
sua memoria non ita remota, hallucinatum esse. puto legendum,
ἐτελεύτα δ' ἐν Ὄσκῃ. Velleius libro poster. auctor est, Sertorium
Oscae a Perperna interemptum esse. quamquam vulgo illis legitur per-
peram Etoscae, de quo et Aldus Manutius admonuit. nam Oscae
Plutarchus et Florus in Sertoriani belli narratione meminerunt.
vereor et ne mendum sit apud eundem auctorem in illis quae propius antecedunt,
καὶ συνάπτει τῆς περὶ Ἰλέρδαν καὶ Ἰλεόσκαν ὁρίοις τοῖς τῶν Ἰλεργετῶν.
et pro Ἰλεόσκαν, legere oporteat Ὄσκαν. proclivis enim lapsus fuit
propter vicinas voces Ἰλέρδαν et Ἰλεργετῶν, quae ambae ab ijsdem ele-
mentis incipiunt. Plutarchus et Florus, ut dixi, alijq. multi Oscae me-
minerunt. quin et Ptolemaeus li. II. inter Ilergetum urbes Ilerdam et
Oscam ponit: et Plin. li. III: ca. III. Oscenses et Ilerdenses coniunctim no-
minat. de Ileosca autem nemo alius quod ego sciam mentionem fecit.